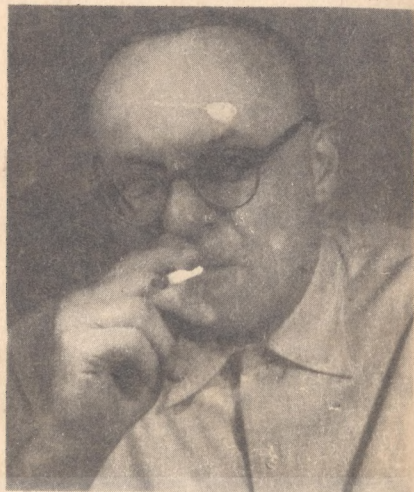

Josef toman

Vol. I—II, lei 10

editura minerva

«În vreme ce romancierii realişti îşi propuneau să restituie în operă „un fragment de viaţă”, Josef Toman intuieşte viaţa în palpitul ei multiplu, total; în vreme ce poeţii au putut evoca trecutul, Toman trăieşte în prezent o epocă apusă, cu toate efluviile şi pestilenţele ei, comunicându-ne tremurul de sensibilitate specific perioadei istorice în care se transpune.»

ION BIBERI

658

josef toman

Josef toman
după noi, potopul !

Ilustrația copertei: *Ion Doogar-Marinescu*

Josef Toman

după noi, potopul!

ROMAN

TRADUCERE ȘI TABEL CRONOLOGIC DE
JEAN GROSU

PREFĂȚĂ DE
ION BIBERI

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI ● 1971

EDITURA MINERVA ● BUCUREȘTI

Josef Toman
PO NAS POTOPA
Československý Spisovatel
Praha, 1967

P R E F A Ț Ă

Portretul psihologic al unui artist presupune o referință la opera integrală a acestuia, în forma în care lucrările sale sînt cunoscute de contemporani sau de posteritate. Intuiția criticului poate, în acest caz, reconstitui un climat interior care nu s-a afirmat în împliniri artistice succesive decît parțial și incomplet.

Josef Toman aparține, fără îndoială, categoriei autorilor de bogată substanță, vădindu-și în varietatea operelor valențe diferite ale viziunii lor artistice. Poziția criticului străin, necunoscător al limbii cehe și limitat, prin urmare, la repere artistice restrinse, este cu deosebire stingherită: este poziția noastră, obligat să ne mulțumim cu cele două traduceri în limba română — *Don Juan* și *După noi, potopul!* — datorite lui Jean Grosu și cu un roman tradus în limba germană, în 1964. Calitatea artistică a acestor opere, diversitatea lor de semnificație, factură artistică și accent ne deschid perspectiva unei opere de variată și complexă structură, pe care, din nefericire, nu o putem decît bănuî, lipsiți fiind, în același timp, de referințe critice amănunțite asupra scriitorului. Întreprinderea presupune extrapolare: criticul își propune să reconstituie din fragmente o fizionomie artistică, emițînd în același timp și o judecată de valoare asupra întregii opere. Poziția criticului este similară atît în fața

operei unui începător, căruia își propune să-i urmărească în timp o devenire ce se va împlini prin crize de creștere și numeroase avatare, cât și în fața operei unui autor ajuns la plenitudinea sa creatoare, a cărui producție nu i se prezintă decît fragmentar.

Activitatea critică reprezintă, în ambele cazuri, un risc, risc în privința desenului mare al personalității artistice, reconstituită mental în integralitatea ei, cât și în privința judecății de valoare a operei, cuprinsă în dimensiunile variate ale acesteia.

În această ultimă direcție, situația criticului român este ușurată. Cele trei romane ale lui Josef Toman cunoscute de noi oferă o arhitectonică artistică împlinită. Referințele, deși limitate, sînt concludente. Rămîne criticului sarcina creionării unui profil psihologic și a unei opere, prin folosirea unor repere parțiale. Ne putem, totuși, întreba: cîte dintre personalitățile creatoare și operele artistice au putut fi cunoscute altfel, decît prin fragmente și informație întîmplătoare?

Romanele lui Josef Toman traduse în limba română se încadrează, prin teme și formulă artistică, filierei operelor istorice. Categorisirea nu reprezintă însă decît o cuprindere cu totul relativă a substanței acestor opere, cât și a spiritului în care lucrările au fost îndeplinite. Conceptul de „roman istoric“ nu reprezintă decît o etichetă verbală a cărei semnificație e diversificată în raport cu viziunea artistică, proprie fiecărui autor. Ce distanță separă romanele lui Wieland, prefigurînd genul, pentru care evocarea istorică nu reprezintă decît un cadru general, un simplu pretext, pentru ilustrarea unor concepții personale și a unei formații sufletești — cu deosebire romanul *Agathon*, (1767) — de eflorescența de început a acestei formule de ficțiune istorică, sprijinită

pe documente și efort de înviere a unor epoci apuse, înfăptuită de Walter Scott !

Amintirile de lecturi, cu deosebire ale epocii adolescente, vor dezvălui cititorului de romane istorice peisajele variate și contrastante, după optica fiecărui artist : operele saturate de culoare și retorică ale lui Victor Hugo ; suflul epopeic al reconstrucției exacte a romanului tolstoian ; atmosfera specifică a romantismului german (Achim von Armin) ; încercarea laborioasă a urmăririi de-a lungul secolelor a generațiilor, săvârșită de Gustav Freytag ; folosirea documentării arheologice în resuscitarea trecutului, căreia i-au fost tributari numeroși romancieri, cu deosebire Gustave Flaubert sau Théophile Gautier. Toate epocile istorice și-au aflat oglindirea în aceste opere : vechiul Egipt, Xerxes și Heliogabal, Roma primului secol al erei noastre, evul de mijloc și evocarea cuceririi Americii de mijloc de către Cortez, secolele XVI—XVII. Organizate, în general, în jurul unui personaj istoric, aceste romane au năzuit să reconstituie o epocă în particularitățile sale culturale, înfățișând în același timp destine individuale, trăind cotidian ; ficțiunea însuflețea, astfel, documentul, imaginația dădea corp, intensitate, veridic și iradiere ruinei, restaurând strălucirea trecută a edificiilor ; notația istorică uscată, aridă, prindea viață ; numele personajelor căpătau forță și vibrație. Trecutul se însuflețea, dobîndind prezență.

Resurecția presupunea deopotrivă cunoașterea documentată a trecutului, studii prealabile îndelungi, călătorii în ținuturile evocate, dar și elan al fantezicii, exactitate a viziunii trecutului. Îmbinarea omului de știință cu artistul, a istoricului cu poetul, va explica astfel reușita variabilă a romanului istoric, separînd expunerea uscată, incoloră și obositoare de palpitul realității reînviată.

Cum se vor situa romanele istorice ale lui Josef Toman în această vastă diagramă și, mai ales, în ce măsură

optica personală a scriitorului ceh va răsfringe trecutul, după indicația proprie a timpului nostru? Se va limita Josef Toman la descrierea și resurecția trecutului, sau va transfigura faptele pînă la o semnificație simbolică, ce va da acțiunilor și destinelor individuale o perspectivă de permanență umană?

Romanul *Don Juan* (1944) își întregește densitatea substanței printr-o elaborare savantă pe mai multe planuri.

Învăluie, de la primele rinduri, suflul liric, accentul inspirat; se evocă o Spanie, situată între realitate și vis, între legendă și istorie, o țară a contrastelor și suferinței, a pasiunilor exaltate și ascezei, a dramelor trăite cu violență, amintind formula care a entuziasmat adolescența mai multor generații: „sînge, voluptate și moarte!”. Poeziei și datelor legendei le este însă încorporat adevărul istoric, împlinit din pulverulența faptelor desprinse din documente prăfuite și integrat unui peisaj văzut cu ochi noi; drama se desfășoară, în împletirea psihologicului cu eticul, teologicul și metafizicul. Eroul trăiește multiplu, deopotrivă cotidian, în acțiuni brutale și crude, așa cum ni-l înfățișează legenda, dar și în suferința cumplită a unui suflet divizat sau torturat de ambivalențe.

Don Juan își dezvăluie suferința, care depășește semnificația unei drame individuale și ia semnificația unei permanențe psihologice umane: dincolo de impulsie agresivă și senzualitate, de orgoliu și capriciu, de prodigalitate, dispreț pentru ceilalți, cinism și impostură, se vede căutarea însetată, insatisfacția în urmărirea unui ideal. Don Juan este, rind pe rind, supus unei discipline ascetice și dezlănțuit în libertinaj; cunoaște epoci de

pietate și satanism ; ne apare împietrit, mut și devastat de suferință. Își vedește insensibilitatea față de dramele pe care le suscită impulsii lui iresponsabile, dar moartea soției sale, Girolama, îl descumpănește și-l revelează lui însuși, cu toate contradicțiile lui sfișietoare : deznădejde și revoltă, supunere la inevitabil. Omul crescut în disciplină teologică, negație a instinctului și păcatului, cunoaște un timp răzvrătirea împotriva legii și moralei ; este, însă, în această tăgadă de sine o dezlănțuire aproape automată și, dincolo de conștiința sa lîmpe, Don Juan ascultă de îndemnuri neraționate, instinctive, fără a-și pierde în întregime omenia.

Josef Toman își umanizează eroul, chiar în momentele de violență și demonism. Don Juan păstrează intactă afecțiunea pentru mama lui, nu se revoltă împotriva autorității preceptorului său, Trifón. Cruzimea și indiferența lui morală alcătuiesc o criză de creștere, pregătind transfigurarea finală, prin suferință.

Între cele două epoci, tonalitatea narației se schimbă. Culoarea descrierii face loc fumuriului fantastic și delirant. Eroul rătăcește în vis rău. Viața concretă se destramă în inconsistența halucinației.

Suferința prepară pe Don Juan pentru marea transfigurare. La capătul acestei primeniri de gînd apare nevoia renunțării, a sacrificiului, a dragostei de oameni. Omul dezamăgit prin căutarea dragostei senzuale, își află adevăratul liman în dăruirea de sine. Conversiunea la doctrina augustiniană îl duce pe Don Juan la ajutorarea aproapelui, la sacrificiu, la operă de binefacere. Concluzia practică, specific faustiană, sugerată, poate, de dramaturgul Christian Dietrich Grabbe, între Don Juan și Faust, transformă pe blasfemator și scelerat într-un samaritean. Don Juan sfințește în împăcare față de sine, în dragoste pentru om, în apoteoză, în respectul mulțimilor care, mai înainte, se depărtaseră de el, cu spaimă.

Povestirea împlinește, în acest fel, firul legendei, care afirmă tîlcul revelator al mitului. Viața de suferință, durere și ispășire a eroului, urmărită în desfășurarea ei dramatică și într-o povestire care devine, pentru cititor, pasionantă, pune însă datele fundamentale ale poziției omului față de sine însuși. Don Juan nu este, în viața lui Josef Toman, seducătorul tradițional, senzualul predestinat. Povestirea dobîndește un sens simbolic, pune pe om în fața marilor realități: în fața vieții, a morții, a datoriei morale, a sacrificiului propriei persoane. Omul nu ajunge la această confruntare supremă decît printr-o îndelungată pregătire, prin cădere și rătăcirii, prin căutare și aflare de sine. Totul ajunge la această luare în posesie a propriei realități interioare.

Cititorul de formație umanistă, familiarizat — prin mijlocirea lecturii lui Tacit, Theodor Mommsen sau Ludwig Friedlaender — cu atmosfera Romei din primul secol al erei noastre, deschide cu aprehensiune volumul lui Josef Toman, *După noi, potopul !* (1963). Va lunea autorul în facilitatea romanului popular istoric, ilustrat prin opera lui Bulwer Lytton, *The Last Days of Pompei* (1834), prin *Spartacus* a lui Giovagnoli sau prin romanul *Quo vadis ?* (1894) al polonezului Sienkiewicz ? Se va menține la altitudinea împlinirii artistice a lui Robert Graves, din romanele *I, Claudius* și *Claudius the God* (1934), și *Comitele Belizarie* (1938), în care documentarea istorică dă corp elanului imaginativ ? Va reuși, asemeni transfigurării prin mit, dintr-unul din romanele sale anterioare, *Don Juan*, să ridice planul narației pînă la semnificația generalității umane ?

Documentarea este — în *După noi, potopul !* — pretutindeni prezentă, dar fără ostentație și acumulare laborioasă de amănunte. Josef Toman este un umanist, scare

a trăit în climatul social și cultural al antichității, cu putere de iluzionare. Nu asistăm însă la o reconstrucție și nici la o evocare ; autorul nu vede oamenii și faptele din afară ; el se instalează direct în ambianța Romei, din epoca lui Tiberius și Caligula, își urmărește eroii în cadrul vieții lor concrete, în deprinderile lor cotidiene, în preocupările și dramele lor intime. Oamenii sînt văzuți deopotrivă în gesticulația lor de actori pe scena lumii, dar și de suflete frămîntate de aspirații, temeri și îndoieli. Tiberius, Caligula, Seneca, Lucius Gebinius Curio și tatăl acestuia, Servius, Macro — libertul devenit *praefectus praetorio* și comandant suprem al tuturor oștilor romane — senatori și plebei, histrioni, foste prostituate, înălțate prin demnitate socială, femei pure, mateloți și hamali, își încrucișează, într-o adevărată secțiune verticală a societății romane, traiectoriile existenței. Cititorul călătorește pe o triemă, asistă la spectacolele saltimbancilor și actorilor populari și pătrunde în palatul lui Tiberius de la Capri, unde autorul îi înfățișează o audiență de lucru. Senatul și strada, interioarele marilor demnitari, festinurile, lupanarele și circul își dezvăluie fețele multiple și contrastante. Zvicnetul vieții în înfățișări izbitoare izvorăște însă, sub impulsul autorului, din implicațiile psihologice, din calculele și izbucnirile pasionale, din vicleniile, disimulările, precauțiile de vorbire ale numeroșilor actori ai acestei piese în care se împletesc marile reorientări și schimbări politice cu destinele individuale.

În vreme ce romancierii realiști își propuneau să restituie în operă „un fragment de viață“, Josef Toman intuiește viața în palpitul ei multiplu, total ; în vreme ce poeții au putut evoca trecutul, Toman trăiește în prezent o epocă apusă, cu toate efluvile și pestilențele ei, comunicîndu-ne tremurul de sensibilitate specific perioadei istorice, în care se transpune.

Prin aceasta, Josef Toman depășește cadrul, oricât va fi fost de vast, al Romei lui Tiberius, Caligula și Seneca, ridicându-se la generalitatea umană. Dramele acestei perioade istorice sînt dramele tuturor epocilor. Viziunea lui Josef Toman este unificatoare. Omul epocii lui Seneca este omul de totdeauna.

Se contopesc în această perspectivă, în roman, numeroase destine individuale, împletind itinerariul unor biografii personale cu destinul colectiv și ritmul istoric al unei epoci de civilizație avînd o coloratură proprie. Adevărată răsplată istorică, primul veac al imperiului roman din era noastră avea să apară în romanul lui Josef Toman cu o Dramă colectivă care pune cu mai multă acuitate în evidență raportul permanent dintre om și viața socială, dintre om și el însuși. Drama istorică, desfășurată pe planul ei mare de cadență milenară, își află astfel o corespondență în conflictele violente dintre oameni — actori și spectatori în același timp — pe scena lumii romane: conflictele de interese individuale, antagonisme temperamentale, opoziții de concepții politice, între pîrtizanii republicii și beneficiarii puterii imperiale.

Expunerea nu se pierde însă în virtejul și multitudinea faptelor. Din vălmășag se desprinde un tîlc general, o decantare.

Artistul operează o diferențiere de portativ. Faptele, păstrîndu-și densitatea lor concretă, dobîndesc semnificație mitică; eroii, fără să-și piardă conturul corporal, ajung la exemplar și tipizare; narația, particulară totuși, și conservînd seva unei realități unice, petrecute o singură dată în cursul istoriei, se ridică la generalitatea umană, legînd arhetipurile de individualizarea riguroasă. Romanul își află, astfel, intensitatea iradierii și bogăția vitală în această organizare pe două planuri.

După noi, potopul! dobîndește semnificația unei întoarceri la obîrșile istorice ale genului literar, pe care

il reprezintă : desprins din respirația largă a epopeii, romanul lui Toman reîntâlnește epopeca.

Examenul critic nu se poate limita, însă, la contemplarea arhitectonicii, organizată pe numeroase planuri. Munca înălțării, urmărită în etapele ei succesive, va întregi prin înțelegere și proces genetic, structura întregului.

Josef Toman nu a elaborat opere livrești, rezultat exclusiv al unei documentări savante. Documentarea a fost, de bună seamă, făcută, dar nu s-a restrins la lectură și reconstrucție imaginativă. Contactul îndelung cu locurile acțiunii romanelor sale, cu vestigiile ambianței ce avea să fie descrisă a completat relieful viziunii. Autorul a făcut călătorii repetate, cu popasuri îndelungi în Spania și Italia. Ruinele și mărturiile trecutului au fost confruntate cu formele prezentului. Piatra mîncată de vreme și coloana prăbușită, fragmentele de edificii presărate pe întinderea devastată de vreme au fost reconstituite în strălucirea lor ; întinderile, în prezent mute, au fost populate cu viața trecutului. Meditația printre ruine și gestația operelor s-au prelungit în lungul anilor. Poetul și romancierul Josef Toman nu și-a început redactarea operelor decît în momentul în care atmosfera civilizațiilor pe care dorea să le descrie avea să devină, pentru el, prezentă. Se explică în acest mod dominantele artistice ale celor două opere : relieful și densitatea realității prezentate și transcenderea acesteia pînă la valorile simbolice care i-au alcătuit în același timp întemeierea concretă și semnificația ideală.

Metoda elaborării nu avea, pentru Josef Toman, însemnătatea unui principiu general de activitate artistică. Toate operele sale, deși diferite prin substanță, vor fi rodul ultim al aceleiași identificări subiective cu o am-

bianță și o zonă de viață. Munca atelierului, aceeași în disciplina ei, va conduce la realizări artistice foarte diferite.

Al treilea roman, pe care îl cunoaștem din opera lui Josef Toman, scris în colaborare cu soția sa Miroslava Tomanova, *Wo sich die Füchse gute Nacht sagen* (*Acolo unde vulpile își spun noapte bună* — Berlin, 1964) transportă pe cititor într-un alt climat și o altă epocă: scena se petrece în pădurile Boemiei, în timpul nostru, iar oamenii, întâmplările și tonul narațiunii reprezintă o primenire a mijloacelor artistice folosite în romanul istoric.

Ne aflăm în fața unei constante a literaturii lui Josef Toman: puțința metamorfozei, a unui avatar spiritual, în cursul timpului. În decursul activității sale artistice, scriitorul își dezvăluie fețe noi rămânând totuși el însuși. Acest amalgam, aparent contradictoriu, de aptitudini alcătuiește o dominantă psihologică, explicând varietatea de teme, de orientări, genuri literare și tehnici artistice folosite de scriitor de-a lungul activității sale. Nevoia primenirii, a schimbării de climat lăuntric întâlnește, într-adevăr, o altă caracteristică morală a scriitorului: nostalgia schimbării orizontului, călătoria. Omul și opera își află, în acest mod, principii de împlinire comună.

Josef Toman și-a început activitatea literară prin cantețe lirice, mărturie a deschiderii sufletului său în fața caleidoscopului de forme, culori și efluvii al lumii exterioare.

Multitudinea valențelor interioare solicitau însă schimbarea mijloacelor de expresie, a tehnicii scrisului. Josef Toman se consacră deopotrivă teatrului și roma-

nului, rămânând totuși poet. Poezia învâluie, într-adevăr, întreaga sa operă, dându-i unitate de adâncime.

Anul 1929 deschide în viața literară a lui Toman această înnoire de tehnică, pe două registre: cu o piesă de teatru, *Soarele negru*, și cu romanul *David Hron*, în care autorul descrie, în accente sobre, nu lipsite pe alocuri de exaltări lirice, conflictul dureros al căsniciei unui tânăr entuziast cu o profesionistă.

Scriitorul nu se cantonează însă într-un mediu anume. Nevoia de evadare îl îndeamnă la elaborarea unei ficțiuni petrecute într-un timp nedeterminat, într-o societate închipuită. Rodul acestei evadări este *Omul de ni-căieri*, povestirea unui eșec.

Indeterminării istorice a ficțiunii simbolice îi urmează, cîteva ani mai tîrziu, în romanul *Cuțbul de viespi*, descrierea realistă, în culori crude, a unui orașel de provincie.

Peisajul descris de Toman apare din nou primenit în romanul *Oamenii de la poalele munților*, a cărui acțiune se petrece într-un cătun format din șase gospodării, într-un cadru limitat într-adins pentru a circumscrie scena unei acțiuni punctate de violențe pasionale și culminînd cu o crimă.

Vom menționa, din varietatea operei lui Josef Toman, piesele de teatru, dintre care unele scrise în colaborare cu soția sa, precum și mai multe romane, printre care *Cerul slav*, în care autorul își transpune eroii într-o existență dominată de prezența simbolurilor mitologice slave, vădînd contrastul dintre domeniul inaccesibil al unei regiuni transcendente și realitatea pămîntească, în care, pînă la urmă, eroii se resemnează a trăi.

Am notat fugitiv cîteva din temele operelor lui Josef Toman pentru a vădi neîncetata primenire de viziune și tehnică a acestei opere, care, rămînînd unitară în structura ei, și-a schimbat neîncetat orizontul. Josef Toman și-a schimbat, într-adevăr, neobosit, optica și mijloacele

literare : romanul istoric alcătuiește, fără îndoială, coloana principală de susținere, a operei, dar alături de această orientare, cititorul sau iubitorul de teatru vor putea urmări romane umoristice sau comedii, opere de imaginație, printre care piese de teatru situate într-un timp indeterminat, romane de actualitate, lucrări avînd semnificația unor adevărate apologuri.

Josef Toman este un artist al cuvîntului. Verva imaginativă a scriitorului își are corespondent în invenția sa verbală. Lexicul, îmbogățit de aluviuni populare, este în același timp smălțuit cu prețiozități și arhaisme de cărturar care și-a plimbat curiozitatea prin toate continentele cunoașterii. Umanistul sever, cercetătorul de documente, deopotrivă poet și călător în timpuri, dă stilului său precizie, nuanțare, varietate, culoare ; cuvîntul urmărește sinuozitatea gîndului și nuanțele simțirii, într-o desfășurare ce-și adaptează cadența și tonalitatea momentelor narrative. Poetul este în același timp povestitor. Artistul își compune cărțile cu o știință savantă a gradației, cu momente tonice, îndelung pregătite de expuneri amănunțite. Narația are mișcare, putere de evocare. Scrisul lui Josef Toman, dens și expresiv, are vigoare și mlădiere, putere de sugestie.

Realizarea unui atare stil într-o limbă străină implică dificultăți. Jean Grosu le-a învins prin transpunere simpatetică în atelierul intim de elaborare a autorului. Cunoșcător adîncit al limbii cehe, traducătorul a restituit întreaga varietate, bogăție și expresivitate a textului original.

ION BIBERI

CUVINTUL AUTORULUI CĂTRE CITITORII ROMANI

Aflu cu nespusă bucurie de succesul pe care-l are în România romanul meu După noi, potopul ! care apare la București în a treia ediție.

Speram să vizitez frumoasa dv. țară și, eventual, cu unii dintre dumneavoastră, iubiții mei cititori, să stau la un pahar cu Perlă de Tîrnave, undeva pe țărmul Mării Negre, la Mangalia sau la Eforie, să schimbăm o vorbă.

Din păcate boala de care sufăr nu-mi îngăduie această călătorie și, de aceea, vă cer permisiunea de a vă spune măcar câteva cuvinte despre geneza acestei cărți.

Încă de pe băncile liceului am năzuit să văd Italia. Am petrecut acolo doi din anii tinereții mele, și toate locurile descrise de mine în Potopul îmi sînt foarte familiare : Forum Romanum, Via Sacra pe care se întorceau din războaie triumfătorii, ruinele palatelor în care au trăit Tiberius și Caligula, mizera suburbie transtiberină în care locuia plebea, deci și actorii mei Fabius și Quirina, toate punctele unde se desfășoară acțiunea romanului au fost străbătute de mine de nenumărate ori.

Aveam pe atunci douăzeci de ani ; pe Palatin, oleandrii și chiparoșii își împrăștiu parfumul lor îmbătător, iar portocalele dădeau în pîrg. Priveam Coliseul a cărui construcție a costat viețile a 30 000 de sclavi, priveam ruinele palatelor de marmură ; în mahalaua transtiberină însă, n-am găsit nici o urmă a caselor oamenilor de odinioară, fiindcă acestea n-au fost clădite din marmură.

Ruinele palatului lui Tiberius de la Capri le-am văzut pe o zi ploioasă cînd fermecătoarea insulă căpătase înfățișarea unei fiare zbîrlite, și atunci am înțeles prin ce spaimă va fi trecut Tiberius în ultimii săi 11 ani de viață, petrecuți în singurătate, departe de Roma...

Adeseori am revenit la Roma, și, în cele din urmă, în perioada în care cuvîntul imperiu s-a legat în mintea mea de cuvîntul imperialism, m-am hotărît să scriu acest roman.

N-a fost o muncă ușoară : trei ani am studiat izvoarele latine, franceze și germane, trei ani, după aceea, am scris. La un loc șase ani din viață !

Explorarea izvoarelor a însemnat pentru mine un prilej de activitate tulburătoare ; tot mai adînc pătrundeam sub stratul frumuseții de marmură ; coloanele cu superbe lor capiteluri îmi apăreau cînd martori ai triumfurilor, cînd acuzatori ai acestora ce au beneficiat de ele. Am izbutit, cred, să înțeleg că declinul imperiului a început o dată cu înscăunarea cezarilor...

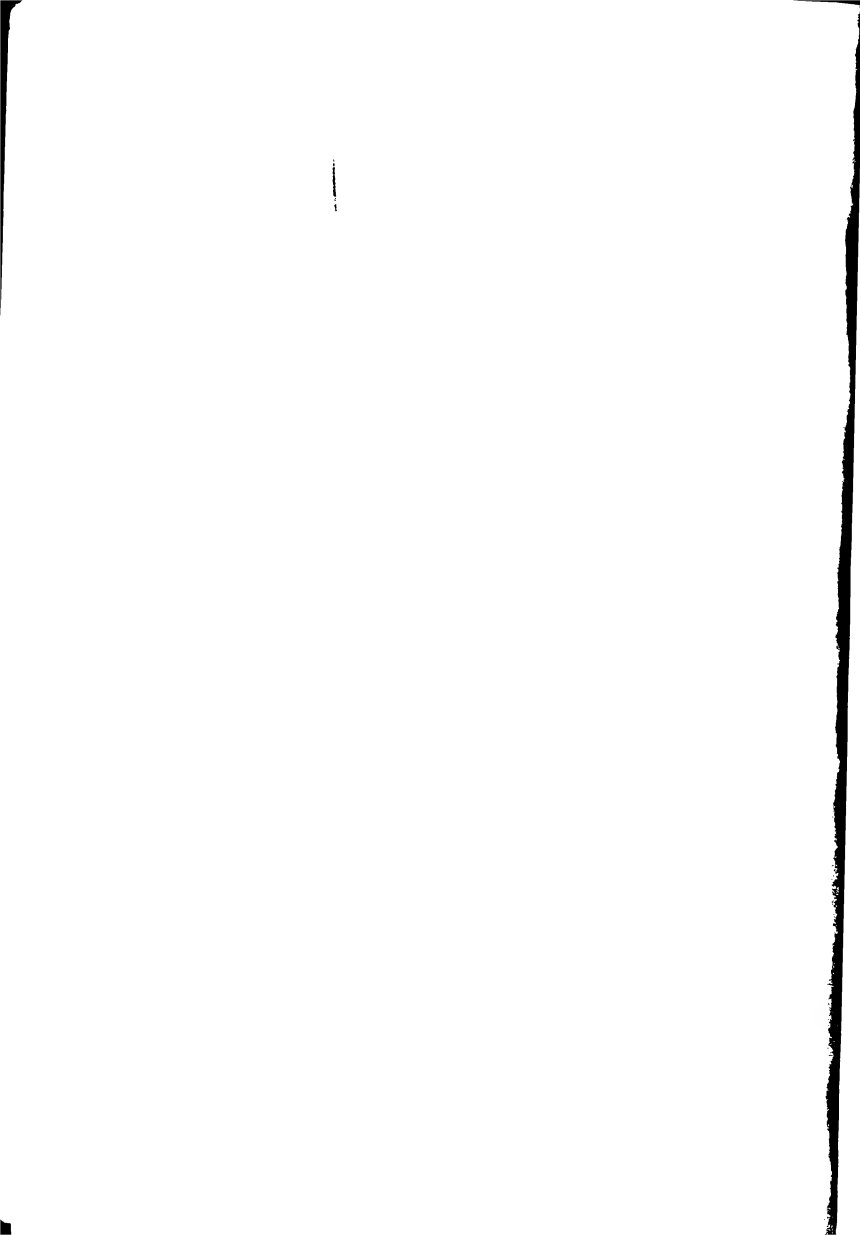
Multe izvoare erau diametral opuse în judecățile lor. După unele Tiberius a fost un destrăbălat și un ucigaș sîngeros, după altele un stăpînitor luminat. Seneca era zugrăvit cînd ca un progresist desăvîrșit, cînd ca un retrograd. În privința lui Caligula toate judecățile coincideau : un psihopat fără lege, ceea ce mie mi s-a părut a nu corespunde

realității. Ce-mi rămînea, deci, de făcut? M-am sfătuit acasă cu istoricii noștri, iar la Roma cu cei italieni, și m-am găsit din nou în fața unor opinii contradictorii. Pînă la urmă m-au ajutat legile dialecticii, potrivit cărora am cîntărit situațiile și relațiile dintre oameni; am privit fiecare erou din toate unghiurile de vedere și mi-am întregit imaginile cu ajutorul logicii și al fanteziei.

În felul acesta am elaborat punctul de vedere personal cu privire la figurile istorice ale romanului meu, pe care l-am expus la Congresul internațional de istorie ținut la Berlin în decembrie 1964, unde, la invitația Academiei de Științe, am participat, fiind singurul scriitor între trei sute de istorici din întreaga lume.

Iubiți cititori din România, primiți, vă rog, aceste câteva rînduri ca pe o expresie a recunoștinței ce v-o port pentru dragostea cu care întîmpinați cărțile mele și totodată ca pe o caldă și prietenească strîngere de mînă.

Al vostru,
Josef Toman

TABEL CRONOLOGIC

1899 6 aprilie. La Praga se naște Josef Toman. Își petrece copilăria la Rožmital pod Tremšínem, unde urmează clasele primare. Studiile secundare le începe la gimnaziul real din Rokycany și le termină la Praga. Se înscrie după aceea la Academia comercială. În cursul anilor de studiu, e atras de Vergiliu, Ovidiu și Seneca și citește cu viu interes romane istorice.

Romanul *Quo Vadis?* de H. Sienkiewicz este încununat cu premiul Nobel pe anul 1905.

1920 Își ia licența și ocupă un post la o bancă pragheză.

1921 Trimis în Italia, în interes de serviciu, se familiarizează cu locurile care mai târziu aveau să devină scena romanului *După noi, popoul!*

1922 Publică pentru întâia oară versuri, într-o tipăritură festivă închinată jubileului de 700 de ani al orașelului Rožmital.

1923—1939 Este numit secretar și apoi director al editurii Manes, a asociației artiștilor plastici cu același nume din Praga.

În acest interval publică întâia plachetă de versuri, *Sărbătoarea verii* (1925), care vădește reale însușiri lirice.

Urmează, la câte un an interval, două noi culegeri de poeme: *Maturitate* (1926) și *Crîngul cu miros de scorțișoară* (1927). Acest din urmă volum cuprinde versuri inspirate de peisajele Europei meridionale, ale Africii de Nord și ale Asiei Mici, cunoscute de autor de-a lungul anilor, cu prilejul numeroaselor sale călătorii.

Se manifestă pentru întâia oară ca dramaturg cu piesa *Soarele Negru* (1927).

Debutează în proză cu romanul *David Hron* (1929).

O dată cu apariția celui de al doilea roman, intitulat *Omul de nicăieri* (1933), care este o expresie a revoltei împotriva in justiției sociale, Toman se înscrie printre prozatorii de frunte ai literaturii cehe dintre cele două războaie.

Se afirmă din nou ca dramaturg cu piesele: *Lume fără ferestre* (1933) și *Rîul miraculos* (1936).

Al treilea roman, *Cuibul de viespi* (1938), sondează cu iscusință caractere roase de patimă.

Apare romanul istoric *Împăratul săracilor* (1935) al scriitorului ceh Antonin Tryb, roman al cărui erou este împăratul Dioclețian.

Se editează primele două volume ale trilogiei *Josephus Flavius* de Th. Mann: *Războiul iudeilor* (1934) și *Fiii* (1935). Apar cunoscutele romane ale

lui Robert Graves *Eu, Claudius împărat* (1934), precum și *Comitele Belizarie* (1938).

1939—1945 În anii ocupației și ai războiului, Josef Toman face parte din comitetul de rezistență antifascistă al intelectualilor cehi, continuând în același timp să conducă editura Manes și să scrie literatură.

Acestei perioade îi aparține romanul *Oameni de la poalele munților* (1940), inițial conceput ca scenariu cinematografic, în care autorul tratează cu un penel fin un subiect de baladă: șase bărbați îndrăgostiți de aceeași fată și măcinați de o gelozie mistuitoare care, în cele din urmă, îi împinge la crimă. Spre sfârșitul războiului, Josef Toman dă la iveală primul său roman istoric, *Don Juan* (1944). Această operă, care evocă o Spanie situată între legendă și istorie, o țară a dramelor „cu sânge, voluptate și moarte”, duce faima lui Josef Toman dincolo de hotarele Cehoslovaciei. Romanul este tradus în 8 limbi (engleză, estonă, germană, maghiară, olandeză, polonă, română și ucraineană) și a înregistrat 26 de apariții.

Albert Camus publică piesa *Caligula* (1944).

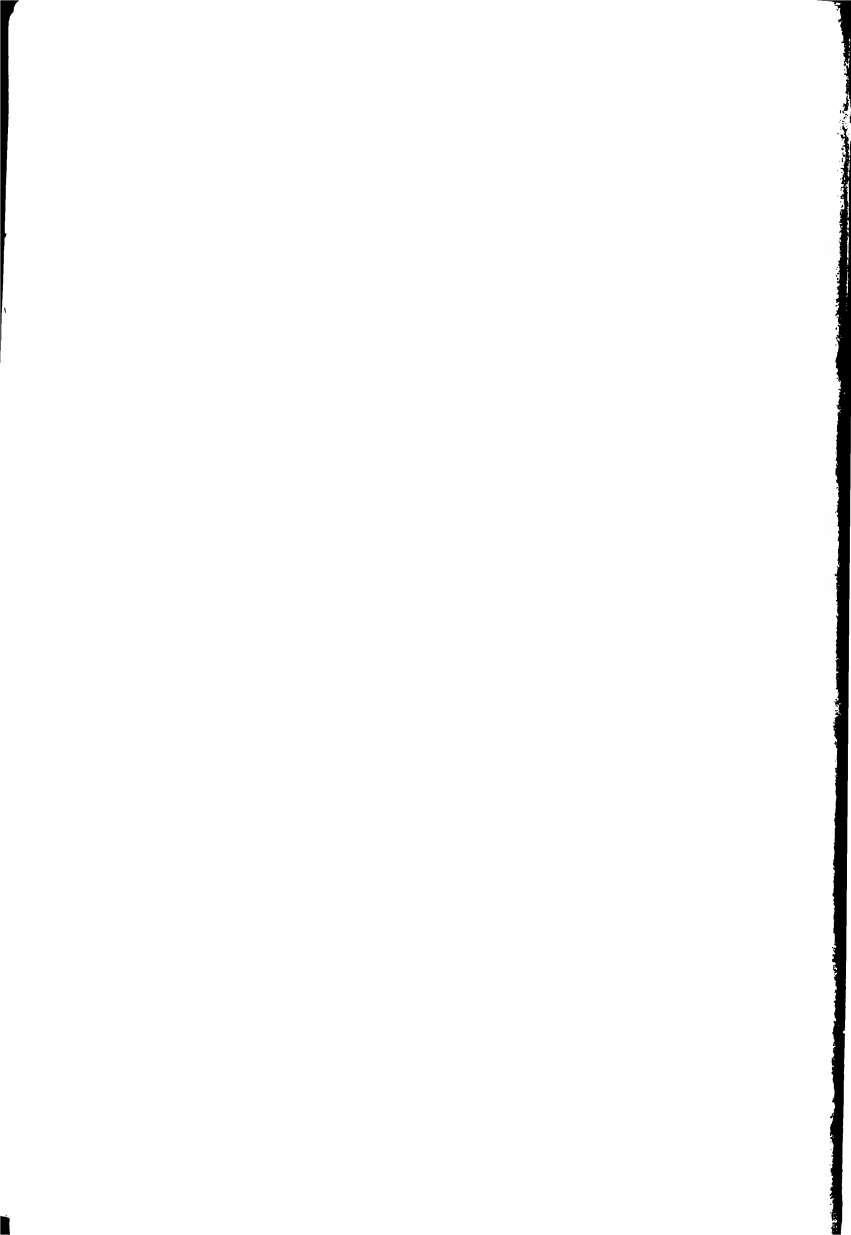
1945—1953 Lucrează în cadrul Ministerului informațiilor. Scrie un nou roman, *Cerul slav* (1948), care valorifică unele simboluri împrumutate mitologiei slave. În același an se realizează scenic versiunea dramatică a acestui roman semnată de autor.

Hermann Broch dă la iveală romanul *Moartea lui Vergiliu* (1945).

- 1957 Apare romanul *Acolo unde vulpile își spun noapte bună*, scris în colaborare cu soția sa, Miroslava Tomanova.
- 1957—1959 Cercetează izvoarele latine și studiază literatura de specialitate referitoare la epoca lui Tiberius și Caligula, în vederea elaborării unui roman al agoniei Romei republicane.
- 1960—1962 Redactează romanul proiectat, pe care îl intitulează *După noi, potopul !*
- 1963 Romanul *După noi, potopul !* îl situează pe Toman alături de cei mai de seamă autori de romane istorice din zilele noastre. Până în prezent, această carte a înregistrat 12 apariții în 7 limbi (estonă, germană, maghiară, polonă, română, slovacă și slovenă).
- 1964 Invitat la Congresul internațional de istorie de la Berlin, Josef Toman își expune punctul de vedere cu privire la interpretarea principalelor figuri din *După noi, potopul !* Îndeosebi, respinge teza nebuniei lui Caligula, străduindu-se să ofere o exegeză mai profundă, mai clară a acestui personaj înfățișat, pe de o parte, ca o rezultată firească a caracterului său monstruos, iar pe de altă parte, a intereselor de clasă al căror reprezentant devenise.
- 1967 Pe scena cea mare a Teatrului național din Praga se joacă piesa *Don Juan*, scrisă de Josef Toman după romanul cu același titlu.

JEAN GROSU

PARTEA I

Deasupra mării ceața se destrăma în cocoloașe ciuruite. Valurile erau negre-verzui, mai zăbovea în ele noaptea.

Sufla vîntul asiatic. Umfla, ca pe o bășică, pînza de culoarea ocrului și cu lovituri puternice bătea darabana în ea. Optzeci de visle, așezate în trei șiruri, unele deasupra altora, tăiau ritmic valurile. Nava de război „Euterpe” gonea spre apus, înghițind cu sete valurile, să ajungă mai repede acasă.

Sufla vîntul asiatic. Bun vînt ! Din Asia veneau la Roma toate bunătățile : grîne de Cilicia, purpură și fructe de Siria, muselin indian, aur și parfumuri arăbești, cedri din Liban, pietre prețioase de pretutindeni. Vîntul asiatic era bun și pentru corabia „Euterpe”, care ducea spre Roma o încărcătură prețioasă : pe Lucius Geminius Curio, tribun senatorial ¹ al legiunii a șasea, locțiitorul și aghiotantul legatului ² Vitellius, însoțit de statul său major și de o centurie.

¹ *Tribun senatorial* — ajutorul comandantului într-o legiune, numit de senat.

² *Legat (legatus)* — cînd Octavian August a reorganizat armata, a numit cîte un *legatus Augusti* în fiecare legiune, avînd rang senatorial și situîndu-se între gene-

Lucius se trezi pe patul tare din singura cabină a vasului. Privi prin ferestruica rotundă vălătucii de ceață ce se rostogoleau deasupra mării. Ghemotoace întunecate se înălțau încet, plâsmuind fel de fel de chipuri, pentru a se risipi apoi în zare. Lui Lucius i se părea că ele se adună ca să dea formă tocmai lucrurilor și chipurilor la care se gîndea el : bunăoară, rotocoalele acelea de ceață, mărunte, în jurul unei netezimi luminoase — ai zice că-i chipul ei împodobit de păru-i cîrlionțat. Da da, e chiar chipul logodnicei lui, Torquata. Făptura pură și gingașă care-i era atît de dragă. Pe veci credincioasă. Lucius închise ochii pe jumătate. Ce-i drept, în Orient n-a dus el o viață de pustnic. Dar imaginea candidei romane, viitoarea lui soție, cu pielea albă, imaculată, închipuirea vieții conjugale alături de ea stîrneau în el simțăminte mai puternice decît plăcerile efemere de pînă atunci. Se întinse pe pat și-și desfăcu brațele : Torquata ! Curînd voi fi lîngă tine !

Întoarse capul. Ia te uită, un cocoloș de ceață se lasă în jos, peste apa mării ; e cununa gloriei care îl așteaptă, poate, la Roma. Doar pentru trei luni îi încredințase legatul Vitellius comanda legiunii. Fortuna a fost de partea lui. În toate luptele cu sălbaticii parți, care amenințau veșnic granița răsăriteană, cea mai apropiată, a imperiului roman, el a triumfat, distingîndu-se prin bărbăție și curaj. Nu mai puțin s-a făcut remarcat prin calitățile sale de diplomat. „*Jur pe Jupiter Optimus et Maximus* că Lucius Geminius Curio va deveni un mare om de stat“, consemna legatul Vitellius în

ralul comandant și tribuni militari ; asemenea „legați cîrmuiau provinciile, numiți fie de senat — în provinciile senatoriale, fie de împărat — în provinciile de margine pe care le administra împăratul.

scrisoarea pe care însuși Lucius avea s-o înmîneze lui Macro, prim sfetnic al împăratului, pentru senatul roman.

Lucius zîmbi. Își închipuia cum peste puțin timp fruntea lui va fi împodobită de cununa de aur a senatului, iar gîtul — de cununa albă a brațelor Torquatei. Viața are toate culorile bucuriei, viața e ca un cînt al lui Anacreon. *Ave Roma, regina mundi!*¹ Și totuși, ceva îi tulbura buna dispoziție, ceva ce-i umbrea parcă dorul de a revedea Roma. Nesiguranța. O întrebare ce-l frămînta mai de mult și care rămăsese fără răspuns: de ce fusese rechemată la Roma, printr-un ordin neașteptat, legiunea a șasea din Siria? De ce să plece el, Lucius, atît de grabnic la Roma, în toiul iernii și în condițiile „mării închise”²? De ce rămăsese în Asia legatul Vitellius și fusese numit guvernator al Iudeei? Lucius ar fi trebuit să mai rămînă în Siria încă două luni pînă la împlinirea celor trei ani de serviciu obligatoriu — și, deodată, o întoarcere atît de neașteptată! De ce? Va rămîne oare legiunea la Roma? Se petrece oare ceva la Roma? Să se fi întîmplat ceva acasă?

Zdrențele de ceață, absorbite parcă de apă, încetară să mai plăsmuiască imagini. Marca te făcea să simți fiori reci numai cînd o priveai. Chipul mării e de nepătruns. „Cine va da răspuns întrebării înfipte ca un ghimpe în mintea mea, cine-mi va smulge acest ghimpe? Și cînd, o, zei, cînd și cine?!” Teama că acasă se întîmplă ceva neplăcut

¹ *Ave Roma, regina mundi!* — Să trăiești Roma, regină a lumii! (lat.)

² „*Mare închisă* (*mare clausum*) — timpul cuprins între 10 noiembrie și 10 martie, cînd navigația pe mare era suspendată.

fi ardea pe Lucius cel mai mult. Din pricina tatălui său. La urma urmei, ideile tatălui său, Servius Geminus Curio, unul dintre cei mai influenți membri ai senatului roman, deveniseră între timp notorii. „Dar numai pentru atîta lucru nu ar fi rechemat împăratul legiunea siriană la Roma. Treaba asta ar fi lăsat-o pe seama gidelui. Nesiguranța chinuitoare te macină și răpește vieții tot farmecul. Oare cine ar putea să-mi răspundă la întrebare ?”

Bătu din palme și porunci sclavului să-i încălze sabotjii și să-i încheie armura.

Aburul fumuriu al valurilor începu să se risipească, cerul se lumina. La pupa orizontul devenea auriu. Vîntul amuți pentru o clipă, marea își opri răsufllarea. Încet, încet, soarele se ridica din tala-zuri, croindu-și drum prin perdeaua de neguri.

Căpitanul Harnax avea ochiul încercat. Privea spre Apus. Pe o stinghie, deasupra lui, stătea ghemuită maimuța Simca și privea în aceeași direcție ca și stăpînul ei. Animalele au simțurile mai ascuțite decît omul. Deodată, neliniștită, Simca se cătără pe catarg, holbă ochisorii de culoarea agatului și începu să țipe, de-i împuie căpitanului singura ureche sănătoasă. Harnax își încordă privirea și curînd zări și el fuiorul alb de fum ce țîșnea din făurăria lui Hefaistos deasupra unei culmi de munte strălucitoare. Etna ! Sicilia !

„Euterpe“, cu cele optzeci de vîsle ale sale, gonea ca o herghelie de armăsari cînd adulmecă ograda. Vulcanul apărea în toată măreția lui, fișia de uscat se lărgea spre miazăzi, apropiindu-se tot mai mult.

Curînd, ca prin farmec, răsări Siracuza. Centrul orașului era dominat de templul zeiței Pallas Athena, coloanele sale de marmură se înșiruiau

într-un peristil orbitor ; în stînga, lingă gurile fluviului Anapa, se legăna în adierea vîntului un crîng de bambuși ; în dreapta luceau albe niște stînci abrupte de care se spărgeau talazurile mării. În depărtare, spre miazăzi, se contura greoi masivul Etna, cu vîrfurile acoperite de zăpadă, iar în fund, deasupra orașului, pe povîrnișul platoului superior, se îțeau prin verzele chiparoșilor și al pinilor vilele albe și își arătau zimții treptele teatrului grec. Rada portului sicilian întîmpina vasul de război cu brațele deschise. Harnax porunci să fie lăsate pînzele. Se auzi un sunet strident de flaut. Într-o clipă, vislele fură ridicate și, curmîndu-și goana, „Euterpe“ plutea acum domol, ca un arici de mare, pe tîpsia verde a golfului. Lanțurile ancorei zornăiau, pe chei mulțimea fremăta zgometos — albul togilor nobiliare se distingea din masa vestmintelor întunecate ale plebeilor. Se adunase aici toată Siracuza, căci intrarea în port a unui vas la începutul lunii ianuarie (din octombrie și pînă la sfîrșitul lui februarie marea era închisă) și mai ales a unei nave de război era un adevărat eveniment.

Prin mulțime se furișau, spre marginea digului, patru siluete. Se înghesuiau și vociferau, agităndu-se la tot pasul. Mantiile de culori țipătoare îi deosebeau de spectatori, la fel ca și vorbirea lor cam ciudată, plină de haz, glumeață și gălăgioasă, ca orice vorbire ce vrea să se facă auzită și de o ureche mai îndepărtată. Un pîntecos, în mantie roșie, deschidea drumul și striga cît îl ținea gura :

— Loc pentru sublima Bul Duri Dan, regina Orientului, picată în... o, zei ! ce-mi iese din gură !
— stea căzută din cer și frumusețea tuturor frumuseților !

Steaua căzută din cer, cu picioarele dolofane, țopăia în urmă-i, strînsă într-un chiton¹ alb, peste care era aruncată o pelerină albastră, presărată cu fluturași argintii. Din pricina sulimanului, obrazul îi părea sîngeriu, iar negrul de pe gene i se prelingea în jurul ochilor. Oamenii chicoteau și se dădeau la o parte. Cîeva din mulțime strigă :

— Faceți loc pentru breasla mîncăului Lucrinus și a confrăților săi !

— O, scumpii mei, răspunse grăsunul, cinste vouă, cei ce vă recunoașteți prietenii !

În spatele femeii se înghesuia de zor un bătrînel uscățiv, cu dinții ieșiți ca niște colți, măturînd praful cu pelerina-i lungă. În urmă venea un bărbat înalt și vînjos, cu tunică gri și cu o pelerină de culoarea șofranului, prinsă pe umăr cu o cataramă strălucitoare. Nobilii din Siracuza, îmbrăcați în togi, se retrăgeau cu dispreț în fața lor, căci acești patru cetățeni, deși îndrăgiți de popor, se situau, în ierarhia socială, pe treapta hoților și a prostituatelor : erau actori. Mulțimea rîdea, făcea loc acestei cete vesele către marginea digului, și asculta ciorovăielile lor :

— Ba o să ne ia !

— Ba n-o să ne ia !

— Ce să zic, grozav îi mai pasă de noi !

— Nu cobî, tărtăcuță împăiată. Ai să vezi că ne ia !

— Tacă-ți fleanca, și privește ! El e !

Mulțimea se uită într-acolo și iată ce i se înfățișă privirilor : la prora vasului, înconjurat de un grup de ofițeri, stătea un bărbat tînăr, de statură

¹ *Chiton* — vestmînt femeiesc de origine grecească, constînd din două pătrate de stofă sau mătase, larg, prins pe umeri sau și pe brațe cu copci de metal prețios și încins cu o centură la mijloc.

mijlocie, bine legat, cu părul galben ca paiul, tuns scurt, militărește. Pe piept îi strălucea armura de argint, pe care o mină iscusită cizelase simbolul soarelui, pelerina lui, albastră ca safirul, se unduia în bătaia vântului. Avea o ținută de comandant. În ochii lui cenușii, depărtați unul de celălalt, se citea privirea cuceritorului. De la căpitănia portului se răspîndise de mult faima acestui bărbat. Mulțimea privea vasul, vedea puzderia de oameni de pe punte, dar nu se uita decît la tînărul acela distins, puternic și bogat. Pe Hercules! Numai armura lui prețuiește cît cinci ani din viața unui plebeu!

Lucius vedea cum se frămîntă mulțimea de pe dig, legănîndu-se ca valurile mării. Ochii Siracuzei erau ațintiți asupra lui, toată lumea îl admira. Făcu semn soldatului să-i dea coiful. Metalul sclipi în bătaia soarelui, iar panașul purpuriu tremură ușor în adierea vântului. Prosternarea mulțimii ajunse în zbor pînă la puntea vasului. Lucius privea așa cum privesc cei privilegiați sau cîrmuitorii. Și totuși, sub masca de un calm înălțător, îl măcina nesiguranța : să fie oare în mijlocul acestei mulțimi omul care-l va descătușa de îndoieli ? Cine va putea să-i spună ce se petrece la Roma ?

Togile albe ale nobililor din Siracuză punctau mulțimea de un cenușiu estompat. Și Lucius desluși în masa aceea cenușie plebea. Duhnea a sudoare și a ceapă. Fără voie, mîna lui rătăci într-o cută a togii, unde-și ținea flaconul cu esență de eucalipt, atît de înviorătoare. Dar mîna rămase încrămențită, ca să nu-i tulbure ținuta calmă. Privirea îi alunecă spre marginea digului, acolo unde-și croiau drum prin mulțime cele patru siluete caraghioase. Gesturile îi trădară numaidecît pe

acești oameni. Fără să se clintească, Lucius se adresează aghiotantului care se afla în spatele său :

— Îi vezi, Titus, pe cei trei aiuriți și pe femeia aceea cu chitonul suflecat ? Sînt histrioni. Am impresia că pe lungan îl cunosc de la Roma. Nu-mi mai amintesc numele lui, dar știu că e scamator. Cum i-o fi zicînd ?

Întrebarea lui Lucius este prinsă din zbor. Trei marinari îi răspund într-un glas :

— Fabius Scaurus.

— Da. Întocmai. Fabius Scaurus, încuviințează Lucius. Apoi își îndreaptă ochii spre șalupa care tocmai străbătuse drumul dintre dig și navă. Duumvirii¹ Siracuzei, Arrivius și Commodus, veneau să-l întîmpine pe distinsul oaspe — cine știe, s-ar putea să aibă odată nevoie de serviciile lui ! — să se încline și să aducă Romei, stăpîna lumii, omagiul provinciei. Porunci să fie cinstiți cu cîte o cupă de vin negru de Siria, vărsă cîteva picături întru cinstirea lui Marte, închină pentru împăratul Tiberius și bău, împreună cu ei, vinul greu, pînă la fund. Demnitarii îl poftiră pe oaspete pe uscat, ca să se întrețină cu el, pînă ce vasul avea să se aprovizioneze cu apă, pește afumat și vin — prilej pentru vîslași ca să-și mai odihnească puțin oasele. Mulțimea se împrăștia. Numai grupul de actori se mai îmbulzea, căutînd să atragă atenția lui Lucius. Făceau temenele pînă în pămînt, după obiceiul asiaticilor, pentru a-i arăta înaltului oaspete că avea de-a face cu niște oameni umblați prin lume. Lunganul își ridică brațele spre creștetul capului, cu palmele înainte, apoi își încovoie puțin grumazul și mîinile, și spuse :

¹ *Duumvirii* — cei doi magistrați municipali aleși, însărcinați cu administrația municipală.

— Preamărite stăpîn, sîntem artiști romani, cetățeni ai Romei (cu cîtă mîndrie a rostit aceste cuvînte, secătura !), am pribegit vreme de un an, cu arta noastră, prin Sicilia și acum dorim să ne întoarcem la Roma.

Și Lucius își aduse aminte : Fabius ! Fabius ! strigase atunci adunătura din Roma, la Tîrgul de vite, unde Lucius poruncise sclavilor să oprească pentru o clipă lectica sa, ca să vadă scîlîmbăielile scamatorului. Chipeș nu fusese el nici atunci, după cum nu era nici acum, dar nici dizgrațios nu i se păru. Dimpotrivă, avea ceva atrăgător. Înfațișarea lui era neobișnuită pentru un comediant de bîlci : un vlăjgan bine făcut, cu ceafa puternică, ochii negri și sprîncenele stufoase, bărbia prominentă și buza de jos ieșită în afară ; avea gesturile largi, cutezătoare, ca și cînd spațiul din jur i-ar fi fost neîndestulător. Un fanfaron încrezut, își spuse Lucius în sinea lui.

Actorul continuă rugător :

— Nu sîntem decît patru... și cîteva boarfe doar — vasul tău, nobile stăpîn...

— Pe tine te-am mai văzut la Roma, curmă Lucius vorba actorului. La Tîrgul de vite înghițai cuțite și...

— O, cîtă cinste pentru mine ! Ți-ai adus aminte de mine, stăpîne ? interveni, fără sfială, scamatorul.

Lucius trecu generos cu vederea peste faptul de a fi fost întrerupt, și hotărî :

— Ne veți distra pe drum... Titus, poruncește căpitanului..

Cei patru făcură o plecăciune adîncă. Cu o mișcare a mîinii, Lucius îi îndepărtă pe comedianți din drumul său și păși semeț ca un zeu prin mulțimea de gură-cască, îndreptîndu-se spre palatul duumvirului Arrivius, unde îl aștepta ospățul.

Cînd ajunse în tricliniu și se așează la masă, la locul de cînte, nu-și mai stăpîni curiozitatea și întreabă ce vești mai soseau de la Roma.

— De zece zile te așteaptă un sol din partea tatălui tău, stăpîne, îi spuse Arrivius ; îi aruncă o privire lui Commodus și amîndoi se ridicară discret. Ți-l trimit îndată.

Solul Nigrinus, unul din libertii lui Servius, aducea vești bune. Senatorul Servius și matroana Lepida sînt sănătoși și urează bun venit feciorului lor. Amîndoi așteaptă cu nerăbdare să-l îmbrățișeze cît mai curînd. Casa în care s-a născut tînărul stăpîn dăinuie în liniște și pace, ocrotită de lari, și se pregătește să-l întîmpine. După ancorarea vasului în portul Misena, preamăritul Lucius va înnopta în vila părintească din Baiae. Acolo totul e pregătit, îl așteaptă pînă și calul lui de călărie ; senatorul era incredințat că, în drumul său spre Roma, Lucius nu va folosi ca mijloc de călătorie lectica.

— Am poruncă să-ți fiu pe plac în toate, nobile stăpîn.

— Asta-i tot ?

— Da, stăpîne.

Solul se îndepărtă și guvernatorii Siracuzei reveniră în tricliniu. Lucius își spunea în gînd : nimic, dar absolut nimic, despre ceea ce mă apasă. Se adresă duumvirilor :

— Spuneți-mi, dragii mei, ce face împăratul nostru ?

— E sănătos, răspunse Commodus.

— E suferind, rosti, în același timp, Arrivius.

Lucius îi privi uimit pe cei doi bărbați. Aceștia ridicară din umeri și spuseră iarăși într-un glas :

— E bătrîn.

— Mai are doi ani pînă la optzeci, adăugă Commodus.

— Ah, ce va fi peste doi ani ?! suspină Arrivius. Amfitrionul bātu din palme :

— Sclavi ! Apă de trandafiri pentru mîini ! Împrespătați aerul cu arome ! Aduceți o cunună pentru oaspetele meu ! Să vină *Domina* ! Aduceți bucatele și vinul ! Iar ție, dragul meu, îți urez poftă bună în casa mea !

Prînzul era dintre cele mai alese ; dar Lucius n-avea chef de nimic. La grijile de pînă atunci se mai adăugase una : ce-i cu împăratul, care era adevărul ? Răspundea laconic, mînca puțin, bea și mai puțin, ochii îi rătăceau prin sala de ospete. Arrivius avea mult gust. De-a lungul pereților erau înșirate mici statui grecești de o neasemuită frumusețe, întruchipînd zeități cu trupurile armonios proporționate, cu chipuri încîntătoare, pline de strălucirea luminii elene. O adiere plăcută se strecura înăuntru, umflînd draperiile, în aer plutea boarea sărată a mării ; era liniște, numai de departe răzbăteau cînd și cînd acorduri de lăută, printre coloanele de marmură pătrundea în peristil mireasma grădinii, umplînd toată casa de arome și prospețime.

Oriunde îți aruncai privirea, în toate obiectele care desfătau ochiul sălășluia liniștea, numai în oameni nu. Întrebările lui Lucius nu erau pe placul duumvirilor. Știau prea bine că, în ultima vreme, împăratul înăsprise regimul, că legea cu privire la crima de lezmajestate — *Lex Crimen Laesae Maiestatis* — născocită cîndva pentru ocrotirea senatului și a împăratului, a ajuns o armă tot mai cumplită a împăratului, îndreptată împotriva acelor care, neputînd uita republica și atotputernicia senatului, consideră nocivă domnia su-

verană a unui singur om și văd în ea o primejdie de moarte pentru stat și pentru propria lor persoană ; ei nutresc dorința tainică a înlăturării lui. Duumvirii Siracuzei știau că Servius Geminius Curio, tatăl lui Lucius, este stîlpul opoziției senatoriale, și că împăratul și anturajul său ezită să se atingă de Servius, temîndu-se de simpatia și influența de care acesta se bucură în rîndurile senatorilor, cavalerilor¹ și oamenilor de rînd. Dar ei mai știau tot atît de bine că viața lui Servius atîrnă de un fir de păr, căci era de ajuns cuvîntul unui singur denunțator și a doi martori falsi, pentru ca legea cu privire la lezmajestate să intre în acțiune și să ceară o nouă jertfă omenească. Arrivius și Commodus se aflau în încurcătură. De partea cui s-a dat Lucius, soldatul și emisarul diplomatic al împăratului ? De partea tatălui, sau a cezarului ? Cei doi își păzesc limba, cîntărind bine fiecare cuvînt.

Lucius își plimbă privirea de la unul la altul. Nu e în stare să scoată o vorbă ca lumea de la ei. Dacă-i întreabă de soarta împăratului, de Roma, fiecare ocolește răspunsul, ca și cînd cuvintele „Cezar“ și „Roma“ ar fi fost interzise în graiul și chiar în gîndul omului. Conversația lîncezește, întreruptă din cînd în cînd de pauze penibile.

Festinul ia sfîrșit. Veteranul Commodus se înclină și se retrage. Se retrage și soția lui Arrivius.

Arrivius rămîne să-i țină tovărășie oaspetelui, singur, neliniștit și frămîntat de îndoieli. Nu do-

¹ *Cavalerii* — cetățenii care făceau serviciul militar la cavalerie cu un cal pe care îl primeau de la stat (*equo publico*), precum și toți cei care aveau venituri pentru serviciul în cavalerie ; alcătuind clasa cea mai bogată, cavalerii au dobîndit mare autoritate și au obținut distincții speciale.

rește Lucius să fie chemați cei patru actori ? L-ar mai amuza puțin. „Nu, nu. Liniștea de aici e atît de plăcută ! Ai sculpturi nespuse de frumoase, Arrivius, adevărate rarități. Artemis a ta e de-a dreptul tulburătoare. Și acest vizitiu ! Cine e bărbatul de colo, cu țeasta pleșuvă ?“

— Bunicul meu, consulul Gnaeus Arrivius.

— Seamănă cu Cato-Minor¹, spuse îngîndurat Lucius.

— Dacă nu mă înșel, Cato a fost înrudit cu familia voastră, scumpe Lucius, nu-i așa ?

— Da. Străbunul tatălui meu. Cremene, nu om.

Arrivius își aduse aminte că după bătălia de la Thapsus, unde Caesar l-a învins pe Cato și pe republicanii săi, Cato s-a străpuns cu sabia pentru a nu supraviețui republicii, căreia i-a fost devotat pînă la ultima suflare. Arrivius se încumetă :

— Familia voastră, scumpe Lucius, a fost mîndria republicii. (O, zei, ce scînteii au scăpărat în ochii acestui tînăr !) Bunicul tău a mai apucat gloria republicii, tatăl tău...

— Hai, continuă, scumpul meu amfitrion, rîse Lucius. Sîntem doar între patru ochi.

„Aha, te-am prins ! își spuse în gînd duumvirul, de partea tatălui te-ai dat ; deși ești soldatul împăratului, în adîncul sufletului ai rămas republican“.

Lucius urmărea cu atenție fața lui Arrivius. „Nu, nu, ăsta nu e de-al nostru, e un servitor credincios al împăratului.“

— Și eu, stăpînul meu... șopti Arrivius, și eu sînt devotat acestei idei...

¹ Cato-Minor sau Cato din Utica — (strănepot al lui Cato cel Bătrîn sau Cenzorul) născut în 95 î.e.n. și mort în 46 î.e.n., după lupta de la Thapsus, cînd s-a sinucis ; a fost un dîrz apărător al senatului împotriva tiraniei.

„Minți, pișcherule, își zise Lucius în sinea lui. Te văd pînă în străfundul sufletului, nu mă prinzi tu în capcană.“ Vorbi însă ca un diplomat :

— Prin mila zeilor, împăratul nostru Tiberius e un suveran luminat. A întărit imperiul și i-a dat o ordine de fier. Pacea, instaurată de Augustus, s-a întărit sub domnia lui Tiberius. E mai înțelept să te războiești cu mintea decît să verși sîngele fiilor Romei.

Arrivius se cutremură de spaimă. Ce întorsătură ! Greu de suportat pentru un om deprins să gîndească la nivelul provinciei.

Respiră adînc și, vrînd-nevrînd, mărturisi partenerului fără ocolișuri :

— Adevărat, stăpînul meu. Să mulțumim zeilor nemuritori ! Orice schimbare ar putea fi dăunătoare...

Lucius se ridică. N-avea chef să-și piardă vremea cu această slugă imperială. Mulțumiri fierbinți pentru ospăț, a fost minunat, mulțumiri pentru o și mai minunată companie, însă e ostenit de călătoria îndelungată, amabila gazdă îl va înțelege și-l va ierta...

2

*O farsă este viața noastră,
Ba, cîteodată, chiar și-a voastră !
Hei, cine poate ști ?...
Cel ce într-una se hlizește
Și numai de „decor“ îi pasă —
Vorbe cu miez nu prea rostește.
Sîntem aici să spunem ce gîndim,*

*Chiar și flămânzi să vă înveselim
Aceasta ni-i menirea...
Tehui, bălțați, cîntînd din fluier
Noi histrioni sîntem — și-al nostru trai
E rostuit doar să vă-nveselim :
Stăpîni sau sclavi, oricine-ăți fi.
În toiul nopții ori în fapt de zi,
Pe cei ursuzi cu gluma îi servim !*

Vocea lui Fabius Scaurus, care pe cheiul Siracuzei avea modulații catifelate, i se părea acum lui Lucius aspră, groasă și stridentă. Fabius, în tunica lui purpurie, încinsă cu o eșarfă galbenă, îi lăuda cu atîta înflăcărare pe membrii trupei sale, încît cele nouă Muze roșiră de invidie. Apoi îi prezentă, pe rînd, publicului care se adunase roată în jurul lor, pe punte :

*Astui burtos ce numele pe frunte-i se citește
Lucrinus-„șantajistul“ i se spune. Iar noi, doar...:
Caltaboș.*

*Asta, măi frați, e-un hulpav fără de pereche
Așa mîncău — la drum, zău, bagă spaima-n tine :
Corabia cu noi, cu tot, e-n stare s-o înghită !
Iar moșulică ăsta cam peltic, ce Gravius se numește,
Pentr-un bănuț, sireacu ! genunchii-și sfredelește
Dar pentr-un fir de barbă îl ia cu tremurici.
Cît despre mine, scurt : eu Fabius mă numesc,
Flecar și gură-spartă și șef pe-această ceată.
Stăpîna ei Volumnia e. Ah ! tocmai vine ! Ura !
Priviți-o, oetățeni ! Ce bine se comportă
Și ca matroană, și ca jună fetișcană !
Și cîte nu mai știe artista asta năzdrăvană !*

Spectatorii izbucniră în hohote de rîs. Mare pișicher, își spuse în sinea lui Lucius, urmărindu-l pe Fabius. În acest timp, Volumnia, înfășurată în-

tr-un *byssus*¹ de culoare galbenă, salută publicul plină de trufie, înclinându-se jur împrejur.

Acum că ne-ați văzut, atîția sîntem, și basta !

În artă, cîteodat-e prea destul și asta.

Pentru un histrion de ajuns e-un pic să joace

Căci viața e o farsă, o știe orișicine !

Acum aplaudați și... vă lăsăm cu bine.

Aplaudară, ca la comandă, cu toții, și ofițerii și Simca ; maimuța ciocănea cu lăbuțele în vergă, numai Lucius privea fără să schițeze un gest. Se uita țintă la Fabius. Niște versuri amărite, un amestec fără nici un sens, dar cît de bine știe să le prezinte acest măscărici ! Ca pe Eschil. Și ce gesturi ! Cu adevărat regești ! Omul acesta știe mai mult decît arată...

Programul începu cu un număr de acrobație. Fabius umbla în miini și făcea tumbe în aer. Burduhănosul Lucrinus, cu o tichie pestriță pe cap, încerca zadarnic să-l imite. Echipajul și soldații chicoteau cînd acesta cădea sau cînd încasa, pentru lipsa lui de dibăcie, cîte o palmă sau cîte un picior de la Gravus, moșneagul cel sisîit. Moșulică acesta uscățiv se pierdea cu totul în toga lui prea largă ; trebuia să arate ca un patrician bogat, dar în realitate aducea cu un biet bufon amărît, care-și tira toga albă măturînd puntea, de-ți era mai mare mila de el.

Fabius își depărtă picioarele, se prinse de mijloc într-o parte, își sprijini palma de pămînt și în clipa următoare spectatorii avură prilejul să vadă o adevărată morișcă vie. Burduhănosul, vrînd să-l

¹ *Byssus* — pînză foarte subțire de in ; haina la care se referă autorul trebuie să fie *palla*, o mantie purtată în special de femei, peste chiton, sau de actori, în tragedii.

imite, se rostogoli, ca un sac, la prima încercare, Fabius parcă n-avea oase. Strigătele de admirație și aplauzele îl însoțiră pînă la vestiar. Volumnia și Gravus — care între timp își dezbrăcase toga — făceau jonglerie cu cuțitele. Zburau cuțitele, se încrucișau în aer, lamele sclipeau în bătaia soarelui, și numai trosnete se auzeau cînd mînerile cuțitelor cădeau în palmele întinse. Apoi își luară zborul securi, farfurii. Volumnia și Gravus se întreceau în îndemînare. În ropotul aplauzelor, Volumnia îl săltă pe Gravus pe umerii ei și așa dispăru cu el în vestiar.

Spectacolul fu curmat de intervenția mării. Se umflă pe neașteptate, și valurile începură să clatine vasul. Se apropiau de strîmtoarea Messina cu vîrtejurile ei înspăimîntătoare. Căpitanul ordonă cu o voce tunătoare ca tot echipajul, cu excepția piloților, să coboare imediat sub punte. La vîrfurile prorei, deasupra emblemei vasului — un cap de delfin bătut din aramă — căpitanul Harnax, cu fața plecată spre mare, trăgea vîrtos din tigva cu vin nebotezat, să prindă curaj. Se apucase de treaba asta încă din zori. Acum privea cu ochi sticloși cum vasul despica valurile din ce în ce mai mari. Căuta să stabilească intensitatea vîntului și urmărirea apropierea navei de mijlocul primejdios al strîmtorii. În condițiile „mării închise“, nici un căpitan nu se încumetase să preia comanda unei nave de război. Omul acesta se oferise singur și, neavînd încotro, Vitellius îl acceptase.

Lucius îl cerceta pe Harnax cu atenție. Nu găsea la el nimic atrăgător. Nici lucruri prea frumoase nu auzise despre el. Un bărbat păros, într-o tunică albastră-violetă, cu o basma roșie înnodată după ceafă. Cerșetor în copilărie, pungaș în adolescență,

bețiv și bătauș. Nasul strîmb din rădăcină, singura-i ureche împodobită cu un cercel de aur. Obișnuia, din cînd în cînd, să se îmbete turtă. Ar fi trebuit de mult să se legene spînzurat de verga vasului, netrebnicul ăsta ! Dar știa să conducă bine vasul chiar și atunci cînd se îmbăta. Astăzi a băut, pe semne, de două ori mai mult ca de obicei.

— Cît mai avem pînă la Misena, Harnax ? strigă Lucius.

Harnax se întoarse, și Lucius îi văzu fața numai cicatrice : căpitanul se ținea zdravăn de balustrada prorei, spre a lăsa impresia că se mai poate ține pe picioare.

— N-ar fi departe, nobile stăpîn, bolborosi căpitanul, dacă n-am avea în față monștrii ăștia : Scylla și Caribda. În botul lor o putem mierli cît ai zice pește...

Lucius se întunecă :

— Ai grijă să ieșim cu bine din strîmtoare, și nu mai sporovăi atita, bețivanule !

Harnax, ținîndu-se mereu de parapet, încercă să facă o plecăciune, apoi, împleticindu-se în zigzag, se apropie de deschizătura ce dădea sub punte. Urlă spre cei de jos ordine, îndemnuri și amenințări.

Vîntul izbea furios în pînze, catargele pîrîiau. Vislele scrișneau cu deznădejde în strapazane. Pe trupurile despuiate ale vîslașilor sclavi șiroia sudoarea. *Hortator*¹-ul zbiera semnalele lui ritmice, pentru ca, la rîndul său, flautistul să dea, după ele, cadența vîslașilor. Șuierul gîrbaciului, cu ghimpi de fier, pe care gardianul îl agita cu minie, se stîngea în vacarmul acela infernal.

Valurile săltau mereu, trirema se legăna pe ele

¹ *Hortator* — subofițer de bord pe navele romane, echivalent ca funcție cu șeful de echipaj modern.

ca o coajă de nucă și scheuna ca o cățelușă lovită de stăpînul ei.

„Soldatul roman nu știe ce-i frica“ era deviza preferată a lui Lucius, cînd își încuraja legiunea, în Siria, înainte de a porni expediția împotriva partilor. Își aminti acum de propriile lui cuvinte, și un zîmbet îi lumină o clipă fața crispată la te uită, Titus, primul dintre centurioni, aghiotantul și mîna lui dreaptă, omul mărginit, năîng, pentru care nimic nu-i mai presus decît milițaria, omul care nu duce dorul femeii — cel puțin niciodată n-a pomenit de așa ceva — nici al familiei, nici al căminului, omul care nu are decît un singur gînd : să-și facă datoria în așa fel, încît să-i placă lui Lucius și să-l propună pentru avansare ; ei bine, acest Titus este de un calm imperturbabil. Se uită la maimuța lui, care, de sub pînza de cort, holbează la el niște ochi speriați ; pe fața sa însă se citește aceeași liniște dintotdeauna. Lucius se gîndește la Scylla și Caribda. „Cu siguranță că-s alb ca varul,“ își spune în gînd. Apoi i se adresează lui Titus, zgomotos :

— Ne aflăm la un pas de împărăția lui Hades, Titus. Nu ți-e teamă ?

— Nu... Sintem în puterea lui Neptun și nu-i nimic de făcut. Cum ne-o fi norocul.

Lucius își ridică și mai mult glasul :

— Titus, tu n-ai nevastă ? Nici tată ?

Ba da, are familie, la Roma. Vocea lui Titus e calmă, netulburată.

— Ești un erou minunat, spune Lucius, cu ironie, și, rostind aceste cuvinte, are senzația că mestecă în gură pămînt.

Un val aruncă vasul cît colo, ca pe un fulg. Cîrmaciul îi restabili echilibrul, dar valul se rostogoli peste punte.

— Hei, nobile stăpîn, zbieră căpitanul printre sughițuri. Fă bine și șterge-o sub punte ! Și ia-l cu tine și pe dumnealui de colo ! Nu de alta, dar vă mai mătură un va-val, și pe chestia asta pe mine o să mă spînzure ! Sub punte, va-valea !

Lucius nu se clinti. Scoase de sub o cută a mantiei statueta de lemn, poleită cu aur, a zeiței feniciene Astarteea. O va arunca în botul vîrtejului cînd vor ajunge mai aproape. Oare cum va primi Neptun jertfa lui ? Ce semn îi va da ?

Vuietul asurzitor al mării stîrnea groază. Zgomote bubuitoare anunțau că infernul își deschidea porțile. Legendara Scylla, monstrul cu șase capete și trei șiruri de dinți în fiecare gură, atrăgea nava spre dînsa ca un magnet.

Vislele plesneau, una cîte una, valurile purtau singure vasul, timonierul nu mai era stăpîn pe cîrmă. Dar mai era pe acolo și Harnax ; cu un ciorchine de piloți după el, se agățase de pîrghia cîrmei și acum zbiera, ca să acopere mugetul mării. „La stînga, mai la stînga, băieți ! Vasul pîrîie din toate încheieturile ; la stînga și mai mult, trăsni-v-ar să vă trăsnească de broscari ! Hăul vîrtejului se apropie ! Țineți stînga, și mai la stînga, pui de cățele ce sînteți, așa, încă, încă, încă !“ În clipa aceea, Lucius aruncă statueta zeiței în vîrtejul prin care „Euterpe“ se strecura cu mare iuțeală. Statueta aurită zbură ca o scînteie luminoasă, atinse buzele apelor involburate, puterea valurilor o azvîrli în sus și abia după aceea o înghiți vîrtejul.

„Semnul e prea frumos și limpede, îi străfulgeră prin minte lui Lucius ; pînă să ajung în împărăția lui Hades, mă mai așteaptă o fericire, vă mulțumesc, o, zei !“ Nu trecură decît vreo zece secunde și vuietul se stinse pe neașteptate : acum, vîrtejul urla undeva departe, din ce în ce mai

departe, în gol, valurile se potoliseră și vislele mușcau virtos apa.

Am câștigat ! Un răcnet de bucurie cutremură vasul. Viață, ești a noastră !

Harnax goli tigva pe nerăsuflăte, scoase un răcnet triumfător și se apropie de Lucius, împleticindu-se și bătându-se cu pumnii în pieptu-i acoperit de sudoare.

— Ei, ce mai are de spus nobilul meu stăpîn ? Pe-acilea și vara își poate lăsa omul măselele, darămite acușica, în ianuarie... își riscă beregata, stăpîne aurit ! Ei, dar și Harnax ăsta, chiar așa beat criță cum e, tot marinar fără pereche rămîne în veșii vecilor !

— Îți mulțumim, căpitane, îi spuse calm Titus.

— Crezi că lui de mulțumiri îi arde ? rîse Lucius, ironic, și-i aruncă lui Harnax trei aurei¹. Căpitantul îi prinse din zbor, sărută cu buzele-i murdare, așa cum cerea obiceiul de trei ori chipul divinului Augustus întipărit în aur, după care îi trase un chiot de bucurie :

— Săru' mîna, stăpîne, aurul e sarea vieții. Apoi, cu o voce de bas, răgușită, începu să cînte:

*Prea multe n-are-n viață marinarul,
Ceva băuturică și dragoste, cît pică.*

*Vin se găsește cine să mi-l dea,
Dar dragoste ? Trăsni-o-ar cerul !*

Dragostea

E-ntotdeauna ca un rămășag :

Nu știi de ce ai parte

Și nici ce-aduce ea !

Tra-la-la-li ! Tra-la-la-la !

¹ Aureus — monedă de aur bătută de Iuliu Cezar în anul 49 î.e.n. Un aureus valora 100 de sesterți.

Lucius îi întoarse spatele. La porunca lui, sclavii de la bucătărie împărțiră pîine, pește și vin amestecat. Căpătară cu toții, chiar și sclavii de la vîsle — vinul prinde de minune la peștele afumat. Turnați, bucătarilor, turnați, să-i aducem jertfă lui Neptun și lui să-i mulțumim pentru această bucurie, pentru viața smulsă din ghearele morții. Să-i mulțumim pentru acest amurg pe care s-ar fi putut să nu-l mai vedem !

Lucius ședea sub catarg pe niște odgoane înfășurate, așa cum stătuse la început, în timp ce jucau comediantii. Bea și el. „Ce senzație plăcută să ții vinul pe limbă, să-l plimbi pe cerul gurii ; deliciul acesta se multiplică în toate bucuriile : dulceața buzelor Torquatei, cununa de aur a senatului și, cine știe, poate și vechiul vis al tatei, și al meu — republica...”

Boarea sărată a mării, proaspătă ca pielea de fecioară, pătrundea în nări, iar dincolo de bătaia vîntului, soarele se cufunda în mare. Cufundă-te, cufundă-te, dătătorule de lumină aurie, căci dimineata te vei aprinde din nou, în schimb noi, de n-ar fi fost zeii cei buni, am fi zăcut acum, reci, pe fundul mării. Soarele se lăsa tot mai jos : încă un val, și încă unul, pînă cînd, deodată, dispăru de tot. În urma lui, se revărsă peste întreaga zare un potop de lumină cenușiu-argintie, de parcă s-ar fi deschis deasupra mării o perlă de dimensiuni gigantice.

Și cei de pe vas beau sub bolta uriașei perle, iar sub privirile lor se desfășurau țărmurile Calabriei. Vinul înfierbînta sîngele, din toate ungherele vasului răsunau strigăte, cîntece și risete pline de voieșie. Deasupra lui Lucius, pe catarg, un marinar aprinse felinarul cu ulei ; pe măsură ce se lăsa întunericul, flăcăriua feștilor lumina

tot mai puternic ; actorii, amețiți, se țineau de ghidușii. Fabius imita diferite voci ; vocea bucătarului, a timonierului, a căpitanului Harnax. Râdeau cu toții, pînă le dădeau lacrimile ; se pricepe, pușlamaua, mai mare plăcerea să-l privești. Lucius zîmbi. Harnax stătea chincit în spatele lui și o sorbea din ochi pe Volumnia, care dansa acompaniată de chitară. Apropierea femeii, și încă a unei femei trupeșe, ceea ce, după gustul oriental și al său propriu, însemna culmea frumuseții, îi răscoli simțurile. Se aplecă spre Lucius :

— Strașnic funduleț mai are muierușca asta, nu-i așa ? Ca o iepșoară de Tesalia : ce-ar mai plescăi, să-i scap, așa, una peste el ! Și ce pulpe, ca niște stilpi de templu, zău așa...

Lucius întoarse capul cu dezgust. Era obișnuit cu vorbăriile triviale ale soldaților. Nu-l supărau cîtuși de puțin grosolăniile lui Harnax, dar nu putea să suporte duhoarea pe care căpitanul o răspîndea în jurul lui.

Se ridică și se duse la culcare.

3

Vuietul mărilor și bubuitul valurilor ce se izbesc de vas alcătuiesc o muzică plăcută pentru ureche. Zbuciumul acesta pașnic ar avea darul să te calmeze, dacă n-ar fi întrerupt de strigătele *hortator*-ului, urmate numaidecît de sunetul strident al flautului ce dă cadența vîslașilor. Ritmul monoton tocește simțurile. Lucius doarme. Cam o sută de oameni veghează și vislesc pentru el ;

de-a lungul țărmlui atît de bine cunoscut, Harnax navighează și noaptea.

Sub punte, la lumina pîlpîitoare a lămpilor cu ulei, lucesc trupurile despuiate ale vîslașilor. Sudoarea li se prelinge peste mușchii încordați. Peste respirația şuierătoare a sclavilor și peste zornăitul lanțurilor răzbat pînă aici sunetele de pe punte. Sînt clipe cînd și animalele de povară au un răgaz de odihnă, cînd pînă și sclavilor le este îngăduită această destindere. Acest moment tocmai venise. Gardianul, răpus de puterea vinului, adormise, *hortator*-ul și flautistul, singuri, nu mai sînt în stare să surprindă, dacă vreunul nesocotește ritmul sau tîriie vîsla prin aer ca să mai poată răsufla. Gardianul moțăie, întins ca un animal, în mijlocul culoarului dintre vîslași, și sforăie, mai-mai să acopere miorlăitul flautului. Numai din cînd în cînd se trezește și, buimăcit de somn, aruncă obișnuita-i înjurătură, plesnește cu gîrbaciul în gol, după care adoarme iarăși.

Puntea semăna cu un cîmp de bătălie după terminarea luptei. Ofițerii, soldații și cîțiva dintre piloți, doborîți de rația neobișnuită de vin sicilian, zăceau pe punte, unii cu fața în jos, spre podea, alții pe spate, cu fața spre cerul siniliu. Actorii dormeau pe vecele strînse. Volumnia lipsea de lingă ei. Își aruncase de cîteva ori în ziua aceea ochii după Harnax. Nu pentru frumusețea lui, zeii știu prea bine că nu pentru asta. Din calcul. Marinarul îi făgăduise o brățară de aur, bătută în rubine. De unde o avea ? Ce-i păsa ei de asta ? Pe deasupra mai era și căpitan și avea destulă putere ca să le îndulcească actorilor călătoria și, în primul rînd ei, cu o mîncare și o băutură mai aleasă. Acum, Volumnia suporta consecințele cochetăriei sale. Harnax o smulse și o tîri la pupa

vasului, sub puntea cîrmaciului. O țintui de podea și se lipi de trupul ei.

— Încetează, omule, lasă-mă, încerca Volumnia să i se împotrivească. N-auzi ? Încetează...

Deasupra lor, la cîrmă, bărbosul fenician se uită la ei și fluieră. Femeia se mai împotrivi puțin.

— Ține-ți gura, frumoaso ! ripostă Harnax cu vocea răgușită în timp ce-i frămînta, cu brutalitate, coapsele. În fluieratul cîrmaciului se amestecară niște suspine fără cuvinte.

Zorile destrămau întunericul, foșneau pe valuri, țiuitul lor monoton ca de țînțar plutea abia auzit peste sforăitul gros al chefliilor ; și totuși stăruia încă noaptea, iar pînă la ziuă mai era.

Lucius se trezi din somn, se înfășură în mantie și ieși pe punte. Trupurile tolănite pe jos ale celor adormiți aici îi stricară plimbarea de dimineață. Se împiedica mereu de cîte unul, sau era silit să-i ocolească. Hotărî să se îndrepte spre proră, spre locul său preferat de pe colacul de parîme. Se apropie și desluși o umbră. Omul se ridică.

— Iertare, stăpîne... ți-am ocupat locul — plec îndată.

Îl recunosc pe Fabius. Lucius avea chef de vorbă și i-ar fi plăcut să se amuze puțin. Stătu o clipă în cumpănă. Societatea unui actor era înjositoare pentru un patrician roman. Adunătura asta de saltimbanei nu-i decît o scursoare a societății omenеști. Sînt buni pentru distracție, dar numai atît ; pe urmă, cît mai departe de ei. Dar Lucius era de mai bine de trei săptămîni pe mare, ofițerii lui nu-i mai spuneau nimic interesant, iar Titus e mut ca un pește. Ce plictiseală ! Cîteodată omul are poftă să mai schimbe o vorbă cu cineva. Și apoi, actorul nu e sclav, e un om liber.

— Poți să mai rămii. Ce făceai aici ?

— Mă uitam și eu...

— La ce ? La întuneric ? întrebă Lucius ironic. Scamatorul nu răspunse.

Te uiți spre țarm, îți cauți căminul, spune drept !

Fabius rîse încet, apoi izbucni pe un ton declamator :

— Da. Căminul. Îl și văd. Dincolo de pod, în cartierul Trans Tiberim¹, sub Ianiculum, acolo, lîngă un măslin uscat, e o cocioabă ; vîntul o ocolește de teamă să n-o dărîme, iar seara avem la masă oaspeți de soi : șoarecii.

Lui Lucius îi fulgeră prin minte imaginea căminului său. Palatul îmbrăcat în marmură, grădinile înmiresmate, Torquata..:

Îl întrebă repede :

— Nu te așteaptă nevasta ?

— Care din ele ? ripostă șăgalnic Fabius.

— Pe cît se pare, ai mai multe.

— În fiecare oraș cîte una, în fiecare cartier al Romei, două-trei, se schimonosi mimul. Blondă pentru ziua Lunei, brună pentru a Venerei, roșcată pentru zilele de sărbătoare... Deodată Fabius amuți. Își dădu seama că era ceva nemaipomenit ca un nobil patrician să stea la taclale cu un histrion.

Lucius îi ghici gîndul, dar avea chef să continue conversația. Începuse să se crape de ziuă. În ochii saltimbancului scăpărau scînteii.

— Ești un bun scamator, Fabius.

— Și actor, stăpîne, interveni emoționat mimul. Aici, firește, nu pot să joc ca lumea, pentru că

¹ *Trans Tiberim* — de dincolo de Tibru, adică de pe malul drept al fluviului.

haina mea bălțată s-a rătăcit pe undeva prin sacul nostru de boarfe...

— La ce-ți trebuie ? Ai putea să joci, foarte bine, și în tunică. Aici ești pe vas, nu la teatru.

Actorul se uită la Lucius mirat ; printre cutele ce-i brăzdau fața în jurul buzelor miji un zîmbet batjocoritor.

— Dacă joc, oriunde și oricînd, trebuie să am *centunculus*-ul ¹ meu. Tu te-ai duce la luptă fără armură ?

Lucius sesiză tonul iritat, dar trecu peste insolența saltimbancului și spuse surizător :

— Bine, bine. Dar la Roma unde joci ? La teatrul lui Marcellus ?

— Pretutindeni, stăpîne. Și acolo, dar și pe strada, în *forum* sub rostre ², la piață, dar, mai cu seamă, la noi, pe ulițele suburbiei transtiberine.

Și adaugă cu trufie :

— Scena mea e întreaga Romă !

Discuția începu să-l amuze pe Lucius. Cîtă încredere în sine la acest zdrențăros !

— De mult ți-ai început meseria ?

— De la vîrsta de șaisprezece ani m-am dedicat artei actoricești, stăpîne.

— Și cum ai ajuns la această artă a ta ? îl ironiză Lucius. Cu ce te ocupai înainte ?

Fabius înălță capul.

— Înainte am fost sclav. După aceea tatăl meu a fost eliberat. De douăzeci de ani sînt un om liber.

În sinea lui, Lucius își spunea : „Ești liber, dar lipsit de onoare. Ești actor.“ Din nou stătu în

¹ *Centunculus* — cuvertură sau haină peticită.

² *Sub rostre* — tribună împodobită cu ciocuri de corăbii de pe care se țineau cuvîntările și se dădeau unele reprezentații teatrale.

cumpănă dacă să plece sau să accepte o societate mai prejos de demnitatea sa. Hotărî să rămînă.

— Și ce joci la Roma ?

— Ce se poate, stăpîne. Pe stradă sau la ospețele stăpînilor imit glasuri, fac acrobație, înghit flăcări și uneori mai recit și versuri ; în afară de acestea, joc la teatru sau pe scene improvizate.

— Atelana cu cele patru măști de actor și fără femeii nu mai e la modă, îi replică Lucius. Jucați și pantomimă ?

— Da, pantomima este preocuparea noastră artistică de seamă.

— Și ce anume tratează aceste pantomime ?

— Multe. Uneori într-o singură pantomimă e amestecat tot ceea ce poate oferi viața. Tristețe și veselie în versuri, proză, dans. Jocul nostru înfățișează, deopotrivă, dragostea, infidelitatea femeilor, avariția bătrînilor, fanfaronada și îngîmfarea soldaților, de toate. Oamenilor le plac însă cel mai mult distracțiile zgomotoase, cu palme peste obraji, ștrengării, anecdote obscene, picioare în fund. La noi, în suburbia transtiberină, este o vorbă : rîsul face mai mult decît aurul ! Fabius clătină din cap. Pentru noi, aurul e ca povestea cu strugurii cei acri. Rîsul se obține mai ușor. Numai că eu...

Actorul amuți.

— Continuă !

— Numai că dorința mea, dorința mea cea mai arzătoare, e să joc, măcar o dată în viață, un mare rol de tragedie...

Lucius își aduse aminte de gestul lui Fabius, de gestul acela regesc, demn de un Agamemnon. Spuse :

— Și ce te-ar împiedica ?

Fabius zîmbi straniu.

— Dacă împăratul nu mă va trimite în Ahaia, ca să joc în fața elenilor grandioasele noastre pantomime...

Lucius ridică sprîncenele, în semn de nedumerire.

Fabius îi explică sec :

— Acum doisprezece ani, împăratul Tiberius i-a trimis pe toți actorii din Italia în exil. Lucius dădu din cap : auzise despre acest lucru. Pe urmă ne-a îngăduit să ne reîntoarcem. Eu, pe atunci, eram începător, nu împlinisem douăzeci de ani. Și acum, slăvite stăpîne... Fabius se uită la Lucius, șovăi o clipă, apoi urmă cu vocea stinsă : Acum pacostea asta a dat iar peste mine. Mă întorc acasă după un an de surghiun. Am fost expulzați toți patru din Roma în Sicilia, eu, chipurile, am fost principalul vinovat... au găsit că aș fi un răzvrătit.

— Ce-ai comiș ?

Fabius strînse din umeri.

— Li s-a părut că mi-am bătut joc de o persoană importantă...

Fabius îl revede în gînd pe obezul senator Aviola, hrăpărețul, cu burdihanul îndesat și cu setea lui nepotolită după cîștig, pe care îl interpretase cu atîta naturalețe și atît de revelator, încît publicul se tăvălise de rîs și strigase : „Avi-ola !” Iar jignitul senator și cămătar, întruchipați în aceeași persoană, obținut de la pretor, în schimbul unei pungi cu galbeni, expulzarea lui Fabius.

Lucius medită : pentru a doua oară în exil. De bună seamă că s-a atins de însăși persoana împăratului. Cît de deosebiți sînt oamenii ! Duumvirul Siracuzei, Arrivius, nobilul de familie senatorială, care de fapt ar trebui să-l urască pe Tiberius, va fi pînă la moarte sluga credincioasă a

împăratului. Iar acest măscărici disprețuit, scursoarea societății omenеști, îndrăznește să-l facă de rîs în fața mulțimii. Lucius auzise că printre plebei ideile republicane aveau mai mult răsunset decît în cercurile aristocratice.

Se aplecă încet spre actor și-l întrebă :

— Ești republican ?

Actorul tresări.

— Eu, republican ? Nu ! Nu sînt.

„Se teme“, gîndi Lucius. Îi spuse :

— Vorbește, de mine nu trebuie să-ți fie frică...

— Nu mi-e frică, răspunse Fabius. Am spus adevărul. Cu ce m-aș alege dacă aș fi republican ? Nu sînt decît un om simplu, nobile stăpîn...

— Tu nu dorești republica ? Îl iubești pe împărat ?

— Nu ! explodează Fabius. Dar la ce bun toate astea... sînt actor... nu vreau nimic altceva decît...

— Ce vrei ?

— Să joc, vreau să trăiesc și să joc, să joc, să joc, încheie, pătimaș, Fabius.

Lucius îl privi cu dezgust. Să joace și să trăiască ! Cu alte cuvinte să-și umple burta, să toarne în el vin, să-și ungă gîtlejul, să se culce cu orice stricăță care-i iese în cale și să joace tot soiul de tîmpenii. Iată idealul acestui om. Parazitul ! Mai bine rămînea sclav toată viața ! Dintr-o dată, Fabius decăzu în ochii lui Lucius : secătura ! Plin de mîndrie, Lucius se ridică de pe funii, îl împinse pe actor la o parte și porni spre cabina lui, pășind peste trupurile celor ce sfărâiau. Simțea un dispreț fără margini față de actorul umil care, pentru o îmbucătură, era în stare să-și vîndă sufletul oricui. Sub puntea cîrmaciului îl zări pe Harnax care sforăia tolănit pe spate. Alături de el dormea Volumnia. Pe bună

dreptate hoarda aceasta de măscărici ține de tagma tîlharilor și a tîrfelor !

Lucius se întinse pe pat. Alungă din gînd neliniștea și îndoielile în legătură cu cele ce se petreceau la Roma, amintindu-și de felul în care Neptun îi primise jertfa, statueta zeiței Astarteea.

Desfășură papirusul cu versuri de Catullus — de sute de ori le citise împreună cu Torquata lui, căreia îi plăceau nespuse de mult — și începu să recite în gînd :

*N-a fost femeie-n lume iubită mai cu foc
Decît ești tu, Lesbia, zeiță adorată !
N-a fost fidelitatea nicicînd mai prețuită
Ca în iubirea mea, pe care-n veci ți-o port.*

La cuvîntul „fidelitate“, Lucius rîse gîndindu-se la el. Nu-i nimic. Așa a fost de cînd lumea. Torquata îi va fi soție, iar dacă va pleca de lîngă ea, tot la ea se va întoarce. Pentru că e a lui, precum casa, grădina, inelul cu sigiliul, calul de curse. E bunul lui, cel mai de preț.

Ultima zi pe mare e de obicei veselă.

Căminul te așteaptă cu brațele deschise, iar țărmul meleagurilor natale, fie el și o stîncă pleșuvă sau acoperit de nisipuri galbene-cenușii, ți se pare deodată colțul cel mai încîntător din lume.

Puntea navei „Euterpe“ era un furnicar de oameni.

Cînd soarele prinse a se rostogoli pe geana orizontului, în bătaia razelor sale strălucitoare apăru, dinspre tribord... o insulă. Avea înfățișarea unui animal ghemuit, cu părul zbîrlit — părea un zimbriu ce răsărea din mare. Vasul se apropie de o strîmtoare.

Insula Capri. Reședința împăratului Tiberius. Lucius stătea la proră cu ochii ațintiți spre țarm. Când vasul se apropie mai mult, din verdele măslinilor și al chiparoșilor tișni deodată albul de marmură al vilelor, iar pe dealul cel mai apropiat de pe insulă străluci trandafirie, în bătaia ultimelor raze ale soarelui, vila Jupiter, locuința cezarului.

Privirile tuturor se îndreptară spre insulă. Acolo se afla împăratul. Acolo, pe digul stîncos, inaccesibil, izbit din toate părțile de valuri, își petrecea, într-o totală izolare, al unsprezecelea an de viață solitară, bătrînul și misteriosul stăpînitor al lumii.

Lucius întoarse capul spre vas. Cu ochi fulgerători cercetă puntea, chipurile ofițerilor și ale soldaților săi, ezită o clipă, scrișnind din dinți, apoi cu pas hotărît se apropie de balustradă, urmărit de privirile tuturor.

Luă poziția de drepti, cu fața spre Capri, și ridicînd mîna dreaptă, prezentă salutul roman :

— *Ave Caesar, imperator !*

Și astfel nu avu cum să-l vadă pe Fabius strîmbîndu-se batjocoritor și întorcîndu-se cu spatele spre reședința împăratului.

4

Actuarul ¹ administrației municipale din Roma e un om de nimic, o jigodie băloasă la picioarele stăpînilor, o pietricică fără preț, scormonită din

¹ Actuar — cel ce înregistrează și păstrează actele unei administrații.

grămadă ; în anumite zile însă, la un ceas după răsăritul soarelui, el devine o persoană importantă. Coboară mîndru scările ce duc din *tabularium*¹ spre Forum Magnum, însoțit, la numai un pas în urma lui, de doi sclavi vînjoși ; coboară încet, cu un sul în mînă, plin de importanță și semeție. Cînd ajunge pe Via Sacra, în dreptul curiei² lui Iulius Caesar, o ia la dreapta spre Forum-ul unde a fost, de cînd lumea, locul de adunare al romanilor. Se oprește în fața panoului mare de sub rostre, sclavii întind papul pe tablă și actuarul lipește pe ea, cu propria-i mînă, ultimul număr din

ACTA DIURNA POPULI ROMANI³

Oamenii dau buzna din toate colțurile pieții. Oare ce le-o fi anunțînd astăzi *praefectūs aerarii*⁴ cetățenilor Romei ? Pilcul de oameni crește. Zeci de capete nespălate, ciufulite, pentru care răsfi-rarea părului cu degetele murdare înseamnă piep-tănătură, zeci de oameni în mantii întunecate, de plebei, întind gîtul de curiozitate. Salahori, ha-

¹ *Tabularium* — arhivele statului care se păstrau în templul Libertății.

² *Curia Iulius Caesar* — o subîmpărțire a poporului roman, alcătuit din zece ginți, care își avea locul de adunare și de jertfă pe Via Sacra, în centrul Romei, la poalele Palatinului.

³ *Acta diurna populi romani* — un fel de buletin oficial care apărea zilnic și în care se publicau cele mai însemnate acte de administrație ale imperiului, precum și știrile cele mai variate care-i priveau pe stăpîinii vremii.

⁴ *Praefectus aerarii* — șeful vistieriei imperiale (*aerarium*), care păstra în templul lui Saturn, pe Capitoliu, aproape de *tabularium*, toată vistieria statului roman precum și tablele de bronz pe care erau săpate legile.

mali și vîslași din portul Emporium, meșteșugari și tirgoveți din Forum Boarium și Velabrum¹, clienți ce se grăbesc cu plecăciunile de dimineată spre patronii lor, prostituate bine dispuse, ieșite de prin cîrciumile suburbiilor și care se îndreaptă încet spre birlogul lor de la periferia transtiberină, cerșetori, pungași, haimanale. Își fac apariția și cîteva capete parfumate, cu pieptănătura răvășită și fețele schimonosite de nesomnul ce trădează desfrîul de o noapte întreagă.

Actuarul se depărtează încet, plin de importanță, iar în locul lui se înghesuie acum, lingă panou, un vlăjgan înalt. Capu-i roșcovan strălucește în bătaia zorilor roșietice mai tare decît coiful de aur al lui Jupiter Capitolinul.

— Mă, roșcovanule, tu știi să citești ? se auzi o voce din spate.

— Știu. Dar pentru complimentele astea puteți să mă... iertați, vă rog...

— Uite ce, mușcă-ți labele, vulpe roșcovană...

— Ia citește, bă, unu, cu voce tare !

O voce puternică, din primele rînduri, începuse să citească.

— *Acta diurna*...

— Sări peste asta, deșteptule !...

— Pst ! Liniște !

...emisă astăzi în ziua a doua înaintea nonelor lui ianuarie, sub consulatul lui Gnaeus Acerronius și Caius Pontius...

— Trăsni-te-ar Hercules să te trăsnească, tăr-tăcuță de năting ! Citește știrile !

— Imperator Caesar Augustus Tiberius Claudius Nero...

¹ *Forum Boarium* și *Forum Velabrum* — două piețe mici în Roma, prima pentru vite, iar a doua pentru pînzeturi și alte mărfuri similare.

— Tiberius crezi că n-ajunge, nătăfleață ? scrișni din mulțime o voce obraznică de bărbat.

...îngrijit de medicul său Charicles și de prințul imperial Caius Caesar, își revine repede după boala grea de care a suferit. Are somnul normal, pofta de mâncare bună...

— Dar pofta de puștani și puștance, tot bună e ? se auzi, scîrțîitoare, o voce de femeie.

— Ține-ți fleanca, muiere ! Asta miroase a lez-majestăte, pricepi ?

— Împăratul consacră cea mai mare parte a zilei treburilor statului, convorbirilor cu filozofii, iar seara Tiberius...

— Biberius¹, strigară, simultan, cîteva glasuri. Mulțimea chicoti înăbușit, numai cîteva mai fri-coși se supărară.

— Vulgul zburdă, remarcă un bărbat îmbrăcat în togă.

Vocea celui ce citea continuă :

„Iar seara Tiberius ascultă versuri și muzică...”

Senatorul Servius Geminius Curio tocmai se scălda în termele palatului său, în timp ce unul dintre sclavi da citire aceluiași știri. Senatorul asculta cu încordare. Să fie adevărat, sau să fie numai un șiretlic al lui Macro ?² Se însănătoșește împăratul ? Servius era nervos. Evenimentele se precipitau. Acum, o zi înseamnă mai mult decît altă dată un an întreg. Porunci să fie scos din bazin și purtat în camera de masaj.

¹*Biberius* — băutorul, poreclă atribuită împăratului Tiberius ; uneori i se zicea și „*bibulus*” — cel care bea zdravăn, bețivul.

²*Naevius Sertorius Macro* — comandantul legiunilor pretoriene și, prin această funcție, comandantul suprem, după împărat, al armatei romane.

Vocea din piață :

...azi dimineată a plecat spre Capri, pentru a face o vizită împăratului, *praefectus praetorio* G. N. S. Macro...

— Strașnic, urlă o voce din mulțime, iar se pune la cale vreo potlogărie...

Senatorul Servius, privind absent superbul plafon din tepidariumul¹ său, asculta din ce în ce mai întunecat la față. Tiberius + Macro = o forță de temut. Se impune o prudență excepțională.

Știrea că în zorii aceleiași zile consulul Gnaeus Acerronius, încununat cu lauri, a adus jertfă penanților Romei un berbec în fața templului lui Apolo fu ascultată cu egală indiferență și de popor, și de Servius. Stîrni însă interes comunicarea că, din ordinul împăratului, legiunea a șasea se transferă din Siria la Alba Longa. Comandantul secund al acestei legiuni, Lucius Geminius Curio, fiul senatorului Servius Geminius Curio, e așteptat să sosească la Roma în următoarele zile. Ia te uită, Curio, feciorul bătrînului republican ! Ce-o mai fi și cu noutatea asta ? O întoarcere atît de neașteptată, acum, în toiul iernii ! Un nou demnitar ? O nouă stea pe firmamentul stăpînirii ?

Senatorul Servius Geminius Curio, pe care băiașul tocmai îl ungea cu o pomadă parfumată, ascultă cu voluptate această știre. Binecuvîntați fie toți zeii că, în sfîrșit, va fi aici. Era, de altfel, și timpul. Feciorul întîrzie și mărul de pe insula Capri se coace, gata să cadă. Bine că numele fiului său flutură azi pe buzele tuturor ! Simpatia mulțimii e, uneori, necesară. Și, în definitiv, introducerea acestei știri în comunicările cotidiene nu

¹ *Tepidarium* — sala în care erau instalate băile calde.

I-a costat pe Servius decît un dar neînsemnat : o sclavă greacă, de şaptesprezece ani, de la care nu-şi mai lua ochii *praefectus aerarii*, la unul din ospeţele sale. Merita atîta lucru. Sacrificiul nu-i prea mare.

Vocea de sub rostre citeşte în continuare :

..senatorul Marcus Junius Afer, denunţat pentru crimă de lezmajestate — după audierea martorilor şi anchetarea, sub tortură, a unui număr de nouă sclavi — a fost condamnat la moarte prin tăierea capului cu spada de către un tribunal prezidat de G.N.S. Macro. Sentinţa a fost executată ieri, la apusul soarelui. Întreaga avere a celui executat a fost confiscată în folosul vistieriei statului, cu excepţia unei pătrimi, ce revine, de drept, cetăţeanului care a dezvăluit această crimă...

Servius se ridică brusc pe banchetă, împinse într-o parte mîinile băiaşului şi porunci să fie îmbrăcat. Afer ! Omul nostru ! Lui Servius îi tremurau mîinile cînd le ridică pentru ca sclavii să-i poată pune tunica de mătase. Noroc încă de spiritul meu de prevedere, căci cunoscîndu-l pe Afer cît e de limbut, i-am închis cu promptitudine uşile casei mele, după ce bolborosise pe culoarele senatului că a sosit momentul să se întîmple ceva. A dezvăluit taina unui palavragiu — şi adio taină ! Afer e în împărăţia lui Hades. Dar focul se apropie. Boşorogul de pe insula Capri a pornit la atac. Trăieşte atît de departe, n-a mai dat pe la Roma de unsprezece ani şi, cu toate acestea, e la curent cu tot ce se şopteşte aici. Macro e numai ochi şi urechi ; Macro întreţine o armată de delatori şi tot ce află de la ei îi suflă la ureche împăratului. Şi acesta loveşte.

Ah, omul ăsta e cu un picior în groapă și tot mai are putere cît zece ! Și necioplitul de Macro, văcarul ăsta, abia acum se desfată bînd sîngele oamenilor și nu se mai satură adunînd aurul. Iar mincinoșii aceia neobrazăți de la municipiu îndrăznesc să scrie că averea lui Afer a fost confiscată pentru visteria statului și nu pentru punga împăratului.

Îmbrăcat în toga albă ca zăpada, tivită cu două șnururi de culoarea focului — semnul distinctiv al stării senatoriale — bătrînul Curio avea un aer impunător, și așa, cum umbla, părea calmul personificat. Așa li se părea sclavilor. La micul dejun, însă, matroana Lepida își dădu seama numaidecît că soțul ei era tulburat. Află de la el că *Acta diurna* anunțase întoarcerea grabnică a lui Lucius. Era și ea emoționată de această știre ; trei ani, o zei, de atîta timp nu-și mai văzuse fiul ! Dar ea simțea că în afară de plăcuta veste mai era ceva despre care nu-i era îngăduit să întrebe, și despre care senatorul nu-i va spune nici un cuvînt. „Voi sta de vorbă încă azi, cu Aviola, hotărî, în gînd, Servius. Și cînd va sosi Lucius, mă voi sfătui cu el. De-ar veni mai repede !... Evenimentele se precipită...”

Știrea despre executarea senatorului Afer stîrni și în piață freamătul mulțimii. Apoi vocile amuțiră, discuțiile continuară numai între cei mai apropiați :

— Încă unul ! Al cîtelea în ultimul an ?

— Ai auzit ? Denunțatorul capătă un sfert ! Da și pătrimea asta trebuie să se ridice la vreo cîteva milioane..?

— Cine-i delatorul ?

— Naiba-l știe ! Cîcă ar fi un membru al senatului.

— Bănoasă meserie, hai ? Ce zici, ne apucăm și noi... ?

— Oricum l-o fi chemînd, tot porc e.

— Ia mai lasă ! Bravo lui ! O lipitoare mai puțin ; te pomenești că ți-o fi pîrînd rău ?...

— Gura ! Nu întrerupeți ! Citește mai departe ! Mai zice ceva acolo ?

— Senatorul Valentinus Baevius cumpără un sclav, care se pricepe perfect în arta culinară. Plătește pentru el orice preț...

— Ați auzit ? chițcăi o femeie gesticulînd violent. Ați auzit de ce le arde javrelor ăstora nes-pălate ? Ați văzut pentru ce au ăștia parale ? Iar noi umblăm lihniți de foarhe ! Și asta se înghite la Roma...

Piața fierbea de indignare. O clipă doar, pînă ce mulțimea se liniști.

— Ei, tu de colo, căscatule, de ce nu mai citești ?

— Nu mai e nimic, cetățeni. Ba stați, parcă mai e aici o prostie — ce-o mai fi și asta ? Aha ! Cineva divorțează...

Glasurile se năpustiră asupra lui ca o grindină :

— Și asta numești tu nimic, neisprăvitule ?

— Cine divorțează ?

— De cine divorțează ?

— De ce divorțează ?

— Citește mai repede, căscatule !

5

Dimineața de ianuarie scăpăra o lumină glacială. Vezuviul fumega molcom ; norul de fum sulfuros, de deasupra craterului, se țuguia căpătînd

forma unor coroane de pin. Vezuviul străjuia în spatele călărețului care se strecura cu îndemînare prin străzile orașului Capua, gonind de zor spre Roma. Capua, metropola plină de viață, era înmiresmată ca o floare : avea aerul îmbălsămat de mirosurile ce răzbăteau din atelierele sale de parfumuri și strălucea în dimineața răcoroasă, albă ca o fecioară îmbrăcată într-un *peplum* imaculat.

Copitele calului tropăiau pe caldarîmul de piatră neagră-cenușie, frumos netezită, cu care era pavată regina tuturor șoselelor — Via Appia.

Lucius mîna calul, frămîntat de un singur gînd : să se afle cît mai repede în preajma tatălui său. Sclavii care-i duceau lucrurile rămăseseră mult în urmă.

Via Appia era înțesată de care cu două roți. Ele stînjeneau circulația pe șoseaua nu prea lată, obligîndu-i pe călăreți să meargă la pas, ba uneori să se și oprească. Carele erau încărcate cu pește uscat, burdufuri cu ulei, putini cu murene vii pentru mesele bogaților, măslina, amfore pline cu *garum* de Pompei, deliciosul sos de pește atît de mult căutat ; căruțele trase de tauri, măgari sau catîri hurducăiau pe șosea, îndreptîndu-se toate, în șir monoton, spre Roma.

Lucius nu străbătea Via Appia pentru întîia oară. Încă din copilărie trecuse de multe ori pe aici cu părinții săi, cînd se duceau să-și viziteze latifundiile și palatele de vară din Campania. Stătea pe atunci în lectică alături de tatăl său și vedea în fața lui trupurile despuiate ale celor doi sclavi. Ori de cîte ori trecea pe aici, tînărul patrician se gîndea mereu la același lucru : drumul acesta e o mărturie a trecutului Romei.

Evoca în închipuire marșul legiunilor lui Pompeius, Caesar, Antonius și Augustus, înaintind spre Roma. Tabloul avea contururi aspre ; în fruntea legiunii păsea stegarul, purtătorul acvilei, sute de sulite cu vîrfurile ascuțite se înălțau, țepene, spre cer, coifurile de metal sclipeau pe capetele soldaților ; auzea pasul tunător al cohortelor, buciulul trîmbițelor de campanie și cîntecul legionarilor.

Pe drumul acesta se întorceau victorioși, din războaie, vestiții comandanți de oști. În urma carelor încărcate cu aurul capturat, se tirau coloanele de prizonieri încătușați, mergeau bălăbănindu-se în lanțuri căpeteniile popoarelor barbare. Fiarele și animalele exotice pentru jocurile gladiatorilor de la *Circus Maximus* erau legate de carele mai joase, după care venea armata împărțită în centurii ; coloana era încheiată de *biga* aurită, trasă de trei perechi de cai, în care stătea falnic triumfătorul, purtînd cununa de lauri pe cap, ținînd hățurile cu strășnicie. *Evoe ! Evoe ! Ave Imperator !* Trecea pe sub poarta Capua, înainta pe Via Sacra spre Forum Magnum, descindea pe Capitoliu și aici îi înălța omagiul lui Jupiter Tonans. Tot aici primea și el omagiul senatului și al poporului roman, căci **SENATUS POPULUSQUE ROMANUS**¹ era formula sacră, imuabilă, sub toate formele de guvernămînt.

Pe aici au trecut, acoperiți de glorie, dictatorii Marius și Sîlla, triumvirii Crassus, Pompeius și Caesar, împăratul Octavianus Augustus și actualul împărat, Tiberius. Lucius, ca un adevărat fiu al

¹ *Senatus Populusque Romanus*, prescurtat S.P.Q.R., — Senatul și poporul roman, formula oficială care exprima noțiunea de stat roman.

puternicei Rome, era profund impresionat de legendarul triumf. Ca fiu de republican însă, simțea și altceva : că toate triumfurile au dus spre un singur țel — acela de a concentra întreaga putere de stat în mâinile unei singure persoane. Și Lucius, încă de mic copil, în casa părinților săi, și-a dat seama că Roma era favorizată numai de guvernarea senatului cu cei doi consuli, aleși de senat pe timp de un an. Dictator ? Un om investit cu puteri nelimitate ? Da, dar *numai* în timp de război, și pentru o scurtă durată. Iată însă că triumfătorii care treceau pe aici, peste aceste pietre negre, îndreptându-se spre Roma în ovățiile și uralele mulțimii, au jucat de fiecare dată câte o festă rușinoasă senatului și poporului roman. Sub pretextul securității statului, ei au uzurpat, pas cu pas, întreaga putere, au luat sub controlul lor cele mai înalte instituții republicane, și încetul cu încetul au ajuns, în mod inevitabil, la mantia de purpură a monarhiei. S-au instalat pe tronul stăpînitorilor lumii, înconjurați de zidul inexpugnabil al legiunilor. Fie la început, în calitate de dictatori, fie mai târziu, cu titlul de împărați, ei au desființat legile una după alta, au lichidat republica, și-au ucis adversarii republicani, au asasinat oameni nevinovați, au călcat în picioare libertatea Romei...

Lucius avea un singur crez : republica mai presus de orice ! Iar republica a dat naștere multor triumfuri... O ușoară părere de rău mocnea înăbușită în pieptul ambițiosului tânăr. August a instaurat pacea pe tot cuprinsul imperiului roman. Tiberiu continuă aceeași politică. Asta-i frumos — și înțelept. Dar și mai frumos ar fi dacă el, Lucius, ar trece pe aici în *biga* aurită trasă de

trei perechi de cai — cu laurii pe frunte... O pace îndelungată nu prilejuieşte triumfuri. Pe acestea numai războiul le poate aduce. Şi război nu va mai fi : acum, Roma e stăpină peste întreaga lume, căci de pustiurile din răsărit şi miazăzi sau de pădurile virgine, de mlaştinile şi ținuturile sălbătice ale nordului, dincolo de *limes Romanus*¹, nimeni nu se sinchiseşte, iar în ceea ce-i priveşte pe barbari, slabă speranţă să se încumete la fapte. E pace, *vae mihi*², şi pace va fi.

Cîteva care, trase de catîri, îi închiseră drumul. Sclavii îndemnau vitele cu nuiaua, în timp ce paznicul îi urmărea călare. Carele transportau de la fermele din Capua flori ornamentale pentru ospetele magnaţilor din Roma. Ia te uită, crocuşi! Gingaşele flori de culoarea şofranului, galbene, roz, violete. Rozul e culoarea preferată a Torquatei. Cîtă gingăşie !

— Vreau un buchet de crocuşi roz !

Paznicul sovăi o clipă, dar după ce se uită la armura de argint a călăreţului porunci sclavilor: un buchetel ca geana zorilor. Lucius îl răsplăti cu mărînimie, apoi, numaidecît, îşi îndemnă calul la drum.

La marginea şoselei zări, deodată, o groapă, nu prea adîncă, năpădită de buruieni. Lucius zîmbi : e tot ce a mai rămas din războiul sclavilor. În groapa aceasta fusese ridicată una din crucile pe care, din ordinul lui Crassus, au fost răstigniţi, după înfrîngere, răsculaţii lui Spartacus.

Calul gonia în galop, dar Lucius nu putea să alunge un gînd care nu-i dădea pace : Roma lui, atotstăpînitoarea Romă, fusese ameninţată, cu o

¹ *Limes romanus* — hotarul imperiului roman.

² *Vae mihi* ! — vai mie, vai de mine ! (Lat.)

sută de ani în urmă, de o primejdie de moarte ! Sclavii, conduși tot de un sclav, se răsculasera împotriva stăpînirii. Și ce bine i-a condus Spartacus ! Povestea aceasta a costat Roma trei ani de război aproape la fel de cumplit ca războiul cu Cartagina. Și de n-ar fi fost aurul pe care l-au avut *patres conscripti*¹, dar pe care nu l-au avut sclavii, și dacă s-ar fi ridicat atunci și barbarii cei umili, numai zeii pot ști care ar fi fost soarta acestui război. O, nu, nu ! Doar nu e cu puțință ca sclavii cei răpciugoși și barbarii cei murdari să amenințe Roma ! Tocmai în războiul cu sclavii lui Spartacus a demonstrat Roma cît e de puternică și cum știe să pedepsească ea nesupunerea : șase mii de cruci au fost înșirate atunci de-a lungul Viei Appia, de la Capua pînă la Roma, și pe fiecare dintre ele atirna cite un sclav răsculat.

Lucius își gonea calul, dar acel spectru al groazei, de-a lungul arterei principale a imperiului, îi stăruia în minte.

Șase mii de răstigniți.

Unui soldat nu-i este îngăduit să se sperie de un morman de cadavre pe cîmpul de bătălie. Dar șase mii de cruci ! Lucius simțea cum îl trec fiorii închipuindu-și tabloul acela cumplit, fiori de groază, dar și de mîndrie în același timp ; era mîndru de puterea care a știut să supună deopotrivă judecătii cerului și a lumii întregi această pedeapsă aspră, aplicată ca un avertisment. Și el, Lucius, care este o pîrticică a acestei formidabile puteri, ar fi procedat la fel. Pentru că vedea datoria supremă în slujirea patriei. Și el vrea s-o slujească.

¹*Patres conscripti* — senatori ; li se spunea *conscripti*, spre deosebire de ceilalți *patres*, adică tați de familie.

„Şase mii de răstigniţi — prea multă cruzime“, i-a spus cîndva Seneca, profesorul lui de retorică.

Amintindu-şi aceste cuvinte, Lucius zîmbi cu îngăduinţă „Umanistule ! spuse el în gînd, peste anii care au trecut. Cruzime ? Ce sentimentalism, cîtă miopie ! Cruzime era dacă-i cruţai pe răsculaţi şi expunea Roma unei noi primejdii. Bine a hotărît atunci senatul, aprobînd pedeapsa propusă de Crassus. De altfel, de atunci n-a mai izbucnit nici o altă răscoală a sclavilor, de proporţiunile aceleia conduse de Spartacus. Şi nici nu va izbucni.“

Cobora înserarea, întunericul se aşternea pe şosea. Cărauşii aprinseră felinare şi torţe din surcele de brad. Lucius se gîndise să înnopteze la ferma tatălui său din Scutium, aflată la cîteva mii de Terracina. Ajunse însă la Terracina nu mai puţin istovit decît armăsarul său şi, de aceea, hotărî să rămînă peste noapte la hanul din localitate care avea o aripă amenajată pentru nobili.

În faţa hanului era animaţie. La cele cîteva măsute, aşezate afară, la lumina lămpioanelor, stăteau drumeţi şi ţărani de prin partea locului. Beau vin amestecat cu apă şi mormăiau, pălăvrăgeau gălăgioşi, cîntau sau zbierau tot mai tare pe măsură ce licoarea roşie li se suia la cap.

Lucius trecu spre poarta ce dădea în curtea hanului şi, deodată, la lumina pîlpîitoare a unei torţe, zări un şir de santinele postate de-a latul şoselei. Pretorienii în echipament de campanie.

— Cine eşti, stăpîne ? îl întrebă cuviincios centurionul, care, după armura strălucitoare, recunoscu în Lucius un ofiţer superior.

Lucius îşi spuse numele şi-i comunică intenţia de a rămîne acolo peste noapte. Centurionul ridică mîna în semn de salut.

— Îmi pare rău, stăpîne. Dar aici cinează *prae-fectus praetorio*, cu soția și fiica sa...

Lucius îi aruncă soldatului o privire mirată și răsuflă ușurat.

— Macro ? O ! Fii bun și anunță-mă, prietene !

— Gnaeus Naevius Sertorius Macro, îl corectă, respectuos, centurionul. Te rog ia loc deocamdată aici, mă duc să te anunț.

• Tulburat de emoție, Lucius îi aruncă sclavului de la han friul calului, ceru unui centurion să-i pună pe umeri mantia de culoare închisă, după care se așează la o masă liberă. „O, dacă Macro m-ar primi ! Comandantul suprem al tuturor armatelor, după împărat. Superiorul meu cel mai înalt. Ca să vezi, un bun soldat poate și acum să ajungă sus de tot. Macro, fostul sclav, văcarul de odinioară — astăzi primul sfetnic al împăratului. Tata îi urăște pe amîndoi deopotrivă. Și eu îl urăsc pe Macro, dușmanul de moarte al republicii. Asta nu înseamnă însă că o să mă apuc acum să-i trîmbitez ura în față. A-ți cunoaște inamicul de aproape și a nu te demasca, iată dovada adevăratei înțelepciuni.“

Lucius privea de la distanță aripa din curte, spre care duceau cîteva trepte de marmură, furișate printre cariatidele ce susțineau balconul suspendat. La intrare, sus, se vedea o inscripție luminată de două felinare din fier forjat :

INTRĂ ȘI UITĂ !

Zîmbi. Deviză potrivită pentru bețivani și prostituate. Un adevărat roman nu poate uita niciodată ceea ce-i stăpînește gîndul și inima.

La mesele vecine stăteau oameni care în timpul zilei roiau pe Via Appia, cu căruțele, cu

catirii și coșurile lor. Când îl zăriră pe Lucius, amuțiră. Apoi începură să vorbească cu jumătate gură. Lucius nu-i auzea, doar ici și colo răzbătea pînă la el cîte un cuvînt rostit ceva mai tare.

Oamenii asistaseră, cu cîteva clipe înainte, la sosirea lui Macro și acum își împărtășeau impresiile : Halal bărbat, acest Macro ! Când'a sărit de pe cal, a dудuit șoseaua. Are călcătura grea, ca de bou. De altfel, se știe ce a fost... Asta nu se șterge așa, cu una, cu două. Neîndămînat, zgomotos, necioplit. Ei și ? Mie mi-e mai drag decît toți cuconașii ăia din senat, cu căpățînile parfumate. Cred și eu, fără nazuri ! În schimb, cele două puiculițe ale lui, care au coborît din lectică ! Ehe ! Călcau ușor, ca spuma pe apă. Păreau surori, dar una cică e nevastă-sa, iar cealaltă fiică-sa din prima căsătorie. Care o fi una, care o fi ailaltă ? Greu de spus. Cea negricioasă, cu căpșor de șerpoaică, o fi fata lui. Care ? Cea lată în șolduri ? Ba nu, ailaltă, deșteptule ! Ei, da oricum, frumoase-s amîndouă, și parfumul lor îl mai simt și acum pe la nas. El, nimic de zis, e om de ispravă, ca să zic așa, e de-ai noștri. Macro, omul nostru ? Hahaha, ce să-ți spun, aici ai nimerit-o ca nuca în perete, prostule ! Ministrul împăratului și omul nostru ! Hahahaha ! Păzea, Conașul ăla dichisit trage cu urechea ! Aiurea ! N-are cum s-audă.

Îl cercetară pe Lucius cu coada ochiului și comentară în șoaptă : cine-o fi, și ce caută acolo ? În timpul acesta sorbeau vîrtos din vinul roșu. Cel mai zdravăn trăgea la măsca un ins atît de slăbănog încît din spatele lui s-ar fi putut vedea și un arac. Vinul îi se prelingea pe bărbia nerasă,

iar mâinile lui descriau în aer mișcările unui gîde care rîtează capetele, unul după altul. De altfel, chiar despre asta începuse să și vorbească :

— Vin de la Roma, măi fraților. Ce mai, e lată rău pe acolo... iar au început...

— Vorbește mai încet ! Spălățelul de colo ciulește urechile, interveni unul, bărbos.

Se înșela însă. Lui Lucius prea puțin îi păsa despre ce discută plebea. Se gîdea la Macro.

Slăbănogul, înconjurat de curioși, povestea încet :

— Ieri au fost judecate încă două familii, pentru lezmajestate, și din treaba asta azi avem șase hoituri în plus. Asta zic și eu repeziciune, ce spuneți ? Numai că, vedeți, astăzi nu s-a umblat cu ștreangul, ci cu spada. Modă nouă, preascumpilor ! Ce să-i faci ! Se distrează gîdele, se distrează și condamnatul. Scăfîrlia zboară de pe spadă ca o căpățînă de mac, se mai saltă nițeluș, apoi rămîne țepănă, cu ochii holbați.

— Brr ! Și ție, sfrijitule, îți mai arde de glume ? Ca omul să nu mai doarmă de spaimă că-i vine și lui rîndul ? se plînsese un țăran gras cît un poloboc.

— Ce-ți vîri tu nasul unde nu-ți fierbe oala ? Ești încă prea mic pentru așa ceva, interveni bărbosul, care zdrăngănea din chitară, ca să-i acopere pe cei ce vorbeau.

— Da ia spune, mă, picior de cocostirc, ce soi de oameni erau ăia de care vorbeai ?

Slăbănogul sorbi cu nădejde :

— Ce puteau să fie ? Senatori barosani. Pe ăștia toată lumea îi blagoslovește. Unul cică a săvîrșit crimă de lezmajestate prin aceea că s-a

pus la umblătoare cu chipul divinului Augustus gravat pe inel...

Cineva izbucni în hohote de râs, dar în aceeași clipă amuți, de parcă i s-ar fi pus un căluș în gură. Nu de alta, dar cine ar fi putut să jure că printre cei de față nu se află și un denunțator ? Poate chiar acest linge-blide care sporovăiește aici vrute și nevrute.

— Ascultă, mortăciune, e adevărat ce-am auzit ? Că dobînzile pe datorii se urcă de la doisprezece la optsprezece la sută ? întrebă țărănul cel pîntecos.

— Adevărat. Asta scrie și în *Acta diurna*. Dar pe mine mă doare-n cot : n-am nici datorii, nici parale...

— Stați să vă spun și eu una, se amestecă în vorbă un lucrător pirpiriu de la podgoria din apropiere ; vocea lui însă era atît de răsunătoare, încît Lucius deslușea fiecare cuvînt. Să vedeți cum a fost : astăzi pe la amiază mă reped pînă aici să gust și eu o bucățică de pește. Deodată, ca o furtună, vine buluc încoace o companie de pretorieni călări. Și o țineau, măi frate, într-un galop, de scăpărau scînteii de sub copitele cailor. După aceea a venit el, și în urma lui altă companie...

— Care „el“, deșteptule ?

— Caligula. Venea călare pe un armăsar negru.

— Ieri a cîștigat premiul întîi la curse, strigă dintr-un colț un tinerel.

— Caligula ?

— Nu. Armăsarul. Îi zice Incitatus. Strașnic animal !

Omul de la vie continuă :

— Caligula avea, peste tunica albastră, o armură de aur și pe ea era bătut ceva frumos. Vă spun drept, arăta grozav ! La ora aceea erau pe aici destui gealați. Am zbierat cu toții, cît ne-au ținut bojocii : *Salve* !

— Și de ce, mă ? De ce-ați zbierat ? întrebă slăbănogul.

— De ce ! De ce ! Îl auziți, neghiobul ! Cică de ce ? Dacă i-am fi strigat așa bătrînului, mă rog, altă poveste. Dar Caligula *e omul nostru*, așa cum a fost și taică-su, Germanicus ! Pricepi, mă, prăpăditule ? Asta, fără doar și poate, ne-ar lăsa să jucăm. Ce să vă mai spun, a fost o privește de toată frumusețea. Ne-a făcut semn cu mîna. Mantia albastră, cusută cu fir de aur, filfiia în urma lui, iar pe cap avea un coif de aur de toată frumusețea...

— Cică are scăfirlia țuguiață și țepi pe grumaz, țină să sublinieze, prost inspirat, slăbănogul.

Răul îl desăvîrși țăranul cel dolofan care țîșni din umbră ca o nălucă :

— Băgați de seamă ! E un provocator. Îl cunosc... e turnător...

Se stîrni un tărăboi infernal, îl bătură măr pe slăbănog, de-i răsunau acorduri de chitară în cap : apoi îl îmbrînciră afară și slăbănogul se făcu nevăzut în bezna nopții.

— Nici vorbă că-i un ticălos. Dar pe noi nu pune el laba așa, cu una, cu două. Ce-a căutat, a găsit. Și-acum, cîntă, bărbosule !

Cu ce, cînd chitara era făcută zob ? Dar vinul înveselește, așa că unii se apucară să joace, zgomotos, „micare“ pe o cană de vin, în timp ce alții scuturau de zor în palmă zarurile — jocul lor

interzis. Unii făceau pe chibiții, iar alții cîntau. Să cînti nu-i chiar atît de primejdios, nu-i așa ?

Lucius asculta toate acestea și se întuneca la față. Așadar, acesta-i poporul roman ! Cîe adunătură ! Orice nechemat e omul lor, chiar dacă e uzurpator de putere ; în schimb, pentru ei senatorii sînt niște dușmani ! Ah, ce neghiobi ! Ce încuiați !

Un centurion se apropie de el și luă poziție de drepti :

— Stăpîne, înălțimea-sa *praefectus praetorio* te invită la masa lui.

6

Tapetele roșii, care căptușeau pereții, și draperiile galbene de la uși înăbușeau zgomotele de afară. Din plafon, pe două șiruri, atîrnau de niște lanțuri de alamă lămpi de ulei din fier forjat, cu mucuri groase ; două șiruri de flăcărui pîlpîiau auriu și o lumină blindă învăluia cele trei persoane de la masă.

Lucius se opri luînd o ținută demnă ; soarele de argint de pe armura lui improșca săgeți fulgerătoare. Un bărbat înalt, cam țeapăn, în uniformă de comandant al pretorienilor, se ridică de la masă și, cu pași nu prea siguri, se apropie de el, îl îmbrățișă și-i spuse cu o voce zgrunțuroasă :

— Fii binevenit din Siria, Curio !

Lucius simți din răsufierea lui că în ziua aceea Macro băuse zdravăn. Prefectul adăugă :

— Soția și fiica mea. Ia loc.

Lucius făcu o plecăciune adîncă și se așeză la masă uluit. Femeile erau amîndouă cam de aceeași vîrstă și amîndouă nespuse de frumoase. Una, roșcată, avea părul ca de aramă ce-i cădea peste umerii dezgoliți; cealaltă, oacheșă, avea părul lins, legat cu panglicuțe argintii. Macro porunci hangiului: cina pentru oaspete, vin de Falerno, fructe. Femeile îi zîmbiră lui Lucius simultan, oacheșa îl întrebă cum a călătorit. Răspunse, învăluind-o pe roșcată cu o privire plină de admirație. Deodată însă, pleoapele începură să-i zvîcnească, de parcă ar fi fost surprins asupra unei fapte nepermise. Își dezlipi ochii de pe chipul fermecător și se îndreptă din șale, căci acum vorbea Macro.

— Uite, mă duc la Capri, la împărat. Azi le-am luat și pe femei cu mine, că nu mai aveam liniște cu ele, atîta-s de curioase. Și, deodată, vestea sosirii tale. Se potrivește de minune. Să te fi chemat la Roma? De ce? Aici e mai multă liniște, poți să-mi raportezi imediat. De tine să nu-mi vorbești, c-a avut Vitellius grijă să te laude peste poate. Ce-o mai fi și asta? Iarăși o scrisoare de la el?

Luă epistola și, fără să-i desfacă pecetea, o azvîrli, peste masă, roșcatei.

— Păstrează-mi-o, te rog. Am s-o citesc mai tîrziu. Iar tu, Lucius, povestește-mi: ce se mai aude prin Siria? Ce face Vitellius? Tot de mulieri și de beții se ține?

Lucius era năucit. Cum să răspundă la asemenea expresii? Relată despre Vitellius în termeni respectuoși, iar despre legiune vorbi cu mult entuziasm.

În acest timp, peste năsul sculptural al oacheșei se adunau cute de minie. De ce nu i-a dat ei scrisoarea ? „De ce are, întotdeauna, mai multă încredere în fiică-sa decît în mine ? De ce ?“

Intră hangiul, însoțit de cîțiva sclavi, și așază pe masă, în fața lui Lucius, mîncăruri alese și vin. Doamnele îi făcură semn, binevoitoare, și-l îndemnară să mănînce după o călătorie atît de obositoare. Mîncă repede, dar nu înceta o clipă să le urmărească, discret. Brunetei îi joacă ochii în cap, roșcata are o privire visătoare și nu-și pleacă ochii cînd îi întîlnește privirea ; ce culoare or fi avînd acești ochi ? În lumina tremurătoare a lămpilor, ochii femeii par cînd verzi, cînd albaștri-viorii, ca marea care-și schimbă culoarea după adîncimile ei diferite. Da, ca apa mării.

Vorba lui Macro se potrivește cu întreaga lui ținută : autoritară, aspră, bolovănoasă. Adoratul soldaților nu s-a schimbat nici în funcția de prim-sfetnic al împăratului. Nu-și dezmințe originea, nu face pe nobilul și nici nu încearcă să joace rolul omului ultrarafinat. E așa cum e. Din topor. Ba se mai și fălește un pic cu obîrșia lui modestă : azi e un om mare, așa că își poate îngădui pînă chiar și luxul de a-și etala trecutul. Iată de ce îl adoră soldații, în timp ce patricienii sînt neliniștiți și adeseori derutați din pricina comportării lui, neștiind ce atitudine să adopte față de această extravaganță, care duhnește a bălegar.

— Cu muierile călătorești afurisit de încet, mai rău decît cu catirii, rîse Macro. Ce vrei, gingașe cum sînt, le trebuie confort, deși, la drept vorbind, tot drumul se tolănesc în lectică pe moale — ba nu, de două ori pe moale.

— Naevius ! interveni, dojenitor, oacheșă.

— Ce-i, dragă Ennia, iar am spus una gogonată ?

Lucius n-o slăbea din ochi pe roșcată. Nicio dată n-o văzuse atît de aproape. Era fermecătoare. Cu adevărat „prințesă romană“, cum i se spune. Îi zîmbi. Fata îi răspunse cu un suris care-i dezvălui frumusețea sclipitoare a dinților. Și Lucius își aminti că de îndată ce împăratul l-a înălțat pe Macro la rangul de aghiotant, acesta și-a izgonit soția dinții și s-a căsătorit cu tinăra Ennia din pătura cavalerilor. Macro își poate îngădui orice pofteste.

Îl auzi :

— Să bem, dragii mei.

Se ridicară în picioare, picurară din vin întru cinstirea zeului Marte, apoi Macro exclamă :

— În sănătatea împăratului !

Înălțară cupele. Lucius închină și pentru Macro.

După ce se așezară, Lucius întrebă, ascunzîndu-și încordarea :

— Sper că împăratul e sănătos...

Macro își încruntă sprîncenele stufoase ; pupilele lui tăioase fixează bănuitor chipul lui Lucius. De data asta nu mai stau față în față soldat cu soldat. Locțiitorul împăratului, chiar amețit de băutură, cercetează acum cu grijă fața interlocutorului său, fiul bătrînului republican Servius, și aruncă în joc cuvinte îndrăznețe.

— Da de unde, băiete ! I-a sunat și lui ceasul, e pe ducă... se stinge...

Ochii lui Lucius începură să strălucească, parcă ar fi scăpărat scînteii.

— O, zei, exclamă stăpînit tinărul ; dăruieți-i împăratului încă mulți ani de viață !

— Foarte bine. Lucius, spuse Macro și pe chipul lui parcă cioplit din lemn de carpen, flutură un zîmbet aproape imperceptibil ; e în interesul nostru, și al tău, Curio, căci împăratul îți va acorda o distincție...

Făcu, intenționat, o pauză.

— Și apoi, urmă el, legiunea siriană e fără legat, Vitellius rămîne în Orient. Dacă împăratul va avea chef — cine știe ? — s-ar putea ca Roma să aibă, o dată, și un legat tînăr ! De ce nu ?

Lui Lucius începu să-i vijiiie capul. Îl cuprinse deodată o ușoară amețală, o senzație plăcută i se răsîndi în tot corpul : omul acesta nu are obiceiul să arunce vorbele în vînt. Ar fi în stare să impună chiar și un lucru de necrezut.

— Legiunea de boboci din Alba am expediat-o sus, pe Dunăre, continuă Macro. Ne cam supără, pe acolo, barbarii. Legiunea siriană o să se odihnească puțin, la Roma, și după aceea o să plece și ea în nord. Și îți dai seama că fără legat n-o trimitem, e limpede ? Bătu cu degetul în masă. Totul depinde de împărat. Vremurile sînt tulburi, acum ar avea nevoie de o sănătate de fier.

Lucius plecă respectuos capul și spuse, arborînd o mină de om devotat și plin de îngrijorare :

— Desigur, e în interesul întregului imperiu. Păcat că anii împăratului nu pot fi opriți — vîrsta lui înaintată...

Macro, după cunoscutul lui obicei, trecu la atac :

— Vîrsta lui înaintată impune să ne gîndim la ce se va întîmpla cînd Tiberius se va stinge, nu-i așa ? Asta ai vrut să spui...

Lucius simți că-i îngheață singele în vine : femeile sesizară, instinctiv, că ar fi mai bine să si-

muleze indiferență față de această convorbire și începură să discute în șoaptă. Cu toate acestea, nu le scăpa nici un cuvânt din conversația celor doi bărbați.

— Ei, tu ce zici c-o să fie ? întrebă Macro, politolit. Republică ?

Lucius păli. Ochii Valeriei, ațintiți asupra lui Macro, scăpărau de minie. De ce-l torturează ? Ea știa că tatăl lui Lucius e stîlpul opoziției republicane din senat. Dar ce vină are tînărul acesta chipeș ? Pe neașteptate, Macro îl apucă pe Lucius de braț și-i spuse prietenește :

— Nu te necăji, băiete ! Eu știu că, tată și fiu, nu-s totuna. Doar ești omul nostru.

Omul nostru. Clocotea de revoltă. „Vrea să mă cumpere în schimbul unei distincții imperiale. În schimbul promisiunii de a mă ridica la rangul de legat. Nu, nu ! Pentru nimic în lume ! Nu !” Se uită în jur cu niște priviri sălbatrice, ca o fiară încolțită, cînd caută un loc de scăpare. Inima îi zvicnea în gîtlej. „Nu, nu sînt *omul vostru*, am o onoare, moștenită din tată în fiu, o onoare vestită, și nu mă cobor la rolul de mercenar al împăratului.” Buzele îi tremurau de tulburare, încît nu era în stare să scoată un murmur.

Macro explodează într-un hohot de rîs năvalnic care răsună de parcă ar fi frecat amnarul de răzătoare.

— Ai vrea să știi și tu ce va fi ? ! O, drăguțule, e prea mult ! Crezi că eu știu ? Mai goli o cupă de vin. Știu pe dracu, băiete ! Dar cred că socoteala e simplă. Oare n-avem un principe ? rîse cu gura pînă la urechi. Nu-l avem pe Caligula ?

Lucius se stăpînea din răspuțeri. Își dădea seama că acest om de stat viclean se juca cu el, ca șoa-

recele cu pisica. Se liniști. Diplomatul din el știu numaidecît să se descurce :

— Da, bineînțeles, Caius Caesar, spuse, străduindu-se, pe un ton calm, să dea mai multă tărie cuvintelor : într-adevăr, e cea mai bună soluție.

— Și pentru tine, bună. Sinteți doar prieteni vechi voi doi, zîmbi Macro. Colegi de retorică, concurenți pe palestre — Caligula ține la tine...

Lucius își ascunse cu un surîs uimirea față de cîte știa, probabil, omul acesta despre fiecare. Dar se înșală că el, Lucius, ar fi în grațiile lui Caligula. Dimpotrivă. Prințul imperial a fost întotdeauna gelos pe Lucius, care la toate disciplinele ieșea triumfător în întrecerile cu el. Ba îl și ura. Oare cum stau lucrurile astăzi, după trecerea anilor ?

Macro părea cam plictisit de această discuție : obosise ba să stea la pîndă, ba să atace. Întoarse foaia :

— Ce știm noi, dragă Lucius ? Poate că, o dată cu venirea primăverii, Tiberius se pune iar pe picioare, și noi stăm aici și ne batem gura de pomână. Se adresează femeilor : Ei, voi, plăpîndelor, bucurați-vă cu mine că m-am descotorosit de toți lingăii ! Să bem !

La privirea întrebătoare a oaspetelui, Macro rîse cu poftă. Răsună și rîsul femeilor — al Enniei ca atunci cînd se destramă un șirag de mărgele și acestea se risipesc pe jos, al Valeriei profund și senzual. Macro explică pe larg, gesticulînd cu aprindere :

— N-am nici o vilă prin împrejurimi, nicăieri, pricepi ? În schimb, cel puțin zece senatori au în apropierea Terracinei castele de vară și cu toții m-au poftit la ei cînd au aflat că voi trece pe aici. Pricepi, Lucius ? Cui să acord preferință ?

Oricum aş face aş jigni nouă dintre ei, iar al zecelea va căuta să stoarcă cine ştie ce foloase din povestea asta. Nătăfleaşa de Priscus, îl ştii tu, are vila cea mai apropiată. E mare latifundiar şi totodată poet. Ce caraghioslic ! Un taur împerecheat cu un cintezo ! Se loveşte ca nuca în perete. Şi aiuritul ăsta ar fi în stare să-mi citească toată noaptea, cu neobrăzare, versuri despre creşterea vitelor. Mi-ar da — ca străbunul tău, bătrînul Cato — reţete : „Cum se cresc boii“ sau „Cum să folosim bălegarul“ — şi toate astea în hexametri ! Ei, spune şi tu, Curio, asta-mi lipseşte mie ? N-am stat eu destul cu nasul în bălegar ?

— Naevius ! îl dojeni Ennia.

Lucius zîmbi cu amabilitate, era însă într-o mare încurcătură. Să fi spus Macro toate acestea dinadins, sau era atît de ameţit de băutură, încît nu se mai controla ? Întreaga Romă ştia că locţiitorul împăratului a fost sclav, păzitor de vite. Dar să audă asta chiar din gura lui ? Ce atitudine să adopte ?

Atotputernicul Macro, care pînă atunci turnase pe gît o cantitate zdravănă de vin, şi încă neamestecat cu apă, ceea ce contravenea prescripţiilor imperiale — Macro era într-o dispoziţie înălţătoare.

— Valeria, vulpea cea roşcovană, reluă arătînd spre fiică-să, s-a deprins să trăiască printre nobili. A avut profesori excelenţi : poeţi, filozofi. Şi acum vrea cu tot dinadinsul să-mi dea lecţii... „Trebuie să ai o purtare aleasă şi un grai şlefuit, tată !“ o imită Macro, apoi, parodiînd tonul distins : Pentru ce, scumpii mei, dacă-mi permiteţi să vă întreb ? Şi din nou, bolovănos, în legea lui : Auziţi, o, zei ! Să-mi pocesc eu gura ? ! Să mă ţin de aiureli ! Astea nu-s de nasul meu. Niciodată n-o să

vorbesc eu așa de frumos ca „veneratul” nostru Seneca. Fiecare cum i-a crescut ciocul, este ?

— Tată !

— Cică am un mers greoi, ca de elefant, tropăi ca o herghelie de cai, și când vorbesc, cică suflu ca din burduf — dar bagă în cap ce-ți spun, gîsculiță roșcată : eu pot să umblu, să tropăi — eu pot face orice, pricepi ?!

Acum femeile tăceau mîlc și poate că tocmai această atitudine a lor avu darul să-l trezească din amețeală pe prefect, mai curînd decît orice dojană. Macro scuipă, în scîrbă, mai sorbi o gură de vin, apoi începu să vorbească despre „lepădăturile” din Roma, despre vulgul acela puturos și coruptibil, care pîndește orice prilej de răzvrătire. Crește cu un *as*¹ prețul pîinii — tărăboi ! Reducem cu o optime de *modius*² rația lunară de grîne — tărăboi ! Trimitem în surghiun cîțiva măs-cărîci neobrazăți — tărăboi ! Și așa mereu, fără încetare.

Lucius reflecta în sinea lui : parvenitul e mai feroce decît osul domnesc. Pînă nu demult, el însuși abia avea ce pune în gură, dar astăzi se și numără printre acei care au de toate, din belșug. Macro continua să vorbească, armura îl sugruma, și o scoase ; se fălea cum o să strivească el, cu preto-rienii lui, vulgul acela puturos, ca pe niște gîndaci ; dar Lucius abia dacă îl asculta acum. Ochii lui erau ațintiți asupra fiicei lui Macro, frumoasa cu părul roșcat. Observase că fata îl urmărea. Buzele ei cîrnoase erau pecetluite, dar Lucius parcă auzea murmurul lor mîngîietor. Deodată însă răsună

¹*As* — monedă divizionară de aramă.

² *Modius* — măsură de capacitate pentru lichide și cereale, echivalînd cu 8,75 litri.

vorbele zăngănitore ale prefectului și Lucius e smuls pentru câteva clipe din vrajă, pentru ca îndată să se cufunde din nou în ea.

Dispoziția lui Macro era din ce în ce mai jucăușă. Îl rugă pe Lucius să-i povestească despre pățaniile lui, și-și puncta observațiile cu glume de prost-gust.

Lucius istorisi prin câte a trecut în ciocnirile cu părții sălbatici. Își măsura fiecare gest și-și alegea cu grijă cuvintele, ca să atragă atenția Valeriei. Se străduia să-l convingă pe tatăl ei de bărbăția lui. Pe Macro povestea asta îl amuza, se schimonosea la fiecare sorbitură din cupă, și ciocănea cu degetele în masă ritmul unui cântec răsuflat. Valeria nu-și dezlipea ochii de pe chipul lui Lucius, tulburat de amintirea luptelor victorioase și a tratativelor diplomatice încununate de succes. Tînărul aristocrat o copleșea cu strălucirea lui. Căci Lucius nu era o făptură firavă și prea delicată, ca mai toți tinerii din Roma, pe care fardul întins peste paloarea obrazilor, manichiura cu grijă întreținută și pomezile parfumate, ce le năclăiau părul ondulat, îi făceau să arate ca niște păpuși. Obrazii Valeriei se îmbujorară de emoție, o emoție care o înflăcăra, punînd repede stăpînire pe întreaga-i ființă. Deodată însă păli. O tristețe neașteptată, aproape dureroasă, i se furișă în suflet : trecutul ei. Dar Valeria era bucătică ruptă din tatăl ei ; nu renunța niciodată la luptă. Durerea și-o biruia cu aprigă înverșunare. În ciuda faptelor ce se consumaseră, voia astăzi să-l cucească pe bărbatul pe care destinul i-l scosese, pe neașteptate, în cale. Ce-i păsa ei că el se trage din cea mai distinsă familie a nobilimii romane ? Cu atît mai bine ! În privirile pe care i le arunca, alterna cu iscusință sfiala și dăruirea pătimașă.

Era frumoasă. Avea să-l seducă cu tot ceea ce putea pune în valoare : o mișcare discretă care să dezvăluie, sub peplumul lipit de trup, elasticitatea unor sîni desăvîrșiți, un rîs tulburător, țîșnit de pe buzele ei senzuale, o zvicnitură care să-i văluirească șuvițele arămii, un cuvîntel lipsit de orice importanță, dar căruia vocea ei dulce să-i imprime o nuanță îmbietoare.

Macro observă interesul pe care fiica lui îl manifesta pentru Lucius. Știa de multă vreme că, oriunde își face apariția „prințesa romană“, bărbații se dau în vînt după ea. Valeria se joacă cu ei, azvîrlindu-i de colo pînă colo, așa cum se joacă scamatorii cu mingile. „Și cu tine o să se joace, Curio ! Dar cu tine jocul va fi deosebit de amuzant și atractiv : da, fiul șefului opoziției senatoriale și demnitar al împăratului — reușiți în aceeași persoană. Și pe deasupra, ambiția personificată. Pe tunetele lui Jupiter, asta zic și eu gustărică pentru micuța mea fiară. Bine, fetiço. Arată ce poți.“

Ennia, femeie trufașă, cu surîsul nostalgic, care face să strălucească din cînd în cînd niște dințișori ca de rozătoare, intervine pe alocuri în discuție. Ochii ei vioi, inteligenți, albaștri ca floarea de nu-mă-uita, nu stau o clipă locului.

Petrecerea se încinge, e în plină efervescență, ca vinul înspumat din pahare. Lucius s-a înfierbîntat și el ; copleșit, zadarnic strînge în pumnul său înversunat cupa de argint : a încetat de a mai fi lucid. La urma urmei, Macro nu-i un om rău, își spune el, vrînd parcă să se justifice. Dimpotrivă. E generos. Puternic. De două sau de trei ori îi fulgeră prin minte amintirea tatălui său. Cu ce ochi s-ar uita el, oare, la mine, dacă m-ar ve-

dea acum ? Şi aburul vinului, care-l învăluie, răspunde uşuratic : „În definitiv, nu fac nimic rău. Stau la masă cu superiorul meu. Asta-i tot. Şi pe urmă, nu mai sînt un băieţandru, am douăzeci şi cinci de ani, ca şi Caligula, care curînd va ajunge împărat“.

Lucius e fericit. Căci nu-i puţin lucru să fii centrul atenţiei într-o societate atît de aleasă. Dar mai presus de toate îl fac fericit zîmbetele Valeriei. O, zei, voi îmi sînteţi martori că pînă acum n-am mai cunoscut o asemenea emoţie ! Fireşte însă n-ar trebui s-o dau în vileag cu atîta uşurinţă. Se întoarce curtenitor spre doamna care, sub coiful părului de smoală, stă nemişcată, de parcă ar fi cioplită din fildeş ; numai ochii ei jucăuşi n-au astîmpăr. Lucius povesteşte din nou despre Siria. Totul străluceşte pe el, de-ţi ia ochii. Străluceşte armura, străluceşte viţa lui nobilă, cultura şi bogăţia lui. Atinse, ca din întîmplare, mîna Valeriei. Femeia nu şi-o retrase imediat. Atingerea lui frigea. Dogorea. Apoi îi întinse ea mîna cu sfială, aşa cum făcea şi Torquata. Amintindu-şi de logodnica lui, Lucius amuţi. Simţi cum roşeşte. Macro îi observă şi el îmbujorarea, dar puse bujorii din obrajii tînărului nobil pe seama farmecului irezistibil al fiicei sale. Îşi aduse aminte că Lucius e logodit cu fata lui Aviola, cel mai bogat senator din Roma. Zîmbi vag. Ei şi ? Cu atît mai bine ! Îşi cunoaşte el odrasla. Bucătică ruptă din tatăl ei. Dacă apucă să-şi înfigă colţii, prada nu-i mai scapă. Şi face bine, mai cu seamă cînd e vorba de Lucius. Tatăl lui are mulţi prieteni la Roma. Iar Macro vrea să fie înconjurat de cît mai mulţi oameni de încredere. Şi acest băieţandru, însetat

de glorie, nu mai știe de partea cui să se dea. „Cum s-a mai burzuluiț, cînd l-am făcut «omul nostru»“ ! Dar nu-i nimic. Dacă nu este încă, va fi în curînd. Așadar, la atac, fetițo ! Se angajă într-o discuție cu Ennia.“

Valeria îl rugă pe Lucius să-i pună pe umeri șalul de muselin, un fel de puf străveziu de culoare aurie, care, în loc să acopere, scoate și mai mult în evidență contururile. Strecurîndu-se printre două coloane, ieși pe terasa sub care, foarte aproape, vuia marea.

Rămaseră alături, în tăcere. Dinspre mare venea o boare plăcută. Părul ei mătăsos, cu iz ispititor, atît de feminin, îi mîngîia obrajii. Lucius se înfioră. Își lipi, ca din întîmplare, buzele de părul ei, și rosti în surdina versurile lui Propertius :

*Durerile toate cu leacuri pot fi vindecate,
Numai al dragostei dor nimic nu-l alină...*

Valeria rîse discret, dar atît de tulburător, încît îl răscoli și mai adînc ; printre buzele ei cărnose fulgerară, în semiîntuneric, două șiraguri albe și o voce tainică picură catifelat :

*Căci schimbător e totul, firește și iubirea !
Biruiitori și-nvinși, e-al dragostei stigmat.*

Lucius era copleșit de acest glas, care rostea versurile ca o muzică vesperală. Plasa fermecată se strîngea în jurul lui vertiginos.

Reluă discuția cu slovele poetului :

— Biruiitori și învinși ? Soldatul dorește întotdeauna biruința, adorata mea. Dar o sută de bătălii victorioase nu înseamnă nimic față de biruința în dragoste...

Apropierea Valeriei îl tulbura tot mai mult. O, zei, ce femeie bună de iubit ! Continuă cu înflăcărare :

*Eos cu sîni de roze al tău farmec jinduiește,
A Grațiilor vrajă în fața ta pălește.
M-a îndreptat spre tine destinul fericit,
O, trandafir de foc, ce-n Milo a-nflorit...*

Valeria sorbea cu nesaț cuvintele lui Lucius. Pașiunea cu care tînărul le rostise trezi în ea datoria. Făcea uz de toată puterea ei de seducție ca să-l ajute spre biruință, dar totodată să iasă și ea biruitoare.

Își vorbeau pe șoptite. Pauzele se prelungeau. Plasa fermecată se strîngea mereu în jurul lor.

O boare umedă, întunecată, aluneca încet de pe coline spre mare, răspîndind răcoare. Valeria începuse să tremure. Din salon se auzi glasul bolovănos al lui Macro :

— E tîrziu, Valeria ! Mergem la culcare !

Se despărțiră.

— Poate ne mai vedem la Roma...

— Poate ? izbucni Lucius. Asta-i tot, adorata mea ?

Valeria se uită în ochii lui și spuse domol :

— Nu poate. Sigur. De îndată ce mă întorc la Roma, îți dau de veste.

Era fericit. Îi întinse buchețelul de crocuși roz. Ea îl primi surîzătoare.

— Mulțumesc, Lucius.

După plecarea lor, tînărul Curio rămase o clipă în picioare, scuturat de un fior lăuntric. Apoi se așeză, își muie degetul în vinul vărsat pe masă și scrisese, cu litere majuscule : VALERIA.

A intrat și a uitat.

Jocul de umbre și lumini e amăgitor.

În semiobscuritatea plumburie a înserării, insula Capri pare o mogîldeață de spumă verzuie, împietrită, pe întinderea luminiscentă a mării, iar palatul de vară Jupiter, un fulg de zăpadă pe ea. Cînd amurgul bate în rubiniu, Capri arată ca o fiară zbîrlită, iar castelul de vară e un strop de sînge pe blana ei.

De pe terasa superioară a palatului Jupiter se aud acorduri de lăută și o voce tînără scandează mlădios versuri grecești. Instrumentistului îi tremură mîna, pentru că făptuiește un lucru neîngăduit : cu ochii întredeschiși urmărește printre gene chipul împăratului. Tiberiu stă într-un fotoliu de marmură, înfofolî cu o mantie de lînă.

Jocul de umbre și lumină e amăgitor.

O ramură de chiparos aruncă umbre pe chipul bătrînului : fața lui e simetrică, sub fruntea lată și sprîncenele stufoase ard doi ochi de vrăjitor : nasul subțire, energic, buzele tari, bărbia ascuțită, și sub ea un piept mare, bombat.

Umbra se îndepărtă și chipul împăratului se trezi în plin soare : țeasta pleșuvă cu două ghemotoace de păr cărunt deasupra tîmplelor, fruntea brăzdată de cute adînci, fața chinuită de griji, nasul subțire, estompat, nările largi, buzele șterse, fără culoare, ochii distanțați, pătrunzători.

Privirile bătrînului sînt fixate pe buzele tînărului grec care, în acompaniamentul acordurilor de lăută, recită din versurile lui Arhiloh :

Și vlăguit de năprasnicul ger, bătut de amarnice
valuri,
Cu trupul greoi, de scoici năpădit și de putrede
ierburi,
Becisnic, umil, ca o javră, cu ochii-n pământ —
Uite-așa vreau să-l văd, sleit de puteri, prăbușit
Lângă țarmul stincos, lovit de sălbătice valuri...

La poalele vilei, sub terase, marea izbește în
stinci. Valurile se rostogolesc, se umflă, se avîntă
înpumate, zboară, se sparg și din nou se înalță,
izbind cu forța lor nimicitoare în stînca neclintită
și risipindu-se apoi în mii de stropi transparenți,
irizați de lumină.

În grădinile vilei, fîntînile arteziene își cîntă
melodia lor duioasă. Murmurele apei dulci și să-
rate întretin un dialog neînterupt. O nimfă de
marmură își piaptănă părul, în timp ce satirii de
bronz dansează sprinten în jurul ei. Zeități dăl-
tuite în piatră se plimbă pe aleile de chiparoși, tul-
burate în liniștea lor de aromele îmbătătoare ale
mirodeniilor ce plutesc peste grădini.

Și toate acestea pentru un împărat care n-a
știut să descopere de-a lungul întregii sale vieți
frumusețea din oameni și acum se înconjoară de
frumusețea sculpturilor grecești, a versurilor și a
tinereții. E în stare să contemple ore în șir opera
lui Praxiteles, să se desfete zile de-a rîndul cu ope-
rele poeților greci.

Soarele poleia cu un luciu de bronz cîrlionții bă-
iatului, versul mlădios stăruia pe buzele arcuite
în forma lunei dianine. Privirile bătrînului sînt

ațintite asupra chipului băiatului. Mîinile lui tremurătoare lipesc mantia de trupu-i friguros.

Instrumentistul știe ce înseamnă aceste priviri. Înțelege prea bine că împăratul își ogoiește bătrînețea prin contactul acesta permanent cu tinerețea și prospețimea. Îndepărtează făclia lui Thanatos care luminează drumul spre Orcus. Își închipuie că în felul acesta își prelungește viața. Ba chiar e sigur că în felul acesta își înmulțește zilele.

Mîna instrumentistului tremură din ce în ce mai tare ; dacă un deget i-ar aluneca pe strună, dacă un sunet fals ar tulbura desfătarea împăratului — vai ! omul nu are decît un singur cap.

Băiatul recită cu glas mlădios o elegie de Archiloh :

*Și acolo, pe-albastre talazuri marine, zeiței cu
dalbe coșite
Rugi fierbinți înălțară...*

- Ah, blestemăție ! Degetul a alunecat, struna a scîrțîit, și băiatul, încurcat, bolborosește într-una ultimele cuvinte : *fierbinți înălțară...*

Instrumentistul căuta cu înfrigurare strunele, dornic să regăsească acordul, să-și salveze capul ; deodată împăratul ridică mîna.

— Vai mie, adio viață, adio copii ! Tiberius însă nu-l învrednicește cu privirea, mîna lui îi poruncește să dispară. Împăratul nu-și mai desprinde ochii de pe buzele băiatului.

Între timp, în grădină, sub scara ce duce spre terasa superioară, sentinela germană opri un tînăr

purtînd pe piept armura de aur pe care era bătut carul lui Helios.

— Stai ! Mai departe nu se poate, stăpîne !

— Nu ştii cine sînt ?

— Sus nu urcă nimeni.

Tînărul păli de furie.

— Sînt principele imperial, secătură !

— Ştiu. Dar sus n-ai voie !

— La o parte, imbecilule !

Caius Caesar, supranumit Caligula ¹, strănepotul împăratului, îl îmbrînci cu toată puterea pe uriaşul german şi o rupse la fugă pe scară în sus. Sentinela nu cutează să-l urmărească.

La capătul puterilor, prinţul ajunsese gîfîind pe terasa de sus, unde-l zări pe împărat de vorbă cu tînărul instrumentist grec.

Auzind zgomot de paşi, împăratul întoarse capul şi-l surprinse pe prinţul moştenitor. De minie se făcu roşu ca para focului.

— Iarăşi ? spuse Caligula, zîmbind cu neruşinare.

— Cum ai spus ? horcăi împăratul.

Caius se sperie. Îşi virî între umeri, ca un laş, capul diform, luă poziţia de drepti, ridică mina dreaptă şi salută :

— *Ave Caesar.*

În ochii injectaţi ai lui Tiberius mocneşte turbarea. Privirile sale rătăcesc mînioase pe faţa stră-

¹ *Caligula*, *Caius Caesar* — împărat roman (37—41), fiul lui Germanicus şi al Agrippinei ; numele său derivă din porecla *caliga* — încălţăminte soldătească, un fel de bocanci grosolani cu talpă de lemn, pe care i-a purtat în campaniile militare din Germania.

nepotului, o faţă ce exprimă, prin paloarea ei vineţie, neruşinarea şi destrăbălarea. Țeasta turtită şi ȕuguiată, ceafa năpădită de peri, înfipti în ea ca nişte ȕepușe, gambaie subȕiri şi prăpădite, tălpile uriașe. Un monstru.

Cu un semn al mîinii, bătrînul îl concedie pe tînărul grec. Acum vocea lui tăia în carne vie :

— Ce, ești supraveghetorul meu ? Faci pe moralistul cu mine ? Cine, tu ?

Caius Caesar arboră un aer de vinovăȕie și, în semn de rugăminte, își înălȕă palmele împreunate. Un zîmbet de batjocură schimonosi buzele împăratului.

— Ești cu atît mai rău, cu cît ești mai tînăr decît mine cu o jumătate de secol. La vîrsta ta, eu i-am supus pe armeni, pe rhaeȕi¹ și vindelici². Am dus o viaȕă austeră, plină de privaȕiuni. Pe cînd tu ? Te-ai cufundat de pe acum pînă la gît în mocirla desfrîului.

Bătrînul se înecă. Luă de pe măsuȕa de malachit o cupă de vin și sorbi din el.

Caius își înăbuși un rînjet de batjocură. Cele ce văzuse îi puteau fi de folos. Împăratul vorbea acum cu o voce glacială :

— Eu am dreptul să fac tot ce-mi place *mie*, chiar dacă acest lucru n-ar fi, poate, pe placul celorlalȕi. Și înȕheie, mîniat la culme : Iar ȕie,

¹ *Rhaeȕi* — popor germanic care locuia în partea de apus a Elveȕiei de astăzi ; au fost supuși de Tiberius și Drusus în campania anului 15.

² *Vindelici* — popor germanic așezat la nord de Rhaetia, cucerit de Tiberius și Drusus în aceeași campanie din anul 15.

stîrpitură, nu-ți permit să te amesteci în treburile mele !

La gestul lui poruncitor, principele se înclină respectuos și se retrase.

Tiberius se ridică încet și, sprijinindu-se în toiagul lui de abanos, intră în vila încălzită. Aruncă de pe umeri mantia de lînă și se îndreaptă spre una din bibliotecile sale pentru un popas la filozofii greci. Apucă primul sul care-i veni la îndemînă : Solon. Il desfășură și citi la întîmplare : „Renunță la voluptatea care generează tristețe“. Se încruntă și-l azvîrli pe Solon, cu un gest nervos, pe masa cea mare din bibliotecă. Întinse mîna pentru a doua oară : Theognis. Închizînd ochii, puse degetul pe un rînd, la întîmplare. Apoi citi :

„Care-i lucrul cel mai frumos ?“ — „Armonia.“

„Dar cel mai puternic ?“ — „Ideea.“

„Dar cel mai bun ?“ — „Beatitudinea.“

Așeză sulul la loc și trecu în camera de lucru. Era o încăpere simplă : pereții îmbrăcați în marmură neagră, în fața biroului bustul lui Eschil așezat pe un soclu negru, rotund, fereastra mare acoperită cu o țesătură argintie, transparentă, iar la uși, draperii grele de stofă gri, cu carouri albe. În dreptul ferestrei, în grădină, un pin de toată frumusețea.

Împăratul se așeză în fotoliu și căzu pe gînduri : „Care-i lucrul cel mai bun ?“ — „Beatitudinea“.

Își aduse aminte de copilăria lui, de băiatul repudiat, pe care Livia — mama lui — îl adusese în căsnicia ei cu Octavianus Augustus. Augustus îl tolera, din milă, la curtea sa ; copilul stătea întot-

deauna retras în colțul lui, veșnic singur și suspectat. Orgoliul claudian, înăscut, era mereu rănit. Și astăzi, amintirea acelor timpuri îi lăsa un gust amar pe limbă.

Pe atunci, Augustus, influențat de Maecenas se înconjurase de poeți ; dar gestul lui n-avea decît un substrat egoist : să fie ridicat în slăvi, să ajungă celebru. La pupitrul său, Tiberius, tutorele nu vedea însă cu ochi buni înclinația spre artă și filozofie. Făcu din el soldatul de care, pe vremea aceea, tocmai avea nevoie. Contemplativii sînt oameni de nădejde : Tiberius a condus, cu treizeci de ani în urmă, legiunile lui Augustus de la Dunăre pînă la Elba. i-a supus pe răsculații din Panonia, iar cu Mărobud, regele marcomanilor, a încheiat o pace avantajoasă pentru Roma. Augustus, a cărui faimă crescuse o dată cu succesele militare ale lui Tiberius. în cele din urmă se înmuie. Îl adoptă pe Tiberius și-i acordă fiului său toate onorurile, căci triumful acestuia însemna în același timp și gloria lui Augustus. Îi dădu permisiunea s-o ia în căsătorie pe Vipsania, de care Tiberius era îndrăgostit. Aceasta a fost, de altfel, singura clipă însorită din viața lui. Din păcate, scurtă. Să-l fi invidiat, oare, divinul Augustus pentru această fericire, numai pentru că el însuși fusese toată viața sub stăpînirea Liviei, care, din umbra spatelui său lat, domina întreaga lume ? Tutorele îi poruncise, pe neașteptate, să se despartă de Vipsania și s-o ia în schimb pe Iulia, nepoata lui Augustus, o tîrfă în stare să se arunce în brațele primului individ care-i ieșea în cale. Dar Livia aprobase această hotărîre și el fusese nevoit să se supună.

Ah, să fii ginerele lui Augustus ! Cum îl mai pizmuia întreaga Romă ! Dar cum își bătea și joc de el, aceeași Romă ! Roma aristocratică îl ura pe solitarul Tiberius, și nici nu încerca să ascundă acest lucru. Din clipa aceea, viața lui devenise vin amar cu adaos de cenușă. În inimă i se cuibărise ura împotriva tuturor. Îngăduința jovială a lui Augustus îl dezgusta pe mîndrul claudian. De supărare, fugi pe insula Rhodos, unde vreme de zece ani, s-a uscat de dorul Romei. În acest timp, însuși Augustus o izgoni de la curte pe destrăbălata Iulia, soția lui Tiberius, și o trimise în surghiun pe o insulă pustie. Dar și după aceea a trebuit să treacă multă vreme pînă cînd a izbutit Tiberius să-l înduplece pe divinul Augustus ca să-i încuviințeze întoarcerea acasă. Cînd s-a înapoiat la Roma, ochii lui începură să vadă pînă și în lumina soarelui o semiobscuritate plină de capcane, iar în oameni niște reptile vîscoase cu multe capete.

Între timp, mama sa, Livia, cu sprijinul otrăvitoareî Locusta, înlătură fără cruțare toate rube-deniile care ar fi putut avea cea mai mică pretenție la mantia imperială, netezindu-i astfel fiului ei drumul spre tron.

După moartea lui Augustus, Tiberius se împotrivi cu înverșunare să-i urmeze pe tron. Dorea să trăiască retras, să-i studieze pe filozofii greci, să scrie, dar de poruncit, porunca mama sa, Livia, și el trebui din nou să se supună.

Și astfel ajunse stăpînul unui imperiu de necuprins. Iubea Roma, dar îi ura pe romani. Ură pentru ură. Acum însă puterea era în mîna lui...

Împăratul se uita pe fereastră, afară, în sus, spre coroanele pinilor care se legănau în amurg, ca niște nourași de forma oului culcat.

Împăratul se obișnuise de tînăr să priveacă numai în sus : spre acvila legiunilor pe care le conducea în bătălii, spre chipul însořit al lui Jupiter Capitolinul în timpul procesiunilor triumfale, spre obrăjorii micuțului Drusus, copilul lui și al Vipsaniei, pe care, după obiceiul roman, îl ridicase la naștere pe brațe în sus, recunoscîndu-și, în felul acesta, paternitatea. Adversarii din senat l-au învățat să privească în jos, spre drumul pe care ei i l-au întesat cu obstacole și i-au așezat capcane.

Augustus limitase considerabil puterea senatului care nu dorea decît un singur lucru : să-și redobîndească, după moartea împăratului, puterea de altădată. Tiberius nu intenționa însă să cedeze. Și astfel s-a dezlănțuit atunci, între senat și Tiberius, o luptă pe viață și pe moarte, care durează de douăzeci și trei de ani. S-au descoperit în acest răstimp destule conspirații împotriva împăratului. Împăratul s-a apărat. În virtutea legii privind crima de lezmajestate au început să cadă, unul cîte unul, capete senatoriale. Și victorios în această luptă a ieșit împăratul, căci el avea un strălucit aghiotant, în persoana lui Sejan, *praefectus praetorio*. După douăzeci de ani de domnie în condițiile „păcii romane“, dar într-un permanent război singeros cu opoziția din senat, Tiberius și-a mutat reședința de la Roma pe insula Capri, unde fu urmat de cîțiva prieteni. De ce a părăsit Roma lui adorată ? Dezgustat, pe de o parte, de aristocrația romană însetată de putere și lacomă de aur, dar și de plebeii care îl urau pentru interzicerea jocurilor costisitoare în circuri și arene. Dar s-a retras aici și pentru că la Roma viața îi era în pericol. Și iată că, și de la asemenea depărtare,

el stăpînea imperiul cu mină fermă. O soluție demnă de înțelepciunea lui Solomon.

Plecarea din Roma i-a fost sugerată de omul lui cel mai devotat, Sejan. Pe atunci Tiberius nu bănuia că Sejan era trădătorul care pusese la cale otrăvirea unicului său fiu, Drusus, pregătindu-se astfel să ajungă el însuși pe tronul mult rîvnit. După cinci ani de viață solitară, pe insula Capri, trădarea lui Sejan a fost dată în vileag. Tiberius porunci să fie executat, iar neamul lui să fie stirpit pînă la ultimul vlăstar. Din clipa aceea își pierdu cu desăvîrșire încrederea în oameni. Îi disprețuia pe toți. Și își zdrobea adversarii, fără milă, cu mare cruzime.

„Aici, la Capri, mă aflu în siguranță. Cel puțin așa mi se pare. Și totuși trăiesc într-o veșnică teamă și groază. Dar trăiesc. Dintre prieteni mi-au mai rămas aici doar Nerva, Thrasyllus¹ și Charicles². Din toți, numai aceștia trei. Sînt singur, așa cum am fost toată viața. Roma îmi reproșează desfriul și cruzimea. Roma ! Roma — cruzimea și destrăbălarea însăși. Ah ! ipocriților ! De ce mă defăimați voi pe mine, pentru ceea ce vouă vă treceți cu vederea ? Eu nu fac nimic altceva decît să mă despăgubesc pentru un bun de care viața m-a lipsit...”

Meditația împăratului fu curmată de o tuse înăbușită. Intră intendentul să-l anunțe că prințul imperial Caius Caesar roagă să fie primit pentru

¹ *Thrasyllus* — un prieten grec al lui Tiberius, după cit se pare cunoscut în exilul din insula Rhodos.

² *Charicles* — medic grec, adus, probabil, din Rhodos : l-a îngrijit pe Tiberius în tot timpul refugiului său din insula Capri, pînă la moarte.

a cere scuze împăratului. Bătrînul dădu din cap, morocănos.

Caligula intră repede și ingenunche lingă jilț. Începu servil :

— Iartă-mă, te rog. Sînt un nemernic. Am stat și m-am gîndit, și mi-am dat seama că ai de o sută de ori dreptate, bunicule scump. De ce trebuie să fim noi mai buni decît zeii ? Oare zeii au trăit practicînd virtutea ? Prin violență și viclenie i-au supus cei din Olimp pe pămînteni. Și continuă să declame pe un ton didactic : Junele Ganimede, crede-mă, nu-i servea pe zei numai la ospete. Zeus nu s-a mulțumit însă cu iubitul lui și s-a căsătorit cu Hera, propria lui soră. Și, pe deasupra, și-a înlăturat părintele și nepotul ca să ocupe tronul Olimpului.

Tiberius era un mare iubitor al mitologiei grecești ; uită de supărare :

— Ai dreptate. Zeii nu se îndeletnicesc cu liplitul oalelor, ci își trăiesc viața. Numai că tu, om tînăr, trebuie să știi ce-i disciplina și respectul față de cei bătrîni. La care adăugă, cu o ușoară ironie : „Puterea cea mai mare e stăpînirea de sine“, spune înțeleptul Seneca.

— Da, dar Seneca mai spune și altceva, replică, prompt, Caius Caesar : „Mai întîi să trăiești, și pe urmă să filozofezi“¹. Și după acest precept, plin de înțelepciune, se conduce el însuși în viață, neabătut...

Tiberius îl întrerupse :

— Pe viitor, să ții minte : nu-mi place cînd dai buzna peste mine ca un taur în arenă ! Apoi, cu un zîmbet discret : Și învață să-i prețuiești pe filozofi, nepriceputule !

¹ Preceptul *Primum vivere, deinde philosophari* este cunoscut atribuit lui Seneca, fiindcă circulase înainte de el.

— Pentru grația zeilor, iartă-mi, te rog, bu-nicule, această pripeală. Dar am venit de la Roma într-un iureș. Vin cu o veste cumplită din senat !

— De unde până unde să-mi aduci tu mie veș-tile din senat ? De ce-l am pe Macro ? Pe Unicul și Indispensabilul meu Macro ? sublinie, ironic, împăratul.

— Macro sosește abia mâine. Și închipuie-ți ce s-a întâmplat : *Praefectus aerarii* a poruncit să se afișeze *Acta diurna* în care se anunță că Lu-cius se înapoiază în patrie venind din Siria.

— Care Lucius ?

— Lucius Geminus Curio. Aghiotantul lega-tului Vitellius...

Bătrînul își trase pe umeri mantia din lînă groasă, închise ochii și încercă să-și amintească. Aha, Curionii ! Un cuib de republicani. Și acum le mai umblă prin cap străbunul lor Cato, cu re-publica lui. Lucius, băiatul lui Servius — soldatul meu. Macro ar trebui să-și arunce ochii mai te-meinic asupra acestei familii.

— Și se zice că senatul roman intenționează să-i acorde o înaltă distincție. Lui Lucius ! Aces-tui om de nimic !

Senatul ? își spune în gînd împăratul. Asta-i isprava lui Macro. Cu siguranță, Macro...

— De ce nu-l fac de-a dreptul legat ? izbucni Caius cu o revoltă caustică. De ce nu consul ? E cineva care-i netezește drumul spre carieră. Dar cine ?

Împăratul nu-l ascultă. Își urmărește firul gin-durilor : „Macro pune ceva la cale. Căpățînă de sclav, dar mintea-i merge bine. Știe el, fără doar și poate, de ce vrea să facă acest lucru.“ Împăratul deschide ochii obosiți. Caligula stătea în fața lui, burzuluiit, palid, cu ochii înfundați și plini de

înverșunare, în care ardea o flăcăruie bolnăvicioasă ; vorbea schimonosindu-se la față, sărind de la tonul servil la turbare și insolență :

— S-a acoperit de glorie, chipurile, în luptele și în tratativele diplomatice duse cu părții, a dat cică dovadă de virtuți bărbătești — glasul batjocoritor al lui Caligula se frînse în grosolănie — la tîrfe, poate... În bătălie a fost întotdeauna cel dintîi... În ce fel de bătălie, mă rog, dacă în tot imperiul domnește pacea ? Probabil, la pileală. Ptiu ! Senatul tău și-a cucerit încă o dată dreptul, binemeritat, la *signum stupiditatis* !

— Nu-mi place cînd zbieri aici ca în codru, spuse împăratul. Ce, ai deprins și tu apucăturile urîte ale lui Macro ?

Dar Caius nu mai putu fi oprit :

— I se va da, probabil, și cununa de aur, nu-ia așa. ? Eu, eu încă n-am căpătat-o, și s-o capete neisprăvitul acesta de Lucius ? Asta-i o rușine nemaipomenită ! Un act de provocare ! zbieră Caligula, de i se umflară și vinele la tîmple. E Lucius Curio mai mult decît mine ? Senatul l-a jig-nit și l-a defăimat, în mod grosolan, pe nepotul tău, cezare !

— De ce crezi tu că ți se face o nedreptate, dacă Lucius Curio va primi o distincție ? întrebă, sec, împăratul.

— Pentru că-l urăsc, izbucni Caligula.

— Iată, ce-i drept, un argument demn de un principe imperial, rosti sarcastic Tiberius. Pentru că, în urmă cu ani, la gimnaziu, te întrecea în toate, pentru că arunca cu sulița mai departe decît tine, pentru că rîdea de timiditatea ta...

— Da ! Își bătea joc de mine. Mă făcea de rîs în fața tuturor. Și față de Claudilla...

— Nu te mai prefăce că ai iubit-o pe Claudilla ! Cine nu știe că ți-ai chinuit soția ? Să-ți fie rușine ! Ești mic la suflet, Caius Caesar. În felul acesta nu-i este îngăduit să simtă, să gândească și să vorbească unui viitor împărat.

— Toate astea numai din pricină că mă ții închis aici, de zece ani, continuă să-și verse amarul Caligula. Că mă înlătură de la treburile cîrmuirii și mă tratezi ca pe un băiețandru ; că nu-mi dai voie să mă reped nici măcar pînă la Roma ! Și dacă se întîmplă să mă lași cîteodată, asta numai pentru cîteva ceasuri bine măsurate și, mai cu seamă, bine păzite...

Tiberius îi retează vorba.

— Dar cîte isprăvi rușinoase ai săvîrșit acolo în cele cîteva ceasuri, asta nu spui ! Te lăfăi, probabil, în prea mulți bani...

— Sînt banii mei, din moștenirea mea ! îi răspunse tăios Caligula și continuă, pătimaș, în legea lui : De ce nu mă trimiți ca legat într-o provincie ? De ce n-am și eu dreptul să mă disting în rîndurile legiunilor ? Legiunile mă iubesc. Din dragoste m-au supranumit soldații : Caligula. Soldații îmi sînt devotați tot așa cum i-au fost și tatălui meu, Germanicus.

Tiberius îngîină, cu voce slabă, vechiul cîntec ipocrit :

— Cum să mă lipsesc de tine, eu, bătrînul c-un picior în groapă ? Și apoi sănătatea ți-e destul de șubredă ca să poți suporta, fără urmări, greutățile vieții de soldat. Și de ce să părăsești și tu pe un părăsit de toți ? Dar în sinea lui își spunea : „Să te las pe tine la Roma, sau să te trimit cine știe unde, ca să te faci de rîsul lumii !” Apoi, cu voce tare, ironic : Ești dornic să-ți sărbătorești triumful ? Ai răbdare. Vei avea parte și de

asta. Te aşteaptă unul, mai mare, cînd te vei aşeza pe locul meu. Ştii bine că cea mai mare cînstă pentru un om — aceea de a fi împăratul Romei — nu-ţi va scăpa !

Caligula ştie acest lucru. Bătrînul îl defăimează, îl dispreţuieşte, nu dă pe el nici o ceapă degerată, dar îi recunoaşte calitatea de prinţ moştenitor. Caligula, deşi aiurează în dorinţa lui de a ajunge celebru, se ţine scai de bătrîn, ca o căpuşă. Veghează ca nimeni altul să nu-i uzurpe tronul cînd bătrînul se va stinge, şi mereu stoarce de la el cîte ceva. Povestea cu Lucius îl roade, îl scoate din sărite. A înţeles însă că în privinţa aceasta nu va obţine nimic din partea bătrînului. Nu-i nimic, cînd mă voi urca pe tron, lichidez eu şi vechea socoteală cu acest Lucius. Umbla agitat prin camera de lucru, clămpănea cu sandalele uriaşe, scutura din capu-i diform şi mormăia pe sub nas ceea ce nu îndrăznea să spună cu voce tare.

Împăratul nu-l lua în seamă. Spiritul lui, de o logică ireproşabilă, rememora cu precizie toate ieşirile lui Caius şi le înşira în ordine. „Legiunile mă iubesc, soldaţii îmi sînt devotaţi, cum i-au fost tatălui meu. Adevărat, Caius, ca fiu al vestitului Germanicus, adoratul soldaţilor, se bucura printre aceştia de o mare popularitate. Să-l pun în fruntea legiunilor ? Nerăbdător cum e să devină cît mai repede stăpînitor ar putea trage din asta foloase, aşa cum trage din toate. Şi cum s-a exprimat despre zeul zeilor ? Zeus şi-a înlăturat părintele şi nepotul, ca să se aşeze pe tronul Olimpului. Acum ţi-ai dat arama pe faţă, imberbule !“

Un foşnet de paşi tirşiţi îl smulse pe împărat din meditaţia lui. Sclavii, în picioarele goale, in-

traseră cu lămpioanele și acum le atirau pe pereți.

Înserarea se lăsase fulgerător. Cerul se făcuse deodată cenușiu, un nor întunecat se legăna ca o gigantică plasă de pescar, pusă la uscat. Lilioci mari descriau în fața ferestrei niște curbe fantastice, stelele înșesau cerul cu licărul lor tremurat.

Sclavii aprinseră felinarele și se făcură nevăzuți. Împăratul închise din nou ochii.

— Bine, fie, cununa de aur lui Lucius, auzi împăratul, aproape de el, o voce obraznică; în schimb, pentru asta, mă vei numi pe mine consul, nu-i așa, bunicule?

— Tu și consul? Nu ți se pare că pentru asemenea treabă ești puțin prea tânăr? Și puțin prea fraged? Și... puțin...

— Prea prost?! Explodă prințul imperial.

Tiberius se gîndise la un cuvînt mai grav; degetele lui uscățive se înălțară spre chipul lui Caligula:

— Ar trebui să te privești puțin. Ți-s ochii duși în fundul capului de nesomn. Și sub pleoape ai numai pungi de oboseală. Nici nu te întreb ce ai făcut în aceste două zile cît ai stat la Roma.

— Parcă mai e nevoie? Oricum îți vor raporta paznicii pe care mi i-ai dat să mă însoțească...

— Nu te obosi, mi-au și raportat, îl anunță calm împăratul. Și mi-au spus adevărul, în timp ce tu mi-ai fi istorisit că te-ai dus să studiezi ceva, dar, ca de obicei, n-ai fi fost în stare să născoci ce anume ai studiat. Știu foarte bine din ce-i alcătuită viața ta. Travestit în femeie, umbli prin toate lupanarele; te ții numai de tîi și de beții, asta-i tot ce faci. Cînd o să-ți bag mințile în cap, Caius? Pentru numele lui Apolo!

Apucă-te și mai învață puțin. Citește-i pe filozofi. Îl ai aici, la Capri, pe Nerva¹, discută cu el. Nerva e un tezaur de înțelepciune.

Morală și iar morală, se înfurie în sinea lui Caligula, dar preferă să joace rolul nepotului respectuos, cuminte și ascultător. Se așază într-un jilț, în fața împăratului. Îl privi, cercetător, în ochi. Zadarnic. „Consul nu mă face. Mă urăște? Se teme de mine? Oare ce-mi pregătește? Într-adevăr, tronul? Sau otrava?” Îl cuprinse groaza, broboane mici de sudoare îi țîșniră pe frunte. Ingenunche din nou la picioarele bătrînului și căută să-i intre în voie cu vorbe lingușitoare. Știe doar cezarul cu cîtă dragoste și devotament îi împărtășește el, Caligula, singurătatea; cunoaște răbdarea cu care nepotul se îngrijește de sănătatea bunicului. Nimeni, începînd din peninsula Iberică și pînă în Arabia, nu dă dovadă de atîta devotament față de Maiestatea-sa, ca el, Caius, pe care îl leagă de împărat o recunoștință fără de margini. N-are decît să poruncească: Aruncă-te, Caius, de pe această stîncă în mare, și Caius va sări fără șovăire, dornic să-și dea și viața pentru a împlini o dorință a împăratului.

Alunecă vorbele ca șarpele cu pielea vîscoasă și bătrînul își încruntă sprîncenele, scîrbit de servilismul și ipocrizia nepotului. Ia te uită, fiul marelui Germanicus, se tîrîie pe burtă în fața mea! Și praful de pe urmele mele ar fi în stare să-l lingă slutul acesta josnic și lingușitor, numai să se spele de tot ce-a trîncănit într-un moment de irie, cînd l-a luat gura pe dinainte.

Ah, boala asta a lingușirii i-a molipsit pe toți zilele noastre! Cit e de dezgustător să privești

¹ Cocceius Nerva — senator și jurist din timpul lui Tiberius, bunicul împăratului Nerva.

spinări încovoiate, să nu vezi o față omenească ! În loc de fețe — măști : în senat, pe stradă, acasă.

„Mama mea, Livia, a fost o femeie inteligentă, gîndește împăratul. Mintea cea mai ageră printre matroanele Romei. Nu-l putea suferi pe acest strănepot, dar îl răzgîia din ură față de copiii Iuliei. Și-i citise acestei stîrpituri pînă în străfundul rărunchilor. «E un monstru, obișnuia ea să spună. Nu are încă dreptul să poarte toga, dar de pe acum e trădător cît trei, laș cît cinci și păcătos cît zecă. Monstrul îi înșală pe toți. Și pe tine te va înșela, Tiberius, cînd va găsi el de cuviință.»“

„Mi se pare că mă așteaptă otrava, ca pe tatăl meu, gîndește Caligula, cu groază. Împărat îl face pe vărul meu. Gemellus, iar pe mine mă expediază în Orcus. Da, da, otrava mă așteaptă. Arma aceea tăcută, invizibilă, care lucrează încet, dar sigur. Fără rană, fără sînge — dar sigur.“

„Mă va înșela și pe mine, cînd va găsi el de cuviință, își spune împăratul. Mă va înșela ? Sau mă va ucide ? Se lăfăie în palatele mele, după pofta inimii, și face tot ce-l taie capul. Ar putea să-l cumpere pe bucătar, pe sclavul care-mi servește masa, pe degustător și chiar pe medicul care mă îngrijește. Otrava e mai sigură decît pumnalul. Ce se va întîmpla, pe urmă, cu imperiul meu ? Da, al meu ! Eu l-am ajutat pe Augustus să-l mărească. Eu însumi l-am consolidat și i-am asigurat prosperitatea. Al meu este acest imperiu. Eu îl țin în palmă ca pe un măr. Să-l mențin, să-l mențin ! Dar cînd nu voi mai fi eu ? Același gînd chinuitor care-l frămînta de atîta timp : cine se va urca pe tron ? Cine a mai rămas dintre rubedeniile mele ? Claudius ? ! Un șoarece de bibliotecă. gîngav, al cărui unic țel în viață e

să cerceteze mormintele etrusce și cartagineze ?
Și, pe deasupra, o zdreanță în mâinile femeilor.
Nu, asta, pentru nimic în lume ! Caligula ? ! Un
desfrînat, un imbecil lipsit de duh și, pe deasupra,
nedisciplinat. Vărul său, Gemellus ? Da, asta ar
fi bun de împărat ! Instruit, înțelept, poate cam
prea tăcut și moale ; de astea, la urma urmelor,
se poate dezbăra. Dar e prea tânăr, are abia cinci-
sprezece ani. Dinastia mea trebuie să rămână la
putere. Da, bună idee, o să-l chem aici pe Gemel-
lus : să lase Roma ; eu însumi îl voi iniția în pro-
blemele de stat. La optsprezece ani ar putea de-
veni împărat ! Peste trei ani ! *Încă trei ani să*
trăiesc ! Numai trei ani ! Atit !“

Împăratul își ridică ochii și privirea îi rămase
ațintită spre steaua galbenă ca pucioasa ce clipea
deasupra orizontului. Steaua aceasta îi sugeră o
idee : „Trebuie să-l consult o dată pe Thrasyllus,
astrologul meu, să văd ce spun stelele despre
Gemellus. Am să-l întreb și despre acest slut
care abia așteaptă, ca o hienă, să mă vadă odată
țepăn. Încă trei ani de viață, numai trei, și Roma
va avea un împărat !“

Valurile involburate se înalță și izbesc cu pu-
tere în stînci. Tiberius îndrăgise cîndva muzica
mării. În urmă cu patruzeci de ani, pe insula
Rhodos, cînd, seară de seară, timp de opt ani,
stînd pe țărm, marea ostoya sufletul surghiuni-
tului care ducea dorul Romei. Acum, freamătul
mării îl înspăimîntă și-i stîrnește un sentiment
de tristețe.

Pentru lovitura de moarte a bătrîneții nu există
decît un singur leac — tăcerea. Tăcerea imensă,
fără de țărmuri, dătătoare de liniște. Unde s-o
găsești pe acest pămînt sălbatic ? Unde ?

Se lasă noaptea. La lumina lampioanelor stau acum, față în față, doi bărbați. Inelul de aur al împăratului, semnul omnipotenței, sclipește. Spre această lumină, aleargă gândul lui Caius. Inelul înseamnă tron, tronul înseamnă dominația asupra lumii, puterea nelimitată pe care nici zeii nemuritori din Olimp n-au cunoscut-o.

Sănătatea lui Tiberius e șubrează. Cîte luni, sau cîte zile va mai avea de trăit? Schimbarea la tron e aproape, se simte. Cînd oare se va stinge o stea, ca alta să se aprindă?

O dorință pătimășă umflă pieptul bătrînului: să îndepărteze sfîrșitul, să trăiască!

Încă trei ani!

„Vreau și eu, în sfîrșit, să-mi trăiesc viața! țipă în Caligula o voce lăuntrică. Tu-mi stai în cale!“

În această privință, amîndoi gîndesc la fel.

În ochii tînărului scapără scînteii de spaimă; ochii bătrînului țintuiesc adversarul pe marmura neagră a peretelui, asemeni unor pumnale de oțel, cumplite, puternice și sigure.

Timpul se scurge tărăgănat. Viața celor doi bărbați șuieră prin respirația capilară — așteptarea, o coardă întinsă, gata să plesnească.

Teama, stigmatul tuturor imperiilor,

teama, aerul pe care-l respiră toți împărații,

teama, ucigașul desculț, se tirie prin odaia vilei Jupiter, sfredelește creierul, pătrunde în mijlocul inimii, și taie, și sfîrteacă.

Și tînărul și bătrînul sînt supuși aceleiași torturi. Viața dictatorilor are și un revers: neliniștea, groaza, spaima fără margini.

Tiberius se joacă cu inelul. Să fi surprins el oare privirea lui Caligula? În lumina lampioanelor, aurul pur capătă cînd strălucire, cînd paloare.

Împăratul rupse încordarea.

— Mă duc să mă culc, Caius, spuse el obosit. Du-te și învață să faci singur socotelile, un împărat trebuie să știe asta. Și mai învață să deosebești în viață adevăratele valori de cele false. Asta trebuie să știe orice om. Du-te.

Caligula se sculă în picioare și, cu respect umil, apucă mîna vînoasă a împăratului, s-o sărute. Tiberius și-o retrase, scîrbit.

8

În sala în care ofițerul de gardă al împăratului îl conduse pe Macro, domnea o căldură înăbușitoare. Trecerea de la aerul rece de afară în încăperea supraîncălzită fusese prea bruscă pentru el. Prefectul se topea de căldură și, în sinea lui, tuna și fulgera. Cel puțin de nu l-ar strînge atît afurisita asta de armură, care de-a dreptul îl sufoca. Desfăcu într-o parte catarâma curelușei și o lărgi cu trei găurele, și, revărsîndu-și trupul mătăhălos în jilțul de marmură, își întinse comod picioarele lungi.

Căldura pătrundea în sală prin niște orificii marcate în pereți de o ornamentație în stil grecesc. Pe Macro îl treceau toate nădușelile. Se uita cu jînd la micuța fîntînă arteziană din mijlocul încăperii. O naiadă de bronz, cu trupul adolescentin, își expunea fața și mîinile întinse șuvoiului răcoros, binefăcător. Ministrul o privea cu invidie. O duce bine javra în zăpușeala asta nesuferită ! Își linse buzele uscate. O înghițitură de vin, zău, n-ar strica.

„Cît o să mă lase bătrînul să-l aștept ?” Pe *praefectus praetorio*, alias primul ministru al împăratului, îl plictiseau de moarte aceste chemări la raport. S-o întinzi două zile de drum, de la Roma pînă aici, apoi alte două zile la înapoiere și, pe deasupra, două sau trei ceasuri nesuferite în care trebuie să-și păzească bine gura și să suporte toanele ursuzului împărat ! De fiecare dată cînd vine aici se simte ca un elev în fața unui preceptor care-l amenință cu nuiua.

Aerul încins răbufnea din perete, învăluindu-l din toate părțile, în timp ce stropii argintii clipeau în palmele de bronz ale zinei apelor. Cu o basma de mătase, Macro își ștergea nădușeala de pe ceafa de taur și răsuflea greu.

Se ridică în picioare și dădu la o parte draperia groasă, ca să tragă puțin aer proaspăt în piept. O zări, prin fereastră, pe soția lui alături de Caligula. Prințul o sorbea din ochi, și Ennia era îmbujorată la față. Prefectul zîmbi, lăsă draperia la loc și se așeză din nou în fotoliu. Alte gînduri îi roiau lui acum prin minte.

„Deștept bătrînul, nimic de zis !” Aici nimeni nu-l vede, nimeni nu se poate atinge de el : vorba ceea, sînt împărat și-mi trăiesc viața departe de lume, după pofta inimii ! Iar tu, Macro, mîna mea dreaptă. n-ai decît să înghiți singur, în Roma ta, ingrata trudă de stăpînitor !”

Macro chicoti în surdină. „Foarte bine, luminate cezar, o înghit. Și încă bucuros, căci din treaba asta trag și eu foloasele mele. Am fost eu cîndva păzitor de vite, dar capul meu nu-i umplut numai cu paie : sînt singurul fir care te leagă pe tine de întregul imperiu. Ce găsesc eu cu cale că trebuie să afli, afli. Ce nu, nu vei afla cît e lumea și pămîntul. Tu stăpîn, eu stăpîn...”

Deodată se auzi un ciocănit ușor într-un talger de aramă.

Draperia de la intrare se desfăcu, prinsă de mîna oacheșă a unui sclav. Macro sări în picioare.

Tiberius intră, sprijinindu-se în baston, înalt, maiestuos. În urma lui pășea senatorul Cocceius Nerva.

— În privința aceasta, dragul meu, cu greu vom cădea de acord, îi spunea împăratul lui Nerva, din mers. Seneca nu mi-a fost niciodată pe plac, chiar dacă i-am recunoscut întotdeauna agerimea minții. Sau, poate, în ultima vreme s-a schimbat ?

— Un om de talia lui Seneca se schimbă mereu, nu crezi, Tiberius ? E drept că uneori e greu să-ți mai dai seama ce se întîmplă cu el : din toate cîte se petrec în lumea asta găsește cîte o porțiță de ieșire...

— Întocmai, zîmbi împăratul. Eu, unul, n-aș fi în stare niciodată să dansez printre gropi, ca acest Seneca al tău.

„Da, tu n-ai umblat niciodată cu ocolșuri.“ încuviințează Nerva, în gînd. Apoi, cu voce tare :

— Are însă un dar pe care, de obicei, noi, judecătorii faptelor concrete, nu-l avem : știe să se înalțe peste cremenea logicii. Invită-l o dată pe Seneca la o discuție, prealuminate, și te vei convinge singur. Dar cheamă-mă și pe mine.

— Bine, am să-l invit, răspunse împăratul.

Sclavii, pe nesimțite, așezară pe masă trei cupe de cristal, le umplură cu vin roșu din amforă și, cît ai clipi, se făcură nevăzuți.

— Ce noutăți ne aduci de la Roma, dragă Nae-vius ? întrebă împăratul și-i făcu semn ministrului să ia loc. Se așeză și el, înfășurîndu-se în mantia-i purpurie.

— Mai întâi îți cer îngăduința să te întreb de sănătate, iubitul meu cezar, spuse Macro, respectuos, în timp ce privirea îi poposi cercetătoare pe chipul bătrînului.

Tiberius dădu din mîină :

— Îmi merge bine, răspunse, dar gestul lui obosit nu confirma acest lucru.

Macro aștepta să se așeze și prietenul împăratului, senatorul Nerva. „Amîndoi sînt ofiliți, își spuse în gînd. Nerva are pe față o paloare urîță. Cică îl supără ficatul, așa spune Charicles.“ Nerva surprinse privirea lui Macro ațintită asupra lui. Bătrînul jurist se așează în fotoliu și zîmbi ușor :

— Noi doi ne scofilcim aici, dragă prefectule, în timp ce tu, la Roma, te îngrași.

Împăratul bătu cu degetul în masă :

— Poți începe !

— Înainte de toate, luminate stăpîne, am însărcinarea să-ți prezint omagiul și salutul respectuos al senatului. *Patres conscripti* îți transmit cele mai calde urări de sănătate și viață îndelungată...

— Mulțumesc pentru urări, îl întrerupse împăratul cu ironie. Știu cît sînt de sincere. Îi cunosc doar pe scumpii senatori.

Macro nu mai continuă. Se uita cu sete la cupa cu vin din fața lui și frămînta de zor basmaua de mătase în mîinile lui nădușite.

Tiberius întoarse capul spre Nerva.

— Ai auzit, dragul meu ? Îmi urează multă sănătate ! spuse el rîzînd. Și, în același timp, dorința lor cea mai aprinsă e să-l vadă pe Tiberius cît mai repede în fundul Tibrului.

O tăcere apăsătoare se așternu între cei trei bărbați. O tăcere stînjenitoare care exprima însă

un acord unanim : ce se putea afirma pentru a toci tăișul acestui adevăr atât de evident ?

Macro era agitat, nu-și mai găsea locul în fotoliu. Tiberius îi aruncă o privire și îi făcu semn cu capul să ridice cupa. Prefectul sorbi din cupa împăratului, apoi i-o așeză, din nou, în față.

Nerva urmărea cu atenție mîna împăratului întinsă spre cupa cu vin. Mîna care conducea un imperiu de proporții gigantice, mîna aceea bătrînească, cu vinele umflate, care deținea puterea asupra lumii întregi, mîna care semnează sentințele de condamnare la moarte a senatorilor ce și-au ridicat glasul împotriva împăratului ; e de ajuns un singur semn al acestei mîini, pentru ca familiile lor să fie sărăcite și izgonite pîlcuri, pîlcuri în surghiun. Aspră mîină ! Dar aceeași mîină a condus oștile spre biruința în bătălii grele, pumnu-i de fier a organizat apărarea imperiului, a pus ordine în economia statului și menține cu fermitate pacea în întreaga lume. Mîna împăratului tremură, în timp ce duce paharul la gură. Slăbiciune ? Bătrînețe ? Teamă ?

Nerva îl urmărește îngîndurat. „De unsprezece ani trăim la un loc pe această insulă. Cînd am sosit la Capri, erai altul. Serile umblam împreună pe sub bolțile cu viță, printre statuile de marmură. Erasî îndrăgostit de poezie, de muzică, de filozofie, ne examinai pe noi, prietenii tăi, la mitologie și ne corectai greșelile la limba greacă. Pe urmă te-ai schimbat, pe neașteptate. Să fi fost oare din pricina trădării lui Sejan ? Bine, înțeleg, își spune în gînd Nerva, dar n-ai mers cumva prea departe ? De ce atîta cruzime și atîta vărsare de sînge, Tiberius ? Crezi că propriul tău destin poate fi schimbat, dispunînd, prin violență, de destinul altora ?

Știu, ți-e teamă pentru viața ta, pentru imperiu. Groaza a încălecat pe spinarea măreției tale, te apasă, te sugrumă. Nu-ți dai seama de acest lucru ? Vrei să-ți răscumperi viața prin fapte meschine ?“

Îngîndurat, împăratul sorbea încet vinul, Macro apucă paharul cu lăcomie, Nerva nu se atinse de vin și-și continuă convorbirea mută cu împăratul.

„Mi-e milă de tine ; groaza care te apasă nici nu te mai lasă să dormi. Dar îmi pare rău și de cei pe care i-ai nimicit, împins de închipuirea că ei ar fi vrut să te nimicească pe tine. Fără îndoială lucrurile n-au stat întotdeauna așa. Unde-i înțeleptul și luminatul cîrmuitor care ai fost tu, ani și ani de zile ? Acum, nu văd în jurul meu decît rîuri de sînge și mă îngrozesc. Mă îngrozesc de tine. Va izbuti oare Seneca să-ți mai potolească cruzimea ? Măcar puțin...”

Macro se uită de cîteva ori, întrebător, la împărat, dar nu îndrăzni să-l tulbure din meditația lui.

Afară se stîrnise un vînt năprasnic. Izbea cu putere în zidurile înalte ale vilei Jupiter, marea tărăzuia furioasă, vestind furtună.

Tiberius privea cu atenție vinul roșu din cupă. Se gîndea la senatul roman. Șase sute de oameni împotriva unuia singur. Bătălia aceasta, fără de sfîrșit, a început curînd după preluarea inelului imperial din mîna lui Augustus. Se așteptau ca el, conducătorul de oști al lui Augustus, să se ocupe numai de problemele militare, lăsîndu-i pe ei, senatorii, să hotărască în treburile interne. Voiau să se folosească de puterea lor ca să se îmbogățească, să poată stăpîni imperiul prin vorbărie goală și lozinci patriotarde și să-și înmul-

țească averile jefuind cu iscusință visteria statului.

„Nu, venerabililor, nu ! Eu am preluat imperiul ca să-l mențin mare și puternic. Și, pe legea mea, n-am de gând să-l las pradă risipitorilor ! Care pe care ! Și am lovit : am înăsprit legea împotriva luxului și adulterului. Au turbat de mînie și au declarat că îngrădesc libertățile Romei. Și s-au apucat să ațite spiritele împotriva mea cu și mai multă violență. A fost descoperit primul complot. Am răspuns cu o lege care le-a tăiat răsuflarea : crimă de lezmajestate. Au început să cadă capete, unul cite unul ; în fotoliile vacante din senat am instalat oameni noi, chiar și de stare inferioară. Atunci au început să se suspecteze și între ei. Iar acum aprobă, dînd din cap, orice cuvînt al meu, se tirăsc umili la picioarele mele, dar îmi poartă o ură neîmpăcată, de moarte.“

Afară vîntul se transformase în vijelie. Cren-gile dezgolate ale copacilor se loveau una de alta, trosneau, se frîngeau. Jos marea se dezlănțuise sălbatic, valurile izbeau turbate în stîncile de la poalele viley Jupiter.

Urgia aceasta îi aminti împăratului de o furtună de demult ; călătorea pe atunci, însoțit de ministrul său Sejan, într-o regiune situată între golful Amunkel și munții Fundlandei. Toc-mai luau masa într-o peșteră, cînd a izbucnit furtuna. Un trăsnet nimeri drept în peșteră, lovind o stîncă masivă. Începură să curgă pietroaiele. Sejan l-a tras pe împărat sub el și, încovoiindu-și trupul deasupra lui, l-a apărat de primejdia pietrelor căzătoare. Tiberius vedea, de jos, chipul lui Sejan brobonit de sudoare, cu vinele de la țimble umflate și niște mîini care se propteau cu înverșunare în peretele peșterii. Atunci Ti-

berius s-a ridicat, l-a strâns pe Sejan cu putere la pieptul său, l-a investit cu puteri nelimitate, acordându-i totodată încrederea sa nelimitată.

Ochii lui Sejan erau pretutindeni, ştia absolut tot ce se întâmplă. Totul pentru împărat! Sub această lozincă a început urmărirea şi persecutarea potrivnicilor. Nici o conspiraţie n-a rămas nedescoperită, nici o încercare de rezistenţă n-a rămas nepedepsită. Sejan era omul potrivit la locul potrivit.

Abia după cinci ani de la această întâmplare, un acuzat oarecare a destăinuit în timpul torturii că Sejan a fost acela care pusese la cale otrăvirea micuţului Drusus, fiul lui Tiberius, că din porunca lui au trebuit să moară Agrippina, văduva lui Germanicus, şi cei doi fii ai ei, mai mari; că el însuşi se află în fruntea unei conspiraţii avînd drept scop răsturnarea lui Tiberius şi întronarea la putere a lui Sejan.

Cumplit s-a răzbunat atunci părintele pentru pierderea fiului, împăratul pentru trădare. Din clipa aceea, Tiberius a instaurat un regim al groazei. Pierduse încrederea în toţi. Suspiciunile şi teama îl înăsprişeră, vedea în fiecare un duşman, spaima şi-a arătat reversul: cruzimea. Cu toate că se topea de dorul Romei natale, din momentul acela n-a mai pus piciorul la Roma. Nu voia să mai vadă feţele acelora care tînjeau după un singur lucru: să-l vadă pe Tiberius în Tibru.

Împăratul strînse buzele, cu îndirjire: „Mai aveţi de aşteptat, distinşi părinţi! Cel puţin trei ani, pînă cînd Gemellus va deveni major.“

Pe Macro îl doboră somnul. Căldura îi destinsese muşchii, pleoapele îi cădeau, greoaie, peste ochi. Făcu un efort şi se îndreptă din şale; armura de zale zornăi pe el.

Împăratul se trezi din meditație și se uită la prefectul său care era lac de apă. „Tu ești mai transparent decît Sejan, își spuse în gînd Tiberius. Nu te pricepi atît de bine să ștergi urmele.“ I se adresa lui Nerva, în fața căruia stătea, neatinsă, cupa cu vin :

— De ce nu bei, dragul meu ?

— Nu pot.

— Ți-e mai rău ? Ei, dar o clipă tot mai rămîi cu noi, nu-i așa, Cocceius ? Să auzim noutățile de la Roma.

Împăratul îi făcu semn lui Macro. Acesta își șterse sudoarea de pe frunte și ceafă, cu basmaua de mătase care se făcea ferfeniță în mîinile lui zgrunțuroase, își umezi repede gîtlejul uscat și începu :

— Ultima dată, senatul a luat în discuție finanțele statului...

— Ia te uită, îl întrerupse Tiberius cu ironie ; ce eveniment ! Asta se întîmplă rareori în senat.

— ...din discuții a rezultat proiectul pe care am însărcinarea să ți-l prezint : senatul recomandă să binevoiești a abroga, da, așa s-a spus, a abroga legea cu privire la moderarea impozitelor, a taxelor vamale și a altor contribuții din provincii. Dimpotrivă, senatul socotește că ar fi indicat să fie sporite considerabil impozitele și taxele vamale. Acțiunea aceasta ar fi foarte avantajoasă...

— Pentru sipetele lor fără fund ! interveni, cu violență, Tiberius. Care înțelepți au venit cu această propunere ? Republicanii, nu-i așa ? Piso, Vilanus, Lavinius, Evasius...

Împăratul se ridică din jilț și începu să umble prin încăpere, ciocnind cu bastonul în dușumea. Macro îl urmărea cu neliniște. Tiberius era cuprins de furie. Se opri în dreptul lui Nerva :

— Poftim, aceștia-s celebrii tăi senatori pe care nu mai contenești să-i aperi în fața mea. Spui că sînt nedrept și aspru cu ei. Dar ei, de fapt, ce sînt ? Vezi tu singur : o adunătură de neguțatori și de cămătari. Asemenea oameni vrei tu să participe la conducerea statului ?

Nerva se uita la Tiberius și-și zicea : „Lupta îi reîmprospătează, întotdeauna, energia. Și se bucură că-și va impune iar punctul său de vedere și că va stîrni, în rîndurile republicanilor, o furie nepuțincioasă.“

Împăratul își relua plimbarea prin încăpere.

— Legea nu se abrogă, taxele vamale nu se sporesc ! La care adăugă cu ironie : Dacă vreau lină, nu-i nevoie să jupoi pielea de pe oi. E de ajuns doar să le tund !

Pașii lui aveau un răsunset puternic.

— Am economisit douăzeci și șapte de miliarde de sesterți. Roma numește asta zgîrcenie și latră. Iatră într-una. Dar cînd se întîmplă să vină vreo secetă, un cutremur sau vreo molimă, cine vă salvează ? Bătrînul zgîrcit de pe insula Capri ! El trebuie să scoțoească prin casa de bani, el trebuie să deschidă porțile hambarelor sale. E adevărat, ori ba ?

— Ești un gospodar strălucit, Tiberius, spuse Nerva, cu admirație.

Împăratul se întoarse spre el emoționat :

— Tu mă înțelegi, Cocceius. De zeci de ani mă ocup de trezoreria statului și am grijă să-i crească rezervele. Imperiul trebuie să aibă un sistem financiar cu temelii de neclintit. Statul are nevoie de venituri trainice !

Ochii lui Macro alergau de colo pînă colo, era nemulțumit, dar nu-și putea îngădui să-l contrazică.

— Mai e ceva. Naevious ? întrebă Tiberius.

— Triburile barbare germanice au atacat taberele noastre de pe Dunăre. După cum știi, a fost trimisă acolo legiunea din Alba Longa. Dar asta-i formată din recruți proaspeți. Legiunea a șasea siriană s-a și înapoiat la Roma, așa că sfatul meu ar fi s-o trimitem și pe ea în nord...

— Ia te uită, și de ce, mă rog, prefectule ?

Pe Macro îl făcu să tresară tonul batjocoritor al împăratului. Incepu să gesticuleze și continuă cu voce apăsată :

— Ne pîndește o mare primejdie, cezare. Dacă barbarii ar străpunge în mai multe puncte *Limes Romanus* și ar năvăli în provinciile noastre, băștinășii ar putea să li se alăture. Hoordele barbare ar porni apoi peste Alpi, spre Roma. Pentru numele lui Hercules ! Doar nu putem îngădui ca războiul să se întindă pe teritoriul nostru !

Tiberius asculta cu atenție cuvîntul ministrului ; deodată însă îl întrerupse :

— Cine ți-a băgat în cap toate astea, Macro ! Sau, poate, e ideea ta ?

Macro înmărmuri. O clipă rămase descumpănit. Doar n-o să se apuce acum să-i divulge pe monopolistii din senat, care i-au promis o sumă fabuloasă dacă obține o expediție militară dincolo de Dunăre. Își șterse fruntea nădușită și încercă să eschiveze lovitura :

— Mă bănuiești pe nedrept, preaiubite. Nu fac decît să-ți transmit știrile aduse de un sol din Lauriacus și pe care senatul ți le supune spre apreciere. De data aceasta, nu-i o simplă încăierare de frontieră. Povestea asta miroase a război...

— Război ! Cuvîntul și privirea aspră a împăratului tîșniră ca două săgeți, gata să-l străpungă pe Macro. Și împăratul continuă : Dar legiunile de

la Dunăre ce fac, dorm ? De ce legații nu se pun de acord asupra unei acțiuni comune ? Acum, cînd au primit ca întăritură legiunea de recruți ! Vocea cezarului căpătă o nuanță metalică, plină de ironie : Sau, poate, vreți ca din pricina cîtorva sute de barbari burzuluiți să trimit în nord toate legiunile de pe Eufrat și din Egipt ? Sau — ascultă bine ce spun — sau te pomenești că legiunile romane sînt alcătuite din asemenea fricoși, încît cincizeci de mii de soldați cu echipament greu tremură în fața cîtorva bande de sălbatici păduchioși ?

Împăratul se opri lingă Macro. Prefectul sări în picioare și luă poziție de drepți în fața comandantului suprem. Degetul arătător al lui Tiberius ciocăni în armura de zale :

— Pe tine, Naevius, te fac răspunzător dacă pînă într-o lună de zile nu se restabilește ordinea pe Dunăre, fără să trimitem acolo o singură cohortă. Și ia aminte : legiunile noastre n-au voie să treacă Dunărea, pricepi ? Știu foarte bine cum stau lucrurile pe acolo și n-am de gînd să urmez exemplul lui Varo care ne-a îngropat, fără nici un rost, în pădurea Teutoburgului trei legiuni excelente. Cine comandă legiunile de pe Rin și Dunăre ?

— Marcellus, Silvius Cotta, Melivora și Lancia-nus. Pe recruți îi conduce Puterius.

— Voi dicta un ordin pe care-l vei expedia de urgență în nord. Îl numesc pe Lancianus comandant peste toate legiunile din regiunea subdunăreană. Armata va apăra teritoriul nostru, dar nu va face nici un pas mai departe. Nu are voie să se lase provocată.

— Dar, bine, luminate stăpîne... cuteză să-l contrazică Macro.

Împăratul îl străpunse cu o privire necruțătoare.

— Ce-ai vrea să administrezi în pustietățile de peste Dunăre ? Lupi, urși și zimbri ? Ce foloase ar putea să aibă Roma din mlaștinile și pădurile acelea neumblate ? Sau, poate, ai vrea tu însuși să ajungi proconsul în noua provincie ?

Macro tăcea.

Împăratul bătu din palme. În clipa următoare, dicta scribului ordinele către legații de la Dunăre. Apoi răspunsul către senat :

Venerabili părinți ! Mi-ați cerut să vă comunic părerea mea la propunerile voastre transmise prin Naevius Macro. Acord o profundă prețuire sfaturilor voastre patres conscripti, dar avînd în vedere bunăstarea patriei și ținînd seama de o experiență personală, mai veche, regret că în aceste probleme nu pot fi de acord cu voi.

Forma amabilă a scrisorii nu ascundea însă refuzul. Macro își mușcă buzele. Suferise o dublă înfrîngere. Pierduse cel puțin un milion pe care l-ar fi căpătat dacă izbutea să impună războiul. Ei, fir-ar să fie ! Stilul scîrțîia pe pergament. În vas, picăturile clipeau monoton.

... de aceea, patres illustrissimi, nu văd de ce să stoarcem provinciile prin sporirea impozitelor. În privința aceasta, mă străduiesc să privesc înainte ca un bun gospodar. Roma este eternă și trebuie să-i asigurăm peste veacuri venituri trainice, permanente, și foloase din provinciile subjugate.

În ceea ce privește incursiunile triburilor germane, dispun următoarele : ordinea pe frontieră va fi restabilită, în scurt timp, de legiunile noastre subdunărene. Cunosk, personal, ținuturile neospitaliere și înșelătoare de dincolo de Dunăre. O nouă provincie pe acest teritoriu n-ar însemna pentru

Roma un câștig, ci, dimpotrivă, o povară. Și, mai cu seamă, doresc ca nici o picătură de sînge roman să nu fie vărsată zadarnic. Nimeni dintre voi, distinși părinți, nu mă poate învinovăți că, dintr-un capriciu necumpănit, îi trimit la moarte pe soldații noștri. Pacea romană e perenă !

Împăratul se plimba prin încăpere, din cînd în cînd se oprea și, concentrat, căuta expresia cea mai potrivită.

În tot răstimpul acesta, Nerva rămăsese neclintit. „Ia te uită, din nou, o altă față a lui Tiberius ! Fața unui mare strateg, a soldatului care nu riscă viața soldaților. Cît e de semeț, de-a dreptul întinerit ! gîndea Nerva. Parcă ar fi lepădat, dintr-o dată, povara anilor. Ce forță uimitoare are acest bătrîn care hotărăște destinele omenirii ! E hărăzit cu toate darurile care fac din om un stăpînitor : tactică, spirit gospodăresc, înțelepciune, fermitate. O singură calitate îi lipsește — darul acela care face din monarh un stăpînitor iubit : dragostea poporului.“

Macro făcu o plecăciune și primi scrisorile pe care încă nu se uscase sigiliul imperial. Tiberius se așeză :

— Te-ai cam grăbit, Naevius, cu rechemarea de urgență a legiunii siriene. Putea fi cruțată de o călătorie primejdioasă pe marea închisă. Legiunea va rămîne deocamdată la Roma. Cine-i comandantul ei ?

— Legatul Vitellius. Dar nu demult ai semnat numirea lui în funcție de guvernator al Iudeei. Îl înlocuiește aghiotantul său, tribunul senatorial Lucius Curio, fiul senatorului Servius Geminius Curio.

Macro trase cu coada ochiului la împărat și prinse curaj :

— Tinărul acesta s-a dovedit a fi un soldat excelent. Vitellius îl laudă. De aceea, m-am gândit că ar fi bine să i se acorde o distincție...

Împăratul ridică din sprâncene. „Am avut dreptate : Macro e acela care se bate pentru Curio. Pentru un republican ! Ce-o fi căpătat în schimb pentru această treabă ? *Nonsens*. Îl recunosc pe Servius Curio. Nu-i omul care să mituiască“.

„S-a întâmplat demult. La un festin dat de Augustus, eram pe atunci amândoi foarte tineri, Servius poate chiar cu zece ani mai tânăr decât mine... Cu câtă ardoare vorbise el atunci despre republică ! Cu cât patos îi apăraseră principiile ! Mi-a impus prin faptul că nu i-a fost teamă să spună ceea ce gândea. Cu toții au considerat atunci atitudinea lui o exaltare juvenilă și au râs de înverșunarea lui. I-am apreciat sinceritatea și am dorit să-mi fie prieten. Dar acum ? Fără îndoială, mă urăște. Poate mai speră chiar ca după moartea mea republica să fie reinstaurată. Naivul ! Dacă aş avea poftă, capul lui... Nu, asta ar fi o greșeală. Și pentru călău trebuie să știi să alegi. Cunoaște el, oare, versurile lui Arhiloh ? zimbi cu ironie împăratul. «Becisnic, umil, ca o javră, cu ochii-n pământ — uite-așa vreau să-l văd, sleit de puteri, prăbușit lângă țărnul stîncos, lovit de sălbătice valuri !» Dacă le cunoaște, de bună seamă că le rostește în fiecare zi în loc de rugăciune.“

Macro tăcea respectuos și nu îndrăznea să-l întrerupă pe împărat din meditația sa.

Împăratul își reveni din amintiri. Se întoarse cu gândul la prefect. Să-l răsplătesc pe Curio ? Pe fiul dușmanului meu ? Surprins în privirea lui Macro ceva care-l făcu să tresară. Pricepu numai-decît. Îl cuprinse un sentiment aproape de admira-

ție față de acest văcar ! Ia te uită ! Nu e numai un soldat destoinic și un bun organizator, ci și un diplomat șiret. Acum știe unde țintește Macro cu propunerea lui : să destrame familia unui potrivnic. Să-l copleșească pe fiu cu onorurile și să-l ridice împotriva propriului său părinte. Dădu din cap în semn de aprobare :

— Fiii capabili ai Romei trebuie răsplătiți după merite, indiferent de unde ar proveni ei. Ai grijă ca Lucius Curio să obțină cununa de aur în senat pentru serviciile aduse patriei. După aceea vom vedea ce facem cu el mai departe...

Macro se răsuci în loc, bucuros. Apoi scoase de sub armură un sul și i-l întinse împăratului.

— Încă ceva, stăpîne. Ceva lipsit de importanță. E nevoie însă de semnătura ta...

Nerva își dădu seama numaidecît : o sentință de condamnare la moarte. Văzuse atâtea pînă atunci. Simți cum îl cuprinde leșinul. Abia izbuti să se ridice, din pricina ameteții.

Împăratul se opri din lectură și se uită la el :

— Te retragi, prietene ?

O voce străină, parcă n-ar fi fost a lui Nerva, îi răspunse :

— Iartă-mă, Tiberius. Mi-e rău. Mă duc să mă odihnesc.

— Du-te, Cocceius, spuse împăratul grijuliu ; să-ți pregătească Charicles medicamentul.

Nerva se îndepărtă cu pas încet, nesigur, bîjbîitor.

Macro ascunse sub armură sentința semnată, și începu să vorbească. Împăratul asculta cu atenție enumerarea lui : cîți oameni fuseseră în ultima lună denunțați, cîți executați, cine anume s-a sinucis ca să scape de securea călăului și, în felul acesta, să salveze averea pentru moștenitorii săi. Tiberius urmărea întotdeauna, cu grijă, dacă tribu-

nalul pedepsea o vină reală, sau dacă cineva se atingea de grumazul altuia numai din ură personală sau din motive de profit.

Macro vorbea cu o repeziciune uimitoare, turna datele una peste alta, fără să se oprească. Când isprăvi, împăratul îl întreabă :

— Asta-i tot ?

— Tot, înălțimea-ta.

— Într-adevăr, tot ?

Macro începu să se neliniștească. Știa că a omis ceva ; rămase un pic descumpănit, dar fiind sigur că împăratul n-avea de unde să știe, declară :

— Tot, cezare.

Tiberius îl impunse cu privirea :

— Dar cu Arruntius, ce-a fost ?

Macro înlemni. Nu era în stare să scoată o vorbă de spaimă ; înțelese că și el, mîna dreaptă a împăratului, era supravegheat. Vinele de pe tîmple i se umflară, strînse din dinți încercînd, din răspuțeri, să se stăpînească :

— Ah, da. Iartă-mă, cezare. Am uitat. Arruntius s-a sinucis...

Împăratul simți deodată dorința nestăvilită de a-l strivi pe prefectul acesta îngîmfat.

— Arruntius. Rivalul și adversarul tău de odinioară. Vocea împăratului deveni tăioasă ca o lamă de brici trasă la curea : Dar, după cîte știu, actul de acuzare se referea mai curînd la Albucilla, decît la amanții ei. Nu exista, așadar, nici un motiv ca Arruntius să se fi grăbit atît de mult să ajungă la Hades !

— Ba da, împărate, motive erau.

— Cunosoc eu aceste motive, îi reteză vorba vocea tăioasă a lui Tiberius. Tu personal ai condus audierea martorilor. Și tot tu ai asistat la torturarea sclavilor. De ce nu mi-ai spus toate astea ?

— Cu asemenea nimicuri să-l deranjez pe împărat ? biigui Macro, încolțit.

— Nimicuri ? Să trimiți la groapă cinci oameni din cauza vechii tale uri față de Arruntius ? Asta numești tu nimic ? Asta-i abuz de putere, nemernicule !

Matahala se aruncă în genunchi la picioarele bătrînului :

— Nu, nu, înălțimea-ta — nu acesta-i motivul — într-adevăr nu ! Arruntius a aprobat un complot pregătit împotriva ta — un complot pe care l-a destăinuit soțul Albucillei. A vrut să provoace o nouă conspirație — nu, n-a fost dușmanul meu, ci al tău, cezare !

— Ridică-te ! se încruntă împăratul. Nu pot să sufăr tîritul acesta pe jos.

Tiberius știe că Macro minte. În clipa aceea ar fi fost cel mai bucuros să pună sclavii să-l zvîrle de pe stîncile insulei Capri în mare. „Și pe urmă ? Nu, nu. Cu tot caracterul lui hrăpăreț și răzbunător, Macro e o minte ageră. Un om de stat capabil și un militar iscusit. E iubit de armată. Soldații sînt alături de el, ca un singur om. Și mai are un talent : știe să conducă și să tacă în același timp. N-ar trebui să-i suport abaterile acestea, care costă vieți omenеști, dar am nevoie de el, tot așa cum are el nevoie de mine.“

Cu viclenia sa țărănească, Macro simți că furtuna se potolește. Arboră un aer plin de umilință și regrete și îl asigură pe împărat de devotamentul său nețărmurit.

— De azi încolo îmi vei anunța orice proces înainte de a începe judecata, spuse împăratul, cu răceală. Poți pleca.

Macro se înclină greoi, transpirația înghețase pe el. Așadar, voi fi supravegheat ! Ce-i de făcut ?

Ieși pe coridorul lung, mergînd încet, cu pași apăsați.
Ecoul îi număra pașii.

După plecarea lui Macro, împăratul ieși pe terasă. Vijelia bătea în retragere, cerul se întuneca, marea era încă umflată. Își strînse mantia, lipind-o și mai tare de corp. Jos, în curtea interioară, sclavii aduseseră calul lui Macro. Nu va coborî pe drumul abrupt ; trebuie să ajungă în portul mare unde navele se află în siguranță. Copitele loveau, nerăbdătoare, piatra. Prefectul încălecă, sclavii deschiseră poarta, apoi calul și călărețul se mistuiră în ceață.

Împăratul se uită în urma lui. Se duce la Roma. Îndepărtata și frumoasa Romă, pentru el inaccesibilă, plină de otravă și pumnale ucigașe.

Se întoarse în vilă. Privi o clipă cupa neatinsă a lui Nerva. Îl copleși povara singurătății. Împotriva singurătății, stăpînul lumii era neputincios.

9

Poarta Capena era înfundată de care și oameni.

Un car pe două roți mari, tras de un catîr, o rablă hodorogită, gata-gata să se dărîme la fiecare pas, înainta încet, zdrăngănind, spre poartă ; se amestecă în cîrdul de vehicule pe care gardienii le controlau în fața porții și, unul cîte unul, le lăsau să intre în oraș. Carul era încărcat cu cîteva ranițe mari pe care stătea așezată o femeie, iar în

jurul lui își tirau picioarele trei bărbați. Erau îmbrăcați la fel ca toată lumea : mantii de culoare gri, iar pe cap, bonete de pinză, cum poartă plebeii. Și totuși orașenii, neguțătorii și chiar gardienii din poartă îi recunoscuseră pe actori. Izbucni deodată un vacarm, care nu se mai termina !

Fabius Scaurus ! *Salve*, frățioare ! În sfârșit, v-ai întors la Roma ! Era și timpul ! E nițică vreme de când ați plecat ! Ura, Fabius, bun venit ! Ei, ia te uită, Caltaboșul nostru ! Lucrinus ! Nici în surghiun nu ți-a scăzut burdihanul ? Dimpotrivă, la așa *marcaj* ai mai putea pune pe tine încă două rînduri... Aaa, Volumnia ! Grozav. Priviți, fraților, a venit frumoasa frumoaselor ! *Ave* Gravus ! Cum își mai scîrțîie oasele moarte ? Dar ce ai tu acolo sub mantie, Fabius ? Ia uitați-vă, o maimuță ! Și ce se mai burzuluiește dumneaei ! Dar prin Sicilia ce se mai aude ? Cum ați dus-o pe acolo ? V-a fost dor ? Cred și eu. Și noi v-am dus dorul. Când jucați pentru noi ? Și ce ? Și ce ?

Împinseră carul dincolo de poartă, îl traseră puțin mai departe și, la prima răspîntie, se despărțiră. Fabius o luă la stînga, spre casă. Ceilalți, cu ranițe cu tot, se îndreptară spre Subura unde Ganio, ibovnicul Volumniei, ținea cîrciuma „La taurul spanchiu“. Se bucurau cu toții, nerăbdători să-i tragă un chiolhan în toată legea, iar pe Volumnia o aștepta, în plus, o scărmanăală zdravănă, cu care Ganio obișnuia s-o întîmpine după fiecare turneu. Nu de alta, dar ca să se primenească între ei aerul îmbîcsit de păcatele săvîrșite, în lipsa ei, de fiecare în parte. O rezolvare, ce-i drept, unilaterală, dar căreia Volumnia susținea că-i duce dorul.

Fabius porni la drum. N-o luă pe strada principală de-a lungul Circului, ci pe cărarea de la

poalele Aventinului, pe unde întâlnea mai puțină lume. Maimuța Simca, pe care i-o dăruise căpitanul Harnax, își scoase căpșorul de sub mantie și își holbă ochisorii în toate părțile.

— Așa, îi spuse Fabius, cum văd, fetițo, tu n-ai mai fost pe la Roma. Ei, acu o să vezi și tu ceva. A opta minune a lumii ! Asta-i Roma noastră ! Vezi, acolo, pe colina din spatele nostru, palatele acelea splendide cu grădini minunate ? Ei, acolo locuiesc oameni care au de toate din belșug, sau, mai bine zis, au prea mult. Tot acolo locuiește — dar vezi, asta ți-o spun confidențial — protectorul meu, Aviola, care a binevoit să mă trimită într-o excursie pe un an întreg. Ce zici ? Să-i fiu recunoscător și să-l răsplătesc ? Nici o grijă, draga mea. Nu-i rămîn eu dator, pe chestia asta poți să ronțai și nisip. Vezi, colo în vale e cît vrei, cu dumiumul. Ce-ai mai văzut, Circus Maximus ? Ehei, pe aici se întreceau la curse *bigae*-le și cvadrigele¹ și tot aici se băteau gladiatorii între ei, și gladiatorii cu leii pînă țîșnea sîngele, dar bătrînul de la Capri ne-a interzis aceste spectacole. Dumnealui, de la distanță, nu le poate vedea, așa că de ce să le vedem noi ? Degeaba ni se face nouă poftă de delicatețe cu sînge... Nimic, popor roman, s-a zis cu jocurile astea ! Uite, vezi ? colo, sus în dreapta, dincolo de Circus Maximus ? Ala-i Palatinul. Simți cum răzbate pînă aici mirosul de lauri ? Acolo a locuit Livia, mama împăratului nostru, și Tiberius însuși, pînă cînd i s-a făcut greață de toate și de toți în asemenea hal, încît s-a mutat de aici. Eh, ce dor mi s-a făcut de acasă ! De tata. Să-i dăm bătaie : Stîngu, stîngu ! Dar de ce te ascunzi ? Aha, tărăboiul ăsta ? Nu-i nimic, nu te speria. Am

¹ *Cvadriga* — care cu patru cai, anume construite pentru a participa la întreceri în circ.

ajuns în Tîrgul vitelor. Ce zici, Simca, ce de omenire ? Pe aici locuiesc măcelarii, geambaşii şi misiţii de vite. Uite, să-ţi citesc ce scrie deasupra intrării în casele lor : „Fii binecuvîntat, cîştigule !“ „Cîştig = bucurie !“ „Aici sălăşluieşte bunăstarea“. Şi asta ai să vezi în Roma pretutindeni, asta-i deviza romanilor. Colo în dreapta e templul zeului Portunus, care ocroteşte portul de pe Tibru, iar ăla micuţ din dreapta, îl vezi, e al zeiţei Fortuna. Drăguţ, nu-i aşa ? Ar trebui să cumpăr o mieluşea şi s-o jertfesc zeiţei pentru întoarcerea cu bine acasă. Aşa s-ar cuveni. Dar nu, nu fac eu una ca asta ! Că, ştii, să-ţi spun drept, nu prea mă prăpădesc eu după cei din cer. De cînd m-am apucat să înot pe scenă, niciodată nu m-au scos la liman.

Şi cei doi tovarăşi îşi văzură mai departe de drum spre suburbia transtiberină. Îi mai reţinu o clipă priveliştea Capitoliului şi a unei părţi din forul ce se întinde la picioarele lui. Văzură templul lui Saturn, adăpostul trezoreriei statului, cum îşi caţără spre înălţimi coloanele de marmură cu capiteli corintiene ; în spatele lui, sanctuarul Concor-diei, locul de adunare al senatului, iar în dreapta acestuia bazilica lui Iulius.

— În stînga, sus — ah, şi s-a tăiat răsuflarea, Simcuţo, şi mie ! — ei, acolo e lăcaşul lui Jupiter Capitolinul ; îl vezi cum stă acolo, zeul ? Uriaş, maiestuos, cu coiful acela de aur pe cap, de-ţi ia ochii cu fulgerele lui strălucitoare. Ce zici, ce splendoare ! De altfel şi-am spus eu : a opta minune a lumii e Roma. Un an întreg am visat-o, zi de zi. Dacă omul ar rămîne multă vreme departe de Roma, s-ar stinge de dorul ei, ca Ovidiu. Şi acum, gata, la stînga, direcţia podului, înainte marş ! Ia te uită, s-a lăsat ceaţa peste rîu, se apropie înserarea,

ce să-i faci, sîntem în ianuarie, fetițo. Aici nu-i Sicilia.

Fabius o văzu pe maimuță strîmbînd din nas.

— Ce ai, domnișoară ? Aha, te-a izbit duhoarea ? Asta nu trebuie să te mire. Jos, lîngă rîu, sînt tăbăcăriile și atelierele de pielărie. Ce să-i faci, unde te uiți numai urină, murdărie... De, ne apropiem de casă. Vezi și tu, Roma nu-i toată numai din marmură. Ce-i, te-ai speriat de „înălțimea“ caselor de colo, așa-î ? Ei, atunci mai află că-s făcute numai din lemn și lut. Și oamenii mișună în ele, ca furnicile. Cînd se prăbușește cîte o clădire ca asta de cîte șapte caturi — și asta se întîmplă destul de des — apoi să te ții, drăguțo, cîte cadavre se adună. Dar asta nu-i nici o nenorocire : pe morți îi îngropăm, iar antreprenorul care ne-a păcălit cu construcția și s-a ales cu buzunarele doldora de bani își trăiește viața mai departe, vesel și bine dispus. Ți-am spus doar : Cîștig = bucurie, chiar dacă pe chestia asta își dau duhul o sută de oameni ! Stai, nu te speria ! Tata locuiește într-o baracă micuță, de lemn, întocmai ca asta, pe un maidan cu dărîmături. Uite, o vezi colo, lîngă măslin ? Ce zici ? Că-i mai curînd un șopron decît o casă ! Ce să-i faci ! Aici s-a terminat cu a opta minune a lumii...

De aci încolo s-a zis cu graba, la fiecare pas întîlneau cîte un cunoscut, un vecin, un prieten. Și astfel strigătele de bucurie cu care era întîmpinată rîntoarcerea lui Fabius zburau spre casă înaintea lui.

— Simca ! Îl vezi pe bătrînelul de colo care-și scoate năvodul de pescuit ? Ala-i taică-meu ! Salve, tată !

Bătrînul își recunoscuse feciorul după voce. Se ridică în picioare și rămase împietrit de uimire.

— Fiule ! Băiatul tătei ! strigă bătrînul cu dragoste ; ai venit, ești iar cu mine, slavă zeilor !

Fabius se repezi la el, îl cuprinse în brațe, îl sărută, îl învîrti, cu toate că și bătrînul era o nămilă de om, vînjos ca și fiu-său. Și Fabius strigă, la rîndul lui :

— Ei, tată, trage peștele, trage ?

Copiii dăduseră năvală de pretutindeni, se adunaseră în jurul lor ca muștele, iar cei mai mărișori țipau cît îi ținea gura :

— Măi ! A venit Fabius ! Nenea Fabius s-a întors !

Copiii din mahala îl iubeau pe Fabius. Adeseori îi distrase cu glumele și tumbelile lui. Se năpustiră cu toții spre maimuță.

— E a voastră, copii, le spuse Fabius, dar trebuie să aveți grijă de ea.

Droaia de copii izbucni în strigăte de bucurie, începu să țopăie și să zburde, mai-mai s-o sufoce pe biata Simca de atîta entuziasm.

Părintele își conduse, mîndru, băiatul în casă. În pragul ușii ce dădea în singura odăiță, trebuiră amîndoi să-și aplece capul. Vatra, sub căunul de aramă, era rece, oriunde-ți aruncai privirea — numai unelte pescărești. Într-un colț se afla culcușul : un braț de paie peste care era aruncată o pătură militară. Peste tot, dezordine și murdărie. Fabius strîmbă din nas :

— Parcă miroase mai mult a purici decît a pește. Și pute aici de-ți mută nasul ! De murdărie, nici nu mai vorbesc. Se simte lipsa muierii ! De ce nu te însori, tată ? glumi el, uitîndu-se cu admirație la bătrînul vînjos.

Scaurus îl măsură din ochi, dojenitor, pe feciorul flecar :

— În curînd implinesc şaptezeci, măi băiete !

— Dar cînd ? rîse Fabius şi începu să recite :

*Ca dragostea nimic nu poate fi mai dulce,
E mai presus de orice bucurie-aleasă.
Pe lingă ea, şi mierea-i fiere-amară...*

Bătrînul pescar rîse zgomotos şi-l buşi pe fecior cu pumnii, de-i dudu spinarea :

— Încetează, puşlama afurisită ! Vezi mai bine de te însoară tu. La vîrsta ta, eu aveam trei plozi pe cap...

— Ca să vezi cîtă nenorocire ai adus pe lume ! îi răspunse Fabius grav, cu gesturi largi. Şi ai vrea să merg şi eu pe drumul tău ? Eu, care aş fi un soţ de nimic !

— De nimic eşti şi aşa. Oare nici surghiunul nu ţi-a băgat minţile în cap ?

Fabius îşi zornăi bănuţii.

— Ei comedie, vorbi bătrînul încruntîndu-şi sprîncenele stufoase, asta sună a aur mult !

— Chiar aşa, rîse Fabius. Cine-i strîngător, are cît trei... Economiiile mele din Sicilia...

— Mă, chefliule, hohoti de data asta bătrînul. Mi-e teamă să nu mor de spaimă : tu şi economii !

— Precum vezi, aşa e ! Uite ce-i, tată : pe tine te-am găsit sănătos, casa am văzut-o dar mai cu seamă am simţit-o. Cred c-o să-mi aştern patul în curte. Acum, însă, să mergem în Subura, la „Taurul spanchiu.“ Toată gaşcă mea e adunată acolo, trebuie să mă duc şi eu. Mai tragem şi noi niţel la măsea, ce zici ? Gata ! Plecarea ! Înainte, marş !

De data aceasta feciorul îşi conducea părintele. Dar abia apucară să iasă din cocioaba întunecoasă la lumina soarelui molcom, cînd din toate căscioarele vecine oamenii dădură buzna afară ; aflaseră cu toţii vestea, alţii îl şi văzuseră, şi cînd apăru cu

taică-său în stradă îl încercuiră. Pîlcul creştea mereu, mereu veneau alţii, dornici să-l vadă. Hamali din portul Emporia, pescari, salahori, piloţi, muncitori brutari, călcători şi apretori de piei, fete de stradă cu tunica peste genunchi, lucrători de la moară. Marea familie a suburbiei transtiberine se adunase toată la un loc. Îl aveau iarăşi în mijlocul lor. Îl strigau pe nume, îi zîmbeau, îl îmbrăţişau şi-l asaltau cu întrebările.

— Aveţi răbdare, dragălaşilor, că abia am venit ! Pentru voi am eu oricînd năzdrăvăanii cu toptanul, striga Fabius. Doar n-au intrat zilele în sac. Şi mîine e zi ! Acum însă mă grăbesc...

— La fete, aşa-i ?

— Chiar aşa !

Îi recunoscură acest drept, dar tot îl mai însoţiră o bucată de drum ca să se asigure că Fabius, acest vîntură-lume, nu şi-a pierdut umorul în exil şi că iar o să aibă parte de clipe de veselie alături de el.

Cîrciuma „La taurul spanchiu“ era ghemuită într-o fundătură adăpostită de vînt, din cartierul Subura. Dar, deşi în inima Romei, nu atrăgea atenţia, pitită cum era în spatele unor stîlpi grei, care susţineau un acoperiş mătăhălos. Sus, la intrare, atîrna o firmă pe care era pictat un cap de taur cu nişte ochi saşii, fîroşi, luminată de două torţe a căror flacără scotea un fum gros. Era o cîrciumă ieftină : un *sextarius*¹ de vin şi o felie de pîine cu slănină costau aici trei *assi*.

Încăperea, cu plafonul sprijinit pe opt stîlpi de lemn cu cîte patru muchii, era spaţioasă şi destul de bine luminată. De fiecare parte a stîlpilor atîrna

¹ *Sextarius* — măsură de capacitate pentru lichide ; era cam a şasea parte dintr-un *congius* (3,25 litri).

cîte un opaiț, iar lumina mai era sporită și de vatra mare din fundul localului, unde, deasupra focului, frigările se învîrteau fără încetare. La mese, buluceală de oameni, pe mese, băltoace de vin și pete de grăsime.

Fabius împinse cu putere ușa de stejar și intră vijelios :

— Ura, fraților ! Salut toată lumea !

Se auziră răcnete și aplauze din toate ungherele : „Fabius ! A venit Fabius ! Nu v-am spus eu că vine ! Fabius fără vin e ca peștele fără apă !“

Cîrciumarul Ganio, cu un șorț cîndva alb și cu boneta soioasă, se grăbi să-l îmbrățișeze și să-l sărute. Era un sărut nițel cam acru, căci Ganio știa că Volumnia lui, pe vremea cînd era mai slabă cu cîteva livre, îi puneă coarne cu Fabius. Dar timpul vindecase de bine, de rău această rană. Și-apoi Fabius era cel puțin un bărbat ; acum însă secătura se întinde cu orice vagabond și oamenii își bat joc de bietul Ganio.

— Fii binevenit, Fabius !

Fabius își roti privirile și o găsi pe impunătoarea Volumnia umblînd prin cîrciumă, prudentă, cu pași micuți și împărțind pe la mese cînila de lut.

— Ei, cum te simți ? Umbli ca pe ace ! Doare fundu', hai ?

Volumnia zîmbi amar, dar cu mîndrie în același timp.

— Pe toiagul lui Hercules ! De data asta omul meu m-a altoit în lege, să-l pomenesc ! Mi-e fundul vîrgat ca o zebră. Să umblu e greu, să zac, și mai greu — să mă așez, nici vorbă. La care mai adăugă, admirativ, întorcîndu-se spre Ganio : Ei, da, dar asta a fost pentru un an întreg !

Fabius îi îndesă lui taică-său un ban de aur în palmă și bătrînul se așeză printre cei de-o seamă

cu el. În stînga lui stătea un olar, în dreapta un tăbăcar, amîndoi cunoştinţe vechi din Trans Tiberim. Le arată bănuţul galben.

— O, zei ! Şi ai de gînd să-l faci praf ?

— Cu voi împreună, răspunse Scaurus, falnic.

În mijlocul bandei sale de scandalagii, Fabius se simţea în apele lui ; se aşază la masă şi porunci să i se aducă de mîncare şi de băut. Dădu pe gît o cană de vin, pe nerăsuflăte, de făcu întreaga circiumă să urle de admiraţie. Apoi izbi cu pumnul în masă.

— Ura ! Vedeţi, ne-am întors acasă, puîsorule, topiţi de dorul scumpei noastre cetăţi. De aceea, astăzi vom unge gîtlejul pînă ne-o înţepeni limba !

— Tie să-ţi înţepenească limba, butoi fără fund ? Cînd ? îl luă peste picior Carus. Doar aşa, să sugi trei zile şi trei nopţi în şir, şi nici atunci... Dar pentru atîta n-ai tu gologani...

— Eu n-am ? ! îşi umflă Fabius pieptul şi în aceeaşi clipă aruncă în aer galbenii, trei, patru, opt, pe care îi prinse apoi din zbor, cu îndemînare. Sînteţi invitaţii mei ! Eu plătesc, toată lumea bea pe banii mei.

Se stîrni o furtună de urale.

Intr-un colţ stăteau doi bărbaţi, care intraseră în circiumă la cîteva clipe după Fabius. Unul grăsun, Rufus, celălalt uscăţiv, Lupus. În rest, amîndoi fără sare, fără piper, ca mai toţi copoii din lume, care bat la ochi tocmai prin strădania lor de a trece neobservaţi. Însuşi *praefectus urbis* îi însărcinase pe aceşti doi agenţi să nu-l scape pe Fabius din ochi, chiar din momentul în care acesta avea să pună piciorul în Roma.

Vînjosul Fabius nu umblă ca un strigoi. Face zarvă, strigă, vocea lui răsună ca o goarnă, şi zău, nu-i mare scofală să-l găseşti şi să-l păzeşti. Aşa

se face că acum cei doi stau aici ghemuiți, cu câte o cană de vin în față, își dau coate, ca și când s-ar juca, trag cu coada ochiului, după obiceiul meseriei, și își ciulesc urechile.

— Ascultă, Lupus, spuse grăsunul Rufus, cu voce scăzută. Invitația asta ne privește și pe noi ? Ce zici, putem primi ?

— E limpede, încuviință sfrijitul și goli cana pînă la fund. Ai auzit doar, ne-a invitat pe toți. Asta nu e mită, ci numai atenție. Se aprobă ! Hei, cîrciumăreaso, încă o cană, pe socoteala celui care ne ospătează !

— Și mie, i se alătură Rufus, întinzîndu-i Volumniei cana golită. Colegului său însă îi spuse în șoaptă : Bagă de seamă să nu te pilești. Tu nu prea ții la băutură. Și știi bine care-i rostul nostru aici !

— Nici o grijă, o să fiu ca o nevăstuică, făgădui Lupus. Vinul nu-mi tulbură vigilența. Dimpotrivă.

— Să trageți la măsea, da. Și o săptămînă dacă vreți. Aveți acest drept, se auzi de la o masă îndepărtată glasul unui slăbănog, în tunică cenușie, care strecura vinul printre dinți ca pe o doctorie prețioasă, dar nădăjduim că o să ne și jucați ceva, nu-i așa ! ?

— De data asta ai nimerit-o, mă, surcică ! strigă Fabius cu gura plină. O să jucăm. De-aia am întins-o în surghiun, de-aia am bătut drumul înapoi la Roma, de-aia ne-am născut noi pe lume. Ca să jucăm. O, zei, de-ar fi toți înnebuniți de meseria lor cum sîntem noi de scamatoria noastră ! Bine ar fi ! Dar mai întii, să bem !

Fabius luă capela de postav verde, și o zvîrli ca din praștie peste întreaga sală. Aceasta foșni în zbor și căzu, cu precizie, pe țeasta lucioasă a slăbănogului. Cîrciuma tropăia și urla de entuziasm.

Slăbănogul chicoti bucuros, îi aduse înapoi lui Fabius capela — semnul cetăţeanului liber — şi ciocniră o cană împreună.

— Dar vreo fetişcană frumoasă n-ai, cîrciuma-rule ? Nimic, nimic ? Şi asta ţine de scumpa noastră patrie, iubiţelule ! se revoltă Fabius.

— Îl auzi ? şopti printre dinţi Lupus. Pentru a doua oară vorbeşte despre patria scumpă. Asta-i *politicum*, drăguţule ! Ține minte ce-ţi spun ! *Politicum* !

— Ai răbdare, că vin şi fetele, dar mai tîrziu. Pe la miezul nopţii. Acuma umblă şi ele pe străzi, după treburile lor. Şi, văzîndu-l pe Fabius cum strîmbă din nas nemulţumit, Ganio adăugă : Am ceva marfă proaspătă. Cărniţă tînără, clasa întii. După care, observînd-o pe aproape pe ibovnica lui, se nelinişti, căci se ştia şi el cu musca pe căciulă. De aceea ţinu să mai precizeze : Prospătura am rezervat-o pentru dumneavoastră, domnilor actori.

— Trăiască Ganio, mintea noastră înţeleaptă ! strigă Lucrinus şi ciocni cu Fabius de bucurie.

— Şi mai cu seamă pentru tine, Fabius, continuă cîrciumarul cu un rînjit ce trăda invidia. De altfel, după tine se vor da toate în vînt, ca de obicei.

Fabius îşi vedea de mîncarea lui, prefăcîndu-se că nu aude această măgulire.

— În Sicilia, credeţi-mă, peştele nu-i mai rău ca la Roma, ba aş zice, poate, că-i mai bun. Dar acasă şi o coajă de pepene e mai gustoasă decît calcanul cu *garum* printre străini.

Surghiuniţii, cu excepţia Volumniei, care nu manifesta nici un interes pentru mîncare, înfulecau de zor, de le trosneau urechile ; în răstimpuri, stropeau duminatul de friptură cu vin ieftin de Vatican.

În capul mesei lungi, la care se adunaseră actorii, ședeau două fete tinere. Una blondă, proaspăta ingenuă a trupei, care își țuguia buzele mici împărțind în jur zîmbete discrete, și alături de ea, o oacheșă cu ochii mari, negri, care-l priveau cu sfială pe Fabius ; părul ei lung era strîns în coc și legat cîu o fundă roșie. Sorbea încet apa îndulcită din ulcica de lut și nu-l slăbea o clipă din ochi pe actor. Privirea aceasta stăruitoare îl atrăgea. I se părea că o mai văzuse undeva. O cercetă atent. Fata nu-și lăsă în jos ochii strălucitori care-i surîdeau ca unei vechi cunoștințe. Fabius întoarse capul în altă parte, dar, în clipa următoare, se uită din nou la ea. Îl întîmpinară niște scintei vesele. Se prefăcea indiferent, mîncă și bea, și-l asculta pe Carus care-i povestea cum le-a mers, un an întreg, celor rămași acasă.

— Pe mine mă știi, trag serios, îi spunea Carus plin de el, uitîndu-se cu coada ochiului cum reacționează Fabius. Văzîndu-l indiferent, continuă : Sînt un actor de nădejde. Eu trec de rampă. Dar ce te faci cu bătrînul Nonius, că s-a muiat de tot. Să lucrezi cu el ajungi la sapă de lemn. De aceea ne-am gîndit să-l luăm în trupă pe Muranus, puștiul de colo, și pe cele două fete din capul mesei. Sper că nu vei avea nimic împotriva.

Fabius termină de mîncat și mai dădu pe gît o cană cu vin. Era acum într-o dispoziție excelentă, totul juca în sufletul lui și deodată se trezi în el arhemimul¹, stăpînul întregii trupe de artiști ; vanitatea lui eră satisfăcută : putea să arate cine-i șeful trupei și, mai ales, cum știe s-o conducă.

— Prezintă-mi bobocii ! îi porunci lui Carus cu vocea ridicată.

¹ *Arhemîn* — șeful mimilor.

Taverna amuți, cu ochii pe actori.

Titus Muranus era un băiat frumos. Părul cârlionțat, ochii visători, plini de melancolie, glasul catifelat, mlădios.

— Ceva din Catullus, tinere, comandă Fabius, și, pentru mai mult efect se sprijini de perete și își încrucișă brațele.

— Tînărul făcu o plecăciune, apoi începu :

*O, Lesbia, întrebi tu cîte sărutări,
Pîn-să mă mistui, azi va trebui să-mi dărui ?
Atîtea cîte fire din nisipul Libiei
Cuprinse sînt în marmura Kirenei,
La porțile lui Joe tropicalul...*

Fabius îl întrerupse, cu un gest plictisit.

— De ce, fir-ar să fie, de ce fiecare își alege poezia asta leșinată ? De ce nu pe asta, de pildă :

*Tu, care n-ai nici sclavi, nici bogății,
Nici ploșnițe, păianjeni, și nici foc în vatră ;
Și totuși ai o vitregă Furie și-un vajnic tată
Ai cărui dinți și cuie să sfarme ar putea...*

— Il auzi ? se aplecă Rufus spre Lupus. Nu au nici sclavi, nici lăzi cu bani, nici vatră — ce zici, nu miroase asta a instigare la revoltă ?

— Tacă-ți fleanca, și bea ! Ce parcă tu nu știi că n-au nimic, umflatule ?

— S-auzim mai departe, Muranus, porunci Fabius.

Junele roși, nu mai putea să continue, nu știa. Fabius se schimonosi la față :

— Dar în mîini știi să stai ?

Muranus se uită încurcat, la dușumeaua murdară. Apoi la mîinile lui, și din nou la dușumea.

— Aha, dumnealui face pe gingașul, aruncă Fabius, și vorbele lui parcă mușcau.

Băiatul se aplecă, își sprijini cu hotărîre palmele în murdăria de pe podea și execută o figură leșinată, imprecisă, nesigură.

Fabius zbură cu ochii prin toată sala și rîse răutăcios. Și, în clipa următoare, cînd nimeni nu se aștepta, trupul lui masiv stătea pe masă, sprijinit într-o singură mînă, printre căni, drept ca un trunchi de copac, în ciuda beției care-i îngreuna capul. O nouă salvă de aplauze. Fabius mulțumi cu un zîmbet, și se așeză. Bătrînul Scaurus agită cana și scoase un răcnet de entuziasm :

— Ați rămas cu gura căscată, prăpădiților ? Ați văzut ? Într-o singură mînă ! Pe masă ! Ehei, băiatul meu !

— Du-te, Murānus. Precum vezi, mai ai încă multe de învățat. Următorul !

Junele, zăpăcit la culme, se retrase la locul lui și, la un semn al lui Carus, se apropie fata cea oacheșă. Mergea ușor, parcă plutind, ca un fulg. Ochii ei mari, luminoși, se sprijineau în ochii lui Fabius.

— Frumoasă fată, se auzi de undeva o voce.

Pe Fabius îl cuprinse o neliniște. Ochii aceștia îl scoteau din minți. Își dădu seama că întreaga cîrciumă era cu privirile pe el și luă o atitudine ca de stăpîn în fața unei slave. Vinul îl ațîța.

— Ce știi ?

— Să dansez.

— Hm, să dansezi, rîse el zgrunțuros. Asta-i tot ? Altceva nimic ?

Fata zvîrli capul pe spate :

— Altceva nimic.

— Asta-i prea puțin, fetițo ! În fine, să vedem. Arată-ți picioarele ! porunci Fabius, și se minună singur că răgușise pe neașteptate. Chitonul albas-

tru îi ajungea fetei pînă peste genunchi. Făcu un pas înapoi. Avea pulpe frumoase.

— Mai sus ! Mai sus chitonul !

Bătrînul Scaurus se sculă în picioare, se rezemă de masă și privi. Apoi strigă cu vocea-i de bețiv :

— Hei, ce stai ! Mai sus ! Mai sus !

Micuțul și grăsunul Rufus se ridică și el :

— Mai sus ! Mai sus !

Fata stătea nemișcată, ca și cînd n-ar fi înțeles despre ce era vorba.

— N-auzi ? Ce caști gura ? N-ai priceput ? Trage chitonul mai sus !

Roșeața i se scurse de pe față pe gît și pe umeri. Din ochi îi țîșnea mînia. Nu se clinti din loc.

Pe Fabius vinul nu contenea să-l încălzească, iar sfiala fetei îl întărește și mai mult. Se repezi spre ea cu brațul întins, gata să-i ridice chitonul. Fata îl lovi peste mîna cu toată puterea și, pînă să se dezmeticească vreunul, dispăru fără urmă. Rîseră cu toții în hohote. Numai Fabius, palid la față, scrișnea. Nu i se mai întîmplase una ca asta pînă atunci. Să fie făcut de rușine în fața unei cîrciumi întregi ! Isteț cum era, întoarse totul, cu iscusință, în glumă :

— Grozav ! Fecioara asta sfielnică va dansa în rolul lui Io vînzolindu-se în fața lui Jupiter.

Hohoti și el, dar rîsul lui scîrțîia fals. Dădu din mîna, cu un aer de stăpîn :

— Următorul !

Ganio învîrtea de zor la frigare, aplecat deasupra flăcărilor, și se hlizea răutăcios.

Blonda înainta ca un ied, împărțind în dreapta și în stînga zîmbete și vorbe drăgălașe.

— Pamfila mă numesc, spuse, luminînd cuvîntul cu dințișorii ei albi.

Făcu, brusc, o piruetă ca să arate că mai are și altceva și, cu gurița-i neastîmpărată, îngroșată cu carmin, bolborosi rolul unei nobile tinere romane, îndrăgostită de un gladiator vînjos.

Fabius se prefăcea că-i place Pamfila ; îi zîmbi cu ochii tulburi și, cînd fata isprăvi de recitat oful ei după gladiator, o așeză lîngă el și o cinsti cu vin. Cu gîndul însă era la îngîmfata aia. Fierbea de furie.

Scaurus, răpus de-a binelea de puterea vinului, îl îmbrățișă pe olar și, ca și cînd ar fi vrut să acopere cu vocea lui o furtună pe mare, îi zbieră la ureche :

Vinum bonum
Vinum bonum
Mintea-ți ia,
Dracu s-o ia !
Numai pe limbă
Să picure-un pic —
Vinum bonum !

Fabius o lipea de el pe blondă, dar gîndul tot la cealaltă îi zbura. Se întunecă la față. „Auzi ! O fetișcană, și să-mi joace mie asemenea festă, aici ? Și ce ochi are ! Te scoate din minți, nu alta ! Mai-mai să mă străpungă cu ei. Are nuri, afurisita. Ce prostie ! Ducă-se încolo !” O strînse pe Pamfila în brațe și o sărută turbat.

Bătrînul Scaurus plutea pe aburii beției cu toate pînzele sus și urla cît îl țineau bojocii, să-l audă întreaga cîrciumă :

— N-are nimeni fecior ca al meu, mă, prăpădiților ! Ridică ulcica : În sănătatea ta beau, Fabius ! M-auzi, în sănătatea ta !

— Și eu beau în sănătatea ta, părinte iubit !
tună vocea lui Fabius ca din amfiteatru, și, din
cana aplecată, vinul se vărsă pe masă.

Pamfila chițăi și sări repede la o parte ca bă-
utura roșie să nu-i păteze chitonul. Fabius o privi
cu ochii sticloși și, dezgustat, o împinse în lături
pe bancă. Încetă să-i mai dea atenție. „Unde-o
fi, oare, afurisita aia ? Valurile de vin se invol-
burau și izbeau cu putere în mintea lui. Afară e
noapte, s-a lăsat bezna, dar fata asta era într-a-
devăr altfel decât celelalte, avea ceva în ochi, dar
ce ? Era și muștrare, și mai știu demonii ce mai
era în ei, că străluceau așa. De ce a trebuit să se
bosumfle numaidecît, mironosița ? E drept, am
fost cam neobrăzat cu ea, dar nu m-am gândit să-i
fac vreun rău...”

Sări, deodată, în picioare și strigă :

— Spuneți, fraților, sînt om de treabă, sau nu
sînt ?

Urlete :

— Așa e, Fabius ! Ești omul cel mai bun și cel
mai grozav din lume !

— Cel mai bun din lume ! zbieră și Scaurus.

— Ganio ! Vin ! porunci Fabius și azvîrli cana
în lampionul cel mai îndepărtat. Îl nimeri atît
de frumos, încît cioburile căzură grămadă la pi-
cioarele cîrciumarului.

Ganio își încruntă sprîncenele negre și se nă-
pusti la Fabius care tocmai pusese mîna pe altă
cană :

— Ia ascultă, ce te-a apucat ? Faci aici ce-ți
trăsnește prin cap, de parcă ai fi pe moșia ta !
Cu ce drept îmi spargi tu mie cînille și lămpile ?
Le-ai cumpărat tu ?

— Așa ? Ei, află atunci că praf ți le fac pe
toate, și ai să-mi mai și mulțumești pentru asta !

tună Fabius, iritat. Dacă n-aş fi eu cu oamenii mei, picior de om nu ți-ar călca în văgăuna asta împuțită, pricepi ? De dragul nostru se îngheșue lumea aici...

Asistența aprobă zgomotos. Ganio, ațîțat și de vechea lui gelozie, hohoti răutăcios :

— Lasă c-am văzut noi cît ești de grozav ! Una nu-ți scapă ! Hahaha ! Încrezutule ! Aia mică te-a pus cu botul pe labe, ți-a întins-o de sub nas, de-asta a dat strechea în tine !

Ganio pusese degetul pe rană. Atîns în amorul lui propriu, orgoliosul Fabius se pierdu cu firea. Cu ochii injectați de minie, trecu, dintr-un salt, peste masă, iar din al doilea își înfipse degetele în pieptul cîrciumarului. Într-o clipită îl doborî la pămînt. Mușteriii săriră de la mese și priveau scena cu ochii holbați, plini de admirație. Ei da, a venit Fabius ! În sfîrșit, o să avem și noi parte de nițică veselie ! Dați-i drumul, băieți ! Nu vă lăsați !

Actorul îl apucă pe cîrciumar de chica lui neagră, Ganio îi înfipse unghiile în obraz. Sîngele țîșni. Volumnia, cu un strigăt sfișietor, sări la cei doi încăierați, încercînd să-i despartă.

— Nu te băga ! Să lăsăm lucrurile să meargă de la sine ! se auzeau glasuri.

Fabius dădu cu capul cîrciumarului de pămînt, cu atîta putere, de se auzi cum duduie dușumeaua. Ganio urla și se zvîrcolea de durere. Bătăușii se țăvăleau pe jos, se dădeau de-a dura, răsturnînd scaunele în calea lor. În cele din urmă, actorul trimise o lovitură magistrală în bărbia lui Ganio. Mușteriii jubilaiu.

— *Macte habet* ¹ ! strigă Fabius cu o voce tea-

¹ *Macte habet* — expresie latină, întrebuințată mai ales în ritualul jertfelor religioase, cu sensul de „noroc bun !”

trală și își întoarse pumnul cu degetul gros în jos. Ganio rămase întins la pământ și horcăia. Volumnia îl spăla cu oțet să-l trezească.

Fabius se ridică și își privi de sus opera, răsuflând greu. Peste ochiul stîng i se prelingea o dîră de sînge. Cîrciuma aplaudă entuziasmată. Ameteți de băutură, aplaudară și cei doi spioni, Lupus și Rufus, căci, vorba ceea, bătaia nu-i *politicum* !

— Feciorul meu, răcnea Scaurus, e un Hercules ! Vă dă gata pe toți dacă vrea, prăpădiților !

Cu brațele desfăcute se apropie de Fabius, împleticindu-se, ca să-și îmbrățișeze mîndrețea de băiat.

Seara aceasta de pomină deschise cu succes seria unor zile furtunoase : cheful abia se încinse și ținu trei zile și trei nopți, fără întrerupere ; bucate fură din belșug, fete la discreție, vinul curse gîrlă prin canaua veșnic deschisă, galbenii se rostogoliră pe mese ; iar a patra zi, pe la ceasurile amiezii, Fabius se trezi din somn pe malul Tibrului — cum a ajuns acolo, știe numai Hecate, zeița nopții ! Lîngă el sforăia bătrînul său tată, iar ceva mai încolo, sub mal, se legăna pe apă luntrea lui Scaurus, care de patru zile nu mai ieșise la pescuit.

10

Pe altarul din fața statuetelor de lemn ale lărilor și penatilor din *atrium*, se afla un vas de bronz de forma unui sîn de fecioară, sprijinit în sfîrc. Mucurile, răsucite din *byssus* alb, ale căror

capete răsăreau din plutitoarele de abanos, răs-pindeau mai curînd fum decît flacără. Și aromă. Căci mama picurase în ulei parfum de levănțică. Ca odinioară, fumul era alb, mirositor. Și prin el se întrezăreau chipurile zeităților familiei. Cîte secole să fie oare între noi ? Cu timpul, lemnul a plesnit, vopseaua s-a coșcovit, buzele s-au mai strîmbat. Cu toate acestea, străvechile zeități sînt zeități bune.

Lucius stătea între părinții săi, cu capul plecat în fața zeităților. Depusese la picioarele lor o bucătică de piine de grîu și o cupă cu lapte. De bun venit. Și să-i aducă noroc de acum înainte. Matroanei Lepida îi tremurau buzele de emoție. Tatăl era mîndria întruchipată. Fumul mirositor înțepa ochii, dulceața te amețea. Ca odinioară.

Soarele de ianuarie bătea în *atrium* cu sclipirea lui galbenă cristalină. În stînga, nu departe de altarul ărilor, stătea un Saturn de marmură, stră-vechiul zeu al țăranilor romani, iar în dreapta — zeița Vesta, protectoarea căminului. Printre capitellurile severelor coloane dorece se legănau, în unduirea aerului cald, ghirlande de cetină proaspătă. Verdele se răsfrîngea din galbenul marmurei lucioase de Nubia cu care erau îmbrăcate coloanele și pereții *atrium*-ului. Cincizeci de sclavi împodobiseră timp de două zile palatul lui Curio pentru întîmpinarea tînărului stăpîn. În peretele din fața lui Lucius era o mică deschizătură. De mic copil, îi plăcea să pună în ea cîte un fir de iarbă, cîte o frunzuliță sau o floare. Și iată că acum, din mica deschizătură răsare o frunză de iederă ! Se uită la mama sa, înduișat.

Din peristil răzbătea o muzică discretă. Cîntă tu, flaut, cîntă tu, lăută, dulceața căminului !

În micul tricliniu se servea masa de prînz. Numai pentru trei persoane. La loc de cinste trona statuia de bronz a zeiței Demeter răsturnînd roadele pămîntului din cornul belșugului. Lumina tresălta pe mozaicul pardoselii, mutîndu-se cînd pe un pătrat alb, cînd pe unul cenușiu. Lucius surprinse acest joc și zîmbi amuzat : cînd era copil, sărea peste pătratele cenușii, de pe alb pe alb. Cît de mici i se păreau acum aceste lespezi ! Părinții abia mîncau, nu se mai săturau privindu-l.

Mama însăși îi servea cele mai bune bucate :
— Asta știi că-ți plăcea !

Fiul îi mîngîie mîna :

— Da, mamă. Îți mulțumesc.

Tatăl se uita la el cu mîndrie. E puternic, destoinic, vînjos, ars de soare. Chipeș flăcău ! Cine mai are în Roma un asemenea fecior ?

— Te-ai făcut bărbat, spuse cu admirație.

Mama își plimbă ochii drăgăstoși peste părul inelat și fața bronzată a odraslei. Vedea în el mereu pruncul ei de odinioară.

Servius bătea cu degetele în masă.

— Imaginea Curionilor, aprecie el. Imaginea fidelă a Curionilor. Leit bunicul său, Junius, consulul.

— Nu, spuse cu gingășie matroana. Bărbia o are mai mică, mai fină.

„Mama a încăruntit, s-a mai trecut în acești trei ani, gîndea Lucius ; și tata a îmbătrînit, dar se ține bine, fața parcă i-ar fi cioplită în piatră.“

— Arătați splendid amîndoi. Și tu, tată, și tu, mamă.

Sclavii se mișcau ca niște umbre aducînd, pe rînd, mîncărurile preferate ale tinărului stăpîn.

Melodia flautelor și a lăutelor zumzăia în surdină la urechile lui Lucius. Mirosul de tămîie arsă

pe altarul zeilor pătrundea, încet, din *atrium* pînă aici.

„O, tu, cămin, colivie de aur ! Mai mare dragul să mîngii placa de marmură a mesei ! În Siria cea fierbinte pînă și vara te îngheață, aici și iarna te încălzește. Căldura căminului, după atîția ani printre străini, e mai îmbietoare decît vinul cel mai de preț. Ce simțămînt minunat, să fii din nou acasă ! După trei ani de viață aspră în praful și murdăria Siriei — iată-mă dîn nou în raiul Romei pe care l-am visat, zi și noapte, fără încetare. Aici voi trăi ca în *Elyseum*.“

Căminul. Lipsa de griji. Siguranța. Liniștea.

O sclavă pulveriza, în tricliniu, o licoare aromată. Lucius o privi îndelung. Cîndva îi plăcuse, da, da își aduce aminte și de numele ei : Doris.

Masa era pe terminate. La un moment dat, își făcu apariția un sclav : era un trac negricios, cu sprîncenele stufoase de-i întunecau vederea, da, da, acela care întotdeauna, pe la sfîrșitul prînzului, intra în tricliniu și recita versuri grecești. Astăzi, în program era Teocrit :

*Și-acum cîntați, voi, Muze, gingașa mea iubire
Cu mîngîieri duioase, cuprindeți-o de vrajă !*

*Ca soarele aramei în inimă te port,
Oricît de-ntunecată în Siria ai părea*

Suava mea Bombica !

Lucius își aminti de Torquata. Senatorul bătea nervos cu degetele în masă metrul versurilor. Era nerăbdător să rămînă cît mai repede singur cu fiul său.

Tracul continuă :

*Comorile lui Cressus de le-aș avea vreodată',
Zeitei dragostei, nepregetînd, le-aș închina...*

Dar nimeni nu mai era cu gîndul la versuri. Lucius se întoarse spre recitator :

— Destul, pentru azi, Dorsus. Mulțumesc.

Sclavul dispăru. La un semn al matroanei, o sclavă aduse un buchet mare de lalele de seră, roșii și albe.

— Ți le-a trimis Torquata, de bun venit...

Își aduse aminte că-i dăruise Valeriei crocușii cumpărați pentru Torquata. Își ascunse în flori fața îmbujorată..

— Te așteaptă cu nerăbdare, continuă mama. Cînd te duci pe la ea ?

Lucius era cu gîndul la Valeria. Își ridică privirea și zări ochii mamei care-l îndemnau stăruitor.

— Mă voi duce chiar azi s-o văd.

— Povestește-ne totul, cum a fost ! spuse senatorul.

Lucius înălță cupa cu vin de Falernum, în care se răsfrîngea soarele vrăjit al Campaniei, picură din el întru cinstirea lui Marte și bău în sănătatea părinților.

— Acolo, departe, scumpii mei, băutura pe care ne-o dădeau era apă chioară, iar peștele tare ca talpa, în jurul nostru nu vedeam decît pustiul gălbui ca pielea de cămilă și fierbinte ca focul lui Hefaistos, iar aerul încins pe care-l respiram ne ardea plămîinii.

Înfățișă apoi, cu modestie, succesele dobîndite. Istorisi, pe larg, despre viața lui în Siria, despre călătoriile întreprinse în acest răstimp. Despre amabilitatea cu care l-a primit Macro la Terracina. Senatorul deveni neliniștit ; părea încordat, nerăbdător. Își încruntă fruntea și, agitat, începu să ciocănească cu degetele în masă.

Matroana Lepida înțelese că tatăl dorea să rămînă singur cu feciorul. Femeia n-are ce căuta

cînd discută bărbații. Se ridică, își mîngîie băiatul și plecă.

Abia se stinse foșnetul draperiei în urma ei, cînd senatorul trase jilțul mai aproape. Începu să vorbească în limba greacă, așa cum se obișnuia în toate familiile de patricieni, în care, pentru serviciile personale, erau aleși sclavi necunoscători ai acestei limbi.

— Cînd am primit știrea că tu și întreaga legiune a șasea ați fost rechemati la Roma, înainte de termen și încă pe marea închisă, am fost foarte tulburat. Nimeni din cercul meu de prieteni nu cunoștea motivul. Iar eu — îți dai seama — nu puteam să mă duc să-l întreb pe Macro. Spune-mi, deci, repede, ce s-a întîmplat ?

— Barbarii de pe Dunărea superioară se frămîntă, așa mi-a comunicat Macro. Fac incursiuni de frontieră, uneori întreprind chiar atacuri asupra provinciilor noastre de dincolo de Dunăre. Legiunea de recruți, instruită în tabăra de lîngă Alba Longa, a fost expediată de urgență în nord. Legiunea mea urmează să-i ia locul ; în Siria e liniște acum. Poate că în curînd voi pleca și eu spre țărmurile dunărene, după soldații mei.

Servius era numai ochi și urechi : asculta concentrat, cerea repetarea unor amănunte, cînd era vorba de spusele lui Macro. Lucius făcea eforturi ca să le redea cu cea mai mare exactitate. Apoi încheie :

— Acesta-i motivul, tată.

Servius se ridică în picioare și spuse ironic :

— S-ar putea !

— Ar putea să fie și altceva ?

Senatorul zîmbi :

— Ești sigur că atotputernicul Macro ți-a spus adevărul ? Ție, fiului meu ?

Servius măsura încăperea cu pași repezi, lucru neobișnuit la el. Vorbea mai curînd ca pentru sine:

— Se întîmplă ceva... Încăierări pe Dunăre?... Nu cred... Undeva mocnește ceva...

— Nu te înțeleg, tată.

Senatorul continua să se plimbe agitat; tăcea și își încrunta fruntea. Apoi, pe neașteptate, îi puse fiului o întrebare ciudată:

— În ce relații ești cu soldații legiunii tale? Îți sînt devotați?

Lucius zîmbi:

— Am dormit alături de ei, pe nisip. Am mîncat aceeași mîncare, de rîdea și Vitellius de mine. Soldații spuneau că și-ar da și viața pentru mine...

— Asta-i bine! Foarte bine! dădu din cap Servius, urmîndu-și plimbarea, frămîntat de gînduri. După un răstimp, se așeză în fața fiului și se aplecă spre el.

— Multe s-au schimbat la Romă în acești trei ani, băiete. Dumnealui (așa-i spunea de obicei Servius împăratului) face abuz de legea cu privire la crima de lezmajestate, aplicînd de la o zi la alta măsuri din ce în ce mai drastice și mai înspăimîntătoare. Un sfert din averea celui executat revine denunțatorului. Știi tu ce înseamnă asta? Că soarta romanilor a fost dată pe mîna ciracilor și a paraziților lui. Senatul, pilonul de odinioară al republicii, senatul, coloana de granit a imperiului roman, e lipsit de orice putere. Dumnealui își spune, cu ipocrizie, „*princeps*“, primul cetățean al țării! El, tiranul! Care s-a fortificat pe o insulă inexpugnabilă și a strîns Roma, ca într-o chingă, cu o rețea impenetrabilă de pretorieni și spioni...

Lucius era neliniștit. Nu spusese tatălui îl tulburau, nu, pe acestea le mai auzise de la el de

atîtea ori. De data aceasta, însă, simțea în ele ceva în plus, ceva nou pentru el : tonul pătimăș, stăruitor, cu care rostea cuvintele — și încă ceva.

Ceva ce amenința visul ambițiosului tînăr, visul acela care la hanul din Terracina căpătase, prin vorbele lui Macro, o formă concretă și făgăduința apropiatei împliniri. Ceva ce fărîmița imaginea lui despre viața lipsită de griji, despre armonia după care tînjise atît de mult : despre o viață trăită între căminul conjugal, întrecerile de pe stadion și cursele de la circ, între versuri și teatru și nopțile vesele, petrecute cu prieteni și hetaire, la un pahar de vin. Oare ce-ar putea să fie ?

Servius vorbea pe un ton din ce în ce mai apăsător :

— Dumnealui se stinge. E bătrîn, i-a mai rămas puțin de trăit. Dar se comportă ca și cînd ar intenționa, înainte de a se sfîrși, să asasineze toată nobilimea romană, să-i nimicească pînă la unul pe cei mai buni fii ai națiunii. A instaurat domnia teroarei, lovește tot mai sălbatec în rîndurile noastre. O, zei, să scăpăm odată de supravegheții pretorienii, de ghearele sîngerosului Macro, să înceteze plecăciunile umile în fața tiranului și a creaturilor sale, să trăim fără teamă, în libertate !

Lucius își privi părintele drept în față și deodată desluși ce anume dădea cuvintelor sale acea patimă nemaipomenită, acel ceva neobișnuit, pe care acum îl descoperea pentru prima oară la tatăl său : îngrijorarea.

Da, neliniștea era întipărită pe chipul tatălui său, era săpată în el atît de adînc, încît îi deforma trăsăturile de om mîndru și distins.

Servius vorbea în continuare cu aceeași pasiune :

— Capetele se rostogolesc acum unul cite unul de pe butucul călăului. Cînd și căruia dintre noi îi vine rîndul. Lui Ulpius ? Mie ? Ție, fiul meu ?

Servius se sculă în picioare, era palid la față și buzele îi tremurau. Încheie :

— Și lucrul cel mai important : care va fi soarta Romei ?

„Tatăl meu e un om mare, gîndi cu mîndrie Lucius. Pentru el, patria e mai presus de propria lui viață. Chiar și de a mea, pentru care se teme mai mult decît pentru el însuși.“ Îi trecu prin minte imaginea senatului depozat de putere și a reprezentanților ordinului cavalerilor care, toți pînă la unul, tremură, în aceste vremuri, pentru viața, averea și privilegiile lor. În timp ce tatăl său știe să renunțe, cu gîndul mereu la patria sa, întocmai ca străbunul familiei noastre, Marcus Porcius Cato !

Servius se așază și vorbe din nou cu un patos cutremurător ; gesturile lui erau laconice, cuvintele rostite aveau accente fantastice :

— Să terminăm o dată cu această luptă nebună : care pe care ! Să isprăvim cu tiranul ! Și nu numai cu el. Dacă vrem să restaurăm republica, trebuie să mergem nu numai împotriva împăratului, dar și împotriva imperiului ! Prima noastră țintă sînt Caligula și Macro. Acum e momentul potrivit să acționăm. Lucius. Mă aflu în fruntea citorva bărbați cutezători care sînt hotărîți să scape lumea de domnia teroarei. Te așteptam să te reîntorci abia peste două luni. Nimeni n-a bănuț nimic despre întoarcerea ta. Și, deodată, ești aici, cu soldații tăi ! Cîștigăm, în felul acesta, două luni ! Ce împrejurare fericită ! Zeii înșiși ne-au întins o mîna de ajutor ! Acum nu ne mai este îngăduit să șovăim.

Servius se ridică și vocea lui căpătă acum un ton ceremonios, solemn ;

— Să grăbim pregătirile ! Tu fiul meu, cu legiunea ta, vei da lovitura de moarte tiranului !

Lucius parcă ar fi fost atins de trăsnet. Parcă auzea glasul lui Macro : „Te vom distinge cu cununa de aur — deocamdată vei conduce legiunea singur — și, cine știe, peste puțin timp... În definitiv, de ce n-ar putea să aibă Roma un legat atât de tânăr ?“... Cuvintele tatălui îi spulberau visul cel mai îndrăzneț. Două lumi se ciocneau în el : lumea tatălui său și lumea împăratului. Sări în picioare, aprins la față :

— Sînt ofițerul împăratului, tată !

Servius se uită, uluit, la fiul său : nu-i venea să-și creadă urechilor. Întrebă mirat, ca și cînd n-ar fi înțeles :

— Ce-ai spus ?

Lucius clocotea, ar fi vrut să strige, dar respectul filial îi impuse un ton mai blînd, deși categoric.

— Sînt ofițerul împăratului, repetă el cu încăpăținare. Împăratul intenționează să-mi acorde o distincție — Macro mi-a spus că, în ciuda vîrstei mele, aș putea să fiu numit chiar legat.

Senatorul era tulburat la culme. Nu se așteptase la o asemenea reacție. Cu toate acestea, se stăpîni și nu-și trădă cu nimic iritarea. „Așadar, Macro l-a cumpărat pe fiul meu. L-a orbit cu promisiunile sale. I-a luat ochii. L-a amețit. În indignarea lui Servius interveni, însă, mîndria : Nu, Lucius nu minte, nu ascunde nimic, spune cinstit ceea ce gîndește ! E un Curio ! Apoi, iarăși îngrijorarea : Va rezista oare tinerețea lui asaltului unor astfel de momeli ?“ Îi vorbi cumpătat, impunîndu-și un calm desăvîrșit :

— Îți prețuiesc sinceritatea, Lucius. Dar te rog să recunoști că, în primul rînd, ești un Curio, și abia după aceea ofițerul împăratului !

Sufletul lui Lucius e răscolită de furtună, i se taie respirația, vrea să-și apere visul, ambiția :

— I-am jurat credință împăratului !

Servius surîde în silă.

— Da, știu. Dar înainte de toate să-ți fii credincios ție însuși, neamului tău ! Ce-ți dorești tu ? Gloria din mâinile tiranului ? Îndoielnică glorie ! Un Curio să se umilească în fața unui Claudian ? Nu, băiete !

Lucius stă cu capul plecat și își mușcă buzele. Cele două lumi se bat în el, cu deznădejde. Servius continuă cu patimă :

— Republica, în care nu hotărăște arbitrariul unui singur om, va da mult mai mult ambiției tale. Vei ajunge legat, poate chiar și consul, dar din voința senatului și a poporului roman. Iată cinstirea cea mai înaltă pe care și-o poate dori un roman. Aceasta-i adevărata glorie pentru un om de onoare.

Părintele se uită cu drag la feciorul său, îi ridică încetîșor capul, și-l privește în ochi :

— Ești vlăstarul unui neam glorios, Lucius. Întotdeauna i-ai fost credincios. Pînă acum, ai fost mereu vrednic de numele lui. Ești bărbat în toată firea. Spune tu singur, de partea cui poate fi băiatul meu ? De partea împăratului, care îi asasi-nează pe cei mai buni dintre nobilii Romei, sau de partea tatălui care de o viață întreagă se zbate pentru libertatea senatului și pentru fericirea poporului roman ?

Se așternu tăcerea. Nu se auzea decît respirația precipitată a celor doi bărbați. Lucius se apropie de tatăl său și-l îmbrățișă.

Servius îi spuse profund mișcat :

— Așa e bine. Ești un Curio.

Se așezară din nou și senatorul îi prezentă, în linii mari, planul conspirației, amănuntele urmînd a fi stabilite de consfătuirea la care avea să ia parte și Lucius.

După care, părintele își conduse fiul prin palat și prin grădină ca să-i arate cîte s-au schimbat aici în cei trei ani de cînd lipsea de acasă. Și nu erau puține de văzut. Servius, cunoscător și admirator al artei grecești, adunase aici o sumedenie de frumuseți. Pe un fundal de chiparoși și tise negre, se profilau două statui noi, pe care Lucius nu le mai văzuse. Pe fețele de marmură era încremenit un zîmbet care îmbina armonios trăsăturile idealului grecesc : frumusețea și bunătatea. Acest spirit domina grădina și palatul, dar nici tatăl, nici fiul nu sesizau acum farmecul acestei armonii. Și unul, și celălalt simțeau că între ei se furișase o umbră. Amîndoi erau dezamăgiți. Servius, înspăimîntat de fapul că fusese nevoit să insiste spre a-și convinge fiul, acolo unde se aștepta la un „da“ plin de entuziasm. În ochii lui Lucius vraja căminului părintesc se destrămă deodată. Pășea prin grădină alături de tatăl său, nisipul îi scîrțîia sub picioare. Avea senzația că umblă pe cioburi de sticlă.

În drum spre Torquata, ar fi putut să guste, măcar în treacăt, din atmosfera încîntătoare a Romei, după care tînjise atîta vreme în Siria.

Roma, *Roma eterna*, regina orașelor, centrul lumii, orașul acesta măreț a fost întotdeauna pentru tânărul patrician o grădină a Hesperidelor, încărcată cu mere de aur. Nu se îndreptă, însă, spre centrul orașului, prin *forum*, ci porni prin străzi lăturalnice, spre Caelium, unde se afla palatul lui Aviola. În clipa aceasta, Roma nu-l interesa. Nu-l interesa nimic din viața exterioară. Îi mai stăruiau în urechi cuvintele tatălui său : „Să isprăvim cu tiranul ! Tu îi vei da lovitura de grație !“

Tiranul !

Lucius reluă în gând firul amintirilor. Cu cinci ani în urmă, când trebuia să îmbrățișeze cariera militară, primise — ca toți fiii din înalta nobilime — ordinul să se prezinte pe insula Capri, în fața împăratului.

Nu se bucurase. Căci nu era dornic să-l vadă de aproape pe cumplitul tiran, pe care tatăl său îl ura de moarte. S-a dus la Capri pentru că n-avusese încotro. I-a fost dat atunci să aștepte în *atriumul* vilei Jupiter.

Un bătrîn înalt, înfășurat într-o mantie purpurie, intrase însoțit de legatul Vitellius și de un declamator grec. Chipu-i plin de viață era încă frumos și mîndru. Pe buze i se citea o expresie disprețuitoare. În ochii de oțel — ironie și scepticism. Avea gesturile domoale, pline de distincție, vocea melodioasă.

Lucius fusese copleșit, chiar fascinat de această apariție maiestuoasă. Uitase de ura tatălui său față de acest om. Îl auzise vorbind. Vorbește stăpînitorul, își spusese el atunci. Văzuse mișcarea mîinii lui : în ea fremăta întreaga lume civilizată.

Simțămintele lui Lucius se ciocneau între ele : dușmanul neîmpăcat al tatei ? Da, se poate, dar e

o mare personalitate. Tiran ? Dar fruntea lui de gânditor și cuta aceasta de suferință din preajma buzelor sale ? Un cîrmuitor hain ? Așa se spune. Dar maiestuos ?

În Lucius vibrase atunci un sentiment de respect față de acest bărbat impunător. Așteptase, tremurînd de nerăbdare, ca împăratul să-i dea în-sărcinări militare. Împăratul se așezase. Pe Lucius îl lăsase să stea în picioare și-i adresase aceste cuvinte :

— Ai dori să asculți cu mine, Curio, cîteva versuri din Tyrtaios ?

Uluit, Lucius se înclinase în fața lui, Vitellius zîmbise amabil. La un semn al lui Tiberius, vocea sonoră a recitatorului umpluse *atrium-ul* :

*Frumos destin — să mori în luptă pentru țară
Ca un viteaz în fruntea oștilor să cazi...*

Pentru tînărul bărbat a fost un moment de neuitat : prin cuvintele poetului, împăratul îi arăta calea ce-o avea de urmat ! Un om care dă prioritate artei în fața ordinului laconic nu poate fi, totuși, așa cum îl zugrăvește tata !

*E greu să-ți lași orașul și holdele bogate,
Printre străini o pîine să-ți cîștigi...*

Un suris, aproape invizibil, fulgerase pe chipul împăratului, mîna lui se mișca încet, încet în ritmul versurilor, iar ochii lui îl fixau pe Lucius.

*...și neamul de-l va face de ocară,
Dezonorat în veci va fi, năpasta să-l lovească !*

Lucius ascultase atunci cuvintele grave despre onoarea neamului, în spiritul căreia fusese educat de mic copil. Tremura de emoție. „Niciodată, nicio-dată, nu-mi voi trăda neamul și onoarea. Onoarea

de roman mi-e bunul cel mai de preț !” Cu fiecare cuvînt al poetului, împăratul întruchipa tot mai mult în ochii tînărului însăși noțiunea de patrie.

...luptăm bărbătește pentru patrie, și pentru ea bucuroși și viața ne-o dăm...

Atunci Lucius, nemaiputîndu-se stăpîni, într-o explozie de entuziasm, ridicase mîna dreaptă și strigase :

— Îți jur, Cezarul meu ! Patriei veșnic credincios voi fi și pentru ea îmi voi da și viața !

Împăratul dăduse din cap satisfăcut. Cu un semn al mîinii, îl făcuse pe recitator să amuțească și el însuși îi turnase lui Lucius vin în cupă dintr-o mică amforă de argint...

În drumul său, Lucius trecea pe lîngă mulți oameni, dar nu vedea pe nimeni. Urmărea în gînd cum se întîlnise la fiecare pas cu semnele imperiului, cum evoluase, în timp, atitudinea sa față de împărat. Trei ani de război, de viață aspră, spartană, uneori plină de privațiuni. Murdărie, lipsă de confort, mereu aceeași hrană simplă. Nu s-a mîniat, nu s-a plîns de nimic. Știa că o face pentru patrie. Tocmai acolo, în Siria, oamenii au vorbit despre împărat și s-au gîndit mai mult la el. Pînă acolo, parcă, se simțea și mîna lui, i se auzea și vocea, cu toate că era atît de departe. Depărtarea și serviciul aspru zămisleră în mintea lui Lucius imaginea măreției împărătești. Numai că toate acestea erau măcinate de avertismentul tatălui său, care răsuna ca un ecou : uzurpatorul și tiranul însetat de sînge ! Libertate, Republică !

Lucius nu încălcase cu nimic credința jurată împăratului ; nu încălcase în inima lui nici credința pe care o datora tatălui său și republicii. Ca soldat al împăratului, triumfase în bătălii și în acțiunile diplomatice ; și aici, noțiunea de patrie se îmbina la el cu noțiunea de împărat. În Siria și-a câștigat dragostea soldaților și bunăvoia superiorilor. Privise viitorul, plin de încredere. Firea ambițioasă îl îndemna mereu mai departe, tot mai sus, spre succese și distincții, spre o carieră strălucită. Dorința lui de onoruri era nestăvilită, pățimașă. Cununa de aur — legat, proconsul.

Dar iată că, acasă, tatăl său a risipit într-o clipită iluziile fiului, i-a spulberat toate visurile care, în închipuirea lui, căpătaseră o formă concretă, răscolindu-i sufletul, răvășindu-i gândurile. Fapta cere hotărâre ; cu cine mergi ?

Recunoștea că onoarea familiei îi impunea să meargă alături de părintele său. Înțelegea motivele lui, dar nu era pe deplin convins de temeinicia lor. Totul i se învălmășea în minte, se înfruntau în el simțăminte contradictorii, chinuitoare.

Palatul lui Aviola de pe Caelium era cu un munte de aur mai greu dar cu un munte de spirit mai ușor decât palatul Curionilor de pe Aventinum. Era un orașel de sine stătător, în care totul slujea luxului și desfătărilor stăpînitorilor. Tot ce se vedea aici era o mărturie neîndoielnică a fabuloasei averi de care dispunea senatorul Aviola. De aripa stingă a palatului se lega clădirea unor terme întinse și spațioase, în spatele lor se afla curtea cu anexele gospodăriei și locuințele celor peste o sută de sclavi care se îngrijeau de binele, liniștea și înlesnirea vieții lui Aviola, a fiicei și a surorii sale. La capătul opus, peristilul se pre-

lunga spre grădini, printr-un portic larg. Acolo, pe fondul verde al chiparoșilor, oleandrilor și tufelor de tui, străluceau mici sanctuare albe, închinat diferitelor zeități, iar dincolo de parc se întindeau piste de concurs ale stadionului și grajdurile pentru cai. În grădini țîșneau fîntîni arteziene, luceau bazine cu apă, iar statuile formau aici coridoare și alei întregi de marmură. Era aproape mai multă marmură decît vegetație în aceste grădini.

Aviola se număra printre cei mai avuți senatori ai Romei, din păcate, însă, și printre cei mai puțin instruiți. Biblioteca lui, ce-i drept, se mîndrea cu multe sute de suluri, păstrate în tocuri de o rară frumusețe, palatul său era o adevărată expoziție de tablouri și mozaicuri, dar toate acestea erau adunate numai din vanitate și, mai cu seamă, pentru faptul că ofereau un bun prilej de investiții.

Acum palatul era împodobit spre a-l întîmpina pe viitorul ginere al stăpînului.

În *atrium*-ul saturat de arome îl așteptau Torquata și Missia, sora lui Aviola. Bătrîna suferea de reumatism articular; din pat, sclavele o transportau în jîlțul capitonat cu perne și, de aici, ea conducea, cu mîină fermă, treburile casei în locul răposatei mame a Torquatei.

Lucius o salută respectuos pe Missia, apoi se întoarse către logodnica sa. Cu trei ani în urmă, cînd se despărțise de el cu ochii înlăcrimați de tristețe, era încă o copilă. Acum îl privea, cu ochii umezi de lacrimile bucuriei, o fecioară plină de afecțiune, gingășie și devotament. Răspîndea parcă în jurul ei vraja căminului conjugal, căminul lui Lucius care urma să primească acum binecuvîntarea lui Himen și a Vestei. Se uita la

ea cu admirație : fetița la care se gîndise în Siria cu dragoste și cu conștiința că era predestinată să-i continue spița străveche, înflorise de-a binelea. Era o adevărată frumusețe. Îmbrăcată toată în mătase roz, într-o lungă stolă¹, prinsă pe umeri cu o agrafă de topaz, părul de culoarea topazului împletit cu o fundă roz, toată numai în roz și aur, aducea cu revărsatul zorilor.

Privirea lui stăruitoare o făcu să tresară. Plecă ochii, dar numaidecît îi ridică și-i îndreptă din nou spre Lucius.

Bătrîna matroană neclintită în fotoliul ei, îl scuză pe Aviola, care plecase la Capua unde avea un mare atelier de arme, și, cu un aer distant, rosti cuvenitele fraze de bun sosit. Lucius răspunse cu amabilitate, fără s-o scape o clipă din ochi pe mireasa lui. Cît de mult s-a schimbat ! E cu totul alta, mai seducătoare, mai plină de farmec !

Se așezară. Sclavii aduseră gustări și vin. În grădină, muzica murmură în surdină niște acorduri duioase, șuvița de apă ce țîșnea în impluviu cădea clipocind, iar bătrîna matroană întreținea, cu tot felul de nimicuri, convorbirea convențională.

Lucius uită de Valeria. Îl copleșise, deodată, altă imagine, imaginea pe care o purtase în suflet trei ani de zile departe de țară ; imaginea căminului alături de femeia aceasta suavă și încîntătoare. Farmecul căminului statornic. Simți cum îl înțeapă un gînd dureros : asemenea farmec nu e cu puțință decît într-un climat liniștit, cînd ai siguranța zilei de mîine, cînd viața nu ți-e amenințată la fiecă pas. Numai în coliviile aurite ale sublimei izolări poate fi aprinsă flacăra unei

¹ *Stola* — un fel de tunică largă cu mîneci lungi, pe care o purtau aristocratele romane și unii preoți.

asemenea fericiri, numai așa pot fi gustate bucuriile binefăcătoare ale căminului ! Totul în el începea să se răzvrătească împotriva împăratului. El, cu mîna lui despotică, le distruge fericirea căminului ! Fericirea senatorială nu poate fi asigurată decît de puterea senatorială. Și numai republica îi va reda senatului puterea. Tata are dreptate. Nu numai pentru el, dar și pentru Lucius și viitoarea lui familie. Pietroiul care închide drumul spre libertate trebuie înlăturat, fără șovăire ! Iată calea cea dreaptă. Singura cale !...

Lucius înmînă darurile. Missiei, un evantai din pene de struț cu un scarabeu de smaragde pe mîner ; Torquatei, o diademă de aur, bătută în rubine. Missia îi mulțumi cu o mișcare distinsă a capului, Torquata scoase un strigăt de bucurie și își sărută logodnicul pe frunte.

După care Lucius trebui să povestească. Zăgrăvea o țară îndepărtată, dar gîndul și dorința lui erau aici, aproape ; descria călătoria pe mare și în acest timp încerca să dezmierde mîna Torquatei. Torquata îi transmitea la rîndul ei puternicul simțămînt de care era cuprinsă. Lucius uitase de hetairele de-o noapte, la care se duceau în Caesareea și Antiohia ofițerii romani, de femeile frumoase, drăgăstoase, care cunoșteau toate secretele amorului : cappadociene, cu tenul fierbinte, cu luciri de opal, siriene și ebree a căror piele întinsă parcă era dintr-o mătase cafenie-roșietică și mirosea a lemn de cedru ; egiptene cu profil desăvîrșit și coapse subțiri, care știau să aprindă poftele bărbaților. În fața lui se afla acum o fată de un alb imaculat, sfioasă, pură. În ea se îmbinau, într-o sublimă unitate, afecțiunea, senzualitatea și spiritul.

Îi fulgerau prin gînd amintiri : înainte de a pleca în Siria, fusese cu Torquata și cu Missia la teatru ; se juca o farsă despre două perechi de îndrăgostiți. Lipsită de un sentiment statornic, dragostea a doi tineri nobili s-a stins, în timp ce perechea săracă și-a cucerit fericirea prin dragoste. Și acum îi mai stăruiau în urechi cuvintele pe care un actor îmbrăcat în culori pestrițe le arunca spre public : „Dragostea nu-i la fel la toată lumea, preascumpii mei. Dragostea mărimilor ? E dragoste de sine. Poftă de fiară sălbatică. Egoism. Atît, și nimic mai mult. Dar sentimentul ? Eheî, nu răsare floarea asta din marmură și aur ! Ea răsare și crește din pămîntul sărac de peste Tibru. Vedeti, stimați spectatori, cazul ciudat, rar întîlnit, cînd un bogat e o nimica toată în fața sărăntocului din mahalaua transtiberină...” E o prostie, se revoltase atunci Lucius ; eu și Torquata — ce știi tu, măscărici aiurit !

— Apune soarele, îi spuse Torquata, urmărind-o cu coada ochiului pe Missia. Aș vrea să ne plimbăm puțin prin grădină, Lucius, înainte de a se întuneca.

Missia își strînse buzele amare.

— Duceți-vă, dar să vă întoarceți repede, încuviință ea, uitîndu-se cu tristețe la evantaiul care-i zăcea pe genunchi.

Sclavele puseră pe umerii Torquatei o mantie călduroasă. Era o zi umedă de ianuarie, rece, așa cum sînt zilele de martie în ținuturile de peste Dunăre ; soarele de asfințit aprindea cristale mărunte în nisipul galben ce acoperea cărarea spre bazinul în mijlocul căruia un silen de bronz apăsa pe buzele sale un sirinx, dînd impresia că se aud, în surdină, niște sunete ademenitoare.

Mergeau tăcuți. Lucius cunoștea bine această grădină și porni de-a dreptul spre aleea de tuia în care și ziua răzbătea puțină lumină. Torquata se lăsa condusă. Se bucura că, în sfîrșit, aveau să-și spună, fără martori, cîtă tristețe și cît dor umpluse depărtarea și timpul care se scursese de la despărțirea lor, tîrindu-se încet, ca o broască testoasă.

Dar patima lui Lucius nu se mai voia rostită în cuvinte. El strîngea cu putere mîna fetei și abia pătrunseră în umbra aleii, cînd o și cuprinse, nerăbdător, în brațe. Torquata se sperie : „Nu-l știam atît de iute și de îndrăzneț“, își spuse, dar îi plăcu. Se împotrivi cu grație, nu însă într-atîta, încît Lucius să n-o poată săruta iar și iar. Apoi se desprinse din îmbrățișarea lui, îmbujorată la față și amețită de fericire, și repeta mereu, cu vocea sugrumată de emoție :

— În sfîrșit, ești lingă mine ! Ce lungă a fost despărțirea ! Cîtă așteptare !

El își strecură mîna sub mantia ei și-i frămîntă brațul gol. Era neted, catifelat, fraged ; carnea tînă, înfierbîntată, dorea să fie frămîntată. Buzele de copil, tari și strînse, se expuneau sărutărilor lui lăcom.

Războiul îl înăsprise pe soldat. Pudoarea Torquatei îl ademenea, sfiala ei îl tulbura, îl incita. Cu sărutările lui nepotolite zdrobi rezistența înversunată a buzelor, le întredeschise violent, în timp ce mîinile lui puternice strîngeau, aproape dureros, rotunjimile umerilor ei plăpînzi. Fata se împotrivea, cu toate că-i plăcea gustul sărutărilor flămînde. Mîna lui Lucius alunecă pe unul din sînii ei micuți. Torquata încremeni. Mîinile bărbatului înaintau. Își croiau drum tot mai departe sub voalul înfioat.

Fata se smulse brusc. Spuse încet, dar aspru :

— Mi-ai promis... că abia după nuntă...

Într-adevăr, promisese. În Lucius se înfruntau pofta sălbatică, de nestăvilit, cu dorința de a-i face pe plac acestei fete gingașe, prin respectarea vechilor uzanțe. Mîinile i se lăsară în jos, bătut în retragere. Tăcea. Instinctiv îi așeza Torquatei mantia care-i alunecase de pe umeri. Țesătura catifelată i se lipi de palmă. Îl străbătu un fior. Finețea voluptuoasă a țesăturii parcă îi arse pielea. Își micșoră ochii : o coamă de păr, roșcată, îl luminează ca o flacăară. Sîngele începu să-i zvîcnească la tîmple. Simți deodată mirosul tulburător al Valeriei. Strînse buzele, ca să nu strige. Se depărtă și mai mult.

Torquata se bucură de puterea ei, de influența ei asupra acestui soldat. În naivitatea ei, se bucura nespus, și-i povestea despre pregătirile de nuntă, despre giuvaerele și vestmintele pe care avea să le poarte în ziua cea mare. El asculta, cu gîndul aiurea. Ea simțea că săvîrșise o greșeală și încerca să-l îmbuneze cu zîmbetele ei, zugrăvindu-i fericirea care-i aștepta pe amîndoi. Se uită la el, cu entuziasm, ca la un *heros*. În ochii lui, însă, imaginea ei se risipea, se transforma : buzele micuțe, fine, se îngroșau și ardeau provocător, roșite de cinabru. Sîinii de copilă creșteau, se împlineau. Frumusețea sălbatică, roșcată, plină de voluptate, îl ardea cu dogoarea ei !...

Acum, Lucius nu mai avea chef de gingășie, ci de fierbințeală pătimașă ; nu mai dorea o luminiță plăpîndă, ci o torță aprinsă. Cealaltă, cu înflăcărarea, pasiunea și spiritul ei pătrunzător, îl atrăgea, îl ispitea din ce în ce mai mult. Își îndreptă pașii spre palat.

Acum erau iarăși în trei, așezați în jilțuri. Conversația, în fața căminului, se depăna încet, goală, anostă, plictisitoare. Lucius se uita la Torquata cum își frământa, încurcată, vâlul de mătase. Cu cită dragoste urmărise cîndva jocul acesta al degetelor ei subțiri ! Acum îl privea nepăsător, cu ciudă chiar.

În timp ce Torquata își conducea logodnicul, pe întuneric, spre poarta palatului și-i șoptea cuvinte pline de duioșie, el îi strîngea, ca un răspuns mut, mîna delicată și, pe nesimțite, grăbea pasul.

12

Bătrînul și libidinosul silen cu droaia sa de satiri păroși — simțiți cum duhnesc a vin acești bețivani ? — dansează într-o stare de euforie dionisiacă, dansează în ritmul imprimat de tonurile catifelate ale *aulos*-ului¹. Smochinele zemoase se coc sub pielița subțire și miezul lor e trandafiriu. Pereții de marmură ai Hymettos-ului² te orbesc cu strălucirea lor în bătaia soarelui, cîmpia atică e toată un crîng de măslini. Dansul erotic se încheie într-o atmosferă de extaz, un satir poartă nimfa în brațe și o așază pe iarbă sub bolta înaltă a cerului...

¹ *Aulos* — instrument muzical de suflat, ca un fluier sau caval, cu o țevă sau două care sunau separat ; era uneori susținut la gură printr-un sistem de curele.

² *Hymettos* — munte în Attica, la sud-est de Atena, renumit în Grecia veche atît pentru marmura sa din care se făceau statui și ornamente arhitecturale, cît și prin mierea pe care o dădeau albinele de pe acest munte.

Aşa a fost începutul, cu secole în urmă, în Hellada. Spiritul grec, de o bogată fantezie, dar îngustat de lumea mitologică pe care şi-o făurise şi în care se închisese, s-a avîntat înainte. Prin epopeile şi cîntecele eroice ale aezilor, acompaniate de sunetele lirei eolice, prin recităările rapsozilor, prin măreţul coral homeric şi prin cîntul liric, el a ajuns la tragedie şi comedie, la formele artei sublime, de o forţă zguduitoare.

Dorinţa de purificare şi răscumpărare prin sînge a suferinţelor şi pasiunilor umane a fost semnul celei mai glorioase ere a Helladei, semnul epocii marilor libertăţi democratice, cucerite pe vremea lui Pericle, minte luminoasă, plină de înţelepciune, care ardea pentru înflorirea artei. O dată cu înaintarea dominaţiei romane, a început să precumpănească dorinţa de a rîde ; un rîs care să le uşureze oamenilor simţămîntul opresiunii şi al înrobirii. Conţinutul profund spiritual al tragediilor lui Eschil îi obosea, satira usturătoare, extrem de actuală, a lui Aristofan acum părea prea cultă şi omul voia o ieşire din mizeria şi teama lui. Voia să vadă viaţă, nu mituri. Propria sa viaţă. Şi totodată viaţa ridiculizată a acelor care-i furau dreptul la viaţă şi-l privau de bucurii. Pe scenă nu mai apăreau acum zeii în coturni, ci sclavul şi stăpînul său, pantofarul şi cocheta lui soţie, şarlatanul şi parazitul, îndrăgostiţii persecutaţi, codoşii, tîrfele şi toate acele mici jivine care alcătuiesc sîngele oraşelor.

Poporul roman îndrăgise vechea piesă — atelana; comedia burlescă, inspirată din viaţa de toate zilele, cu cele patru nelipsite personaje : prostănacul şi mîncăul Maccus, palavragiul Bucco, bătrînul avar Pappus şi şarlatanul intrigant Dessenus. Se juca mereu cu aceleaşi măşti, iar rolurile feminine erau

interpretate de bărbați. Curînd însă sistemul stereotip al celor patru măști deveni anost, obositor, pe scenele teatrelor permanente și ale celor improvizate pe străzi își făcu apariția mimodrama, spectacol oferit poporului roman de Fabius și trupa sa. Piesă din popor, pentru popor, și iubită de popor în timpul imperiului roman, alături de veșnic apreciată pantomimă și de dansul solo. Au dispărut măștile, personajele s-au schimbat, iar rolurile feminine au început să fie interpretate de femei.

Mult prea pestrițe erau aceste scurte scenete comice, uneori și grave, din viața obișnuită, în care toate erau de-a valma : prologul care expunea subiectul piesei și solicita atenția spectatorilor, versurile, proza, exercițiile acrobatice, monologul eroului, cîntecele, divertismentele coreografice, maximele filozofice, aprecierile tendențioase la adresa relațiilor sociale, farsele de o fantezie exuberantă, glumele deochete și gesturile obscene, poveștile de scandal, adulterul, picioarele în fund, parodia, aluziile cu caracter politic și, în sfîrșit, dezbrăcarea dansatoarelor și finalul vesel.

Toate culorile vieții, toate aromele culinare pe care plebea le adulmeca prin grilajele palatelor senatoriale, toate tonalitățile, și sunetele, și suspinele tristeții și beatitudinii, plînsul și batjocura, toate erau adunate în aceste farse. Dar, mai presus de toate, rîsul ! Rîsul ! Poporul roman, care nu putea să scape de disperata subjugare, voia, cel puțin, să uite, să ridă măcar o clipă fără griji.

— O farsă este viața noastră, striga Fabius către oameni, dar el știa că aceste cuvinte nu sînt numai un joc, o mască și o minciună. Legea romană situase actorii pe treapta inferioară a societății, îi considera lipsiți de onoare, dădea pretorului

dreptul de a-i pedepsi pe loc pentru cea mai mică învinuire ; aluziile referitoare la oprimarea poporului de către nobile și autorități erau socotite acte de răzvrătire, iar asprul împărat Tiberius, căruia zeii din Olimp îi hărăziseră o soartă plină de cazne și îi refuzaseră darul rîsului, încununase cu cruzime legea împotriva actorilor. Cu paisprezece ani în urmă poruncise expulzarea din Italia a tuturor actorilor, chipurile pentru răzvrătire.

Minia poporului ajunsese la culme. Zidurile templelor și ale bazilicilor din Roma fuseseră acoperite cu inscripții defăimătoare la adresa împăratului și a senatului. La festivitățile aniversare unde se simțea, îndeosebi, lipsa actorilor, mulțimile își strigaseră nemulțumirea cerîndu-i încă o dată, și încă o dată împăratului să-i readucă în patrie pe favoriții lor. Multă vreme Tiberius nu voi să-și plece urechea la doleanțele lor, în cele din urmă însă el cedă, și actorilor li s-a îngăduit întoarcerea acasă.

Năvăliră cu toții puhoi, reînnodînd firul de acolo de unde fusese întrerupt. În glorioasa zi a reîntoarcerii, vestitul actor Apelles, de toți admirat, strigă către mulțime, în numele actorilor și al spectatorilor, de pe scena improvizată în Tîrgul de vite :

Case strașnice avem ! Și ghiftuiți sîntem

Precum e ploșnița de sînge sătulă.

Și asta pe cei din Olimp cumplit îi mînie —

De-a lor cîmăgeală nimic nu ne scapă !

Catrenul se răspîndi cu iuțeala fulgerului. „Olimpienii“ din senat cercetară îndelung aceste versuri caustice. Ținînd seama însă de prețuirea generală de care se bucura Apelles, dădură din mîini. Deo-

camdată. Pînă atunci, edilul¹ să fie cu ochii în patru la cenzura textelor, iar preotul să supravegheze, atent, spectacolele de teatru. La urmă urmei amîndoi, împreună cu prefectul oraşului, au primit din partea noastră puteri discreţionare.

Obştea actoricească trăia de pe o zi pe alta ; acei care le aruncau, bucuroşi, cîte un ban, trăgeau singuri mîta de coadă. Un meşteşugar cîştiga într-o zi de trudă grea cel mult trei sesterţi, în timp ce oricare senator sau equit azvîrlea cu mîna stîngă 1600 de sesterţi pentru un butoiaş de scrumbii, delicatese aduse din Pontus Euxinus, şi cumpăra cu 80 000 de sesterţi un sclav priceput în arta scrimei.

O, voi, înălţătoare muze, Thalia şi Terpsihora, binecuvîntaţi acum zburdălnicia nebunatică şi uşurătatea ! Căci măscăriciul nu trebuie să mănînce, el trebuie să joace ! Faceţi ca Moirele să le ţeasă acestor smintiţi o soartă care să le aducă măcar trei uncii de slănină şi o *hemina*² de vin ieftin, pentru a nu fi nevoiţi să ţopăie cu burta goală.

Era de ziua Venerei, în amurg, cînd Fabius deschise ochii. Capul îi vîjîia cumplit, simţea în tot trupul o amorţeală amestecată cu o durere surdă. Se afla singur în cocioaba tatălui său. Ochii îi alunecară spre colţul în care bătrînul îşi ţinea de obicei plasa. Plasa dispăruse. S-a dus la pescuit, îşi spuse în gînd, şi se întinse pe paie de se auzi

¹ *Edilul (aedilis)* — supraveghea clădirile publice şi purta grija întreţinerii lor ; propunea noi construcţii şi executa lucrările în legătură cu apeductele, canalele şi toate lucrările edilitare din Roma. O însărcinare specială a edilului era organizarea distracţiilor publice şi aprovizionarea Romei cu alimente.

² *Hemina* — măsură de capacitate.

cum îi trosnește șira spinării. Ieși apoi în curticică unde se afla un butoi cu apă. Se spală pe față cu apă rece, își cufundă capul în ea ; acum se simțea mai bine : încă o dată și, de bine, de rău, voi fi iarăși în apele mele. Azi e vineri, de obicei vinerea jucam la oborul de oi, la câțiva pași de aici. Să fi venit, oare, oamenii mei ? Și cam ce-or fi jucînd ? S-a lăsat întunericul, de bună seamă c-au început.

Se îmbracă la iuțea și, peste cîteva clipe, se și înghesuia printre spectatorii care încercuiseră aria din jurul îngrăditurii. Pe gard fumegau cîteva torțe. O lumină pilpîitoare sfichiuia „scena“, unde actorii din trupa lui Fabius jucau o veche mimodramă intitulată „morărița necredincioasă“.

Era o piesă prăfuită și bieții actori o jucau ca vai de lume. Nu mai aveai de ce rîde : glumele răsuflăte prinseseră mucegai ; doar nelipsitele palme și picioare în fund mai aveau darul să stîrnească, din cînd în cînd, rîsul. Rolul morăriței, pe care înainte îl jucase Volumnia, era interpretat acum de ingenua Pamfila. De zece ori mai frumoasă și mult mai tînără decît Volumnia, dar, din păcate, și de zece ori mai stîngace decît predecesoarea ei. Pe morar îl interpreta Nonius, un om cumsecade, dar un actor mult prea amărit pentru acest rol ; dintre toți, însă, cel mai prost se prezenta Carus, administratorul trupei, un vechi cabotin care-l juca pe seducătorul morăriței, rolul obișnuit al lui Fabius.

Fabius înlemni de rușine și de necaz. Vedeă totul în culorile cele mai sumbre. „Să mi se pară, oare, așa, pentru că am fost atîta vreme departe de Roma ? Sau o fi de vină mahnureala după cheful îndelungat ? Văd bine oare ? Joacă îngrozitor !“ Îl cuprinsese furia că, în lipsa lui, trupa decăzuse în asemenea hal. Urmă pauza, în timpul căreia țîșni

pe scenă o dansatoare mărunță de stat, cu părul negru, îmbrăcată într-un chiton galben cu dungi roșii.

Fabius zîmbi. „Ia te uită ! Puștoaica aia oacheșă care mi-a dat atît de frumos peste nas la «Taurul spanchiu» !“

Acompaniată de două clarinete, fata dansa în fața unei statuete de lemn a zeiței Diana. Dansa ușor, prea multe nu știa, dar mișcările grațioase, chipul și toată apariția ei erau pline de vrajă.

Fabius o urmărea cu ochi de cunoscător : puțin cam nesigură, dar știe să umble. Capul îl poartă frumos. Are talent, fără îndoială. Privea dansul fetei cu interes, ca și publicul.

— Mai mare dragul s-o privești ! Ce să-ți mai pierzi vremea uitîndu-te la năîngii ăia gîngavi ? exclamă un spectator în apropierea lui Fabius.

— Cred și eu ! rîse Fabius, bătîndu-și, prietenește, vecinul pe umăr.

O aplaudară pe fată în mijlocul dansului. Deodată, însă, auzi pe cineva din mulțimea spectatorilor strigînd :

— Hei ! A venit Fabius !

Fata se cutremură ; apoi rămase o clipă înmărmurită. Clarinetele cîntau înainte, muzica o făcu să-și revină, încercă să reia motivul întrerupt, dar nu izbuti. Mai făcu, încurcată, cîțiva pași ; deodată, însă, se întoarse și, îmbujorată de rușine, părăsi în grabă scena. Clarinetele mai suflară un pic, apoi amuțiră.

Lumea rîdea, cineva începu să fluiere. Nonius se strecură iute pe scenă și, cu glume răsuflete, se străduia să amuze publicul.

Fabius se afla aproape de vestiarul actorilor, despărțit de spectatori printr-un paravan de pînză prins în patru țaruși. Auzea de acolo țipetele lui

Carus. Ridică zdreanța decolorată de vreme și se furișă înăuntru.

Pe un practicabil ședea, ghemuită, dansatoarea. Plîngea cu fața în palme. Lîngă ea stătea Carus. Înjurăturile cădeau ca o grindină asupra fetei.

— Necioplito ! Toanto ! Auzi, să-mi strice mie dansul, cînd totul mergea strună ! Cică i-a venit amețeală ! O, Terpsihora, o auzi cum trîncănește ? Unde s-a mai pomenit ca o dansatoare să amețească ? Și mai are și pretenții să facă meserie, mironosița ! Tacă-ți fleanca, n-auzi ? Să se dezbrace, nu-i de nasul dumneaei ! Gura, fandosito ! Sau poate vrei să-ți cos mîncătoarea ? Mă faci de rîs, îmi pricinuiești pagubă și pe deasupra te mai și smiorcăi. Slavă zeilor că peste o săptămînă îți iei valea. Du-te învîrtindu-te, să nu te mai văd, toanto...

Fata plîngea cu sughituri.

— Ia te uită ! Care va să zică așa se face educația tinerilor actori ! interveni Fabius ironic.

Carus se răsuci în loc, holbă la Fabius ochii săi șterși și, cu un gest teatral, își desfăcu brațele :

— Salve, Fabius !

Fabius nu-i răspunse. Se uita la ghemul acela de durere din care nu se vedea decît părul ca smoala și, sub el, un umăr mic, de adolescentă.

— Pentru ce atîta tărăboi ?

Pamfila își vîrî capul înăuntru, apoi dispăru într-o clipită.

— A stricat dartsul în cinstea Dianeî, gîsca. Cică a apucat-o amețeala ! Ai mai auzit tu vreodată asemenea tîmpenie ? A făcut-o de oaie.

— Dar tu, scumpe Carus, tu n-ai făcut-o nici-odată de oaie ? Îți amintești de mimodrama aceea în care jucai rolul distinsului patriarh ? Înțepeni-

seși pe scenă, cu gura căscată, și nu știai ce să mai faci. A fost lată rău atunci, ce zici, pușorule ?

Carus se simțea jignit pentru că Fabius îl ridiculiza în fața unei fetișcane. Își umflă pieptul și-i spuse dojenitor :

— Cum îți permiți să-mi vorbești astfel !

— „...Mie, care mă îngrijesc de câștigul vostru și vă împart gologanii în mod cinstit“, îl parodie Fabius. Îl apucă pe Carus pe după umeri : Ei, haide, nu-ți mai ieși din fire, sufleteleule. Am vrut să spun doar atât : că administratorul unei trupe de artiști nu trebuie să se coboare pînă acolo, încît să zbiere în halul ăsta la un biet bobocel.

Fata asculta. Își șterse lacrimile cu podul palmei și se uită cu coada ochiului la apărătorul ei. Acesta, însă, se întunecă la față :

— Și apoi, ce să mai vorbim ! Îmi crăpa obrazul de rușine, cînd am văzut cum rasoliți totul. Ne facem de rîs, Carus ! Cine mai înghite așa ceva !

— Bineînțeles, tu, primadona, trebuie să găsești în toate cîte ceva, mormăi administratorul ; apoi se grăbi să schimbe vorba. Cînd începi să joci cu noi ?

Fabius rînji :

— Știi și eu ? Poate, mîine. Poate abia după ce pasărea Phoenix, care trece pe aici o dată la cinci sute de ani, va binevoi să-ți astupe gura cu aripile ei...

— Mă, afurisitele ! Ție nici surghiunul nu ți-a luat piuitul ! mormăi din nou Carus, de data aceasta, însă, pe jumătate împăcat. Mă duc să văd ce mai sporovăiește pe acolo Nonius și dacă ceilalți sînt gata să reînceapă.

Fabius nu mai contenea să privească fata. Brațele subțiri, umerii micuți și osoși. „Un pușor plăpînd

— de fapt, o copilandă încă, iar eu, țăp bătrîn, m-am purtat cu ea în cîrciuma aceea, de parcă ar fi fost o tîrfă. Să-ți fie rușine, Fabius ! Frumoase lucruri o fi gîndind mititica asta despre actori ! Ei, dar scuze tot n-am să-i cer. Și totuși, ar trebui într-un fel... e atît de mărunțică, și lipsită de apărare...”

Fata se ridică. Se gîndea și ea la scena din cîrciumă. Se mai simțea și acum jignită. Dar încetul cu încetul umilînța se retrăgea în fața sentimentului de recunoștință : M-a apărât ! Își desfăcu părul negru care i se lăsase pe față și lumina torței îi cădea acum pe obraji. În ochi îi licăreau ultimele lacrimi. Smiorcăia din nas, pierdută toată :

— Îți mulțumesc... spuse cu vocea sugrumată.

Stătea în fața lui, plătîndă, subțirică, aidoma unui puiete de măr. Se simți, deodată, atras de această imagine a prospețimii. O cerceta, ca și cînd ar fi văzut-o pentru întîia oară și din nou i se păru că o mai zărise undeva, mai înainte.

— Te duci acasă ? o întrebă.

— Da.

— Te însoțesc puțin...

Fetei îi fulgeră din nou prin minte povestea din cîrciumă. Afară era întuneric. Spuse cu încăpățîinare :

— Nu ! Nu vreau...

Fabius strînse din umeri și părăsi vestiarul.

Fata începu să se schimbe. Toate i se încurcau însă în mînă. Bine că a plecat. N-am nevoie să mă însoțească pe întuneric. Să nu se repete scena de atunci din cîrciumă. La gîndul acesta, se întunecă.

„Și eu, ca o smintită, l-am așteptat cu atita nerăbdare să se întoarcă la Roma, și mă bucuram

c-o să-l revăd ! Pentru el am fugit de acasă. Pentru el m-am dus la comedianți. Totul, totul numai pentru el. Mi-am zis că e mai presus decât toți ceilalți. Singurul. Pentru mine, el era viața toată. Ținea în mână o săndăluță și se uita la ea, îngîndurată. Cu siguranță că nu-și mai aduce aminte de Quirina din Ostia. Nici nu mă miră. Un actor îngîmfat — și o fetișcană oarecare, venită să-i cîrpească mantia ruptă. Și eu, o, zei, eu atît am...

Și-a dat arama pe față. Am simțit pe propria mea piele cum se poartă cu femeile. Au dreptate cei ce spun că-i la fel ca toți ceilalți. Poate-i *chiar* mai rău.“

Săndăluța se legăna pe degetul arătător.

„Da, dar astăzi, astăzi a fost alt Fabius. Avea ochii plini de bunătate, nu ca atunci, la cîrciumă. Ce l-o fi apucat așa, dintr-o dată, să mă apere ? Rîse ca pentru sine : bine i-a zis-o lui Carus !“

Sandaua îi alunecă pe picior. Își umezi degetul și își șterse pata de funingine de pe pulpă.

„O fi fost beat atunci, în cîrciumă ? Ei, da mult îmi mai ia astăzi îmbrăcatul ! Poate că totuși n-ar fi trebuit să-l... Oftă : acum n-am țe-i face, s-a întîmplat, s-a întîmplat ! Peste cîteva zile, o să fiu iar lingă mama, la Ostia, și n-o să-l mai văd niciodată. Oftă. Ei, și-acum să mă duc acasă...“

Își aruncă mantia pe umeri, își netezi, cu palmele, părul răvășit și ieși din vestiar. Se strecură printre spectatori urmărită din zbor de glasurile distinse ale actorilor care terminau de jucat *Morărița*. Stelele clipeau în beznă.

Coti pe o străduță. De lingă un perete se dezlipi o siluetă și-i tăie drumul. Fata se răsuci în călcîie cu intenția să fugă înapoi, dar o mînă puternică o apucă de umăr. În semiobscuritate sclipi albeața

dinților. Vocea lui Fabius era exagerat de gravă și de respectuoasă :

Ah, scumpa mea, desigur, mă vei repudia !

Cum de-am nesocotit porunca ta ?...

Dă-mi voie să-ți explic nesăbuita-mi faptă...

Spaima Quirinei se transformă în surpriză. Plăcută surpriză ! Fabius făcu o plecăciune curtenitoare și continuă să-și joace mai departe rolul :

Trecînd prin preajma cunoscutei case,

Un leu în față-mi colții și-i rînjea.

Întreb : „Ce faci aici, în noapte, dumneata ?“

„Uite, pe strada tristă aștept să-mi iasă-n cale

— o dansatoare“...”

Quirina îl urmărea atentă și în colțul ochilor îi miși un zîmbet. Îl asculta.

— Ce mi-am zis atunci ? Mai bine s-o conduc pe dansatoarea noastră pe un alt drum ; cine știe, poate că n-o să-i pară rău. Vorba ceea, cui i-ar plăcea să se lase sfișiat de un leu !

Și continuînd pe un ton de mentor :

— Nu-i prea înțelept ca o fată să umble noaptea prin mahalaua transtiberină.

— Sînt obișnuită, răspunse Quirina.

— Și leul acela n-a băgat spaima în tine ?

Rîse degajat :

— Leul într-adevăr, poate să te sperie, spuse ea înaintînd cu Fabius alături de ea ; dar, uneori, oamenii sînt mai răi...

El sesiză înțepătura, ar fi vrut să întoarcă totul în glumă, dar nu găsea cuvintele potrivite. Quirina se sperie de propriile ei vorbe. Căută, repede, să șteargă impresia neplăcută :

— M-ai speriat, atunci...:

Între timp, Fabius izbuti să-și regăsească tonul obișnuit.

— Ceea ce mă bucură e că acum nu-ți mai este frică de mine.

— Nu, nu mi-e frică, spuse ea și totuși grăbi puțin pasul.

Tăceau. Stinghereala care, în timp ce glumeau, se mai risipise, se strecură iarăși între ei. În liniștea nopții, zgomotul pașilor, unul depănat mărunțel, celălalt rar și apăsător; se răsfrîngea în ecouri surde din drumul gloduros și plin de hîrtoape.

Quirina repeta în gînd, ca și cînd nu i-ar fi venit să creadă : „Fabius m-a așteptat. E alături de mine. Își încetini mersul ; ah, de-ar dura drumul ăsta cît mai mult !“.

— Unde stai ?

— La gravorul Balbus...

— Îl cunosc.

— E unchiul meu. Nițel cocoșat, da ce om cumsecade ! Și el te cunoaște pe tine. Cît ai fost plecat în Sicilia, adeseori... adică... uneori, am stat de vorbă amîndoi despre tine. Spusese mai mult decît ar fi vrut să spună, simți cum se face roșie la față. „Noroc că pe întuneric nu se vede“, își zise, apoi se grăbi să adauge : Parcă-l aud pe unchiul cum îmi spune : „Ține minte, Quirina, Fabius va fi un actor mai mare chiar decît Apelles !“

— Quirina, rosti Fabius. Distins nume. Divin. Pînă acum nici n-am știut cum să-ți spun. Așadar, la Balbus stai...

— Da ! Dar acum mă pregătesc să mă întorc acasă, la mama — știi, eu sînt din Ostia...

Fabius se opri.

— Cum ? Vrei să părăsești Roma ?

Dădu din cap, ca și cum prin asta ar mai fi prins nițel curaj. Deși își dădea seama că acum nu mai avea nici un rost, spuse totuși :

— Da, mă întorc la mama...

— De ce ? Din pricina lui Carus ?

— Nu, interveni ea brusc, oricum voiam să plec, s-o ajut pe mama, sîntem cinci copii, eu sînt cea mai mare. Va trebui să renunț la dans...

— Ce te-a apucat, Quirina ? Să te lași de dans ? ! De ce ? Ai talent. Numai să vrei, ai putea să-ți desăvîrșești meșteșugul. Sau ți-e teamă de muncă și de viața noastră grea ?

Fabius nici nu-și dădu seama cît de stăruitor devenise, deodată, glasul lui.

Quirina clătină din cap :

— Nu. Nu mă tem de muncă, dar... Amintirea cîrciumii îi sugruma vocea. Se opri cu ochii plecați.

— Dar... încercă Fabius s-o ajute.

— Nimic... Uite așa... nu-mi place aici, asta-i tot. Izbi cu piciorul într-o piatră nevăzută. Altfel mi-am închipuit eu viața în teatru... Oamenii sînt răi, te necăjesc...

Deodată, o podidiră lacrimile : „De ce oare m-am îndrăgostit de el ca o nebună ? Și acum să plec, să nu-l mai văd niciodată ? Doar pentru asta am vrut să mă întorc acasă, ca să-l pierd din ochi pentru totdeauna. Se uită la el cum stătea descumpănit, șovăielnic, el, care pe scenă domina atît de autoritar orice situație ! Îi adresă, în gînd, cuvinte pline de afecțiune : Ei, omule, omule, acum mi-a trecut supărarea, azi ești cu totul altul, nici nu știi ce bine mă simt eu lîngă tine...” Ca de departe auzi vocea lui Fabius :

— Ești încă prea tînără. Viața în teatru e într-adevăr aspră și grea. Simțea nevoia să se scuze

cumva. Nu, nu poate să facă una ca asta ! Continuă : Dar nu trebuie să vezi totul chiar atât de negru, cum ți se pare la prima vedere, înțelegi ?

Dorea din adîncul sufletului ca această fată să nu plece din Roma, să rămînă în preajma lui. Și vorba i se aprinse :

— Fiecare om trăiește pentru ceva, indiferent pentru ce, fiecare vrea să aibă reușită în viață, așa e firea omului. Și noi ? Noi îi facem pe oameni să rîdă, sîntem caraghioșii lor. Vezi, așa apare situația la prima vedere. Pentru atîta, zău, nici n-ar merita să trăiești, dar cînd privești lucrurile mai de aproape, îți dai seama că ele stau cu totul altfel : oamenilor, care pe lumea asta n-au nimic, în afară de necazurile lor, noi le dăruim rîsul și o fărîmă de bucurie. Și asta nu mai este chiar atât de puțin ! Nu-i așa ? Dar vezi că pentru asta trebuie să ne ținem tari și să înghițim multă amărăciune. Ehe, fetițo, de cîte ori n-am luat-o noi peste bot ! Și cum ! Ani de zile am fost nevoiți să stăm în surghiun. Dar nici unul dintre noi nu s-a speriat, nici unul nu s-a lepădat de arta lui. Cu un an în urmă, un om cu vază a avut grijă să mă surghiunească în Sicilia. Și, precum vezi, sînt iar aici ! Pentru ca distinșii stăpîni să aibă timp să se gîndească, pe îndelete, unde să mă trimită data viitoare ! Probabil că mai departe, poate în Mauritania sau cine știe unde. Deveni grav : Cine-și iubește meseria cu atîta îndărătnicie, cum ne-o iubim noi, măscăricii, acela se mulțumește cu orice și îndură orice pe lumea asta, pentru ea. Abia atunci se simte bine, chiar dacă uneori se mai trezește și cu cîte un ou clocit în obraz !

Quirina stătea în fața lui cu ochii larg deschiși și asculta atentă — da, ăsta-i Fabius, Fabius al

ei, pentru care fugise de acasă, pe care-l aşteptase cu atîta nerăbdare.

Fabius amuţise. Ia te uită, la toate cîte i-am îndrugat, n-a suflat o vorbă ! N-o interesează. Avea sentimentul că totul se stinge, dintr-o dată. Dădu totuşi grai gîndului său :

— Păcat că pleci. Păcat... într-adevăr.

Mergeau pe uliţele prăfuite ale suburbiei. Stele pe cer erau puţine, dar un licăr de lumină tot mai dădeau. Deodată se priviră amîndoi în acelaşi timp.

— De cîteva ori mi s-a părut că te cunosc de undeva, spuse Fabius fără a băga de seamă tulburarea fetei, dar unde, unde te-am mai văzut ? La Roma ? În altă parte ? Actorii sînt ca păsările călătoare.

— M-ai văzut, dădu din cap, plină de înflăcărare. E mai bine de un an de atunci. Îl jucai pe Soldatul fanfaron.

Îşi aduse aminte, se opri în loc şi o completă :

— La Ostia !

— Da, la Ostia, repetă ea tulburată la culme. Ți-ai rupt mantaua şi eu ți-am cusut-o...

— Acum ştiu ! Ştiu !

„Ah, ce ştii tu ! gîndi în sinea ei. De unde să ştii tu că în ziua aceea m-am îndrăgostit nebuneşte de tine, că pe urmă am fugit de acasă şi m-am oferit să-i dansez lui Carus pentru cîteva sesterţi... ca să te aştept pe tine.“ Păşea grăbită, respira greu.

— Şi cum ai ajuns în trupa noastră ? întrebă el.

Îi povesti : e un copil al mării. Tata e marinar, transportă grîne din Egipt cu corăbiile sultanului, şi ani în şir e pe drumuri. Mama şi cei patru copii trăiesc la Ostia din mila mării. De mică i-a plăcut să danseze. Mama se necăjea : Ştii tu ce haima-

nale sînt actorii și dansatoarele ? O adunătură de vîntură-lume — niște stricați...

Rîseră amîndoi. Deodată Quirina amuți. I se strînsese inima : căci tocmai despre Fabius auzise ea că e un om lipsit de răspundere, ușuratic, un afemeiat care duce o viață destrăbălată, un bețivan. Alungă însă repede aceste gînduri.

— De ce ai tăcut ? întrebă Fabius. Hai, povestește !

Nu mai avea prea multe de spus. Cu un an în urmă, după o ceartă cu mama, fugise la Roma, la unchiul ei. Bătrînului îi plăcea să meargă la teatru și-i oferi și ei această bucurie. Apoi Carus a angajat-o în trupa lor. Dansează între acte. Uneori dansează prost. Ca astăzi, bunăoară. Și pe urmă o pățește ! Și nimeni nu sare s-o apere. Abia astăzi... Glasul îi tremură ușor.

Lui Fabius îi era tot mai dragă această fată. Avea ea ceva care-l atrăgea cu o putere de nebîrui. Și ce bine s-ar potrivi ea la noi, doar ne lipsește de atîta vreme o dansatoare. Gîndul îl purta acum la trupa lui. Începu să vorbească parcă de unul singur, dar în fiecare clipă se adresa fetei : Așa nu mai merge. Jucăm mereu același Soldat fanfaron și aceeași Morăriță infidelă. Nu mai au nici un pic de haz. Nici un pic de viață. Doar vorbe obscene și picioare în fund, ca să mai ridă spectatorii. În Sicilia, la Panormus¹, i-am văzut pe actorii greci jucînd cu totul altceva. Adevărate frînturi de viață. Și veselie, și amărăciune laolaltă, aidoma ca în viață. Iar spectatorii, emoționați, aplaudau, rîdeau, plîngeau.

— Eu știu că romanii nu vor să vadă numai tragedii sumbre și înălțătoare. Dar pentru asta

¹ *Panormus* — actualmente Palermo.

nu-i nevoie să ni se urască jucînd la nesfîrșit niște farse răsuflete !

Îl sorbea din ochi, ascultîndu-i vocea melodioasă. Fabius se întoarse cu fața la ea și-i zîmbi. Zîmbetul acesta o făcu fericită.

— M-am gîndit la ceva ce s-ar putea împlini. Una din scene ar fi cu dans — voiam să mă bizui pe tine. Ce zici, ce-ar fi să te răzgîndești și să rămîi aici, cu noi ?

— Și ce-ar trebui să dansez ? izbucni ea, plină de nerăbdare.

Fabius o privi cu bucurie. Îl fermeca elanul ei, entuziasmul ei nestăvilit. Și continuă :

— Dansul Fortunei împărțind oamenilor, din cornul belșugului, darurile pe care și le doresc... Ai mai avea și de rostif cîteva fraze. Cred că ai fi în stare...

— Da, asta mi-ar plăcea ! explodează fata. Apoi, deodată amuți. N-o fi asta număi o capcană, ca să rămîn aici, și pe urmă el... Nu. Nu ! Cum de i-a putut trece prin minte așa ceva !

— Ar fi un rol frumos, adăugă el.

— Bine... atunci... să încerc... dacă tu crezi... o să învăț... pe toate o să le învăț. Fabius...

— Îmi pare bine, spuse el rîzînd. Să vezi tu, Quirina, ce dans o să-ți născocească Fabius, de-o să li se umfle palmele spectatorilor...

Zîmbi fericită. La plecare nici nu se mai gîndea. Va rămîne în preajma lui, cu el. Mergea alături de el, lumea se învîrtea cu ea, și ce frumos se învîrtea, ca atunci, cu un an în urmă, cînd își adusese la Roma visurile ei.

Vîntul bătea ușor dinspre mare. Aducea cu el o boare proaspătă de apă sărată. Cerul era de un argintiu-închis. Totul în jur se luminează.

Quirina era plină de nerăbdare :

— Și cînd începem ?

— Curînd. Mai întîi trebuie să mă distrez nițel cu prietenul meu, senatorul Aviola...

— Cum ? Bogătașul ăla e prietenul tău ? întrebă uluită.

Fabius surîse ștregărește :

— Da. Dintre toți, cel mai drag. Știi, am să-i plătesc o datorie. Trebuie să-i restitui împrumutul, și dobînda de șaptezeci la sută cu care e obișnuit. Între timp, o să încropesc și piesa noastră. Și pe urmă, începem repetițiile. Îți dau eu de veste, cînd și unde.

Se aflau acum aproape de locuința lui Balbus. Ochii fetei străluceau. Chipul ei era numai bucurie. El o privea și nu-i mai venea să plece de lîngă dînsa. Nici fata nu se clintea din loc. Zîmbea, în timp ce fața lui era gravă. După o clipă, rupse tăcerea :

— O să ne vedem curînd, Quirina ! Apoi adăugă, cu căldură : Și-acum, du-te fetițo.

Îl măsură încă o dată cu privirea, apoi se întoarse și plecă. În dreptul casei, își mai roti puțin capul și-l văzu stînd în același loc și uitîndu-se în urma ei.

Forum Romanum se încărcase în ultimele trei secole de o solemnitate exagerată. Pe deasupra, templele și bazilicele se înghesuiseră unele într-altele, și lumea prea se învălmășea. Din rostre zornăiau discursurile politice, chiar dacă în momentul acela nu-și exersa acolo elocința nici un

orator. Adunătură de tot soiul : ardelioni, vagabonzi, cerșetori, stăteau pe vine la umbra bazilicilor, cu mîna întinsă după un sesterț. Puțin le păsa de la cine pică : de la senator sau de la cămătar, de la speculantul de terenuri sau de la simbriașul unei asociații oarecare — numai să pice !

Tinerilor din familiile nobile le era silă de atmosfera negustorească și veșnic frămîntată de politică a forului. Frumoasele Romei, fie nobile sau hetaire, ocoleau și ele forul. Promenada se mutase acum pe Cîmpul lui Marte ¹.

Zilele de ianuarie erau umede. Între teatrul lui Marcellus și cel al lui Balbus, pe *Porticus Octaviae* cu splendidele lui spații, se plimba și se amuza tineretul roman, îmbrăcat după ultima modă : femeile în *pallae* plisate, cu mantii din lînă pastel, și tinerii patricieni în togi albe din *byssos* fin se întâlneau aici să-și omoare timpul. Pleoapele lăsate ale fetelor, cu genele înnegrite, adumbresc ochii arzători și pățimași. Minciuna neobrăzată, momeala, simularea sfiiciunii care însă scăpa din vedere șoldurile ce se mișcă provocător — domeniu periculos. Mirosul de nard ademenește. Ritmul clevetirilor și al bîrfelilor este bătut de ropotul sandalelor grecești, aurii, prinse de picior cu o curelușă, între degetul mare și celelalte degete.

Tinerii umblă degajați, fixînd și cercetînd cu priviri iscoditoare pupilele fetelor cu ochi întunecați. Formula din dreptul roman, exprimînd,

¹ *Cîmpul lui Marte* — se întindea în nordul Romei, între Tibru și Via Flaminia ; acolo se găsea din vremuri un mic templu închinat lui Marte, de unde porneau procesiunile cavalerilor la idele lunii iulie ; pe acest cîmp s-au desfășurat cele dintîi întreceri de care cu doi cai, care aveau loc între 17 februarie și 14 martie.

fără rezerve, proprietatea deplină, se referă aici la femeie : *uti, frui, habere, possedere* — s-o folosești, s-o fructifici, s-o ai, s-o stăpânești. Căci bărbatul e domnul și stăpînul ei. Cît timp ? Asta depinde de el, cît va avea poftă. Mulțimea celor ce se plimbă freamătă, murmură, susură ca apa curgătoare. Scurte popasuri, o glumă nevinovată, o întîlnire promisă, cochetării...

După o absență de trei ani, trecînd acum printre colonade, Lucius era centrul atenției tuturor. Saluta femeile cunoscute, răspundea la salutul bărbatilor, dar copleșit de neliniște și emoție nu se oprea să schimbe o vorbă cu nimeni. Dincolo de teatrul lui Pompei, în curs de reparație, se afla un vechi stadion de pe vremea războaielor punice. Acum nu mai era utilizat pentru scopuri publice, deoarece, cu timpul, lemnăria tribunelor se stricase și sărăcimea Romei o folosea acum la încălzitul ceaunelor. Pista de curse însă era în stare bună. Sute de sclavi o întrețineau cu grijă, pentru ca tinerii patricieni să se poată antrena aici. Lucius își rosti numele și paznicul de la poartă îl pofti să intre.

Principele imperial Caligula, oaspete frecvent al acestor „curse de antrenament“, el însuși un pasionat conducător de car, nu voia să mai îngăduie sclavilor sau libertîilor să apere culorile celor patru cluburi din Roma. Dorea să-i vadă pe tinerii nobili ținînd în frîu cei patru cai ai cvadrigei. Cinste lui !

La linia de pornire așteptau pregătite patru cvadrigi, sclavii de la grajduri țineau de dîrlogi caii a căror piele lucea neobișnuit în lumina acestei zile mohorîte ; era rece, vîntul tăios zbîrlea coama cailor, purtîndu-le departe nechezatul și tropăitul copitelor în nisip. Ploua mărunț și mirosului jilav

al apei i se adăuga duhoarea grajdurilor pe care caii o aduseseră cu ei pe stadion. Un grup de tineri patricieni îl zări pe Lucius îndată ce acesta intrase pe poartă. Se repeziră să-l întâmpine, cu o grabă nefirească pentru niște nobili, numai ca să-i arate cât le era de drag. Îl îmbrățișară pe rînd, apoi îl conduseră spre pistă.

Printre strigătele de bucurie stîrnite de vederea după trei ani, printre îmbrățișările amicale, tinerii patricieni îl cercetau pe Lucius cu atenție și gelozie. Își exprimau în gura mare admirația, dar în suflet îi rodea invidia.

— Parcă ai fi o statuie de bronz ! Ești minunat ! (Are pielea roșie ca un măcelar din Forum Boarum !)

— Și părul de aur ! (Ptiu, ce pieptănătură !)

— Ce miini mușchiuloase, ca ale lui Atlas purtînd pe brațe Pămîntul ! (Mă miră că nu-i sînt unghiile murdare !)

Strigau și vorbeau de-a valma. Dar nici un cuvînt despre Siria, despre succesele lui Lucius în Orient, despre gloria soldatului a cărui faimă se răspîndise acum în întreaga Romă. În privința aceasta, invidia lor atîngea culmea.

— Te așteptam pe tine, Lucius, strigă un tînăr subțirel, elegant, cu părul de culoarea abanosului, care stătea în mijlocul cetei de patricieni. Știm ce te-a reținut : o femeie. Te iertăm numai pentru că timp de trei ani ai ținut post.

— Ha, ha, ha, Lucius și postul ! De unde ai mai scos-o și pe asta, Primus ?

Primus Bibienus ridică mîna și continuă :

— Lăsați-mă să termin ! N-am afirmat că Lucius ar fi dus dorul femeilor ! Voiam doar să spun că i-au lipsit frumoasele Romei.

Cîteva bărbați aplaudară : „Ehei, Primus, poetul nostru nu se dezmințe nici acum !“

Primus Aelius Bibienus era — după cum însuși numele îl arăta — cel dintîi născut dintre fiii puternicului senator și un vechi prieten al lui Lucius. Primus nutrea un profund respect familiei lui Servius, căci acesta nu se dădea în vînt după cîștig ca tatăl lui Primus, care, camuflat de unul dintre foștii săi sclavi, în calitate de antreprenor al statului, aduna milioane de pe urma construcțiilor de drumuri, case ieftine în suburbia trans-tiberină, lăcașuri sfinte și canaluri de scurgere. Pe Primus îl apăsa gîndul că părintele său cîștiga și aduna averi prin procedee mercantile nedemne de un nobil roman. Rămășițele vechilor „virtuți“ romane, care puneau incoruptibilitatea deasupra profitului, îi provocau lui Primus muștrări de conștiință : se simțea din pricina asta inferior lui Lucius și-l invidia. Își ascundea aceste simțăminte cu ajutorul ironiei. Pînă și versurile pe care le zămislea erau împănate de sarcasm ; dar ele preferau să țintească albul, ocolind, cu teamă, tot ce era negru cu adevărat.

— În timp ce tu te desfătai cu sărutările Torquatei, noi ți-am înșeuat și ți-am înhămat caii, iubitule ; și ți-am adus cvadriga pînă la linia de pornire, rîse caustic Primus. Vreau să-ți spun însă că în întrecere o vei conduce singur.

— Antrenamentul și întrecerea nu-s totuna, replică Lucius, trecînd cu vederea batjocura. Asta e ca și cînd ai numi bătălie exercițiile de pe Cîmpul lui Marte. Cînd îi dăm drumul ?

— Îndată, numai să ți se aducă eșarfa. Știi, norocosule, cum au hotărît sorții anul acesta ? Vei apăra culoarea verde, culoarea lui Caligula ! Te

invidiem cu toții, nu vezi ? De atîta invidie ne-am înverzit și noi la față.

Lucius nu știa dacă trebuie să se bucure sau să blesteme. Eu să mă bat pentru slușenia asta de odraslă imperială ? Mi-au făcut-o oare dinadins, ca să mă încerce ? Să fie o provocare ? Ei știu doar cît de mult mă ura Caligula, mai cu seamă după cursele de cai. Da, dar dacă aș cîștiga întrecerea, ar ieși victorioasă culoarea lui. Poate că, în felul acesta, ar dispărea vechea adversitate.

— Din păcate însă Caligula... începu pe un ton tînguitor Iulius, fiul senatorului Haterius Agrippa, încins cu o eșarfă roșie.

— Ce s-a întîmplat cu Caligula ? i se adresară zece tineri deodată..

— Nu mai este la Roma, ieși cu iscusință din încurcătură Agrippa.

Lucius își înfășură mijlocul cu o fișie de stofă de culoare verde-închisă. Culoarea lui Caligula. Culoarea mării. Culoarea ochilor Valeriei.

De sus, din tribună, de pe treptele pe jumătate ruinate, se auzi o voce limpede :

— O, voi, distinși jurați, nu priviți omul la suprafață. La mâinile lui bătătorite vă uitați, la fața lui mînjită de cărbune ; la scufia de plebeu, sub care părul încilcit lîncezește într-o dezordine cumplită. Priviți în sufletul acestui om. Căci, deși e un fost sclav, astăzi libert, și nimic mai mult decît un biet hamal disprețuit în port, e totuși om ca și noi...

Lucius se uită, mirat, la orator. Primus rîse.

— E Dacius Cotta, învață să-l imite pe Seneca. Nici nu știi, Lucius, cum crește prestigiul acestui om. Ce spune Seneca e aproape tot atît de sfînt ca oricare din legile celor douăsprezece table. Jur pe barba lui Jupiter că nu te mint. E nemaipo-

menit ! Nu demult, în bazilica iuliană a apărât în fața tribunalului pe un hamal din portul Emporia. Cavalerul Celsus, cămătarul de pe Esquilin, îl știi, nu ? l-a acuzat pe hamal că i-a furat din palatul lui un felinar de aur. Să-l fi auzit pe Seneca ! A știut să întoarcă lucrurile în așa fel, încît mai mare mirarea că nu i s-a oferit hamalului funcția de chestor. În timpul procesului, Dacius și-a caligrafiat pledoaria apărării și acum exersează. Dar degeaba, nici nu se compară, prostănacul. Știi, am scris o poezie despre acest discurs al lui Seneca :

*Nu numai cuvînt de cuvînt se-nlănțuie șirul
vorbirii,
Ci bubuie, cîntă, vuiește torentul năvalnic —
Și vorbele lui se îngîină cu-a apelor forță
În stare să spulbere stavili de piatră...*

— Ai făcut progrese, Primus, îl încurajă Lucius zîmbind și se urcă în cvadrigă. Ai să ajungi un al doilea Vergilius. Pornim ?

Lauda, vădit exagerată, îi merse la inimă lui Primus. Zîmbi mulțumit, plin de el. Apoi, în calitate de judecător ales al probelor de azi, se retrase la marginea celor patru cvadriga înșirate la rînd și ridică mîna în care ținea o năframă albă.

O smucitură, și cvadriga porniră să înconjoare de șapte ori pista stadionului.

Lucius, ca băiat încă, dorise nespus să ajungă conducător de car. A fost poate primul vis al ambiției sale copilărești care, cu trecerea anilor, a crescut mereu, culminînd cu visul triumfului. „Să conduci, să nu fii condus“, aceasta era deviza Curionilor, deviza lui Lucius. Străbunii lui, toți pînă la unul, au ajuns pe piscul cel mai înalt al onorurilor la care poate rîvni un nobil roman :

Consulatul. Lucius e un vlăstar al neamului său. Ambiția lui nu cunoaște margini și poate fi exprimată foarte simplu : în tot ce întreprind vreau să fiu primul. În toate vreau să mă disting. Astăzi, în întrecerile de la circ, mâine în senat, unde voi raporta despre misiunea mea în Siria. Ce fericire și cită onoare pentru un tânăr ! Pentru toate acestea mulțumește stelei sale norocoase. Și lui Macro. Când Caligula va obține, așa cum mereu promite, ca împăratul să aprobe cursele de cai, atunci întreaga Romă va avea prilejul să-l vadă pe Lucius victoriosul de la Circus Maximus, pe care însuși Caligula l-a încununat cu ramura de măslin a învingătorului, sub privirile entuziaste ale celor optzeci de mii de spectatori. Și ale Valeriei...

Lucius e un bun conducător de car. N-a neglijat cursele nici în Siria. A alergat în Caesareea, în Tyr, în Sidon și în Antiohia. Cunoaște bine firea iute a cailor din Cappadocia, pe care romanii și-i aduc cu corăbiile, anume pentru curse, și pe care îi ține în frâu și acum. Cunoaște și trucul cu care-i faci să gonească în galopul cel mai impetuos. Slăbește hățurile cu încetul, apoi trage de ele, și din nou le slăbește brusc, fluieră printre dinți, și cvadriga lui Lucius zboară ca gândul. Lucius își încearcă trucul în turnanta stadionului, acolo unde nu poate fi văzut de grupul de spectatori. Ocolește pentru prima dată spina și trece linia aurită de la sosire în fruntea concurenților. Carul ușor, cu două roți, pe care stă, foșnește doar pe pista de concurs, cōpitele cailor tropăie și împrășcă nisipul galben în toate părțile. Lucius își mai încearcă o dată trucul. Nu dă greș. Al doilea tur de pistă. Al treilea. E mereu în frunte, mereu se distanțează de culoarea roșie, din urma lui, după care vin, în ordine, eșarfa albastră și albă.

Lucius își dă seama că are victoria în palmă, ca pe o măslină : strînge pumnul — *habet !* Ridică mîndru sprîncenele. Așa trebuie să fie în toate. Și soarta să ți-o conduci singur ca pe această cvadrigă ! Să impui destinului, ca și acestor patru cai, să zboare încotro vei porunci. Dar e bine, oare, ca *astăzi* tu să ieși învingător ? E oportun ? N-ar fi mai înțelept să te joci cu ei, să te faci că ești mai slab și, abia atunci, la adevăratul concurs de la Circus Maximus, să cîștigi sub ochii prințului Caligula ?

Lucius zîmbi. Trase ușor de hățuri, încetișor, încă puțin, și deodată — auzi în urma lui un strigăt de bucurie, tot mai puternic, tot mai aproape. Și acum ar mai putea să iasă învingător, s-a încheiat abia al patrulea tur, începea al cincilea — și acum ar mai putea : dacă ar vrea, n-are decît să slăbească brusc hățurile și să șuiere printre dinți ; dar nu, nu, dimpotrivă ! Le mai strînse puțin și, în clipa aceea, îl și văzu cu coada ochiului pe Iulius Agrippa pocnind din bici în preajma lui ; în clipa următoare, în fața lui filfiia eșarfa lui Julius și firicele de nisip zburară în toate părțile. Se schimonosi la față, fariseic, se aplecă să ridice biciul, simulă furia și zbuciumul, dar caii nu-i slăbea din frîu ; se mai lăsă întrecut și de concurentul albastru și, la foarte mică distanță de acesta, ajunsese pe platoul de sosire al treilea.

Aplauze pentru eșarfa roșie, batjocură pentru Lucius. Sări încruntat din cvadrigă și începu să-și desfacă eșarfa verde.

Primus nu se putu stăpîni și se aplecă cu un zîmbet insidios spre Aulus Ustinus :

— Ce zici de învingătorul părților ? Și ceilalți i se alăturară, cu răutate :

— Eroul Orientului !

— Ce paradă s-a făcut ! Și acum, poftim !...

— În Siria o fi călărit pe un țap, nu credeți ?

Cînd însă Lucius se apropie de ei, arborară cu toții un aer grijuliu, silindu-se să pară glumeți :

— Vai de tine, Lucius, dacă termini așa în prezența lui Caligula.

— Cel puțin un an nu te mai ia cu el la chef !

— O să-ți poruncească să concurezi cu broaște țestoase în loc de cai !

Lucius asculta distrat. Se gîndea la cu totul altceva : era încredințat că atunci cînd va voi, va ieși biruitor. Și, după aceea, ori îmi voi atrage iarăși invidia lui Caligula, ori, de bucurie pentru victoria culorii sale, acesta va da uitării vechea dușmănie. Vom vedea.

— Pentru numele lui Hercules, ce-ai făcut ? Și ce frumos porniseși ! Ce s-a întîmplat ? îl întreabă victoriosul Agrippa.

Lucius ridică din umeri și se duse să cercezeze copitele celor doi cai lăturași, ca și cum acolo ar fi fost cusurul.

Se întorceau spre casă cu pas tîrșit, obosiți, mîndri de frumusețea lor pomădată, îngrijită cu rafinament ; nu mai conteneau cu spiritele și se înțelegeau asupra chefului proiectat pentru noaptea aceea prin cîrciumile și lupanarele Romei, ca să-și mai omoare plictiseala.

Lucius venea în urma celorlalți însoțit de Primus. Își cerceta atent prietenii. Pieptănăturile executate cu o mare migală, după ultima modă, le împodobeau capul cu niște cîrlionți artificiali ; atît de artificiali, încît păreau alandala, dar confectionați, cu un rafinament care întrecea orice închipuire, de mîinile iscusite ale

scavelor. Coafura și îmbrăcămintea lor lăsau în urmă o dîră de parfum. Gesturile lor rafinate erau cînd ostentative, cînd intenționat reținute sau indiferente, iar unghiile lor îngrijite erau acoperite cu un lac sidefiu.

Lucius se întorcea cu gîndul înapoi, la legiunea lui din Siria. Își amintea de viața trăită acolo și o compara cu viața de la Roma.

Acești tineri, aflați la numai cîțiva pași înaintea lui, sînt viitorul Romei. Acești bărbați vor conduce, în curînd imperiul din incinta senatului, de la cîrma autorităților romane. Aceste manechine efeminate! Acești filfizoni împopoțonați și îngîmfați, care n-au nici un tel în viață!

— Nu ți se pare, Primus, spuse el arătînd spre grupul de tineri patricieni din fața lor, că acești amici ai noștri sînt mai mult femei decît bărbați?

Primus se opri și, cu ochii plini de uimire, îl fixă pe Lucius:

— Ce-ți veni, Lucius?

— Bine, dar tu nu-i vezi? Pieptănătura lor, parfumurile, îmbrăcămintea, unghiile, gesturile! Dar și tu...

Primus rîse cu hohote. O, zei, cît de înapoiat a rămas Lucius în Orient!

— Ai de gînd să arăți pe lîngă noi ca un porcar? Ce știi voi, soldații! N-aveți nici un pic de gust. Parcă văd că pînă la urmă vei înceta să-ți mai faci zilnic baia și vei putrezi în murdărie, barbarule!... Oare mai trăim pe vremurile lui Regulus sau ale lui Cato cenzorul? Lumea nu stă pe loc, drăguțule, merge înainte. Ai grijă ca, în privința asta, să ne ajungi din urmă cît mai repede și, bagă de seamă, nu exagera, căci noua modă o lansează însuși

Caligula ! În toate să-l imiți, negreșit, dar nicio dată să nu i-o iei înainte, să-i respecti întotdeauna întietatea... îl cunoști doar !

Lucius sosi acasă, intră în baie și porunci să fie masat și pieptănat. Nu îngădui însă sclavelor să-i onduleze părul după ultima modă. Chiar și vechea pieptănătură, simplă cum era, și tot cerea două ore de trudă... Cu un semn de protest, refuză manichiura și parfumurile. Cu toate acestea, nu izbuti să-și revină în apele lui. Cărsele de cai nu avuseseră darul să-l relaxeze.

Cînd cele două slave, care-l îngrijeau, îi aranjă faldurile togii, își făcu apariția tatăl său. Cu fața misterioasă, dar plină de strălucire, își conduse feciorul în *tablinum*. Avea pentru Lucius o mare noutate. Schimbarea legiunilor ! Pînă la sfîrșitul lui februarie urmează să se întoarcă la Roma legiunea a treisprezecea din Hispania, condusă de Gnaeus Pompilius, cumnatul lui Aviola. Trei dintre ofițeri sînt oamenii noștri, pe ceilalți îi cumpără Gnaeus. Două legiuni ne ajung. Fortuna e de partea noastră, băiete !

Lucius nu scoate o vorbă. Autoritatea tatălui îl covîrșește. Înăbușă în el sentimentul care continuă să-l întristeze de la prima lor convorbire : conspirația venea într-un moment nepotrivit, tocmai cînd el își lua avînt spre o carieră strălucită, sub aripile protectoare ale cezarului. Lucius tace, cu ochii ațînțiți la mozaicul pardoselii care înfățișează o corabie legănată de valuri. Are senzația neplăcută că pămîntul se clatină sub el.

Servius îl apucă de braț.

— Mă frămîntă ceva, Lucius. Zi și noapte mă zbucium, gîndindu-mă numai la acest lucru.

Fiul ridică ochii spre tatăl său. Servius continuă încet :

— Aș vrea să cunosc și părerea lui Seneca, în ceea ce privește cauza noastră, mă înțelegi ? Seneca se bucură de cea mai mare influență în rîndurile senatorilor. De partea lui e și întreaga simpatie a poporului. Dacă și el... Strînse din umeri și adăugă : Seneca este astăzi idolul Romei.

— Știu, am auzit asta și la hipodrom, replică sec Lucius. Idolul și moda...

— Nu-mi place să bijbîi în nesiguranță, își reluă Servius firul gîndurilor. Am trimis la Seneca un sclav să-l anunțe că astăzi îl vom vizita împreună. Motivul e ușor de înțeles : după întoarcerea din Siria, vrei să-l saluți pe fostul tău profesor, iar eu doresc să-i văd noua vilă de dincolo de poarta Capena. Ce zici, mergem ?

Lucius încuviință din cap, fără entuziasm.

O lectică senatorială din lemn de abanos, avînd pe ea o intarsie de argint lucrată cu mult gust, stătea pregătită la intrarea în palatul senatorului Servius. Opt sclavi așteptau în dreptul mînerelor. Era nevoie de lectică : afară burnița și ploaia mărunță ar fi stricat pieptănăturile corecte ale celor doi Curioni.

Pline de viață și de voieșie erau zeitățile lor. Aveau chipul luminos, fruntea netedă, neîncrêțită de griji, picioarele suple și sprintene, pasul ca de dans. Iar în vine, în locul divinului sînge, le curgeau șiroaie de vin curat. Trăiau departe și le

aduceau oamenilor mîngîiere, uneori și veselie. Oamenii plăsmuiau din lut oale și chipuri de zei. Oameni simpli și buni, cu ochii parcă veșnic limpeziți la izvoare cristaline. Laurii se bolteau peste capetele lor, și un țap alb zburda nestingherit prin preajma lor. În liniștea ogoarelor și a pășunilor au trăit străbunii pe vremurile de aur ale regelui Numa și viața în jurul lor se scurgea domol. Banul erau vitele și butoiul cu vin, darul zeilor — rîsul și siguranța zilei de mîine. Va încolți ce au semănat ? Va rămînea grea vaca gonită de taur ? Se vor coace măslinii și strugurii mei ? Va avea feciorul meu destulă putere ca să sape cu hîrlețul și să arunce sulița ? Acestea erau grijile lor.

Noi, strănepoții lor, trăim într-o veșnică frămîntare. Setea de avere ne roade inimile. Acesta este singurul simțămînt, puternic, statornic. În locul cîntecelor, acum zornăie spadele, mii și mii de oameni flămînzesc. Rîsul nu mai e decît un spasm. Sub călcîiele noastre clocotește lava. Ziua de mîine e nesigură...

Seneca, ghemuit în jilț și înfășurat într-o mantie de lînă, tuși, deși toată casa era încălzită.

— Nu trebuie să te gîndești numai la vremurile de aur de altădată ale lui Saturn și să vezi numai răul din zilele noastre. Le vezi pe toate parcă în negru, dragul meu Annaeus, interveni Servius.

— E oare de mirare ? rîse filozoful. Mie, în visurile copilăriei, mi-a vuit apa Guadalquivirului, neagră ca pămîntul. Pînă și palmierii din Cordoba erau mai mult negri decît verzi. Dar Roma ? Roma de azi ? Viața aici e mai întunecată decît pămîntul, aerul greu, îmbîcsit, înăbușitor, umbra mai înspăimîntătoare decît bezna, zorile — o baltă de sînge închegat...

Lucius schiță un zîmbet amabil și-și zise în sinea lui : nu-și dezmente profesia de retor. Țese în jurul omului pînza de păianjen a maximelor sale sentențioase. Totodată Lucius îl admiră profund pe fostul său profesor. Fiecare cuvînt care-l rostește are un miez, nici unul nu-i lipsit de tîlc.

— Și totuși n-a fost întotdeauna așa, obiectă Servius. Ai uitat de republică ?

Seneca se strînse și mai tare în mantia sa de lînă, mirosi din flaconul cu esență de brad, înviorătoare, apoi continuă să vorbească. Tatăl și fiul îl ascultau cu atenția încordată. Filozoful sărea parcă anume peste epoca republicii, ridica în slăvi Roma străveche și o defăima pe cea de astăzi.

În sfîrșit, ajunse și la republică. Pentru a-i reda imaginea, găsi culorile cele mai luminoase.

— Amintiți-vă de viața înaintașilor voștri, prieteni. Cultul muncii a fost pentru ei esențialul în viață. În deplină armonie cu natura, străbunii au trăit simplu, curat, în liniște și tihnă. Patricianul, plebeul și sclavul — toți erau socotiți oameni. Romanii erau un popor de plugari harnici și onești. Stăpîn și sclav trăiau laolaltă, în bună înțelegere. Mi-ai împrumutat un *modius* de măsline ? Un *modius* de măsline îți dau înapoi. Dobînda — un cuvînt de mulțumire și voi dormi liniștit...

Servius surîse și clătină din cap, aprobator. Seneca urmă :

— Dar astăzi ? Munca a ajuns să fie o rușine. Cultul împăratului și al ciracilor săi se confundă cu cultul banului. Împotriva oricărei legi a firii, fiecare dintre noi are cîte douăzeci de paturi, cu toate că i-ar ajunge, foarte bine, și unul singur. Dar alături de noi nu mai dorm simplitatea și

cinstea, ci luxul, falsitatea, capriciul. Ipocrizia ni se citește pe față. Sclavul e socotit animal, pe distinsul patrician îl desparte de plebeu o cale lungă. Plebeii Romei sînt o adunătură coruptibilă. Trăim sub zăvor, izolați, fiecare în fortăreața lui. Ți-am împrumutat o sută de mii de sesterți ? Îmi restitui o sută de mii și încă cincizeci de mii pe deasupra, și totuși somnul nu se lipește de mine. Mă înăbușă teama...

Servius era entuziasmat. Vorbele lui Seneca îl ungeau la inimă și-i dădeau o stare de beatitudine. Cine vede astfel imaginea republicii, e ca și cîștigat pentru cauza ei. Ar putea trece de-a dreptul la chestiunea cea mai importantă, dar prudența îl reține. Filozoful își înalță mîinile, își înalță și glasul :

— Roma e suprapopulată. E prea mult sînge străin în ea și prea multă scursoare. Unde sînt romanii ?

Servius își umflă pieptul și se pregăti să-i răspundă.

— Aceștia sîntem noi : tu și eu, și fiul meu, și toți acei care dorim cu pasiune să-i redăm Romei...

— Roma e grav bolnavă, exclamă Seneca, patetic. Dar știm noi ce are ? De ce boală suferă ?

Servius se aplecă spre filozof :

— Tu știi de ce boală suferă Roma. O știi și eu... o știe și poporul roman...

Seneca trecu peste paranteza provocatoare a senatorului. A spus Popor ? Un nimic cu mii de capete. O urmă subjugată instinctelor și capriciilor. Ba se năpustește spre stînga, ba spre dreapta, după cum suflă vîntul. Cine ? Cei din Trans Ti-berim... sau cei din Subura ? De fapt, nu știi nici ei ce vor, darămite să mai știe de ce boală suferă Roma. La ce bun toate astea, dragul meu ?

Lucius urmărea discuția cu multă atenție. Își dădea seama că filozoful va fi o barieră cu mult mai greu de trecut decît își închipuisese tatăl său. Il măsură din ochi pe Seneca : un bărbat înalt, subțire, trecut de patruzeci de ani. Chestor și membru al senatului de la vîrsta de treizeci de ani. Un om bogat, influent, înțelept. Un chip uscățiv, cu trăsături aspre, ochi negri arzători — febră astmatică, sau pasiune ? Pielea măslinie i se întunecă la fiecare criză de tuse. Fragilitatea personificată ca aspect, dar stăpînită de un spirit ager și suplu. Foarte suplu. Un partener periculos pentru jocul rafinat al tatei...

Servius era de aceeași părere. O clipă stătu în cumpănă : n-ar fi mai cuminte să schimbe discuția pe făgașul convenției mondene și apoi să plece ? Dar nu era în firea lui să capituleze. Pasionatul republican atacă miezul problemei. Minunat a caracterizat Seneca situația din timpul republicii și cea din zilele noastre. Numai că prezentul trebuie analizat cu luciditate, fără a pierde din vedere consecințele. Roma este patria noastră. Dragostea și viețile noastre îi aparțin. Predecesorii mei... Cato Major, Cato Minor... știe doar Seneca...

Filozoful îl urmărea cu atenție, Servius se aprinse :

— Mi se strînge inima de durere cînd văd cum bunul plac dezlănțuit al unei singure persoane calcă în picioare toate drepturile omului..

— Despre cine vorbești ? întrebă Seneca.

Servius se neliniști. Cum poate să pună o asemenea întrebare ? Și de ce întrebă ? Nu-i semn bun. Se eschivă cu abilitate :

— Bunul plac al unui om care pînă nu demult păștea vitele pe cîmp, arbitrariul lui Macro, anal-

fabetul care astăzi taie și spînzură în numele împăratului...

Seneca schiță un zîmbet ușor, amuzat de acest șiretlic. Servius își mușcă buzele, dar n-avu încotro, trebui să continue :

— Atmosfera Romei este îmbîcsită de spiritul militaros al regimului. Nu mai e de respirat. Oriunde te întorci, auzi în urma ta tropăitul cizmelor grele ale zbirilor în uniformă. Roma e plină de denunțatori și delatori, nu poți ști nici ziua, nici ora în care sabia lui Damocles îți va reteza capul.

În senat, acel senat care întotdeauna a condus Roma în spiritul dreptății, spre culmile gloriei, domnește astăzi dezbinarea. Se dă o luptă crîncenă între senatorii care știu să-și îndoale și ră spinării și o mîină de oameni care și-au păstrat intactă mîindria. Și această mîină de oameni onorabili se bucură de un singur privilegiu : de o injustiție abuzivă care nu cunoaște limite. În fața acestei nedreptăți ei rămîn neputincioși. Se apără printr-o orgolioasă izolare. Datorită acestei opoziții pasive, unii, mai slabi, cad pradă deznădejdiei și apatiei, iar pe cei mai șubrezi îi biruie demoralizarea, beția, desfrîul ; unii, cu totul descurajați, își pun capăt zilelor. Sinuciderile sînt din ce în ce mai dese. Dar sufletelor tari nu le poate răpi nimeni dorința din totdeauna, dorința arzătoare, plină de pasiune, de a...

— De a... ce anume, dragă Servius ? întrebă nerăbdător Seneca.

— De a respira, adăugă, prudent, Servius ; de a asigura o viață mai bună pentru toți ; nobili, oameni de rînd — deopotrivă. O viață care să aibă un sens, care să merite a fi trăită, în speranța că...

— Există o asemenea cale, spuse filozoful îngîndurat, cîntărindu-și bine fiecare cuvînt ; există o asemenea cale care duce spre idealul tău, dragul meu Servius...

Cei doi Curioni se uitară la Seneca, plini de încordare.

— Să te îndepărtezi de viața trepidantă a oamenilor, să-ți făurești în jurul tău, dar, mai cu seamă, în tine un cerc de fier, al liniștii. Să înveți să disprețuiești totul, în afară de zborul avîntat al spiritului. Adu-ți aminte de Epicur : de ești nevoit să trăiești în mijlocul mulțimii — retrage-te în tine...

Servius își înfipse degetele în speteaza jilțului : înțelese că a pierdut. Lucius își privi părințele și, din ochi, îi spunea același lucru : ai pierdut ! Urmară cîteva clipe de tăcere. Apoi :

— Bine, dar vechea dorință, dorința aceea nețărmurită... repetă Servius pătimaș. Nu în folosul meu, ci pentru binele obștesc...

Seneca îl întrerupse :

— Dorința pătimașă nu cunoaște margini. Dar natura, potrivit căreia omul ar trebui să trăiască, își are limitele ei. Într-o privință, ai dreptate : cel ce se gîndește numai la binele lui, nu poate trăi fericit...

— Păi, vezi, izbucni Servius. Tu însuți, nu demult, ai declarat public la termele lui Agrippa : viața înseamnă luptă.

Seneca se ghemui în mantia lui, scuturat de o nouă criză de tuse. Apoi întrebă încet :

— Cine vrea astăzi să lupte, Servius ? Și cu cine ? Poate tu ?

De data aceasta, Servius se stăpîni ; acum vocea lui părea calmă :

— Eu ? Ce-ți veni, scumpul meu ? La vîrsta mea ? Nu mai sînt bun de nici o luptă. Cît despre fiul meu, el e acum soldatul împăratului, și-a atras bunăvoința cezarului, de la care va primi toate onorurile — îl așteaptă, fără îndoială, o funcție înaltă...

„Ia te uită, la ce-i sînt bun tatălui meu ! își spuse în gînd Lucius. E mai deștept decît Mercur. Se pricepe să joace rolul vicleanului.“

Și Servius adăugă pe un ton misterios :

— Pe culoarele senatului se șoptește că împăratul e suferind, aproape să se stingă. Ai auzit ceva despre asta ?... În schimb, de la Capri plouă în fiecare zi cu sentințe de condamnare la moarte — o știi prea bine. Se spune că ar fi un grup de cîțiva descreierați care vor să grăbească mersul bolii... Ce naivitate ! În cercul acesta de fier din jurul nostru, spune și tu — nu-i curată sinucidere ? ! Dar nu se vor încumeta...

Seneca zîmbi ușor :

— La multe fapte nu ne încumetăm ; nu pentru că acestea ar fi prea grele, dar ni se par grele tocmai pentru că nu ne hotărîm la ele...

— Excelentă formulare ! sări Lucius entuziasmat. Servius își înălță capul.

— Numai că puterile noastre, își urmă Seneca firul gîndurilor, trebuie să fie pe măsura faptelor pe care vrem să le întreprindem. Acum, vocea lui era aspră : Dar aceasta, dragii mei, urmă el, se întîmplă foarte rar. Violența a fost și va rămîne întotdeauna un mare rău. Viața constă din contrarii. Pe de o parte, e bine să preferi moartea în locul celei mai plăcute sclavii. Pe de altă parte însă cunoaștem vechea și înțeleapta deviză :

„*Quieta non movere*“ ! ¹ Nu tulbura liniștea. Ros-togolești o pietricică și te îngroapă o avalanșă... Treptat, filozoful aduse vorba pe alt făgaș : Ai fost curios să-mi vezi noua vilă, Servius. Te-ai mirat de ce mi-am înjghebat o nouă reședință, departe de oraș, aici, pe Via Appia, când am la Roma o casă splendidă și, pe deasupra, o vilă pe Esquilin. Pe mine am să te rog să mă ierți, dar trecerile de la cald la rece mi-ar răscoli și mai mult astmul, te va conduce administratorul meu și-ți vei da singur seama de ce m-am mutat aici. Între timp, Lucius îmi va povesti câte ceva despre el, nu-i așa, dragul meu ? Nu ne-am mai văzut de trei ani...

Servius ieși, însoțit de administrator. Asculta distrat explicațiile pe care acesta le dădea cu amabilitate despre instalațiile de încălzire și izolația acustică a încăperilor care trebuiau să-i asigure lui Seneca liniștea și condiții optime de lucru. Vila, nu prea mare, era amenajată cu gust, dar modest, fără acele zorzoane pompoase cu care erau încărcate vilele bogătașilor romani. Șopotitul fântinii din peristil avea darul să calmeze. Casa și grădina erau împodobite cu numeroase sculpturi. Pallas Athena, zeița înțelepciunii, domina cu prestanță această societate de marmură. Servius recepta totul din priviri, dar gândul lui era în altă parte : pe Seneca nu-l convinsese și nici nu-l va convinge. Și totuși ceva îl bucura : certitudinea că filozoful nu-l va trăda, și nici nu se va ridica împotriva. E mult prea prudent ca s-o facă. Puțin îi pasă lui că Roma se frământă, îi este absolut indiferent dacă securea călăului

¹ *Stare decisis, et non quieta movere* — să lăsăm lucrurile cum sînt și să nu tulburăm ceea ce este liniștit (lat.).

va reteza o sută de senatori ; nu-l interesează nimic altceva decât liniștea lui în acest refugiu, ca să poată medita ! Iar dacă va dori cineva să scoată castanele din foc, pentru binele Romei, el va rămîne un simplu spectator, nu va mișca un deget. Servius nu mai avea nici un chef să continue discuția cu Seneca. Prelungi anume vizitarea grădinilor, ajunse pînă la locul cel mai înalt, pe un platou, unde nouă muze albe îl înconjurau pe Apolo cu lira lui avîntată. De aici se deschidea o priveliște minunată a Romei. Ceru apoi să i se arate *ergastulum*-ul ¹ — se miră că nu se vedeau în el obișnuitele fiare și cătușe pentru sclavii ce se fac vinovați de fapte neîngăduite, observă cît de bine sînt îmbrăcați sclavii lui Seneca și află cu uimire că uneori însuși filozoful stătea și mîncea la aceeași masă cu ei. „Sclavul e prietenul nostru umil“, obișnuiește să spună, dar de eliberat, nu-i eliberează. Ipocritul ! Servius își manifestă dorința de a vizita și grădina de flori, unde începuseră muncile de primăvară ; străbătu pîlcul de pini, pînă în apropierea micului eleșteu, ca să-și mai liniștească nervii biciuiți...

Între timp, Lucius picură din vin întru cinstirea Minervei, închină în sănătatea gazdei și sorbi cu poftă din excelenta licoare de Chios, rezervată pentru oaspeți. Seneca bău apă. Modestie ? Nu, sobrietate.

— O veche deprindere, dragă Lucius ; precum vezi, nu m-am schimbat. Dimineata mănînc fructe în loc de plăcintă, la prînz friptura o înlocuiesc cu legume, iar în loc de pîine consum smochine uscate ; dorm pe un pat tare și refuz pomezile aromate și baia de aburi. Halal roman, ce zici ?

¹ *Ergastulum* — închisoare pentru sclavi.

Vrea să se deosebească de ceilalți, se gîndi Lucius. Vrea să pară original, îi place să strălucească prin fraze sentențioase, pline de efect, se spune despre el. Dar nu-i adevărat, asta-i minciună ! Îl invidiază toți pentru spiritul lui. De ce nu strălucesc acei care-l bîrfesc și-l calomniază ?

Vorbiră puțin de vremurile cînd Seneca îl învăța pe Lucius retorica, apoi Lucius îi povesti cîte ceva despre Siria, dar amîndoi simțeau că una spun și alta gîndesc.

Lucius era tulbure, simțea un fior lăuntric. Venise aici ca un om nehotărît, frînt în două, bijbîind prin îndoieli, frămîntat de nesiguranță. De partea cui să treacă : de partea tatălui său sau a împăratului ? Ce hotărîre să ia : pentru conspirație, în favoarea republicii, sau pentru credința soldatului față de comandantul său ? Simțirea lui, toată dragostea de copil și respectul datorat părintelui îl atrag spre tatăl său. Dorința pătimașă de a se distinge, ambiția de a cuceri cît mai repede onorurile cele mai înalte îl împing spre împărat. Și această problemă încurcată, a cărei miză este însuși capul lui, e complicată și mai mult de femei. Afecțiunea, sentimentul datoriei îl apropie de Torquata, simțurile îl îndeamnă spre Valeria. Tatăl și Torquata — împăratul și Valeria, aceste două lumi se conturează în fața lui ca două tabere vrăjmașe, de neîmpăcat. „Pentru numele zeilor, de partea cui să trec ? Va izbuti oare Seneca să-mi taie acest nod gordian ?“

Tăceau amîndoi. Parcă se și făcea auzită această tăcere a lor, în care se simțea zvîcnetul încordării. Deodată, se auzi un țîrîit sonor : niște sunete mărunte, tremurate, ca și cînd undeva, pe-a-proape, niște degete fine ar fi atins strunele unei harfe nevăzute. Seneca surprinse privirea mirată

a tînărului, se ridică din fotoliu și dădu la o parte draperia ce-i despărțea de peristil. O colivie mică, frumos lucrată, era atîrnată de un pilastru de marmură. Din ea se revărsau aceste sunete.

— Îmi cîntă cicada. E una din plăcerile mele. La Cordoba găsești asemenea colivioare cu cicade în fiecare *patium*. Un crîmpei de natură vie în casă.

Cîntecul greierului îl tulbură pe Lucius și mai mult. Un cîntec neîntrerupt și monoton, asemenea sunetelor stropilor de apă ce picură ritmic în globul de sticlă al clepsidrei, asemenea ciocănitului insistent și sîcîitor al carilor. Aceste sunete îi ciocănesc nervii și-i împrăstie gîndurile. Din peristil venea un suflu de aer rece. Filozoful se strînse înfrigurat în mantia lui. Lucius se ridică și se duse să tragă draperia la loc. Seneca îi mulțumi cu un surîs. În acest zîmbet era și răspunsul pe care Lucius îl aștepta de la el. În sinea lui, filozoful își spunea : „Ia te uită, tatăl și fiul, amîndoi cuprinși de neliniște, de nesiguranță, frămîntați de probleme. Bătrînul ar vrea să mă alătur republicanilor. Să merg cu conspiratorii și să-i sfătuiesc cum să-l lichideze, în chipul cel mai iscusit, pe Tiberius. Ar vrea să mă bat pentru puterea senatului, pentru această haită de hrăpăreți, cu excepția cîtorva persoane onorabile. Numai că eu doresc cu totul altceva : să mă pot concentra. Vreau să meditez, să-mi aștern gîndurile și să mă bat pentru ca spiritul uman să fie recunoscut drept cea mai înaltă valoare a omenirii. Vreau liniște. De aceea l-am și refuzat. Poate că am fost prea tăios. Fiecare e într-o veșnică goană după ceva. Dar Lucius ce-o fi urmărind ? E tînăr, sănătos, frumos și bogat. Lui ce-i lipsește ? O fi ceva dacă unui om de douăzeci și

cinci de ani îi tremură mîna în asemenea hal ! Te pomenești că-l apasă și-l întristează același lucru ca și pe tatăl său !“

Lui Lucius îi tremurase mîna în timp ce ridicase cupa cu vin. Acum însă se trezise în el soldatul care ia cu asalt un oraș al inamicului cu atîta furie, încît puțin îi pasă dacă în toiul luptei va cădea. Hotărî să lovească cel dintîi :

— Spune-mi, bunul și înțeleptul meu dascăl, cine e mai presus : părintele tău, sau cezarul ?

Seneca îl sfredeli pe tînăr cu privirea-i pătrunzătoare și citeva clipe îl cercetă în tăcere.

Cîte contradicții sfîșie sufletul unui om ! Ce cumplit e să te afli la o asemenea răs_pîntie ! Își aminti ce spusese cu puțin timp înainte Servius despre fiul său : și-a atras bunăvoința împăratului, de la el așteaptă să primească toate onorurile unicului lui fiu. Unicul urmaș al unei familii de republicani. Strănepotul lui Cato Minor, care și-a pus capăt zilelor pentru că văzuse cu ochii lui pieirea republicii. Filozoful era profund afectat de dilema în care se afla elevul lui. Ezita să-și asume răspunderea pentru viața acestui tînăr, în stare să se avînte fără preget și cu toată pasiunea pe calea pe care el i-ar fi arătat-o. Ce-i de făcut ? Îl apucă pe Lucius de braț și-i spuse cu duioșie :

— Cine sînt eu ca să-mi arog dreptul să-ți dau sfaturi într-o dilemă atît de gravă, scumpul meu ? În singurătatea mea, mă aflu departe de viață. Dar pentru că m-ai întreat, îți voi răspunde : consultă-ți rațiunea !

Lucius era alb ca *byssus*-ul togii sale. Gîndurile îi zburau cu o iuțeală sălbatică, se izbeau între ele, descumpănite de acest răspuns. „Totuși, sfatul — consultă-ți rațiunea — înseamnă să nu te lași copleșit de sentimente. Dar ce spunea ra-

țiunea ? Rațiunea refuză tot ce-i riscant. Rațiunea vrea să urmez o cale dreaptă, sigură : în toate să mă disting, să fiu mereu în frunte.” Cuvintele filozofului se potriveau întocmai cu gândurile lui, îi sprijineau dorințele pline de ambiție, îl îndemneau să-și urmărească țelul, să-l atingă, de-ar fi chiar să calce și peste cadavre.

Și din nou auzi vocea lui Seneca :

— Un om de onoare va face întotdeauna ceea ce-i dictează conștiința, ca să-și păstreze numele curat, chiar dacă acest lucru e foarte greu, păgubitor și chiar primejdios...

Lucius nu-și mai credea urechilor. Mai întâi într-un fel, și pe urmă tocmai contrariul. Bine, dar aceste sfaturi se bat cap în cap ! Umbla prin încăpere încurcat, dezamăgit. Își simțea sufletul tot mai răvășit.

Cu un aer grav, chiar posomorît, filozoful îl cerceta pe tînăr. Acum nu mai vorbeau. Cicada tulbura tăcerea cu țîrîitul ei monoton.

Servius se reîntoarce din plimbarea lui, laudă vila și grădina filozofului Seneca, aprecie liniștea cuibului clădit în afara orașului, în această oază a naturii, un adevărat paradis. Apoi oaspeții își luară rămas bun. Seneca îl îmbrățișă pe Lucius. Servius mai întîrzie cîteva clipe plecarea, întrebîndu-l pe filozof la ce lucrează.

— Scriu o tragedie. Pe o temă grecească : Medeea.

— Ah, Medeea ! Eroina care a știut să-și răzbune onoarea călcată în picioare, spuse Servius. O femeie neînfrică, vitează.

Seneca dădu din cap :

— Omul viteaz nu fuge niciodată de hotărîrile sale ; destinul, care pe cei lași îi strivește, celor viteji le vine într-ajutor...

Servius se uită la filozof cu mirare. Rostise aceste cuvinte intenționat, în clipa despărțirii ? De bună seamă. Nu obișnuia niciodată să arunce vorbele în vînt. „Înțeleg : nu merge cu noi, dar ne aprobă.“ Îi mulțumi din privire și-l îmbrățișă. Și în timp ce-i vorbea lui Seneca, se uita cu înțeles la fiul său.

— Îți mulțumesc, dragul meu Annaeus. E foarte frumos din partea ta că nu l-ai dat uitării pe tatăl tău, republicanul !

Lucius se îndreptă spre ieșire. Seneca simți o vagă neliniște. Nu cumva am exagerat ? Sau poate exagerează Servius, orbit de pasiunea lui ?

— Eu, dragul meu Servius, doresc, într-adevăr, din toată inima, un singur lucru : liniștea. Iertați-mă, sînt suferind și trebuie să mă despart de voi aici. Și v-aș mai ruga să mă iertați dacă prin spusele mele v-am făcut cumva impresia că aș fi mai înțelept decît voi. Știți bine că nu-i așa...

În fața porții așteptau sclavii lui Servius, cu lectica pregătită. Ploaia se oprise. Era o zi rece, aerul proaspăt.

— Aș vrea să merg pe jos, tată, m-am obișnuit cu marșurile lungi și-mi lipsește aerul...

Servius, plin de mulțumire, nu observă licărul din ochii fiului său. Îi surîse binevoitor : a înțeles și el ceea ce am înțeles eu. Și acum, vrea să mediteze, să-și limpezească gândurile. Îi făcu din cap un semn de aprobare : lectica se puse în mișcare, legănîndu-se domol, în timp ce Lucius porni în pas ostășesc. Voia să-și domolească gândurile care-l purtau sălbatic, ca o cvadrigă trasă de cai nărăvași. Nu izbuti însă să le stăpînească. Pleca de la filozof mai nelămurit decît venise.

Era o noapte neagră, cu biciuirea aspră a vîntului de miazănoapte și cu ninsoare înghețată. În vale huruiau carele care aprovizionau Roma. Sute de luminițe, ca niște licurici, străjuiau piețele, numai palatele de pe coline dormeau risipite în beznă.

Un centurion pretorian și subalternul său urcau agale dealul Caelius. În mîna ofițerului fumega o torță; pașii lor, greoi, bubuiau pe caldarîm, spada scurtă, prinsă în cingătoare, zornăia ori de cîte ori se lovea de partea metalică a cizmelor. Din grădinile palatelor se auzea mieunatul plîngăreț al pisicilor, glasul prevestitor al primăverii.

În fața palatului în care locuia vestitul senator Aviola, cei doi prieteni se opriră. Centurionul izbi cu spada în poartă. Cîțiva cîini uriași se năpustiră spre grilaj cu un lătrat asurzitor, arătîndu-și colții feroși. Ieși portarul. După ce legă cîinii, frecîndu-se mereu la ochi, se îndreptă cu pași legănați spre poartă.

— În numele lui Macro, *praefectus praetorio*, deschide! strigă centurionul, cu voce tunătoare de bas. Avem un mesaj pentru stăpînul tău.

La lumina torței, portarul, amețit de somn, recunoscînd uniforme pretorienilor, spaima Romei. Bolborosi pe sub nas niște văicăreli și se întoarse, împleticindu-se, spre palat. O luă de-a curmezișul atriumului luminat doar de mucerile aprinse din fața altarului larilor, alergă năuc prin peristil și, cu sufletul la gură, ajunsese în dreptul dormitorului unde se odihnea stăpînul său.

Senatorul Aviola avea în noaptea aceea un somn agitat. Seara consumase, printre altele, o

porție zdravănă de murenă cu *garum*, deliciosul sos picant, un țipar marinat și un uger de purcea prăjit. Toate acestea mergeau cu băutură. Și senatorul băuse virtos din vinul greu, vezuvian, iar acum se zvîrcolea chinuit de un vis înspăimîntător : murena pe care o mîncase la cină n-avu ce face și reînvie, căpătînd niște proporții gigantice ; botul ei hulpav, cu dinții aseuțiți, ca niște țepi, îl apucase de picioare și ronțăia din ele, încet, încet, mai întii tălpile pînă la genunchi, și de aici mai departe pulpele, apropiindu-se de pîntece. Se trezi laș de nădușeală. Deasupra patului stătea, năîng, portarul și biîguia ceva despre pretorienii. Senatorul se ridică brusc și holbă niște ochi plini de nedumerire. Portarul îi repetă, gîfiînd, vestea cu care venise.

Aviola se cutremură. O groază, mai cumplită decît aceea din vis, îi puse un nod în gît ; se dădu repede jos din pat și începu să alerge prin *cubiculum*, desculț, ca ieșit din minți. După un timp, izbuti să bolborosească :

— Poștește-i în atrium și trimite sclavii să mă îmbrace.

Cu pasul greu, care făcea să duduie întregul palat, cei doi pretorienii înaintau pe pardoseala de mozaic a atriumului. Mozaicul o înfățișa pe Afro-dita ieșind din spuma mării. Centurionul se postă, insolent, cu picioarele pe sînii zeiței și își roti privirile prin încăperea ; chiar și în semiobscuritate rămîneau uluit de luxul care domnea aici. Prin deschizătura pătrată a *impluvium*-ului cobora în atrium o boare rece.

Deodată se auziră niște zgomote de pași tîrșiți. Aviola venea încet, spaima îi paralizase picioarele.

— Ce mi-ai adus, centurionule ? Vocea îi tremura. Avea fața buhăită, cu obrajii căzuți, amintind botul ciinilor de la poartă.

— *Praefectus praetorio* Gnaeus Naevius Sertorius Macro îți trimite un mesaj.

Aviola desfăcu sulul cu mâinile tremurînde și sub sigiliul cancelariei imperiale citi pe nerăsuflăte : „Cînd vei primi acest mesaj, te rog să te prezinți, de îndată, la mine. Macro.“

— Despre ce este vorba ? se bîlbîi senatorul.

— Nu știu, îi răspunse pretorianul cu mustață.

După care, centurionul și însoțitorul său îl salutară pe senator și făcură stînga-mprejur. Pașii lor grei dudură spre ieșire.

Aviola își trezi fiica.

— Tăticule, tăticule, plîngea ea cu sughițuri în timp ce-i îmbrățișa genunchii. Dar încrederea tinereții și dorința de a-și mîngîia părintele disperat o îndemnară să-l liniștească : Nu-ți fie teamă, tăticule. Poate că nu-i nimic grav. Cine știe, poate că vor iarăși un împrumut...

Da. Într-adevăr, Macro îi mai ceruse de cîteva ori bani cu împrumut. Cu amărîta dobîndă legală ; unde mai pui că niciodată nu i-a restituit un ban, fiind sigur că nimeni nu va îndrăzni să-i amintească de această datorie. Dar pentru împrumut nu se trimite în casă pretorianul. Unde s-a mai pomenit ca un creditor să fie chemat, în toiul nopții, la palatul imperial ? Nu, nu. Noaptea pîndește moartea, moartea care lovește pe la spate, mișelește...

Torquata auzise adeseori despre asemenea vizite nocturne. De obicei, mai toate aveau același deznodămînt înfiorător. Cu o săptămînă în urmă, tot noaptea, fusese chemat senatorul Turnius. Și nu s-a mai întors. În urma unui denunț, el fusese

sugrumat, în aceeași noapte chiar, în închisoarea mamertină¹, pentru crimă de lezmajestate. N-o fi vorba și aici de un denunț ? se gîndiră deopotrivă tatăl și fiica. Torquata izbucni în hohote de plîns, și nu mai contenea să sărute, cu dragoste, mîinile părintelui. În afară de Lucius și de mătușa ei, nu mai avea pe nimeni, era omul pentru care o singură ființă exista pe această lume, Torquata lui.

Aviola se cutremură din nou. O trase pe Torquata în *tablinum*, îi înmîină cheile de la sipetele de aur și de la casetele cu creanțe. Apoi îi șopti la ureche unde erau ascunse celelalte comori. Ah, numai să nu-ți fie confiscate după... Vai, ar fi îngrozitor !. Dacă nu i le vor lua, va fi cea mai bogată mireasă din tot imperiul. Dar i le vor confisca, așa fac ei întotdeauna... Acum plîngea el cu hohote. Pentru că asta era durerea lui cea mare. Îi vor lua dintr-o dată tot ce adunase timp de treizeci de ani !

— *Vae mihi et tibi, Torquata !*² O sărută, apoi ieși zdruncinat.

În fața porții îl așteptau sclavii cu lectica senatorială. Dacă ar fi observat chipurile lor, n-ar fi citit pe ele nici o umbră de compătimire. În timpul așteptării, fiecare dintre ei număraseră în gînd loviturile de bici, care, din porunca stăpînului, le sfișiaseră și carnea de pe spinare. Cu toții își aminteau de plînsul datornicilor care plecau de aici despuiați pînă la piele de acest ne-

¹ *Inchisoarea mamertină* — închisoare în Roma, păzită de soldați aduși din Sicilia (*mamertinus* — locuitor al Messinci).

² *Vae mihi et tibi, Torquata !* — Vai de mine și de tine, Torquata ! (Lat.)

milos cămătar. Acum i-a venit și lui rîndul să capete răsplata binemeritată.

La vale, cei doi pretorienii grăbiră pasul. Grăsunul, fericit că s-a isprăvit povestea, avea chef de vorbă. Centurionul însă, cu o mișcare a mîinii, îi făcu semn să tacă.

Lîngă eleșteu, în întuneric, îi așteptau cîțiva oameni.

— Sintem în siguranță aici ? întrebă centurionul. Cufundară repede torța în apă ; se auzi un sfîrșit prelung.

— Nici o grijă, răspunse Volumnia. Ei, cum a fost ?

— Strașnic ! se grăbi să răspundă Lucrinus. Apoi se întoarse spre Fabius : Ce zici, m-am ținut bine, ori ba ?

— Nu te mai umfla în pene de pomană ! Ce să spun, mare ispravă am făcut ! Și acum, iute, jos cu torțele astea !

Dezbrăcatul și îmbrăcatul la actori durează doar cîteva clipe. Între timp, Volumnia făcu rost de două pietroaie și uniformele, îngreunate, se lăsară la fundul apei.

— Ia spune, o mai întrebă Fabius pe Volumnia, trucul cu lectica s-a pus la cale ?

Femeia rîse înfundat.

— Și încă cum ! S-a nimerit ca tocmai astăzi Mucius să fie de serviciu la poartă. Ne-a făgăduit ajutor. E un om de nădejde. Îl cunosc din cîrciuma noastră. Nu așteaptă decît semnalul nostru și știe el ce are de făcut...

— Psst !

La un semn al lui Fabius, se pitiră cu toții în desișul de tuia. Pe drum coborau sclavii cu lec-

tica lui Aviola. Actorii îi lăsară să se depărteze, apoi porniră în urma lor.

Sclavii înaintau de-a lungul cercului. De sub luminile roșii ale felinarelor atârinate la intrările lupanarelor, apăreau și dispăreau umbrele distinșilor cheflii. Oamenii de rînd, care fuseseră să se dreagă nițel, cu un pumn de *assi*, într-un bordel ieftin sau în vreo tavernă periferică, se uitau cu gura căscată sau porneau în urma cortegiului, plini de curiozitate, așa cum se întîmplă de obicei la Roma. Dacă în lectică se afla vreun nobil simpatizat de popor, apariția lui era întîmpinată cu aplauze. Cel ce nu se bucura însă de simpatie era împrôscat cu înjurături și batjocură.

— Pe cine duc ? Pe Aviola ? Aha, lipitoarea aceea care sugă sîngele oamenilor ! Și unde-l cară, acum, în toiul nopții ?

Li se alăturară hamalii și barcagiii, care, cu mult înainte de revărsatul zorilor, se grăbeau la lucru spre portul Emporia.

Aviola coborî anevoie din lectică. Sclavii o traseră apoi deoparte și, lipindu-și călcîiele, se uitară îndelung după stăpînul lor. Se întoarce, ori nu se mai întoarce ? Ah, de nu s-ar mai întoarce !

Garda de la poarta palatului dădu onorul togii senatoriale. Flăcările torțelor filfiau în bătaia vîntului. Apropiindu-se de comandantul gărzii, de atîta spaimă, senatorului Aviola i se frîngeau picioarele de la genunchi.

— Prietene, am fost chemat de urgență la *prae-fectus praetorio* Macro. Aici e mesajul lui...

Comandantul ridică, mirat, din sprîncene, luă sulul și, după ce-l rugă pe senator să aștepte puțin, intră în palat.

Mulțimea curioșilor se înghesuia în jurul porții. Lectica și sclavii rămaseră undeva, în spatele mul-

țimii. La un moment dat, se apropie de ei un tânăr pretorian.

— Cine-i supraveghetorul ? întrebă el cu o voce de stăpîn.

Omul care-i supraveghea pe sclavii lui Aviola sări ca ars. Pretorianul continuă pe același ton.

— Stăpînul vostru va ieși pe poarta din dos. Acolo trebuie să-l așteptați. Urmați-mă.

Supraveghetorul dădu din cap respectuos, sclavii ridicară lectica și porniră în urma lui.

Santinelele de la poartă îl cercetau, curioși, pe Aviola și vorbeau încet, ca într-o doară, dar cu ostentație :

— La naiba, ce s-o fi întîmplat, de l-au chemat în toiul nopții ? E de rău !... Să știi c-a pățit-o !

Aviola auzea tot. Broboane de sudoare rece îi acoperiră fruntea, se simțea la un pas de leșin. Observațiile santinelor erau auzite și de cei din fruntea mulțimii ; aceștia comentau în bătaie de joc :

— Uite, pun rămașag că lipitoarea asta își face acum socoteala cît la sută o să-i iasă din povestea asta ! Pe naiba ! Tū nu vezi că-i alb la față ca puful de gîscă ? Pesemne că a feștelit-o rău de tot, colo sus, dacă s-au apucat să-l ia cu împrumut acum, în toiul nopții. Pregătește-ți obolul pentru Charon, borțosule !

Aviola suferea cumplit. Inima i-o luase razna în piept, ochii i se împăienjeniseră. Deodată, se clătină, gata să se prăbușească. Santinelele îl prinseră pe brațe și-l sprijiniră să nu cadă.

În sfîrșit, sosi și comandantul. Avea colțul gurii încrețit de un zîmbet misterios.

— Distinse domn ! Mă vād nevoit să-ți spun că ai fost victima unei farse. *Praefectus praetorio* este plecat de ieri din Roma. Nici unul dintre ofi-

terii lui nu știe nimic despre această chestiune. Mesajul e plastografiat, sigiliul falsificat...

Se așternu un moment de tăcere. După care mulțimea explodează într-un râs infernal. Riseră cu poftă și cei din garda palatului.

Aviola răsuflă ușurat. Așadar, era salvat ! Se învioră ca prin farmec. Renunță să mai bată, ca de obicei, din palme pentru a-i vesti pe sclavi să se strecoare cu lectica prin mulțime. Preferă să se îndepărteze cât mai repede de această casă. Începu să se înghesuie prin mulțime, încercînd să ajungă cât mai repede la locul unde se afla lectica lui. Oamenii îl trăgeau de togă, îl plesneau peste spinare și-i rîdeau în obraz. În cele din urmă, izbuti să-și facă loc prin mulțime. Dar lectica ia-o de unde nu-i ! Descumpănit, își roti privirile jur împrejur, dar nu văzu nimic, nicăieri ; zdrențăroșii îl înconjurau, se lipeau de el, zbieretele lor nesuferite îl asurzeau, iar gurile lor duhneau chiar sub nasul lui a băutură ieftină. Îl cuprinse furia, își strigă sclavii, dar nu auzi alt răspuns decît risul acela dezgustător și țipetele și mai dezgustătoare ce se stîrneau din mulțime :

— Te așteaptă acasă, cămătarule ! Au luat-o înainte ! Nu binevoiește domnul senator s-o întindă o dată și pe jos ? Noi, de cînd ne știm, tot pe jos... pe jos, pe jos...

Aviola se căznea să răzbată prin mulțimea sîcîitoare. Să cheme în ajutor pretorienii ? Nu, mai bine nu ! În sfîrșit, reuși să se strecoare din hărmălaia aceea. Atît cît îi permitea trupul său vîluminos, senatorul porni grăbit pe Clivum Victoriae, la vale, spre for. Mulțimea — după el ; tropăia, striga, se strîmba în urma lui și creștea, văzînd cu ochii. Un ou clocit îi profană toga. Ur-mătorul i se lîpi, plescîind, de ceafa grasă. Se po-

ticnea, din greu, la fiecare pas, asediat din toate părțile de rîsete furtunoase, pocnit cu sîmburi de măsline, improșcat cu înjurături.

Oamenii se țineau scai după el, ca un roi de tăuni în urma unui cal proaspăt jugănit. Și în spatele acestei sărăcimi gălăgioase, lectica senatorială se legăna, goală, pe brațele celor opt sclavi. Aceștia nu păreau să se grăbească — tot n-aveau cum să ajungă la stăpînul lor. Ascultau și ei, priveau, rîdeau, întocmai ca și cei din fața lor. Știau bine că acasă îi așteaptă oricum o ciomăgeală în lege, dar desfătarea de care aveau parte acum merita această jertfă. Jumulit, murdar, hăituit și sleit de puteri, senatorul se împleticea în drum spre casă gîfiind zgomotos. Abia la trei sute de pași de palat sclavii se hotărîră s-o ia înaintea celorlalți și-l ajunseră din urmă pe stăpînul lor. Cu o revărsare de scuze și justificări, își instalară stăpînul în lectică.

Între timp, întreaga Romă aflase de strălucita farsă jucată ilustrului senator și se tăvălea de rîs.

Din mulțime se desprinsese, discret, un mic grup format din trei bărbați și o femeie. Se îndreptau spre mahalaua de peste Tibru; trecură podul și dădură buzna în cocioaba lui Scaurus.

Bătrînul se întorsese nu demult de la pescuit și mirosul de pește te izbea de la o poștă. Pe foc fierbea ciorba pescărească. Cei patru umplură micuța încăpere cu vacarmul lor, de se cutremură căscioara din temelii. Printre explozii de rîs, îi povesteau bătrînului cum au decurs lucrurile. Acesta se înfurie că nu l-au luat cu ei, dar în același timp rîdea și el zgomotos, cît îl ținea gura. Cînd se săturară de urlete și rîs, de-i durea și

burta, începură să vorbească despre cele întâmplate.

— Ai fost un centurion colosal, Fabius ! exclamă Volumnia, încîndu-se de rîs.

— Cum, și eu nimic ? Vă asigur că de mine s-a speriat mai tare decît de el ! se fălea Lucrinus, întrebînd parcă din ochi de ce nu pică nimic din povestea asta. Fabius îi surprinse privirea și trase de sub pat un ulcior de vin. Băură zdravăn, cu sete.

Fața lui Gravus exprima îngrijorare :

— Ce ne facem dacă ne dibuiesc...

— Ce-ți vîri tu nasul unde nu-ți fierbe oala, nenorocitul ? Ai avut vreun amestec ? se repezi, viteaz, Lucrinus. Ție n-are de ce să-ți fie frică...

— Bine, bine, dar o să începă cercetări, anchete, interogatorii, continuă să se lamenteze Gravus.

În curticică se auzi zgomot de pași energici. Gravus rămase cu ochii holbați spre ușă. Nimeni nu mai suflă o vorbă. O izbitură, și ușa se deschise spărgînd tăcerea mormîntală. Apoi, prin crăpătura ușii, se furișă înăuntru o căpățînă zbîrlită ca un arici, cu gura întinsă, pînă la urechi de atîta rîs :

— Bravo, Fabius, grozav i-ai copt-o cămătarului. I-ai plătit cu vîrf și îndesat exilul !

— Trăsni-te-ar să te trăsnească, ariciule ! suflă Gravus, ușurat.

— Ce tot trăncănești, vecine ? Ce fel de cămătar ? spuse Fabius cu un aer mirat.

— Haide, nu te mai prefac ! O Romă întreagă știe. Pe noi nu ne duci ! Și nici nu văd de ce ? Ține minte ce-ți spun : de-o fi cumva vreo aiureală, să știi că eu, Darius și cu Scoppa — sînt și ei, aici, afară — am băut cu tine toată noaptea, în cocioaba

asta, e limpede ? Jurăm pe cei doisprezece zei principali, s-a înțeles ?

Fabius dădu din cap ștângărește :

— Crezi că doisprezece ajung ? La nevoie, mai puneți unul și de la voi, ce zici ?

Și-i invită pe cei trei să bea cu ei în cinstea acestui alibi.

Se lumină de ziuă. Era timpul să plece. Actorii își luară rămas bun și se împrăștiară. După ei se ridică și Fabius, își aruncă pe umeri mantia cu glugă și ieși afară. Afară ziua se îngîna cu noaptea. Să se culce ? Ce rost ar avea ? Și așa se va întâmpla ca nopțile trecute : în locul lui Hypnos îi va lipi pleoapele fetișcana aceea oacheșă ; dar nu ca să doarmă : coama despletită a părului de smoală îi aduce noaptea, dar strălucirea din ochii ei nu-l lasă să ațipească. Numai demonii știu ce-o mai fi și cu povestea asta. „Mă duc s-o văd,” își spuse Fabius în cele din urmă, și porni spre cocioaba lui Balbus.

Balbus, unchiul Quirinei, se deșteptase. Imbrăcat în tunica-i de postav cenușiu, se învîrtea în jurul focului și prepara ciorba de dimineață. Quirina dormea încă în cămăruță, și el umbla în vîrful picioarelor, să n-o trezească. Își pregătea, în paporniță, piinea, brînză, ceapa și o cănuță cu vin pentru prînz. De ani de zile lucra în atelierul aurului Turpino din for. Turpino avea zece lucrători ; Balbus se dovedise a fi, dintre toți, cel mai îndemînat, cîștiga peste șaptezeci de sesterți pe săptămînă.

Era un holtei bătrîn, sfios, din pricina cocoșei sale. Infirmitatea aceasta făcuse din el un om închis, singuratic, dar ca să aibă și el parte de o vorbă bună, tovarășii săi îl atrăgeau în mijlocul lor. Cînd

erau bine dispuși, făceau pe protectorii. Cînd se întîmpla să coboare din pat cu stîngul, își băteau joc, fără-milă, de infirmitatea lui. Apoi, cînd se limpezeau, își desfăceau din nou deasupra cocoșatului aripile ocrotitoare ale celor mai puternici, pentru ca, după puțin timp, să-l bruftuluiască în lege. Așa se face că, mai întotdeauna, Balbus era singur cuc. Și cu toate acestea, iubea viața.

Cu un an în urmă, cînd Quirina fugise de la maică-sa, din Ostia, ca să-și jertfească Terpsihorei tinerețea, el îi oferise adăpost sub acoperișul său. Fetișcana aceasta pirpirie și oacheșă îi umplea singurătatea cu risul ei cristalin. Balbus își găsisese deodată un rost în viață, avea acum pentru cine să trăiască, și venea acasă bucuros. Meșterise dintr-o tinichea de aramă o pușculiță, îi împodobise căpăcelul cu frunze de viță și strînsese în această cutie as lingă as pînă se adunară o grămadă ; îi schimbase apoi în sesterți, iar acum, în pușculița lui străluceau și doi aurei : asta pentru zestreă fetei. Flăcăii se țineau scai după drăgălașa lui nepoată, dar Quirina parcă nici n-ar fi băgat de seamă privirile lor drăgăstoase, și nici n-ar fi auzit vorbele lor măgulitoare și ademenitoare. Dar iată că se înapoie din exil Fabius. În noaptea aceea după întoarcerea lui, Balbus a auzit din odăița fetei o cascadă de plîns. A doua zi, dimineăța, Quirina i-a spus, printre suspine, că pleacă înapoi la Ostia, la maică-sa. Dar n-a plecat. După cîteva zile, a început să cînte ca un sturz, iar prin peretele subțire el o auzea cum — în vis sau trează ? — striga numele lui Fabius.

Se neliniști. Era încredințat că Fabius n-o iubește pe Quirina. Pentru el, fără doar și poate, Quirina nu-i decît un prilej de distracție. Fata ia însă lucrurile prea în serios. A înflorit toată, stră-

lucește de jarul iubirii și parcă văd că în curînd o va întinde ca o smintită după măscăriciul ăsta. Să îndure lipsurile, mizeria și murdăria. Să doarmă prin cine știe ce cotloane întunecoase, pe paie mucegăite, unde mișună tot soiul de gîndaci și șobolani. Brrr !

Deodată, ciorba nu-i mai plăcu. Se ridică de la masă cu gîndul să toarne restul în găleata pregătită pentru capră, dar în clipa aceea tresări. De afară se auzeau pași, chiar în apropierea cocioabei. Se furișă încet pînă la ușă, o împinse ușor și zări prin crăpătură un bărbat într-o manta cenușie, cu glugă. „Așa umblă numai pușlamalele ! Un om cumsecade n-are nevoie să-și ascundă capul. O *hemina* de «durere de cap» aș fi în stare să beau, dacă ăsta nu-i Fabius ! După o noapte de chef, după ce a petrecut cu toate destrăbălatele, i-a venit acum pofta...” Balbus se cutremură de scîrbă și mînie. Încremenise locului, cu respirația tăiată, și asculta.

Fabius înconjură căsuța lui Balbus : o fi dormind lîngă fereastra aceasta acoperită cu pînză galbenă. Rîse, cu dispreț, de el însuși ; ia te uită, răsfățatul femeilor din Roma, favoritul actrițelor, al hetairelor și al matroanelor ; la fiecare pas, altă femeie, altă aventură. Iar a doua zi, fiecare dintre ele i se părea atît de departe, atît de străină, încît nici cum arată la față nu-și mai amintea. Și acum ? Se învîrte pe aici ca un boboc stîngaci, nu-i mai lipsește decît să și ofteze ca un îndrăgostit — ei, pe toate trăsnetele lui Jupiter ! „Ce-o mai fi și aiureala asta ? În ce boroboată am intrat ? De ce nu-mi mai iese din cap mititica asta ? Auzi, prostie ! Am poftă, o iau, mă bucur de ea cît vreau și cum îmi place, și pe urmă : Salve, Quirina, adio pentru totdeauna !”

Zîmbi ştrengăreşte, smulse de pe o crenguţă de ienupăr un pumn de boabe şi le azvîrli în fereastră.

Perdeaua galbenă se desfăcu şi Quirina privi afară. Ochii ei somnoroşi clipiră puţin în bătaia luminii, apoi îl zăriră pe Fabius şi începură să strălucească.

— Ce-i cu tine, Fabius, de ce te-ai sculat aşa devreme ? Surîsul îi dezgoli dinţii sclipitori. Ai şi venit să mă chemi la repetiţie ?

Ah, afurisitul ăsta de gîtlej, e atît de strangulat şi de înfundat ! Cu mare efort izbuti să-şi dea drumul glasului. Era însă o voce ciudată, străină, răguşită :

— Am trecut pe aici — aşa, din întîmplare...

— Cum, n-ai adormit de loc ?

— N-am dormit. Am fost în oraş...

„La chef ! Cu femei“, îi fulgeră prin minte Quirinei, şi de milă şi de ruşine, se făcu roşie la faţă şi pe gîtul dezgolit. El observă această schimbare, dar nu înţelegea nimic.

Balbus asculta fiecare vorbă şi se gîndea la acelaşi lucru, tremurînd de mînie.

— M-am dus să plătesc o datorie. Pe urmă ne-am apucat să bem, îi povesti Fabius fetei, plin de veselie.

Se uită la el şi spuse cu sufletul uşurat :

— Cui, cămătarului Aviola ?

— Da. Abia a putut duce dobînda pe care i-am dat-o.

Nu înţelese prea mare lucru, dar se lumină iarăşi la faţă. Zîmbi. El o privea, rîsul începu să-i slăbească, pînă se stinse de tot. Acum nu-i mai ardea de rîs. Îşi muşca buzele şi se trezi deodată că nu ştie ce să mai facă cu mîinile. Bătea pasul pe loc, cumpănindu-se de pe un picior pe altul, şi îi spuse cu gingăşie :

— Culcă-te la loc, Quirina. știi, eu... numai așa...

— Nu-i nimic. Mie-mi pare bine.

Uneori o clipă e cit un ceas, un simplu cuvînt cît o cuvîntare. Uneori omul e la un pas de nebunie. Un pas numai și... Dar nu, vocea lui răsună cu asprime :

— Culcă-te ! Mîine, la două ceasuri după răsăritul soarelui, avem repetiție.

— Abia mîine ! întrebă ea dezamăgită.

Uneori un singur cuvînt dezvăluie o mare taină. Balbus o auzi rostind acest nevinovat : „Abia mîine ?” Era ca și cînd i-ar fi făcut o declarație de dragoste acestei secături ! Și Fabius simțise acest lucru. Se luminea la față, dar spuse ca într-o doară, căutînd să pară indiferent :

— Azi după-amiază am drum pe aici. Dacă vrei, trec și pe la tine, să-ți spun ce-o să jucăm...

— Da, vreau, vreau ! Rîdea și fața, rîdea și glasul, rîdea toată ființa ei.

Fabius se răsuci brusc pe călcîie și porni cu pas domol. Nu mai întoarse capul. Rupse dintr-un tufiș o nuia și izbea cu ea în tot ce creștea pe drum, furios la culme că se lăsa dominat de această fetișcană.

Balbus tremura de ciudă. Ieși tiptil din casă și alergă în urma lui Fabius. Plin de hotărîre, îi aținu calea. Stătea acum în fața acestui găligan vînjos, ca un motănaș zbîrlit, gata să scuipe. Minia îi dădea putere.

— Ce vînt te-aduce pe-aici, cu noaptea-n cap, băiete ?

Fabius îl salută, cuviincios, pe cocoșat :

— Noroc, Balbus ! Am ieșit și eu să iau nițel aer...

— Nu mai spune, rînji Balbus, și tocmai pe la poarta casei mele ?

Fabius pricepu numaidecît despre ce era vorba. N-avea nici un chef să mintă.

— Da. Am venit să văd dacă s-a sculat Quirina...

— De ce n-o lași în pace ? izbucni cocoșatul. De ce ? Brațele sale lungi se agitară furios prin fața ochilor lui Fabius. De ce-o zăpăcești ? Vrei s-o seduci ? Balbus respira greu.

Fabius se apără :

— Nici vorbă de așa ceva, Balbus. E în trupa mea. Avem treabă împreună— asta-i tot.

— Cunosce eu treaba asta a ta, urlă, ca turbat, cocoșatul. Îmi închipui chiar foarte bine ce treabă grozavă trebuie să fie, mai cu seamă cînd e vorba de o fată frumoasă. Să-ți fie rușine ! Nu vezi că-i abia un copil ! Și tu... Cuvinte dintre cele mai tăioase i se îngrămădiră pe limbă și nu mai izbuti să le pună frîu. Și tu, flecarule, bătaușule, chefliule, muieraticule, tu vrei să...

Fabius îl asculta absent. Spuse îngîndurat :

— Cu Quirina nu-i așa... cu Quirina e cu totul altceva...

— Altceva ! Altceva ! îngîină batjocoritor Balbus. Ce altceva ? Așa spun toate lichelele, ca să aibă o scuză ! Ai scos-o din minți pe biata fată. Vrei s-o ai și pe urmă s-o arunci cît colo. Nu te mai preface ! Minți cu nerușinare ! Ești o pușlama !

Sprîncenele lui Fabius se încruntară amenințător. Actorul ridică mîna în care ținea nuiaua. Balbus făcu un pas mic înapoi, își linse buzele uscate și schimbă tonul.

— Uite ce-i, Fabius, începu el rugător. Tu ai atîtea fete, cu ghiotura, dacă vrei, este ? Las-o pe Quirina în pace ! Fii și tu om de înțeles ! Cu ce te alegi, dacă-i strici viața ? Își umflă pieptul și se îndreptă din șale : Sînt răspunzător de soarta ei, pricepi, omule ?

— Nu vreau să-i stric viața, Balbus, rosti Fabius cu glas potolit, dar numaidecît adăugă nerăbdător :
Și apoi, ea nu mai e un copil. Știe ea și singură ce are de făcut, e clar ? Salve !

Fabius porni, Balbus rămase ținut locului, uitându-se în urma lui.

Îl amenința cu pumnii și striga :

— Mă, nătărăule ! Să te mai prind că-mi calci vreodată pe aici ! Te învăț eu minte ! Pun mîna pe un par și te ciomănesc pînă te-oi face albastru-vînat, pe urmă îl rup pe spinarea ta...

Cocoșatul făcea fiere, o minie neputincioasă clo-cotea în el. Uită de papornița în care-și pregătise prînzul și o luă pe strada ce ducea spre pod. „«Știe ea și singură ce are de făcut.» Știe oare ? E îndrăgostită de el pînă în albul ochilor, și îndrăgostitul se protestește ca o oaie căpiată, nu mai știe ce face... Ce e de făcut ca s-o scap de pușlamaua asta ?“

Balbus mergea în neștire înainte, năpădit de gînduri negre. Fără să-și dea seama, se trezi în torentul de muncitori care treceau peste podul Aemilius, dincolo, pe malul stîng al Tibrului. Făceau tărăboi, chicoteau și se distrau pe seama lui Aviola, senatorul păcălit : Isteț flăcău Fabius al nostru !

Balbus era singurul dintre ei, care nu gîndea la fel despre Fabius.

Fiica lui Macro, Valeria, căreia poporul îi spunea „prințesa romană“, se trezi în patul ei din lemn de cedru.

Se mișcă încet sub cuvertura ușoară și albă ca zăpada, își întinse brațele și picioarele, strângînd puternic din pleoape. De cîteva zile se ascunde și veghează sub ele chipul unui tînăr. Din cînd în cînd, imaginea se destramă, iar atunci cînd deschide ochii începe să pălească, dar niciodată nu se stinge de tot.

Valeria surîde. Șopîrla galbenă din terariul aflat în preajma patului ei n-are cum să vadă acest lucru, în ciuda faptului că stă tot timpul cu ochii holbați la stăpîna sa. Nu-i poate zări zîmbetul, căci fața stăpînei e acoperită cu un strat gros de cocă frămîntată cu lapte de măgăriță, pentru ca tenul să se păstreze proaspăt și fraged. Sub o astfel de mască, încremenită, e cu neputință să surprinzi vreo mișcare.

Valeria apasă cu înverșunare pleoapele pe ochi ; cu aceeași înverșunare, reconstituie imaginea care o urmărește de atîtea zile, o persecută și nu-i dă răgaz să doarmă. Sub pleoape îl vede, neîncetat, pe Lucius.

Își mișcă ușor mîinile, închipuindu-și că-i mîngîie trăsăturile feței ; degetele i se afundă în salteaua moale și ei i se pare că i-au alunecat în părul lui mătăsos. Ar vrea să-și desfacă buzele ca pentru un sărut, dar masca îi strînge gura ca într-o menghină și nu-i permite nici o mișcare.

Întredeschide ochii, încet, cu grijă. Pe draperia roșie ce desparte *cubiculum*-ul de balcon a zărit o umbră. Ochii întredeschiși urmăresc cu insistență jocul draperiei care se umflă și se dezumflă necontenit. Pupilele verzi ale femeii se măresc și mișcarea umbrei pătrunde în ele : o mișcare îndrăzneată, bruscă, smucită, care se accelerează în pas cu respirația femeii.

Strînge pleoapele cu putere. Își acoperă ochii cu mîinile. Zadarnic. Imaginea nu vrea să dispară. Dimpotrivă, prinde mai multă viață, o copleșește.

Valeria se vede pe ea, cu ani în urmă : veșnic aceeași mișcare, de mii și mii de ori repetată, mașinal, fără simțuri, pînă la istovire, pînă la îngrețșare. Șoldurile stoarse de vlagă, sînii înțepați de dureri, gura îmbîcsită de mirosuri străine — o viață deșartă, dezgustătoare...

Tatăl ei, văcarul Macro, fusese eliberat din sclavie de stăpînul său și plecase la oaste. Mama rămăsese cu fetița pe latifundii.

Fire orgolioasă, insolentă și sălbatică, adolescența jinduia după lucruri frumoase. Era avidă de luxul și splendorile pe care le vedea la stăpînii tatălui său. Cum ar putea cîștiga un pumn de sesterți o fată frumoasă, senzuală și plină de grație, cu ochi de gazelă, cu mîini și picioare ca ale Afroditei ? Și-a părăsit mama — a fugit de la țară la oraș, și aici s-a descurcat. Spre dimineață, trupul ei de un alb imaculat era numai vînatăi lăsate de labelle brutale și grosolane ale atîtor neciopliți, iar ochii îi pluteau pierduți sub pleoape, stinși de oboseală. Din ceata de prostituate era cea mai tînără, cea mai arătoasă. Bordelul din Misena găzduia marinari, soldați, hamali. Încă de pe atunci Valeria era pretențioasă și nu accepta să se culce cu oricine. Pe cei soioși și murdari îi respingea fără ezitare. Îi plăcea frumosul și avea gust. Flori. Sandale elegante. Un *peplum* fin. Giuvaeruri.

Codoașa, patroana bordelului, înghițea cea mai mare parte din cîștigul ei. Dar și din puținul care-i rămînea ea a știut să strîngă, să-și cumpere un *chiton* străveziu, o brățară de argint, și să-și facă o pieptănătură la modă, așa cum purtau fiicele distinșilor patricieni.

Intr-o zi, marinarii o luară cu ei la un chef, la Pompei. Acolo văzu o lume nouă, necunoscută pînă atunci pentru ea. Orbită de albeața marmurii și de strălucirea aurului de pe statui și de pe haine, Valeria hoinări multă vreme printre coloanele templelor și contemplă splendorile ispititoare expuse în prăvălii. Se întorcea „acasă” singură, urmărită de ochii pofticioși ai bărbaților și de privirile pizmașe ale femeilor. La un moment dat, o mîină încărcată de giuvaeruri îi făcu semn dintr-o lectică ce se oprișe lîngă ea. Ochii negri ai elegantei femei o măsurară din creștet pînă-n tălpi : fața, sînii, șoldurile, membrele.

— Cine ești tu, fetiço ?

Valeria tresări. Apoi se uită la ea cu ochi cutezători și-i răspunse :

— Gloria din Misena.

— Și cine sînt părinții tăi ?

— Au murit amîndoi, minți ea fără rușine.

Nu-i fu greu să-și renege tatăl, pe atunci ostaș în legiunea a șaptea care uitase aproape că mai avea pe undeva o nevastă și o fată.

— Cîți ani ai ?

— Șaptesprezece, doamnă, spuse roșindu-se puțin pentru anul adăugat de la ea.

— Urcă în lectica mea și te asigur că n-o să-ți pară rău.

Se urcă șovăitoare și într-adevăr n-a avut ce regreta.

Casa de toleranță a Galinei Mora, din Pompei, avea două secții. Una, pentru oamenii de rînd, cealaltă, cu un etaj mai sus, destinată nobilimii din Campania. Aici, în splendoarea de la etajul întii, o conduse Galina Mora pe Valeria.

— Ah, ce minunăție ! Valeria fu cucerită de luxul răpitor, de îmbrăcămintea elegantă, de tot

ce-i era dat să vadă. Avea acum un dormitor numai al ei, pe pereți tablouri care ilustrau întocmai ceea ce făcea ea, în pat, cu musafirii ei. Amorul se plătea aici în dinari de argint. Noua slujitoare a Venerei se lăfăia și se desfăta aici în curățenie și bunăstare. Încetă să mai fie prostituata din port ; deveni hetairă. Învăță să scrie și să citească, de la colegile ei deprinse limba greacă, începu să cînte acompaniată de lăută, să danseze, să ducă o viață de cucoană și nu de prostituată flămîndă. Și totuși nimic nu se schimbă, simțea același lucru, noapte de noapte : gura îmbîcsită de mirosuri străine și trupul frînt de oboseală, extenuat, chinuit de dureri.

Întreprinderea Galinei Mora avea filiale în toate orașele mari din lumea veche ; în Alexandria, Caesareea, Antiohia, Pergam, Corint. Tocmai atunci se întîmplase ca filiala din Alexandria să înregistreze o scădere vertiginoasă a încasărilor. Galina o trimise acolo pe cea mai frumoasă dintre hetai-rele sale, pe Gloria. Valeria avu succes. Veneau la ea bogătașii din Naucratis, din Pelusium, Heliopolis și Memfis.

Alexandria era un oraș superb. Valeria nu se mai sătura să-l admire : templul lui Serapis, de propor-ții gigantice, minunatul lăcaș al Afroditei, în a cărui grădină creșteau mii de palmieri, templul lui Persefon, al lui Isis, al Astarteei. Hipodromul, tea-trele, promenada de pe dig, de-a lungul mării, pînă la Far. Bărbați și femei de toate națiile, din toate țările, cu pielea de toate nuanțele. Jos, lângă port, se afla Rhacotis, cartierul marinarilor și al băști-nașilor, proprietari de catîri. Aci aproape fiecare casă era cîrciumă sau bordel. Speluncă lângă spe-luncă, lupanar lângă lupanar. Pe zidurile lor erau scrise ofertele curtezanelor ;

— 1 000 sesterți o roșcată de Gallia, 500 de sesterți o frigiană. Același preț pentru o siriană, o iudee, o germană, o scită sau o iberică. O grecoaică, albă ca zăpada, numai 300 de sesterți ! Voluptatea la toate prețurile : mai ieftină sau mai scumpă... la alegere.

Întreprinderea Gălinei Mora era instalată într-o vilă somptuoasă, pe o colină din cartierul grecesc. Și viața Valeriei se scurse din nou, vreme de trei ani, aceeași, numai că, de data aceasta, ea căpătă culoarea aurului.

După aceea, tatăl ei, care între timp ajunsese subcomandantul legiunii de pretorienii, fu chemat la Roma. Atunci abia își aduse aminte de fiica lui, porunci să fie căutată și o luă pe Valeria la el. Ascensiunea lui a fost de-a dreptul amețitoare. După trădarea lui Sejan, cezarul căuta un om capabil să-i execute poruncile, dar care să se bucure totodată de simpatie în rîndurile soldaților. Îl descoperi pe acest bărbat în persoana lui Macro. Așa se face că sclavul și paznicul de vite de odinioară se trezi peste noapte comandantul tuturor pretorienilor și primul sfetnic al împăratului Tiberius. Valeria se mută în vila pe care cezarul i-o dăruise lui Macro. Nevestei de la țară acesta îi trimise bani de aur și o scrisoare de divorț. Se căsătorii apoi cu Ennia, o fată de viță nobilă.

Trecutul se perinda pe dinaintea ochilor Valeriei — un trecut care pînă acum o lăsase indiferentă. Astăzi însă o înspăimînta. Dar ea e fiica lui Macro și întocmai ca tatăl ei, nu se dă ușor bătută, atunci cînd și-a băgat ceva în cap. Nu-l dorește decît pe Lucius. Vrea ca Lucius s-o ia de soție. O fostă hetairă ? Ei și ?

„La urma urmelor, Iulia¹ n-a fost o tîrfă ?“ își spuse cu încăpăținare Valeria. Sub masca de aluat, fața ei tresări. Da, a fost. Se știe doar că însuși divinul Augustus a trimis-o în exil pentru destrăbălare, cu toate că era nepoata lui.

Pe cînd eu, eu nu mai sînt, se împotrivește Valeria tristeții care o apasă. Umbra de pe perdea și-a schimbat forma. Femeia se uită la draperia ce se leagănă ușor și se gîndește cum să-și ascundă trecutul față de Lucius. Și tot ea își dă răspunsul convingător : cine va îndrăzni s-o caute în „prințesa romană“ pe Gloria, hetaira din Alexandria ? Cine ?

Sări din pat, se repezi la draperie, o desfăcu și, o dată cu aerul răcoros, razele soarelui pătrunseră în încăpere ; nici urmă de umbre. Cu un gest mecanic apucă oglinda scumpă, de argint. Se cutremură. Mereu uita că dimineața chipul ei era o mască sumbră de aluat.

Bătu din palme. Sclava Adua veni să-i spele, cu lapte, masca de pe față, în care timp celelalte sclave îi pregăteau baia, parfumurile, alifiile pentru masaj, lacurile de unghii și tot felul de cutioare, castronașe, flaconașe cu pomezi, pensete și forfecuțe necesare diferitelor operații de înfrumusețare. O mare animație într-o tăcere plină de respect. Altădată, Valeria obișnuia să întrebe ce s-a mai întîmplat peste noapte prin împrejurimi ; astăzi însă tăcea. Era cufundată în gîndurile ei. Se îmbăie, porunci să fie masată și pieptănată. După plecarea sclavelor, se privi din nou în oglindă. Cu greu ar mai fi putut cineva s-o descopere acum pe prosti-

¹ *Iulia* — fiica lui Octavian August, căsătorită pe rînd cu Marcus Claudius Marcellus, cu Agrippa și cu împăratul Tiberius ; femeie celebră prin frumusețe și prin purtarea ei libertină.

tuata din lupanar. Nici măcar Galina n-ar mai fi recunoscut-o. Părul ei bogat, de culoare roșietică-aurie, e pieptănat pe spate în forma unui con prelung — coafură artistică a nobilelor romane, executată cu pricepere după sistemul grecesc ; sprincelele înălțate cu vopsea i-au schimbat cu totul înfățișarea ochilor. Păreau mai depărtați unul de altul, mai mari, cu o expresie de inocență ca a fetelor lipsite de experiență. Buzele, prea groase, sînt subțiate cu cinabru, iar umbrele albastrii de sub ochi i-au adîncit privirea, făcînd-o visătoare, melancolică. Valeria își zîmbi fericită, în oglinda de argint.

Trecu apoi în salonașul galben, camera ei preferată, și de aici ieși în balcon. Vila în care locuia era așezată pe panta Esquilinului, chiar sub porticul Liviei. Drept în față se vedeau acoperișurile clădirilor din for. Dincolo de for, în dreapta, se zărea Arxul, fortăreața romană. și templul Iunonei Moneta ; alături de templu și în față lui se înălța din Capitoliu statuia lui Jupiter, al cărui uriaș coif de aur se întrecea în strălucire cu marmura și lumina soarelui. Puțin mai la stînga, de după bătrînii stejari de pe Palatin, își întindea aripile vastul palat al împăratului Tiberius. De pe balconul Valeriei se deschidea perspectiva spre cea mai frumoasă și mai falnică parte a Romei. Spre centrul și inima ei.

Roma. Capitala lumii, orașul cel mai mare, cel mai bogat și cel mai frumos dintre toate ! Această metropolă, sclipind în aburii de aur strălucitori ca însuși soarele, trebuie să asculte și să se supună voinței tatălui ei. Iar ea, răsfățata tatei, poate să-și dorească și să aibă tot ce visează.

Își înălță brațele, mînele pallei de culoare portocalie alunecară pe mîinile ei albe ; își aruncă pri-

virile spre Palatin, în spatele căruia, la poalele Aventinului, se afla palatul familiei Curionilor.

Deodată, din *atrium* răsună un zgomot de pași grei. Îi recunosc. Arboră o mină potrivită pentru întâmpinarea părintelui.

Bolovănos și greoi, Macro intră în camera fetei. Gesturile lui largi, împrăștiate, și vocea groasă, tunătoare, umpleau întreaga încăpere.

— Ei, da afurisit de frumoasă mai ești pentru dimineață, fetițo ! Pentru cine, mă rog, te-ai gătit așa ?

Valeria zîmbi și-i întinse gura să fie sărutată.

— Spune-mi, scumpul meu tată, începu ea, alegîndu-și, din registrul variat al farmecelor vocale, tonul de fetiță răzgîiată ; spune-mi de cîți ani mă tot străduiesc ca să dau acestei pietre prețioase, dar neșlefuite, care este tatăl meu — se așeză într-un jilț — da, să-i dau luciul politeții mondene și un limbaj pe măsura înaltei poziții pe care o ocupă ?

De data aceasta, Macro n-o luă în glumă, ca de obicei :

— Mă doare-n cot șlefuiala ta.

Înțelesese că astăzi tatăl ei n-avea chef să primească lecții de comportare în societate, ca altădată ; sări din jilț, îl așeză în locul ei, îngenunche la picioarele lui și, învăluindu-l cu o privire plină de admirație, îi spuse grav, dar totodată cu duioșie :

— Mie îmi placi așa cum ești.

Macro nu se arăta prea încîntat de schimbarea rapidă în dispozițiile fiicei sale. Vreun capriciu ? Ce dedesubt o avea povestea asta ? Izbucni bănuitor :

— Ce ți s-a năzărit ? Ce mai vrei de la mine, femeiușco ?

Valeria stătu pe gînduri : ceea ce dorea ea acum tatăl ei nu-i putea da, în schimb, de ajutat, putea s-o ajute.

— Nu vreau nimic, tată. Am tot ce-mi trece prin minte, și totul de la tine, spuse ea, ocolind ceea ce o frămînta. Îi sărută mîna. Pe podul palmei lui rămase o mică seceră de culoarea carminului, forma buzelor ei. Macro își privi fiica iascoditor, și șterse roșeața de stola ei albă.

Ministrul avea în fața lui un confident și un sfetnic bun. Valeria e o femeie deșteaptă, pe care te poți bizui. Nu suflă nimănui o vorbă din tot ceea ce-i spune tatăl ei, tocmai pentru că e o femeie de nădejde și deșteaptă. E sigur de ea. Și Ennia e deșteaptă. Dar fiica e tot fiică, singele lui. Valeria știe cum merg treburile : tata a luat micul dejun cu Ennia și acum a venit aici, la Esquilin, să-și descarce sufletul. Îl întrebă ce-a mîncat de dimineață. Curcan și tocătură de pește. Ceru să i se aducă tatei vin alb, iar pentru ea pîine albă, măsline și fructe. Apoi, porunci sclavelor să se retragă.

Macro se întinse în jilț. A avut ieri o zi încărcată. Dimineața l-a primit pe proconsulul din Ahaia, apoi a dat directive chestorilor. A urmat, după aceea, consfătuirea cu trezorierul Callistus.

— Îl știi tu, acritura aia ; după-amiază am semnat documentele de stat privitoare la impozite și taxe, iar seara m-am certat cu legatul Dormius pe chestia noilor care de luptă pentru legiunea de pe Rin. Trăsni-l-ar Jupiter, pe el și drumurile din valea Rinului !

Își asculta părintele, zîmbitoare, și aștepta.

În camera luxoasă stăteau față în față, la o măsută de malahit, tatăl și fiica. Pe placa mesei, artistul făurise, într-o intarsie de aur, niște pătrățele, și în fiecare dintre ele era cîte un chip : un

soldat, un augur, un pontif, o distinsă matroană, un hoț de buzunare ținând în mână punga furată, un senator așezat într-un jilt de marmură, un actor cu o mască rînjită. Apolo cu lira avîntată, un burduhănos răpus de băutură, o hetairă, un nobil patrician călare, un gladiator și încă multe alte chipuri.

Macro era încruntat la față : că împăratul e pe ducă, asta-i fără doar și poate. Toată Roma simte că i se apropie sfîrșitul. „Cu acest gînd, întreaga Romă fierbe tot mai mult, de la o zi la alta. În fiecare tîrtăcuță se coace întrebarea : ce o să se întîmple după aceea ? Simt asta și la senatori, și la scribii mei, și la sclavii care mă masează. Ce gîndește poporul, puțin îmi pasă. Numai cu mintea, cu buzunarele goale și cu mîinile goale nu miști Roma din loc. Numai togile astea vîrgate îmi dau de furcă.”

Ciocăni cu degetul peste chipul senatorului.

— Îl vezi ? Înalt, distins. Servius Curio, în carne și oase. Făcu haz de această asemănare. Dumnealui, fără îndoială, se gîndește zi și noapte la restaurarea republicii.

— Ai vreo dovadă ? întrebă Valeria, răscolită de faptul că era vorba de tatăl lui Lucius.

Nu, nu are. E o presupunere.

— Nu mai strînge tu din umeri, am un miros, ca un cîine de vînătoare...

— Macro nu clădește nimic pe presupuneri... îi replică Valeriă, cu promptitudine. El trebuie să aibă dovezi...

Bine, bine, dar de unde să le ia ? Tatăl și fiica se priviră drept în ochi. Valeria zîmbea, sigură de sine, suverană. Macro înțelese :

— Știi ce, fetițo, scormonește-l nițeluș pe Lucius ! Dacă-l iei tu în focuri... ție nu-ți scapă, doar

șacal să fie.. În același timp însă gîndea : ca să fiu mai sigur, voi porunci supravegherea senatului Servius Curio.

Valeria arată, cu unghia roșie, figura tînărului patrician călare. Era ca și cînd ar fi făcut o mutare pe tabla de șah. Încotro va sări călărețul ?

Începu cu îndrăzneală :

— Tocmai voiam să te întreb, tată, ce intenții ai cu Lucius Curio ?

Macro clipi din ochi. Ca să vezi ! Știa el ce știa ! A nimerit-o ! Fetei i-a căzut cu tronc tinerelul acela ! La urma urmei, de ce nu ? Familie veche, vestită. Singurul fecior. Singurul moștenitor. Palatul, vilele, fermele, viile. Atîtea bogății ! N-are gust rău fata.

Se aplecă deasupra tablei de șah aurii, bătu cu degetul pe figura călărețului și reflectă cu glas tare :

— Ce am de gînd cu flăcăul acela ? Vom vedea. Dar ca să-ți fac ție pe plac... ce zici, să fac pe grozavul ?

Valeria, femeie prin brațele căreia trecuseră atîția bărbați, se făcu roșie ca para focului. În fața tatei, e greu să te prefaci. Are un ochi de vultur.

— Și ție îți place, tată ?

— Și mie ! rise cu hohote Macro. Ei, vînătoare bună ! N-ai nici o grijă, nascocesc eu ceva pentru el. Poimîine, Lucius al tău va ține un discurs în senat. Asta mai zic și eu onoare pentru un băiețandru, ce zici ? Pentru asta mie să-mi mulțumești. Precum vezi, mă gîndesc la dorințele tale înainte de a le afla de la tine. Va căpăta cununa de aur ! Ce știi tu ce înseamnă asta ? Pentru o asemenea ispravă, Caligula ar putea să mă sugrume de furie...

— Bagă de seamă, tată, fii atent cu Caligula ! E mai periculos decît bătrînul...

— Nu mai spune ! rîse zgomotos Macro, dar în sinea lui îi dădea dreptate. Îl cunosc. Știu ce-i poate pielea, continuă el. Azi îl apucă turbarea, mai-mai să plesnească, și mîine a și uitat despre ce a fost vorba. Născocesc eu ceva și pentru Caligula, ca să se bucure și el de onoruri. Pentru ce anume ? ! rîse cu poftă Macro. Asta zău dacă mai știu, dar trebuie să născocesc ceva. Și nătărăii se bucură, adeseori, de onoruri, nu-i așa ?

Amuți, pe neașteptate, și ascultă cu atenție. Urechea încercată a soldatului deslușise un foșnet. Îi făcu Valeriei un semn cu ochii spre draperia de la ușă. Fata o desfăcu brusc. În fața ei stătea administratorul vilei cu un sul în mînă. Abia izbuti să bolborosească :

— Distinsul Lucius Geminius Curio îi trimite stăpînei un mesaj.

Îi smulse repede scrisoarea din mînă și, uitînd să mai dea poruncă să fie biciuit pentru îndrăzneala de a se fi apropiat atît de încet, încît nu-l auzise, desfăcu sulul și începu să devoreze rîndurile :

„Adorata mea divină, unica frumusețe adevărată printre oameni... frumusețe nemuritoare ca zeii din Olimp ! Mi-ai spus : Te voi chema, îți voi scrie ! Și totuși, taci mereu ! De aceea, îndrăznesc eu... cînd îmi vei porunci să viu să sărut tivul pallei tale ? O, zei, sper că în curînd ! Cît de curînd !...”

Valeria recîti scrisoarea încă o dată și încă o dată, și din nou de cîteva ori, ca și cînd nu i-ar fi venit să creadă că-i adevărat. În ochii ei verzi scăpăra extazul, fața îi strălucea de o bucurie triumfătoare. Mă dorește ! Mă iubește ! E al meu ! Strîngea între degete pergamentul, fericită. Nu era în stare să rostească nici un singur cuvînt.

Macro o cercetă cu coada ochiului. Îi trase scrisoarea din mână și o citi din zbor.

— Peștele a picat în plasă ! rîse el. Atîta doar, că în toată povestea asta există un *dar*. Lucius e logodit cu fata lui Aviola. O să fie o nuntă cum nu s-a mai pomenit de mult la Roma. Așa că vezi, nu te prosti, fetițo !

— Știu tot. Și asta tî supără cumva ? Pe mine, nu, zîmbi Valeria dintr-un colț al gurii și în ochi i se aprinseră niște flăcări de fiară sălbatică.

„Pe fulgerele lui Jupiter, fata asta-i în stare să se ia la trîntă cu fiica pîntecosului acela îmbuibat ! Se va năpusti asupra ei fără să se mai uite nici în dreapta, nici în stînga, ca un leu ce se repede asupra antilopei. Măreț spectacol ! Mai mare dragul ! Fata asta îmi seamănă mie : e puternic dușmanul ? Cu atît mai bine. Eu sînt eu. Și nu știu decît una și bună : ori cîștig, ori m-am curățat ! Dar ea va cîștiga !” Macro sări din jîlt, o cuprinse pe Valeria în brațe, o săltă în sus, sus de tot, și o sărută pe gît :

— Fir-ai tu să fii de vulpe șireată ! Tu ești ca mine, nu-i așa ? Asta-mi place. Ce vreau, capăt !

Și într-un hohot de rîs nebun, care făcu să se cutremure vila, își aminti de pățania nocturnă a senatorului Aviola.

Rîsul lui Macro era atît de molipsitor, încît o contamină și pe Valeria.

— Asta-i grozav, rîse femeia, dar, de fapt cine i-a copt-o ?

Macro rătăci cu ochii pe tabla de șah. Ea îi urmări privirea.

— Gluma, nimic de zis, a fost reușită. Să-l înveți minte în felul ăsta pe Aviola e, într-adevăr, mare lucru ! Deodată însă se întunecă la față și

continuă laconic : Dar puşlamaua aceea care s-a folosit de uniforme pretorienilor mei...

Valeria se uită, peste masă, la tatăl ei.

— Ştii cine a fost ?

Prefectul apăsă cu degetul pe figura bărbatului cu masca.

— Un actor.

— Da, Fabius Scaurus.

Şi în timp ce Macro îi povesteşte cum îşi ticluise actorul alibiul, mult prea temeinic chiar (asta-i răzbunarea pentru exilul lui şi nu încapă nici o îndoială că el a fost), Valeria se gîndea la Fabius. După cîte îşi cunoaşte ea părintele, era limpede că actorul e un om curăţat. Cum însă îi jucase o asemenea festă tocmai tatălui Torquatei se hotărî să-i ia apărarea.

— Nu, să nu-l dai pe mîna călăului ! În definitiv, de ce ? Pentru o farsă reuşită ? Şi numaidecît trecu la tonul de fetiţă răzgîiată : Iartă-l, măcar de hatîrul meu. Cînd vrea tăticiuţul meu, ce nu se poate ! Ştie el să pună lucrurile la cale aşa fel, încît lupul să se înfrupte şi oaia să rămînă întregă !!

— Bine, bine, aranjăm noi cumva să iasă bine, se învoi Macro. Apăsă cu degetul pe figura actorului, ca şi cum ar fi vrut să-l mute în alt cîmp de bătaie.

Datorită Valeriei, Fabius scăpă de moarte sigură.

Îndată ce tatăl ei plecă, Valeria se așeză la masă şi porunci să i se aducă uneltele de scris. Mîngîie ușor, cu buricele degetelor, chipul tînărului patrician călare şi totul striga în ea : Vino repede ! În galop ! Dar scrise : „*Scrisoarea ta mi-a făcut plăcere. Ştiu un lucru : mai întîi senatul, şi abia după aceea eu. De vei veni după discursul tău*

să-mi spui că și în senat ai ieșit triumfător, și la asta mă aștept, dragul meu Lucius, te voi întâmpina cu bucurie...”

17

Prefectul Romei, pretorul principal¹ și edilul, acești trei înalți demnitari care răspund în fața împăratului de securitatea, liniștea și moralitatea locuitorilor orașului, aveau întâlnire în biroul prefecturii urbane din districtul IV, cartierul Subura, nu departe de templul Tellurei, unde se află clădirea poliției din Roma. Aici se întruniră, așadar, cei trei demnitari, unul mai mândru și mai îngîmfat decît celălalt : pretorul pentru că e judecător din voința și împuternicirea poporului ; edilul pentru că a fost însărcinat de popor să vegheze asupra ordinii și a moralității la Roma ; *praefectus urbis*, pentru că e guvernatorul orașului.

Trufașele notabilități știau însă că poporul habar n-avea de importanța lor și că, neavînd încotro, era nevoit doar să țină seama de ei ; și mai știa poporul că toți trei dețineau aceste posturi prin grația împăratului, și că unghia de la degetul înic al primului ministru Macro înseamnă de o mie de ori mai mult decît venerabilele lor persoane la un loc. Și, temîndu-se de această unghie, distinșii

¹ *Pretorul principal* — pretura s-a creat la Roma în anul 366 î.e.n. cînd comițiile centuriate au hotărît să restrîngă atribuția consulilor și să creeze o nouă funcțiune cărcia i-au încredințat pricinile judiciare ; în epoca imperială erau la Roma opt pretori ; magistratura era eligibilă și cel ales cu majoritate de voturi era „pretorul principal” (*praetor urbis*).

demnitarilor transmit frica mai departe. Bagă spaima în *vigili*¹ și în copoii lor, care printre altele, au sarcina să-i supravegheze pe actori, să-i pîndească și să tragă cu urechea ca să afle ce anume spun ei norodului. Toți trei, fără excepție, sînt în adîncul sufletelor lor împotriva oricărui spectacol dat de actori sau măscărici. Căci nu există o piesă aproape în care pușlamalele astea să nu ridiculizeze nobilele lor persoane. Ce-i drept, cenzura e cît se poate de severă. Acest lucru îl știe foarte bine edilul. Fiecare cuvînt e întors de trei ori, pe față și pe dos. Numai că adunătura asta nu respectă textul aprobat. Întotdeauna se pricepe să mai strecoare pe ici pe colo cîte o aluzie, o batjocură, o ironie. Asta o știe foarte bine pretorul. Ar fi cazul ca subalternii lui să fie mai duri. De îndată ce un simplu cuvînt al actorilor li se pare suspect, să-i cheme numaidecît pe *vigili* — și intrați în ei ! Opriți spectacolul, împrăștiți publicul, arestați actorii, tăbăciți-i în bătaie și izgoniți-i din Roma ! În toată povestea asta există un *dar* : Cancelaria primului sfetnic Macro emite un ordin — poftim, e aici, negru pe alb — în care se spune că poliția trebuie să acționeze cu indulgență și cu îngăduință, că însuși împăratul dorește ca poporul să aibă la teatru sentimentul libertății cuvîntului și al democrației. Foarte frumos : pe de o parte, ni se cere să-i exilăm pe actori pentru primejdia de instigare la revoltă împotriva statului, iar pe de altă parte să închidem ochii. Dar cum să ne dăm seama unde începe amenințarea statului ? Une-

¹ *Vigili* — în anul 6 e.n. August a organizat la Roma o miliție specială, condusă de un prefect (*praefectus vigiliūm*), cu atribuția de a asigura paza orașului în timpul nopții, dar mai ales de a interveni rapid pentru stingerea incendiilor.

ori se spun la teatru niște fraze de ți se face părul măciucă, și spectatorii — nimic. Altă dată însă e destul să cadă o simplă vorbă și gata, vulgul se agită — și tu, strălucite magistrat, plătești oalele sparte. Grea e viața de demnitar !

Și astfel, la fiecare apariție a actorilor și a scamatorilor asistă o ceată întreagă de *vigili* și de copoi. Anume instruiți, ei umblă în civil pentru a putea urmări, cu discreție, tot ce pun la cale răzvrătiții, ca apoi să alerge într-un suflet la superiorii lor. În ultima vreme a fost mai multă liniște. Jumătate din banda lui Fabius a stat în exil un an de zile. Ceilalți n-au îndrăznit să riște prea mult. Copoii hoinăreau pe urmele măscăricilor și ale pungașilor de categoria a șaptea, trăgeau cu urechea la vorbele hamalilor, pe la vespasiene, și puneau pe ei osînză. Iată însă că din clipa în care Fabius s-a reîntors la Roma, copoii nu mai pridideau cu treburile. Acum nu mai era vorba să păzească doar spectacolul în sine, ci să cîntărească bine fiecare vorbuliță, căci omul acesta e uns cu toate alifiile și știe să le întoarcă pe toate cu violenție.

Cei trei demnitari primiseră încă de dimineată, chiar la micul dejun, știrile alarmante despre cele petrecute cu o zi înainte. Iarăși secătura aceea de Fabius ! De aceea stau acum mărimile lor aici și meditează. *Praefectus urbis* e cunoscut pentru atitudinea sa radicală : eu, unul aș porunci să fie biciuit și trimis din nou, pe trei ani, în exil ! Pretorul principal e jurist : eu aș privi lucrurile din punctul de vedere superior al dreptului ; l-aș trimite în fața unei instanțe judecătorești.

— Eu, gîndește cu voce tare veșnic prudentul edil, eu aș zice să-i ascultăm mai întii pe oamenii noștri.

Și așa se și întâmplă.

În fața chipurilor încremenite și aspre apărură cei doi vestiți copoi : Lupus și Rufus. În pîntecele rotunjour al micuțului Rufus e mare agitație, în timp ce pielea gălbejită a slăbănogului Lupus e încrîncenată de groază. De obicei, raportează unui singur magistrat. Și deodată, trei !

Prefectul îi dădu cuvîntul lui Lupus. Vorbele acestuia, bine chibzuite, curg ca apa. Potrivit datelor primite de la cenzură, pentru ziua de ieri spectacolele date de Fabius Scaurus cu trupa sa erau anunțate pe platoul de sub Pincius și lîngă grădinile lui Pompei. Era vorba de niște numere de acrobație, scamatorie, dans și glume.

— Am fost acolo, la ora indicată. Ce să vă spun, dansul acela merita toate paralele. O muiere ca un zdrahon — uite așa piept avea ! toate jucau pe ea, și dădea din șolduri, mamă, mamă...

— Nu mai trîncăni, îl întrerupse, sec, prefectul. Ce-a făcut Fabius ?

— Fabius ? Da, a înghițit nisip, cîoburi de sticlă, foc, dar nu știu cum se face, că nu prea-i mergea... A mai cîntat și niște de-alea, fără perdea...

— Din care ?

— Din alea nevinovate. Despre un pantofar bătrîn și nevasta lui necredincioasă, despre un soldat fanfaron...

— Pe astea le știm, interveni edilul. Mai departe ?

— Pe urmă a făcut bășcălie cu o maimuță pe care și-a adus-o, cică, din Sicilia. Cîte năzdrăvănii n-a mai făcut și asta ! Știți, are fundul gol, goluț și tot timpul îl întorcea spre noi, și se scărpină...

— Ptiu, încetează, nerușinatule, îl întrerupse pretorul. Pe noi ne interesează să auzim ce-a făcut Fabius.

— Fabius ? Da, Fabius. S-a ținut și el de porcării. Ce credeți ? Când te uita, mina lui era ba sub poale, ba pe sînii grăsuinei ăleia de țopăia. Și cîte nu spunea în acest timp ! Știți...

— Mai departe !

— Mai departe ? se gîndi Lupus. Mai departe nimic. Asta-i tot. Mereu același lucru. Nimic periculos pentru Stat. Scamatorii, bășcălie, aiureli și gata.

Pretorul se adresa prefectului :

— Îngrozitor de urît se vorbește astăzi la Roma !
O tempora, o mores !

Era rîndul prefectului să ia cuvîntul.

— Mda, bine. Așadar, voi susțineți că l-ați văzut pe Fabius pe platoul de sub Pincius. Cum se face însă că în același timp Fabius joacă și în celălalt capăt al Romei, în suburbia de peste Tibru ? N-ați vrea să-mi explicați ? !

Tăcere pe două voci.

— Cum s-a putut una ca asta ?

— Nu știm...

— Nici ce s-a întîmplat în mahalaua transtiberină, nici asta nu știți ? Atunci, de ce vă mai țin ?

Rufus începu încurcat :

— Să vedeți cum stau lucrurile. Noi ne-am dus pe platoul de sub Pincius, așa cum am primit ordin, cînd, deodată, ne ajunge din urmă Optimus : Băieți, repede înapoi ! Fabius și prietenii lui înalță scena la depozitul de vinuri, aproape de tăbăcăriile senatorului Festus ! Mi-am dat seama numai-decît că la mijloc trebuie să fie o încurcătură. Ce mi-am zis : îl las pe Lupus aici, sub Pincius, și eu îi dau bătaie peste Tibru. N-ajung bine, că au și început. Era o piesă despre zeița Fortuna.

Rufus povestește pe larg, tărăgănat, încîlcit și plin de importanță.

Noi însă nu-l vom asculta. Să vedem cum s-au petrecut lucrurile în realitate :

Era o seară îndulcită de venirea primăverii ; de sus de pe colina Ianiculus, coborau miresme îmbietoare. Intr-un colț al maidanului, pe patru țărugi pâlpiiău flăcările torțelor, îngrădind în felul acesta pătratul bătătorit al scenei. Dintr-un colț se auzea cîntecul flautelor. Pe scenă intră iute, cu pași mărunți, zeița Fortuna. Gingașă, fermecătoare, de aceea, poate, puțin divină, sau, tocmai de aceea, mai divină.

Chitonul albastru era cusut cu fir de argint, iar părul negru prins cu o panglică roșie. În brațe purta un corn mare — cornul belșugului.

Pretorul zîmbea :

— Un spectacol nobil și amuzant.

Prefectul însă se repezi, cum se repede cîinele după os :

— Și Fabius ?

— A, Fabius ? Pe ăsta nu l-am văzut, răspunse Rufus.

— Nu l-ai văzut de loc ?

— Pînă atunci încă nu-l văzusem.

Rufus simți că nu mai era cazul să-i fie teamă, vocea lui deveni mai fermă. Prefectul continua să-l asalteze cu întrebările :

— L-ai văzut ? Nu l-ai văzut ? L-ai recunoscut ? Era, într-adevăr, Fabius ?

— L-am văzut, l-am recunoscut, era Fabius, spuse calm, Rufus.

Pretorul nu mai contenea să zîmbească :

— Ei, mai departe, Rufus !

Deodată, în fața Fortunei apăru un bărbat mai în vîrstă. Miinile, amîndouă, încărcate cu inele ;

pietrele prețioase sclipiră în lumina fumegîndă a torțelor cînd el își înălță brațele pentru rugăciune : „O, tu, nobilă și încîntătoare zeiță, dă-tătoare de fericire, ascultă-mi ruga ! Sînt bogat, am sute de sclavi, putere, am tot, numai femeia îmi lipsește spre a fi fericit. Dar nu o femeie oarecare, ci una nespus de frumoasă, care să cunoască toate farmecele dragostei...”

Zeița dansa în jurul lui și surîdea :

„În rest, poate să fie și proastă ?”

„Asta nu m-ar stingheri, încîntătoare zeiță. Dimpotrivă.”

Zeița zîmbi din nou : „Bine, bine, știu. Hai, prinde”. Înclină cornul belșugului și din el căzu în brațele bogatului o statueta mică, înfățișînd o fată atît de fermecătoare, încît ți se tăia răsuflarea...

Pretorul zîmbi :

— Nu v-am spus eu, domnilor, că e o joacă nevinovată ? Lui Fabius îi vin mințile la cap. Da, da !

Edilul holbă ochii :

— Și ? Mai departe ?

Rufus continuă :

— Omul acela a așezat statuia jos, Fortuna a scos din corn o năframă fermecată, a ținut-o în fața statuii și, după ce a scuturat-o nițel, în locul statuii a apărut o muierușcă grozavă. Bogătașul luînd-o de mijloc a plecat cu ea — și în timpul asta, o tot plesnea peste...

Demnitarii înghițiră în sec.

Pretorul îl îndemnă pe Rufus :

— Mai departe !

Și Fortuna, dansînd mereu, împărțea daruri în dreapta și în stînga. Pe scenă apăru un senator și, în urma rugăminții sale, îi dăruî insigne de consul. Un bancher mai căpătă un sipet cu aur

pe lângă altele multe pe care le avea acasă ; un podgorean, un butoi cu vin... Și cum mai mirosea vinul acela ! Să fi răspîndit oare butoiul această aromă ? Sau mirosul acela, de-a dreptul îmbătător, venea mai curînd de la depozitele de vinuri ale casei imperiale aflate prin apropiere ? Un ofițer căpătă cununa învingătorului. Prefectul...

Prefectul strigă :

— Care prefect ? *Praefectus urbis*, sau *Praefectus praetorio* ?

Rufus strînse din umeri :

— Amănuntul ăsta mi-a scăpat, stăpîne. Știu numai că

a rugat-o pe *Fortuna* să-i dăruiască o grădină mare, plină de chiparoși și palmieri, cu trei eleștee, un teren de sport și nouă temple — iar în mijlocul grădinii o alee de statui de marmură...

Prefectul își ieși din fire :

— Dacă mai spui, mincinos nerușinat, că a și căpătat-o...

— Eu cred că da. Căci dumneaei, zeița, i-a spus : Du-te acasă și vei găsi acolo și grădina cu copaci, și statuile, și eleșteele, și locșorul de joacă...

Pretorul își dădu ochii peste cap :

— O, tu, *Marcus Tullius Cicero* ! Iartă-l pe acest necioplit care mutilează în halul acesta limba ta maternă !

Rufus se uită la el, cu nedumerire.

Pe prefect îl apucaseră toate năbădăile :

— Pe fulgerele lui *Jupiter*. Cînd o să aflu odată ce-a făcut acolo *Fabius* ?

Rufus se întoarce cu fața spre el :

— Aveți răbdare. Uite, chiar acușica intră în scenă.

Zdrențăros, murdar, mîncat de purici — suburbia de peste Tibru duhnea din el — răspîndea toate miasmele tăbăcărilor. Stîngaci, îi făcu o plecăciune zeiței : „Și eu aș dori o asemenea grădină“. Cornul belșugului se înclină și răsturnă în palmele lui Fabius un ghiveci cu un cactus mic de tot. Vagabondul strîmbă din nas. „E nițel cam mică grădina asta. Dar nu-i nimic. Ține de bucurie. Dar mai dă-mi pe lîngă ea, zeiță Fortuna, și puțină fericire : un codru de pîine.“ Zeița căută în cornul belșugului ; nu găsi nimic. Se întunecă la față, și, mînioasă, bătu cu piciorul : „Pîine ! Ce neghiobie ! Îmi ceri ceea ce zeița norocului nu împarte, prostule ! Fericire și pîine ! Ține, neobrazatule !“ Scoase din corn un gîrbaci și, continuînd să danseze, îl plesni zdravăn pe spinare.

Prefectul stăruie iscoditor :

— Și Fabius ?

Rufus începu să se neliniștească. Acu e acu ! Prefectul taie în carne vie. N-are încotro, trebuie să spună tot, așa cum a fost :

— Fabius a fugit, ferindu-se de lovituri, pînă la marginea scenei, lîngă spectatori : Ținea mereu cactusul acela în mînă. Deodată l-a ridicat în sus :

*Acesta-i, dragi quirîți, chipul dreptății sfinte !
Insigne nobiliare și tîrfe pentru amor,
Butoiul plin de vin și sipete cu aur
Și laurii victoriei, și cîte și mai cîte !*

*Și gloria, puterea, averea și iubirea
Vai, toate se revarsă numai pe malul stîng !
O, cornul abundenței doar către hulpavi cată !
Pe malul drept, romanii sînt oare de alt neam ?
Ori poate cei flămînzi, cu bube, și jegoșii
Nu merită și dînșii a fi priviți ca oameni ?*

— Instigare ! explodă prefectul. Ațitare la revoltă împotriva cîrmuirii.

— N-aș prea spune, rosti pretorul cu o voce calmă. Din punctul de vedere superior, al dreptului nu se poate demonstra, în cazul de față, substratul real al unei răzvrătiri. Imputările, dacă nu mă-nșel, sînt adresate zeiței și nu statului sau urbei.

— Zeița și statul se leagă între ele, se exprimă cu multă prudență edilul. Dar pretorul, printr-un gest, îl făcu să tacă :

— Eu aș fi de părere să ascultăm și sfîrșitul. Nu-i așa ? Continuă, Rufus !

După ce aplauzele și strigătele publicului se stinseră, Fortuna lăsă din mînă cornul golit al belșugului, se dezbracă de vestmintele divine și, în locul ei, apăru Quirina, îmbrăcată într-o tunică roșie, încinsă la mijloc cu o eșarfă albă. Luă un vas și porni cu colecta printre spectatori. La un pas în urma ei mergea Carus, directorul cu ochi de vultur, și veghea ca nu cumva să-i scape un singur as. În spatele scenei zdrăngăneau două chitare : Fabius, ciufulit și murdar, începu să cînte însoțindu-și vocea cu gesturi și schimonoseli :

*Noi, cei de peste Tibru ca-n paradis trăim,
Ne prisosește vinul, că doar îl mirosim.
Și mirosind atîta mîncăm pe săturate
Pîn' ce ne-apucă burta și dăm capul pe spate.
De-atît huzur, măi frate, și gura ți se strîmbă,
Dar nouă nu ne pasă, chiar dacă la tot pasul
Pîndește coana moarte, cu coasa ei scâlîmbă.*

*Halal cives romanus, că strașnic o mai duci !
În loc să bei tu vinul, doar să-l miroși apuci !*

*Ei și ? Parcă acela ce-l bea pe înfundate
Nu-și lasă pe-astă lume, aici, boarfele toate ?
Tu, cel puțin, frăție, tot mai răsuflă-n voie
Și-n viața asta timpă mai vezi cîte ceva.
Așa că-ascultă-mi sfatul și poate-l vei urma !
Mai dulce este pîinea dac-o mănînci în vis
Și cum ești liber, frate, să tragi mîța de coadă
Atît cît mai ai vreme, petrece să se vadă !*

— Și cu asta, basta ! răsuflă ușurat Rufus.

Cei trei demnitari se uitau unul la altul, încurcați. Îi expediară pe copoi și din nou începură să mediteze și să cîntărească : e instigare, nu-i instigare ? Este — nu este...

— Este ! Oare ce altceva pot să însemne aceste cuvinte : „Parcă acel ce-l bea pe înfundate nu-și lasă pe-astă lume, boarfele toate ?“ Ei, ce spuneți, domnilor ? izbucni veninos prefectul.

Căzură pe gînduri. În cele din urmă, pretorul spuse hîtru :

— Un aforism cu caracter general !

— Ce să spun, halal general ! Ale cui sînt pînițele de vinuri în apropierea cărora au jucat acești instigatori ? Ale împăratului ! La el făcea aluzie pușlamaua !

— Cu neputință, se înspăimîntă edilul.

— Prea e trasă de păr, scumpul meu, își dădu cu părerea pretorul.

— Îi cunosc eu pe vagabonzii ăștia ! tună și fulgeră prefectul. Niște trîmbiți urlătoare ! Tot ce le trăsnește prin cap plebeilor, răspîndesc actorii în gura mare. Ei știu că împăratul e bătrîn și suferind. Și ce-și spun ? „A sosit vremea noastră. Jos cu Tiberius ! Vrem o Romă nouă. Mai bună... republicană“. Da, domnilor : re-pu-bli-ca-nă. Nu demult, un măscărici din ăștia a recunoscut acest lucru în timp ce era torturat. Instigă poporul...

— Exagerezi, scumpul meu, Fabius nu se ține de așa ceva, îl liniști pretorul.

— Nu exagerez. Știți ce mi-a spus chiar el atunci când l-am cercetat. Înainte de a fi exilat în Sicilia ? Ei bine, acum pot să vă spun : „Voi, pentru noi, actorii, aveți o sută de *vigili*, noi avem pentru voi o sută de mii de oameni, dincolo de Tibru !” Pentru asta s-a ales, pe loc, cu douăzeci și cinci de lovituri, de bici. Acum sper că vă dați seama cu ce secătură avem de-a face. Și voi vreți să-i luați apărarea ?

— Bine, dar în cântecul acela nu era nimic compromițător, sublinie cu tact edilul.

— Cum ? Nici versurile „În loc să bei tu vinul, doar să-l miroși apuci !” — nici astea nu-s nimic ? strigă prefectul. Asta e aluzie directă la împărat, domnilor !

— Ei, și tu, dragă prefectule ! A fost vorba numai de vinul împăratului. Ba, chiar numai de mirosul vinului său. Totul e abstract. Din punctul de vedere superior, al dreptului roman, nu putem face nimic...

— Decît să-l arestăm pe Fabius și să-l ținem în închisoare pînă s-o învineți, izbucni prefectul.

— Da de unde, spuse, calm, pretorul. Eu vă sfătuiesc, domnilor, să nu ne pripim. Să aflăm mai întîi cum văd lucrurile cei de sus.

— Iar eu o să aflu cum a fost cu apariția lui Fabius în două locuri deodată. Descopăr eu potlogăria asta, vă asigur ! Și-l învăț eu minte să facă din noi caraghioșii lui ! fulgeră prefectul cu ochii săi șterși.

Consfătuirea luă sfîrșit. Pretorul își invită colegii la prînz la vila lui :

— Să mergem să ne delectăm cu niște potîrnichi și cu un excelent vin de Chios. Mai am și altfel de potîrnichi, clasa întîi, spuse pretorul cli-

pind din ochi, ștremgărește, și adăugă : O să vedeți...

— Care va să zică, astea-s celebrele noastre pantomime ? Asta-i marea grozăvie pe care Fabius al nostru a descoperit-o în exil ? Așa i-a dres lui capul surghiunul din Sicilia ? O, zei ! ferți-ne mintea de prostii ! Ce rost are să ne băgăm nasul unde nu ne fierbe oala ? Iar vrei să-ți viri gîtul în ștreang, Fabius ? Abia, abia ai scăpat...

Fabius mesteca pîinea neagră, din cînd în cînd ducea la gură și cîte o bucătică de brînză de oaie și se uita, liniștit, la administratorul vorbăreț. Fața îi tresări. Spuse batjocoritor :

— Ție ți-ar plăcea mai mult alea porcoase, nu-i așa, Carus ?

Carus se supără foc. N-are decît să se uite Fabius cîți bani s-au adunat. Optzeci și cinci de sesterți, atîta tot. Pentru „Morărița“ o sută douăzeci ! Scade cheltuielile de regie și ne rămîn în cap cîte trei sesterți ! Poftim, luați fiecare cîte trei sesterți.

— Ai răbdare, Carus, să se obișnuiască oamenii, și după aceea ai să încasezi cît pentru două „Morărițe“, îl liniști Fabius.

— Nici un hamal din port nu cîștigă mai mult de trei sesterți, interveni Quirina, dar numaidecît amuți și se făcu roșie la față de zăpăceală că-i luase apărarea lui Fabius.

Atît i-a trebuit lui Carus. Își vărsă tot necazul pe ea.

— Tu să taci, gîscă înfumurată ! Am aduna de două ori pe atît dacă la sfîrșit te-ai dezbrăca așa cum fac toate dansatoarele !

— De ce să se dezbrace ? strecură Fabius printre îmbucături. E destul de frumoasă și îmbrăcată.

Carus deschise gura și rămase cu ea căscată multă vreme. Plini de mirare, se uitară la Fabius și ceilalți actori.

— Ia te uită, spuse grășana Volumnia, rînjind batjocoritor. Fabius și-a găsit un ciolan proaspăt...

Quirinei îi ardeau obrazii și gîtlejul.

— Ai ghicit, Volumnia, o înțepă Fabius... Nu mai spune, serios ? Ai glumit ? Apoi se întoarse către Quirina : Să mergem.

O apucă de mînă și dispăru cu ea în întuneric. Ceilalți rămaseră cu ochii holbați...

Mergeau încet, de-a lungul zidului ce-i despărțea de tăbăcăriile senatorului Festus. Colțul acela al Romei e numai mucegai și rîie. Duhoarea pieilor, muiate în leșie, tăia pînă și pestilența șanțurilor de scurgere în preajma cărora ziua se jucau o droaie de copii scrofuloși. Acum nu se vedea aici nici țipenie de om. Doar un cîine vagabond îi mirosi și o luă la goană spre rîu. Lăsară în urmă barăcile, zidurile și gardurile.

Intrară în grădinile pe care Caius Iulius Caesar le-a lăsat moștenire poporului roman, pentru ca și cei din Trans Tiberim să poată măcar respira. Era plăcut aici, prin aerul proaspăt pluteau miresme îmbietoare.

Quirina se simțea ca o flăcăruie în bătaia vîntului. Era descumpănită, dar și fericită în același timp de ceea ce spusese Volumnia. Îi venea să plîngă, dar să și chiuie de bucurie. Simțea cum i se umezește palma în mîna lui Fabius, dar nu cuteza s-o retragă. De ce nu-i vorbește ? La ce s-o fi gîndind ? Să-i vorbească ea ? Nu. Nu. E bine și așa, cînd tace.

Fabius nu era departe de gîndurile ei. I se perindau prin minte imaginile femeilor pe care le

cunoscuse pînă atunci : o noapte, cel mult o lună. Și luna asta era lungă, cît un an, se tîra ca un melc, fără pic de bucurie. Fata asta e o adevărată bucurie.

Peste grădinile lui Caesar se lăsase întunericul. Zeii și zeițele de marmură de pe pedestale dormeau sub coroanele platanilor. La o răspîntie clipea o fîntînă arteziană, printre crengile copacilor clipeau licuricii stelelor. Se opriră. Fabius îi întoarse cu gingășie fața spre el. Se uită adînc în ochii arzători ai Quirinei și simți o înfiorare în tot corpul. Acești ochi îl amețeau ca o băutură tare.

Amîndurora li se păru, deodată, că în jurul lor s-a format un cerc de fier, un cerc care-i închidea în el și-i despărțea de restul lumii.

Fabius era palid la față, fetei îi ardeau obraji.

Tăceau. Lui i se părea că în adîncul ochilor ei măriți deslușește vorbe frumoase, dar nu izbutea să le înțeleagă. Sub chitonul strîmt al fetei, sinii micuți tresăltau o dată cu respirația ei accelerată. Quirina nu se clintea din loc, dar lui i se părea că fata se apropie mereu de el, din ce în ce mai mult.

În clipa aceea, copleșit de simțăminte, nu mai putea să tacă. Trebuia să-i vorbească, să-i spună totul. Îi era teamă, dar trebuia...

— Sînt un om rău. Un bețiv și un muieratic.

Fata tresări, dar el nu o lăsă să vorbească.

— Nu mă îndoiesc că ai auzit toate astea despre mine — dar pînă acum eu n-am avut pentru cine trăi — nici o bucurie nu mi-a mîngîiat sufletul, în afară de meseria mea, dar și acesteia îi lipsea ceva. Acum, de cînd te-am întîlnit pe tine, toate s-au schimbat...

Nu mai putea să continue. I se pusese un nod în gît. Abia izbuti să rostească, aspru, bolovănos :

— Tu mă-nțelegi ?

Ea îl cuprinse cu brațele pe după gît și-i spuse încet, cu o voce caldă :

— Te iubesc, Fabius !

Fabius îi simți răsuflarea suavă, tinerească.

18

Ziua de februarie era pe sfîrșite. Soarele scăpăta alene în spatele impunătorului templu al lui *Jupiter Maximus et Optimus*. Peste *Forum Magnum* cobora încet o umbră molcomă.

Răsuflarea orașului era plină de prospețime ; pe străzi plutea mirosul reavăn, amărui, prevestitor al primăverii, pe care-l răspîndeau grădinile Romei. Lumina gingașă, de amurg, îndulcea contururile templelor și ale bazilicilor monumentale. Marmura lor, care peste zi sorbise din plin întreaga strălucire a soarelui, răsfîrîgea acum, în umbra înserării, o lumină orbitoare. Albă. Albă de tot. Roma, materială, densă și gigantică, în aerul pur, părea diafană ca un nor alb plutind pe undele adierii domoale dinspre masivul munților Sabini. Bolta se întuneca. Discul străveziu al lunii pline se înălța lin peste oraș lunecînd, o dată cu orașul, departe, spre mare.

Templul lui Marte Răzbunătorul, din forul lui Augustus, unde astăzi avea să se desfășoare sesiunea senatului roman, era ornamentat cu ghirlande de lauri. Pontifii ațîțaseră focul în dreptul jertfelnicului, iar sclavii templului se cățăraseră pe scările de funii pentru a aprinde, încă la lumina zilei, sute de făclii pe pereții și sub bolta sacru-lui lăcaș.

În toate cartierele oraşului domnea o mare animaţie. Din Caelius, din Trans Tiberim, din Şubura, mulţimile dădeau năvală în centrul oraşului, spre forul lui Augustus. Măcelari, brutari, pietrari, pantofari, hamali, barcagii, ţesători, zarzavagioaice, vopsitori, pescari, vânzători, retori, prostituate, scribi, fierari, potcovari, sticlari, salahori : populaţia Romei, care-şi agoniseşte din greu piinea şi vinul. Dar o dată cu ei veneau tot soiul de tîrîiebrîu, oameni de nimic, cerşetori, hoinari şi leneşi, care dispreţuiau munca. Adunătura aceasta era senină, lipsită de griji. Ştiau ei că stăpînii lumii romane nu-i lasă să crape de foame. În fiecare lună, statul le împarte grîne şi un *congiarum*¹ de două sute de sesterţi, nobilii le cumpără voturile în alegeri, iar din pomana patricienilor mai beau şi cite un pahar de vin. În afară de aceasta, uneori pot fi închiriaţi pentru acte de turbulenţă, calomnii sau denunţuri. Ba chiar şi pentru omor.

Mulţimile Romei se scurgeau ca un şuvoi amestecat cu scursori şi gunoaie, spre templul lui Marte Răzbnătorul, în faţa căruia o cohortă de pretorienii menţinea ordinea. Ei, dacă ar putea pătrunde sub ţestele senatorilor ! Ce se mai aude cu împăratul ? Cînd se va stinge ? Şi ce va fi după aceea ? Gloata vine buluc şi fierbe de curiozitate şi încordare.

Din toate cartierele aristocratice se apropiau, una cite una, lecticile senatoriale. Lucrate din lemn scump, ornamentate cu intarsii de aur şi argint, ele se legănau pe umerii sclavilor. Culoarea purpurie, semnul distinctiv al rangului senatorial, sclipa şi pe draperiile şi pe tapiţeria somptuoaselor lectici. În faţa lor alergau lictorii :

¹ *Congiarum*, cu înţeles larg de dar făcut mulţimii de conducătorii statului.

— Faceți loc pentru lectica distinsului senator Servius Geminus Curio.

În fiecare lectică era purtat cîte un reprezentant al puterii, un stilp al imperiului, urmaș al unei familii străvechi. Se spune că arborele genealogic al anumitor familii senatoriale și-ar trage rădăcinile chiar din împărăția miturilor, că străbunii lor ar fi înșiși vestiții Hercules, Aeneas, regele Numa și nu mai știu care zeu. Pentru o grămăjoară de aur s-a găsit întotdeauna cîte un filozof amărit care să-și stoarcă înțelepciunea și să ticluiască un arbore genealogic cu ramificații străvechi. Numai că la Roma „familia și virtutea fără bogăție valorau mai puțin decît iarba de mare“. Puternicii „*patres urbis*“ și-au propus drept țel idolatrizarea aurului și spre acest țel au mers, neabătuți, cu o perseverență demnă de urmașii gemenilor creșcuți cu lapte de lupoaică, ei înșiși avînd în gură colți de lup.

În imperiu, omul e prețuit după averea pe care o posedă. Fiecare familie își cinstește măștile de ceară ale străbunilor, înnegrite artistic cu funingine unsuroasă, ca să pară cît mai vechi. Aceste măști, dacă ar prinde viață, ar putea povesti cum anume au adunat familiile senatoriale fabuloasele lor averi, apreciate astăzi de la o sută, două sute sau trei sute de milioane. Din truda sclavilor pe latifundii, în podgorii, în mine, cărămidării, țesătorii și ateliere de fabricat parfumuri, din concesionarea vămilor, din impozitele și taxele provenite din provincii, din camăta ilicită și participarea la comerțul pe mare și pe uscat, din imobilele și pămînturile jefuite în provincii, din toate acestea și-au încropit bogătașii averi care le permit să ducă o viață de huzur. Din firimiturile ce pică de la mesele lor se hrănește acea numeroasă ar-

mată de sclavi, care împlinește zilnic toate dorințele celor șase sute de familii de magnati senatoriali. Iar miile de clienți și liberti, asupra cărora senatorii își întind mîna ocrotitoare, completează strălucirea și gloria caselor lor, alături de poezii, pictorii, sculptorii, retorii sau filozofii închiriați după cum impune moda timpului.

Lecticiile se opresc în fața scării de la intrarea în templu. De sub toga albă se zăresc picioare încălțate cu pantofi de patricieni cu talpa din piele roșie, cu fibula în chip de semilună, cu incrustații de fildeș. Și iată că ardelionii și întreaga adunătură, ba chiar și atît de feluritul norod roman care aduce, care pregătește, repară și distribuie totul pentru bunăstarea și fericirea celor șase sute de familii senatoriale, îi salută zgomotos pe puternicii stăpîni în alb, ce calcă degajați și plini de importanță pe treptele de marmură albă ale templului.

În interiorul lăcașului stau în șiruri șase sute de jilțuri. Senatorii încă nu se așază, mai e timp. Se plimbă pe sub porticul din jurul incintei, discută despre ședința festivă de azi a senatului, în care pontifii vor înălța rugi de mulțumire zeilor pentru înlăturarea războiului cu parții, iar Lucius Curio avea să-și rostească prima sa cuvîntare publică. Tot astăzi adunarea avea să cinstească semicentenarul nașterii lui Macro, ajutorul cel mai apropiat al împăratului, și să-l sărbătorească așa cum se cuvine pe acest mare om de stat.

Dar senatorii mai discută — chiar și aici — despre afacerile lor veroase, despre vrute și nevrute. Un singur lucru însă încordează toate gîndurile ca pe o coardă de arc înainte de tragere : cum se simte împăratul ? Cît poate s-o mai ducă ? Și ce va fi pe urmă ? Rostit în șoaptă, gîndul acesta sporește încordarea febrilă care-i tulbură pe toți

acasă, în singurătatea lor, și cu atât mai mult acum, cînd se află pentru cîteva clipe la un loc. Cu o îngrijorare prefăcută se întreabă unul pe altul despre sănătatea împăratului, fiecare nutrind în realitate speranța de a mai stoarce o vorbă de la interlocutorul său.

Lucius dă semne de nervozitate. Dar, în ciuda emoției care-i strînge inima și-i sugrumă vocea, încearcă un sentiment de mîndrie. Pentru întîia oară va vorbi în adunarea care, împreună cu împăratul, guvernează întreaga lume civilizată. În emoția lui predomină parcă îndoiala și teama. Oare va izbîndi ? Nu va da cumva greș ? — din lipsă de experiență — prima sa cuvîntare publică, rostită în fața senatului ? Oare va fi ascultat cu atenție ? Va fi pe placul lor discursul pe care-l pregătise cu atîta grijă, ajutat de tatăl său ?

Lucius respiră tulburat în timp ce se plimbă pe sub portic, alături de părintele său. Dar ia te uită, acei care altădată abia catadicseau să-i răspundă la salut, de la înălțimea funcției lor senatoriale, îl salută acum amical și-i oferă obrajii spre a fi sărutați. Senatorii, care înaintea plecării lui în Orient nu găseau pentru Lucius decît un zîmbet indiferent, se gudură acum pe lingă el, îl linguesc și-l socot speranța Romei. Ciudată întorsătură !

Lucius își caută cu privirea prietenii, mai cu seamă pe cei care sînt aliații tatălui său. Vede chipul sever, de ascet, al senatorului Ulpus ; într-un cerc de publicani îl vede pe Pisonus, cu fața brăzdată și dură ; ceva mai încolo surprinde chipul efeminat, dar plin de cruzime, al antreprenorului de construcții Bibienus. L-a zărit și pe Seneca înconjurat de un grup de admiratori care-l ascultă cu atenție. „Ce efect va avea asupra lui cuvîntarea

mea ?" În timp ce și-a compus-o ajutat și de sfaturile tatei, Lucius a avut grijă să fie loial față de împărat, nu însă slugarnic și, cu discreție, să scoată tot mai mult în evidență senatul, senatul, senatul. Își vor da oare seama de acest lucru partizanii senatului ? Vor ști să aprecieze strădania mea ? Și ce va spune Caligula ? Dar Macro ?

Vocea tatălui său îi curmă gândurile :

— Ce ți s-a întâmplat, dragul meu ?

Întrebarea era adresată lui Aviola, care tocmai intrase, congestionat la față, cu buzele groase încrețite de supărare.

— Cîinii ! Cîinii blestemați ! Barbari ticăloși ! Închipuie-ți : mi-au dispărut cinci sclavi, îți dai seama, cinci sclavi ! În noaptea aceea cînd... mizerabilul de Fabius m-a păcălit — ei, știi tu ! L-au zăpăcit pe supraveghetor, și-au săpat drum pe sub zidul parcului meu și au fugit...

— Ți-au furat ceva ?

— Nimic. Dar au fugit. Și ceilalți, cu siguranță, i-au ajutat. Revolta sclavilor în palatul meu ! Închipuie-ți, Servius, ce îndrăzneală ! Pe unul am izbit să-l prindem...

Își șterse nădușeala de pe ceafă, cu eșarfa de *byssus*, și continuă arătîndu-și larg dinții galbenjiți :

— Am poruncit să fie răstignit. Am pus să fie decapitați alți douăzeci, ca să bag spaima în toți, iar trei sute au fost biciuiți pînă au căzut în ne-simțire...

— Așa trebuie, încuviință Servius. Pedepsa pentru revoltă, cît de aspră ar fi, constituie un act de justiție.

Aviola horcăia :

— Douăzeci de sclavi pierduți ! Dacă-i socotești numai cîte cinci sute de sesterți de cap, îți dai

seama ce pierdere. Bănet, nu glumă ! Nu mai sînt în stare să-mi revin. O, zei, fie-vă milă !

Lucius se uită dezgustat la fața buhăită a senatorului Aviola. Are, pe puțin, trei sute de milioane și se văicărește, de parcă ar fi rămas sărac lipit pămîntului. Avarul ! De ce or fi oamenii atît de ahtiați după aur ? Ca să aibă, să adune cît mai mult. Chiverniseala, spiritul de economie țin de vechile virtuți romane...

În clipa aceea Servius și grăsunul Aviola se înclină în fața unui bărbat și mai gras, cu chipul numai zîmbet, plin de bunăvoință. Lucius îl recunoscuse numaidecît. Era senatorul Haterius Agrippa. Se spune despre el, în șoaptă firește, că ar fi denunțator. Nimeni însă nu dispune de dovezi împotriva lui. Agrippa își purtă mai departe burdihanul său uriaș. Celor doi senatori le fulgeră prin minte același gînd neliniștitor : te pomenești că într-o bună zi mă denunță și pe mine. Să fim cu ochii în patru !

O lovitură de gong. A doua. A treia.

Senatorii intrară sub bolta naosului și de aici se îndreptară încet, distinși în togile lor albe, fiecare spre jilțul său.

În fața lor erau trei statui de marmură : divinul Octavianus Augustus în stînga, la mijloc Marte Răzbunătorul, zeul războiului, și la dreapta Tiberius. Lîngă statuia împăratului se așezară principele moștenitor Caligula, Macro și cei doi consuli — Gnaeus Acerronius și Caius Pontius.

Lucius rămase în picioare, în spatele fotoliilor senatoriale, printre edili, chestori și judecători. Cînd îl zări pe Caligula, păli. Își aduse aminte că principele imperial nu l-a agreat niciodată, că fusese întotdeauna gelos pe succesele lui de la hipodrom și de pe stadion. Îi va asculta cuvîntarea.

Cum o va judeca ? Dar dacă o va condamna ? Respirația îi izbucni din piept, șuierătoare.

Pontiful, însoțit de haruspici, se apropie de jertfelnic. Berbecul înjunghiat fu stropit cu arome, haruspicii își strigară profețiile îmbucurătoare, descifrate din măruntaiele animalului sacrificat, după care berbecul, presărat cu tot felul de ierburi, fu încredințat focului. Fumul, cu miros plăcut, se înalță încet spre bolta templului, unde pîlpîiau flăcările torțelor.

— Mulțumesc vouă, o, zei, pentru înlăturarea războiului, pentru salvarea păcii !

Entuziasmul senatorilor era fals mai mult de jumătate, căci pentru membrii din umbră ai monopolurilor războiul însemna o excelentă sursă de câștig. Acum însă împrejurările impuneau să te arăți însuflețit de ideea păcii.

Adunarea fu deschisă de consulul Caius Pontius. Salută prezența principelui imperial Caius Caesar. Acesta, în toiul aplauzelor, se ridică în picioare, îl îmbrățișă pe Macro și, cel dintîi, îl felicită cu ocazia semicentenarului său. Aplauzele izbucniră și mai puternic. Apoi Macro fu îmbrățișat de cei doi consuli. Îmbrăcat în ținuta de campanie a prefec-tului pretorienilor, primul sfetnic al împăratului rămase în picioare, ca un comandant pe cîmpul de bătaie.

Consulul Pontius îi acordă apoi cuvîntul senatorului Rupertilius. Acesta ieși în față și, cu vocea sugrumată de emoție, prezentă lui Macro felicitări în numele senatului. Îl îmbrățișă și se așază din nou în jilțul său, ostentativ mișcat, ca de altfel toți ceilalți cinci sute nouăzeci și nouă de senatori profund impresionați, care îl salutară pe Macro cu mîna dreaptă ridicată. După care, înaintea adu-

nării, se prezentă senatorul Menolus anunțind că va da citire unei scrisori a împăratului.

În cei unsprezece ani de cînd împăratul părăsise Roma și lincezea în singurătatea lui de pe insulă Capri, senatul se obișnuise cu asemenea scrisori de la el. Aproape că nu era sesiune în care să nu se dea citire vreunei scrisori din partea lui Tiberius. Sînt scrisori izvorîte dintr-o matură chibzuință, pline de înțelepciune, dojenind uneori cu amabilitate pe cîte un zelos adulator al său, alteori cerînd, cu duritate, pedepsirea aspră a vreunui trădător de patrie, sau luînd în derîdere, cu o subtilă ironie, sufletele meschine ale înalților demnitari de la cîrma imperiului.

Astăzi, scrisoarea lui stîrnește cel mai viu interes, căci prin întreaga Romă se șoptește că împăratul e pe ducă și că, din cele ce va scrie, se vor putea desluși multe, chiar dacă omul nu-i urmărește, cu ochii lui, manuscrisul. Pe deasupra, stăpînitorul scrie acum senatului despre locțiitorul său și nu încapă îndoială că și din aceasta aveau să se desprindă foarte multe cu privire la situația reală.

„Îmi revine și mie, ca și vouă, venerați părinți, cîntea de a mulțumi zeilor nemuritori că nouă, muritorilor cărora le-au încredințat puterea asupra celei mai mare părți a lumii, ni l-au dat pe Gnaeus Naevius Sertorius Macro. Ce sentiment de mîngîiere, ba nu preget să spun, de izbăvire, am încercat eu atunci, cînd, după trădarea lui Sejan, am putut încredința comanda asupra pretorienilor și grija treburilor statului în mîinile unui bărbat atît de cîstit, venerabil și drept, cum este Macro al meu. Iar astăzi cînd, datorită devotamentului multor fii înțelepți ai Romei, am izbutit să înlăturăm războiul cu părții, care ne amenința, să-i exprimăm încă o dată, cu prisosință, mulțumiri lui Naevius Macro.“

Statuile semizeilor din fotolii, adînc mișcate, își duseră pumnii strînși la ochii umezi de lacrimi. Senatorul Menolus, cu voce tremurătoare, pătrunsă de respect și venerație, citi în continuare noi cuvinte de laudă la adresa primului ministru.

„Mă gîndesc, părinți ai patriei, că este drept ca un asemenea mare bărbat să fie cîstit, după merit, într-un moment atît de însemnat. De aceea, vă trimîț sfatul meu, ba aș spune mai curînd rugămîntea unui bătrîn care, nefiînd răsfațat de soarta ce i-au hărăzit-o Parcele, se bucură la bătrînețe de o prietenie aleasă. Rugămîntea mea este ca în templul lui Marte Răzbunătorul, unde în clipa aceasta ascultați cuvintele mele, să ridicați, alături de statuia mea, statuia lui Macro...”

O clipă de stupoare, de tăcere mormîntală. După care, încăperea templului dudu de aplauzele și uralele celor șase sute de statui ale semizeilor treziți la viață ; ridicîndu-se în picioare, băteau din palme și strigau : „*Salve, Naevius Macro !*”

Senatorilor, nobilimea cea mai înaltă a țării, mai-mai să li se sucească mîinile, de scirbă că erau obligați să-l sărbătorească pe acest văcar. Dar n-aveau încotro !

Lucius își roti ochii prin sală. Aplaudau cu toții, fără excepție. Simpatie ? Respect ? Teamă ? Cei mai mulți aplaudau cu atîta putere, încît era limpede dorința lor de a li se vedea și consemna entuziasmul. Lucius privea cu atenție : aplaudau și Servius, și Ulpius. Aplauda și Seneca. Dar pe chipul acestuia nu reușea să descifreze nimic. Era calm, cu un zîmbet ușor crispat. Ceilalți senatori se străduiau să întrețină cît mai mult atmosfera de entuziasm.

Cel dintîi se așeză Ulpius, după el Seneca. După ce ovațiile încetară, Menolus declară :

— Aplauzele voastre la propunerea împăratului ca senatul și poporul roman să-i înalțe lui Macro în acest templu o statuie pentru meritele sale, care au contribuit la propășirea patriei, constituie pentru mine mărturia acordului vostru unanim. Senatul...

În clipa aceea, Macro ridică mîna și-i curmă vorba :

— Iertați-mă că întrerup lucrările gloriosului senat. Dar nu pot altfel. Trase aer în piept. I se îngrămădeau pe limbă, fără alegere, tot felul de vorbe tăioase, energice. Dar își dădu seama că, în asemenea împrejurări, trebuie să respecte ceremonialul.

— *Patres conscripti*, continuă el, recunoștința mea față de împăratul meu și față de voi e fără margini. Și dacă într-adevăr am înfăptuit ceva pentru patrie, asta a fost numai din vrerea împăratului sau a voastră. Sînt fericit că mă bucur de încrederea cezarului și a voastră... Socot însă că nu sînt vrednic de o distincție atît de înaltă. De aceea, mă văd nevoit să refuz această cinstire pe care voi vreți... Nu, nu, de ce trebuie, recunoașteți și voi, iluștri părinți, că nu se poate...

Senatorii își înălțară capetele uluiți. Ce mai vrea să însemne și asta ? Înainte vreme, Sejan își propunea singur onorurile ; statuile lui puteau fi văzute prin mai toate templele Italiei, ba chiar și în provincii, iar fostul sclav și centurion, tăvălit prin noroaie, ridicat astăzi la același rang pe care-l deținuse Sejan, refuză asemenea cinstire ? ! Cîtă ipocrizie ! Ce prefăcătorie nerușinată ! Vrea să fie rugat să accepte onorul ! Și, bineînțeles, se și aud voci care insistă și încearcă să-l convingă. Vocile

acestea sînt tot mai numeroase, mai puternice. Dar Macro continuă să vorbească :

— Cum ar fi cu puțință, distinși părinți, ca chipul meu să stea în același rînd cu Marte, cu divinul Augustus și cu iubitul nostru împărat ? Cine sîntem noi pe lingă ei ? Statuia mea, aici ? În templu ? Nu, nu ! Asta nu se poate...

Abia apucase Macro să tacă, și Haterius Agrippa sări iute din fotoliu, atît cît îi permitea burdihanul lui voluminos, și începu să strige :

— Ascultă, glorios senat ! Ascultați, prieteni, glasul modestiei ! Mă înclin în fața măreției tale, Macro !

Senatorii se sculară în picioare, pînă la unul. Templul zeului Marte Răzbunătorul nu mai cunoscuse pînă atunci asemenea furtună de urale și aplauze.

— Mărețul, marele Macro !

Și de data aceasta modestul titan ridică mîna pentru a anunța că părinții Romei fuseseră invitați aici pentru un lucru mai important decît aniversarea unui ostaș de rînd al patriei. Diplomația noastră a izbutit să evite războiul cu părții. Iată un succes de imensă însemnătate. În bună parte meritul, succesul obținut îi revine tînărului aghiotant al legatului Vitellius din Siria, Lucius Geminus Curio, pe care Macro l-a invitat să informeze astăzi senatul despre acest important eveniment și despre situația din provincia siriană.

Luminile de sus irizau țestele pleșuve ale senatorilor și le deformau fețele inundate de grăsime. Priveliștea aceasta stîrni și mai mult nervozitatea și tracul lui Lucius. Ieși în față, salută cu dreapta ridicată, mai întii pe zei și pe Tiberius, apoi pe Caligula și, la urmă, senatul, după care începu să vorbească :

— Iluștri părinți, din clipa în care, cu trei ani în urmă, am pășit pe pământul Asiei. în portul Pergam, mi-a fost dat să străbat plaiuri întinse și necunoscute.

Prin Bithynia și Pont, Galatia, Cappadocia și Cilicia, pînă în Caesareea siriană m-a purtat calul meu, și mintea mea s-a bucurat de tot ce-mi vedeau ochii.

Și peste toate aceste meleaguri nesfîrșite, stăpîină este Roma. Drumurile sînt străjuite de pietre de hotar romane și pretutindeni se văd stindardele noastre purtînd pe ele acvilele legiunilor romane, alături de statuile divinului Augustus. *Imperium Romanum* e de necuprins, cu un peisaj neînchipuit de variat, avînd o bogăție de popoare și ținuturi felurite și ciudate, a căror frumusețe exotică lasă omului o profundă impresie.

Vecinul lui Haterius Agrippa se aplecă puțin și-i șopti cu răutate :

— Mă așteptam să ascult raportul unui soldat. Cînd colo, aud un nou Catullus. Lirism curat. Sînt curios cînd va începe să vorbească despre Lesbia.

Văzînd însă că Haterius urmărește cu atenție cuvîntarea, senatorul ridică, speriat, din sprîncene, se îndreptă din șale și, netezindu-și cu degetele pufoase faldurile togii, își pironi ochii spălăciți asupra oratorului.

— Pretutindeni unde calcă piciorul ostașului roman pătrunde o dată cu el și felul de trai roman, care aduce popoarelor barbare, adeseori neștiutoare de carte, cultura, morala și plenitudinea vieții romane. Introducem în aceste țări, frămîntate de

grele și izbitoare contradicții, acele elemente umane cu care se mîndrește imperiul nostru.

Macro ar fi avut chef să zîmbească. Dar nu poate. Fața rasă e nespus de nesuferită — în barbă mai puteai ascunde un rînjete sau o înjurătură. Gluma cu elemente umane a fost reușită. I-a plăcut. Și cu cîtă convingere a spus-o ! Egalii zeilor tac și ascultă. Lingăii împăratului sînt, de bună seamă, entuziasmați. Dar și cealaltă tabără, mai puțin numeroasă, a senatorilor, pare mulțumită. Curio, Ulpus, Bibienus, Vilanus, Piso și încă mulți alții. Aceștia, pentru că Lucius este de-al lor. Îl ascultă și dau din cap aprobator. Excelent băiat ! A știut Valeria pe cine alege, se gîndește Macro. Lucius ăsta ajunge departe. Mai cu seamă dacă eu, viitorul lui socru, îl voi împinge de la spate. La cuvîntul socru, Macro se uită, cu un imperceptibil zîmbet batjocoritor, spre senatorul Servius.

Caligula era numai încordare. Lăsa capul în jos, mușchii feței îi tresăreau de nervozitate.

Lucius vorbește acum despre unul din punctele nevralgice ale dominației romane asupra lumii. Imperiul are, în partea de răsărit, un călcîi al lui Achille : regatul parților.

De aproape trei sute de ani, încă din timpul primului război al Romei cu Cartagina, renaște, din ruinele giganticului imperiu al lui Alexandru Machedon, stăpînirea Marelui rege, cum e denumit cîrmuitorul Parției. Capitala ei, pînă nu demult necunoscutul oraș Ctesiphon, crește și se înfrumusețează, străduindu-se să ajungă din urmă nu numai Alexandria, ci chiar și Roma. Marele rege al parților, Artabanus, s-a înfumurat de pe urma succesarilor dobîndite în războaiele cu vecinii săi. Un barbar s-a cocoțat deasupra barbarilor și, în dorința

lui de a deveni un al doilea Alexandru, amenință insolent, cu expansiunile sale, libertatea popoarelor de la granița apuseană care întrețin relații prietenești cu Roma.

Dar iată că, în clipa în care Marelui rege i-a venit poftă să supună Armenia, pe al cărei tron l-a instalat pe Arsak, fiul său mai mare, s-a făcut simțită intervenția împăratului Tiberius. O politică înțeleaptă e mai prețioasă decît un munte de aur, decît o sufă de legiuni înarmate pînă în dinți. Împăratul l-a trimis în răsărit pe Phraates, fiul fostului rege. Pe valea Tibrului, Phraates a avut prilejul să cunoască modul de viață roman : dar, pășind pe pămînt sirian, a uitat de acest lucru și curînd a succumbat răpus de o boală fulgerătoare. Atunci Tiberius a ales ca adversar al lui Artabanus un bărbat din aceeași dinastie, pe nume Tiridates. Și astfel, barbarii împinși unii împotriva altora prin acțiuni strategice inițiate de Roma se încaieră și se nimicesc între ei. Și politica pe care Roma o duce în continuare este de a-l face pe Artabanus din mare, mic.

Lucius e diplomat. Printre rînduri sugerează, doar, metodele de luptă. Cu toții însă știu despre ce-i vorba : Roma îi instigă pe vecinii lui Artabanus, ridică împotriva regelui pe propriile sale rude, căci Roma își are oamenii ei chiar în palatul lui Artabanus din Ctesiphon și îi cumpără cu aur pe slujitorii lui Arsak.

Complicata situație politică, plină de combinații și crize neașteptate, capătă prin vorbele lui Lucius o formă clară, inteligibilă.

Roma, care odinioară a stăpînit lumea cu puterea ei, încearcă acum să-și mențină supremația printr-o diplomatie și o tactică înțeleaptă. Această orientare

a fost trasată de însuși împăratul Tiberius împreună cu loțitiitorul său Macro. În spiritul ei au acționat, în Orient, legatul Vitellius și oamenii lui.

Bătrînul senator Ulpus îl ascultă pe fiul lui Servius cu un dezgust mereu crescînd. Deștept băiat, fără îndoială ! Dar se poate compara această ieftină viclenie cu vechile virtuți romane ? Cu democrația republicană ? Violență, intrigi, șiretlicuri. Ulpus a fost întotdeauna adversarul unor astfel de metode. Și cum nu le poate admite nici acum, ascultă încruntat.

Cu o modestie ce se dovedește a fi socotită nela-locul ei, Lucius dezvăluie în fața senatului uneltirile cu care a fost dus, la început, războiul secret împotriva lui Artabanus. Senatorii îl cunosc bine pe Vitellius. Cum ? E oare cu putință ca acest bătrîn risipitor și destrăbălat să fi condus grandioasa acțiune de intrigi împotriva Marelui rege ?

Discursurile în senat erau adeseori întrerupte de întrebări. Și de data aceasta se ridicară cîteva mîini. Lucius se oprește. Consulul Pontius acordă cuvîntul.

— Cine i-a cîștigat pe sarmați și pe albanii ca prieteni ai ibericilor ? îl întrebă pe orator senatorul Menolus.

— Guvernatorul Vitellius, răspunse Lucius și vocea lui pare ușor descumpănită.

— Vitellius a pus la cale planul care a pregătit înfrîngerea armatelor conduse de Orodes, fiul lui Artabanus ? strigă Aviola în cunoștință de cauză.

Lucius ezită.

— Vitellius ? interveni tăios Macro, care a surprins jocul plin de ambiție al tînărului și, intenționat, îi cîntă în strună.

— Nu, răspunde Lucius, cu o sfială din care se desprinde dorința de a i se mai pune și alte întrebări. Și Macro supralicitează laconic :

— Atunci, cine ? Vorbește !

— Da, cine ? se auziră câteva voci — vocile celor care au înțeles că aici trebuie să apară cineva în toată gloria și strălucirea sa.

— Legatul mi-a încredințat mie această misiune, distinși părinți, spuse Lucius, încet și cu modestie.

Strigăte și murmure de laudă făcură să freamăte sala templului.

— Ești demn de a te numi fiul Romei, Lucius Curio ! rosti solemn Macro și vorbele lui stîrniră o explozie de aplauze.

Gîndurile lui Caligula, pline de invidie rătăceau însă în altă parte.

Lucius zugrăvește, în continuare, cum au decurs alte evenimente : Artabanus a pornit să răzbune înfrîngerea fiului său, cu tot potențialul militar al regelui, tocmai atunci cînd Vitellius și-a retras, la iuțeală, legiunile din întreaga Sirie și din Cilicia, răspîndind știrea înșelătoare că intră cu armatele sale în Mesopotamia și îngrozindu-l astfel pe Artabanus, care se temea de un asemenea război cu Roma. Căci Marele rege s-a temut întotdeauna de un asemenea război și, la drept vorbind, nici Romei nu-i convenea de loc să se războiască cu părții. Așa stînd lucrurile, Vitellius a declanșat o sumedenie de intrigi. I-a atras de partea sa pe nobili și pe comandanții militari ai lui Artabanus, stăruind asupra înfrîngerilor suferite de rege în războaiele precedente și asupra cruzimii lui în timp de pace. Și Marele rege, părăsit aproape de toți ai săi, a bătut repede în retragere și a fugit fără să se oprească pînă la granița Scitiei. În acest timp, diplomația romană a izbutit să-l impună ca rege al părților pe

Tiridates, iar legiunile romane au pornit în marș forțat spre fluviul Eufrat...

— Cine le-a condus ? strigă Macro.

Lucius se îmbujoră la față și tăcu. Aplauzele făcură să bubuie templul, ovațiile nu mai conteneau.

Senatorul Ulpus îl privea pe Lucius ca pe un străin. Vedea o mască sub care se ascundea fața unui om nesigur, lipsit de fermitate, dispus la tranzacții, coruptibil. A sta pe două jilțuri e o rușine și o nenorocire. Cel ce se cațără mai sus, mai jos va cădea.

Băiatul aleargă după carieră : funcții, onoruri, glorie, putere, își spunea în gând Seneca. Pe care din doi îl va renega ? Pe propriul părinte sau pe împărat ? Sau, poate, pe amândoi pentru un al treilea, pentru Macro ?

Chipul lui Caligula e o mască impenetrabilă. Sub ea sălășluiește admirația amestecată cu invidie pentru modul inteligent în care Lucius știe să cucerească senatul, fără să se atingă de împărat. Un om cu o minte atât de ageră nu trebuie nici subapreciat, nici dat la o parte. Dacă ar putea să-l smulgă din cuibul lui, să-l lege de el și să-l determine a-i sluji... Dar Caligula se îndoiește numai-decît de reușita acestei soluții. Neamul Curionilor e de granit. Și, totuși, nu strică să încerce...

Lucius Geminius Curio își urmează firul cuvîntării. Arată cum în provincii izbucnesc, adeseori, revolte și răscoale împotriva colonizatorilor romani. De pe buzele lui cuvintele curg pătimașe :

— Barbarii, înapoiati, nu înțeleg ce binecuvîntare, ce dar divin reprezintă pentru ei aripa noastră protectoare. În ce mizerie au trăit ei fără noi ! Fără noi s-ar stinge spiritualicește, s-ar îneca în murdărie, i-ar măcina molimile, s-ar ucide între ei.

În setea lor sîngeroasă de răzbunare, n-ar afla nicio-dată ce înseamnă *dreptul*, în sensul cel mai larg al cuvîntului. N-ar ști ce-i cultura. Ar bijbii în bezna fantasmelor și a superstițiilor lor negre ; și s-ar înfunda în întuneric neștiind că mai există și o lume a luminii, plină de strălucirea marmurei și a aurului. Și acești barbari, atît de descompuși tru-pește și spiritualicește, se ridică împotriva dominației noastre. De ce ? Pentru că trebuie să ne plătească biruri pe cap de om ? Că trebuie să verse guvernatorilor noștri niște impozite și taxe vamale pe deplin justificate ? Că soldații lor, cîndva învinșii noștri, sînt astăzi sclavii noștri ? Că sînt obligați să ne dea materii prime, aur, argint, metale și grîne pe care noi le plătim în puternica monedă romană ? Că sînt supuși judecății înțelepților noștri juriști ? Că tinerii lor au datoria să facă serviciul militar în armata noastră ? Oare toate acestea, prealuminați părinți, nu constituie o mare cinste pentru ei ? Nu e, oare, mai bine pentru ei să fie sclavi la Roma decît să slujească în bandele căpeteniilor de triburi din Barbaria ?

Cele două tabere se contopiră elogiindu-l furtunos pe orator în unanimitate, pentru cuvintele sale care exprimau atît de clar și de precis concepția fundamentală a imperiului. Glorie, glorie nepieritoare imperiului !

Pe fața lui Seneca flutură un zîmbet ironic. Își plimbă privirea peste chipurile celor aflați în fruntea adunării : Marte, zeul războiului, Augustus, Tiberius, Macro, Caligula, Lucius. Da, lanțul se desfășoară cu o logică de fier. A purta războaie, a stăpîni, a subjuga, a trage foloase. Unde va fi sfîrșitul ? Și ce fel de sfîrșit va fi ?

Ochii lui Lucius ard de înflăcărare. Se uită la fețele puhave ale senatorilor, dar vede ținuturile

îndepărtate din care s-a întors. Vede chipurile acestora asupra cărora, acolo, în Orient, Roma își exercită puterea.

— Ce fel de oameni sînt acei pe care noi i-am supus în virtutea unui drept divin și uman ? Dacă i-ați prii numai o clipă, distinși părinți, v-ar apărea înaintea ochilor întreaga profunzime a adevărului exprimat de Aristotel și Platon că, pe bună dreptate, Ananké a hotărît destinul : unii să stăpînească, alții să se supună. Demnitarii barbari, satrapii, marii preoți au chipurile apăsate de griji, posomorite și descompuse. Oamenii aceștia parcă n-ar cunoaște lumina soarelui. Parcă ar trăi într-o veșnică obscuritate, urmăriți și persecutați de Furii. Iar poporul pe care-l conduc seamănă leit cu ei. E plin de vaiete și lacrimi aerul deasupra pămîntului pe care-l muncesc din zori și pînă-n noapte.

Barbarii nu sînt în stare să prețuiască armonia și frumusețea vieții pe care le-o aduce civilizația romană și, cît îi mai ține suflarea, urzesc comploturi împotriva noastră. De aceea, *patres conscripti*, dacă n-am fi destul de vigilenți, la toate frontierele imperiului ar scăpăra scînteii ale răzvrătirii, care încetul cu încetul s-ar transforma în pâlălaie.

Binecuvîntat fie împăratul nostru și marele Macro, binecuvîntat fie preamăritul nostru senat, pentru că au știut să înjghebeze tabere militare la toate fruntariile imperiului și au instalat legiunile noastre pe Eufrat și pe Dunăre. Lumea poate dormi liniștită. Fiii ei stau de veghe...

Cuvîntul îi fu curmat, în semn de aprobare, de un ropot de aplauze.

Lui Lucius îi fulgeră prin minte ca, în încheiere, să aducă vorba despre el însuși. Își termină discursul plin de emfază.

— Barbarii își cheamă în ajutor zeii lor străni, întunecați și fantomatici, ca să-și recucerească libertățile fără noimă și să scape de dominația noastră umană. Romanii însă, popor civilizat și instruit, sînt chemați de destin să fie stăpînii celor inculte și necivilizați. Nu vom ceda nici o brazdă din acest drept al nostru ! Iar eu, în ceea ce mă privește, prealuminați părinți, jur, aici, în fața voastră, că oricînd veți hotărî, voi lupta pînă la ultima suflare pentru gloria Romei !

Finalul bombastic al cuvîntării îi însufleți pe senatori, aplauzele nu mai conțineau și încetară doar în clipa în care Macro făcu semn să se facă tăcere. Apoi, în mijlocul liniștii solemne, luă cununa de aur a senatului, adusă de pontif, și se apropie de Lucius. Corul intonă imnul închinat puterii Romei. Lucius îngenunche și frunzele de aur sclipiră pe părul lui de culoarea galbenă a paiului uscat.

— Ai binemeritat de la patrie, Lucius Geminius Curio, declară, solemn, Macro. Îți mulțumesc în numele împăratului și al senatului.

Adunarea festivă fu încheiată apoi de consulul Pontius.

„O, zei, își spuse în sinea lui Haterius, cineva urcă aici pe treapta cea mai înaltă a scării. Ce dedesubt o fi avînd toată povestea asta ? Și cine o fi alesul ? Fie ce-o fi, să-i facem plecăciunile din timp și să-i cîștigăm bunăvoința.“

Senatorii ieșeau din templu. La despărțire, Servius îi invită, în șoaptă, pe Aviola, Bibienus, Ulpus, Piso și Vilanus să vină la el cu trei ore înainte de miezul nopții. Acum, după ședința senatului,

erau în cea mai mare siguranță. Darcon e înștiințat. Dădură discret din cap, în semn de încuviințare, și, cu același aer distins, fiecare își văzu de drumul lui.

Mulțimea de oameni adunată afară întâmpină cu strigăte și aplauze figurile cunoscute.

Sclavii, care se odihneau pe vine în dreptul lecticilor în piața templului iluminat sărbătorește, se ridicară în picioare, așteptînd pînă cînd nomenclatorul¹ avea să strige numele stăpînului lor.

Lucius, copleșit de felicitări, primi sărutarea multor senatori pe amîndoi obraji. Își însoți părintele pînă la lectică și-l rugă să-i ia cu dînsul cununa de aur, gloriosul lui trofeu. Are un drum de făcut... Servius zîmbi cu înțelegere: trebuie să se mîndrească în fața Torquatei.

— Du-te, fiul meu, îi spuse semeț. Și în șoaptă adăugă: Nu uita — trei ore înainte de miezul nopții — pe tine te așteaptă cea mai mare... Lucius dădu din cap.

Nu se îndreptă, însă, spre Torquata. Porni spre Esquilin, acolo unde locuia Valeria.

Mergea repede. Ajunse din urmă o lectică superbă ce se legăna, agale, înconjurată de lictori și de făclieri. Voi s-o ocolească, dar era prea tîrziu.

— Încotro așa grăbit, dragul meu Lucius? auzi din lectică vocea lui Macro.

Încurcat, biîgui ceva la întîmplare. Macro începu să ridă.

— Suie-te lîngă mine. Dacă nu mă înșel, avem același drum. Ce rost are să-ți obosești inima cătărîndu-te la deal? Cruț-o pentru ceva mai bun... Izbucni într-un rîs aspru, dar prietenos.

Lucius se urcă în lectică.

¹ *Nomenclator* — sclav a cărui sarcină era să vestească stăpînului numele musafirilor.

Macro nu-i permise nomenclatorului să-l anunțe. Îl pofti pe Lucius să ia loc într-un jilt, între coloarele albe, de marmură, ale *atrium*-ului și se duse să-și caute fiica. O găsi în salonul galben, întinsă pe canapea, într-un *peplum* de casă din mătase albastră-aurie. Peste el se revărsa în orbitoarea lui strălucire părul ei roșu, despletit.

Valeria care tremura de nerăbdare în așteptarea lui Lucius, se întoarse și, zărindu-l pe Macro, sări de pe canapea cu o prefăcută mirare :

— Tu erai, tată ? Nu credeam că mai vii. E târziu.

Macro își dădu seama că astfel îmbrăcată Valeria era mai seducătoare decît în ținuta mondenă. Spuse cu vocea răsunătoare :

— Ședința s-a prelungit. Dar ți-am adus un musafir, fetițo. Lucius, vino încoace !

Pînă să apuce Valeria să rostească un cuvînt, Lucius se și afla în fața ei. Femeia își țuguie buzele supărată și, încruntîndu-se, îi adresă părintelui cuvinte dojenitoare :

— Cum poți să introduci un oaspete fără să-l fi anunțat ? Văzînd însă expresia de admirație a aceluia pe care-l dorea, adăugă cu o voce mai blîndă : E îngrozitor pentru o fată să se arate în fața unui musafir nearanjată, nepieptănată...

— Rubinul sclipește și fără montură, spuse Lucius, curtenitor, făcînd-o să zîmbească.

Macro se așeză cel dintîi la masă, le făcu semn și celorlalți să ia loc, apoi izbucni ca o furtună :

— Hei, sclavi ! Aduceți vin ! Grozav ni s-a mai uscat gîtlejul. Mai cu seamă lui. A vorbit ca grecul ăla, de-i zicea, ei, fir-ar să fie, cum îi zicea ? Democrate, nu ?

— Nu, Demostene, zîmbi Valeria cu încordare și-l întrebă : Și senatul ?

— Senatul ? S-a cutremurat bolta, fetițo ! Patria recunoscătoare și-a umflat palmele de atîtea aplauze. A căpătat cununa de aur.

Valeria își întoarse spre Lucius ochii ei mari, de culoarea mării, în clipa cea mai întunecată.

— Mă bucur de succesul tău, Lucius, și ți-l doresc din toată inima. Glasul ei era numai căldură.

Tonalitatea acestei voci îl tulbură pe Lucius. Încercă să-și ascundă emoția în dosul cîtorva generalități politicoase :

— Cinstirea senatului e nespus de măgulitoare pentru mine, dar abia aici mă simt pe deplin fericit.

— Roma are nevoie de bărbați energici. Tinerii nobili de astăzi sînt mai mult păpuși decît soldați. Parcă-s de brînză. Ce te faci cu ăștia în armată ?

— Roma are nevoie de eroi, ținu să sublinieze Valeria, și Lucius citi admirație în privirea ei. Ar fi vrut să obiecteze ceva, dar între timp intraseră sclavii aducînd gustări, o amforă de argint cu vin, o cană de argint cu apă și trei cupe. Luminile felinarelor, ce atîrnau din plafon pe lăntișoare de aur, făceau să scapere în cupe fulgere de culoare portocalie. Valeria făcu semn sclavilor să se îndepărteze și ea însăși umplu paharele.

Picură întru cinstirea lui Marte, apoi închină pentru Lucius :

— Pentru ca fericirea ta să fie netulburată și trainică, scumpe Lucius !

— Că bine le zici, fetițo ! Bravo, frumos ! Și eu îți urez la fel, Lucius !

Lucius o fixă pe Valeria cu niște ochi, care nu mai erau în stare să-și ascundă strălucirea nici în fața lui Macro. Ea însă se prefăcea că nu observă

acest lucru și schimbă cu abilitate discuția : de la senat trecu la Roma, apoi la cursele de cai pentru a căror organizare — se spune — Caligula urma să obțină aprobarea bătrînului împărat.

— Am auzit că vei apăra culoarea lui Caligula, ținu să amintească Macro.

— Și a mea ! Verdele e culoarea cea mai frumoasă. Culoarea cîmpiei și a mării...

— Și a ochilor tăi divini, se încumetă Lucius.

— Și dacă pierzi întrecerea ? replică ea surîzînd.

— Să pierd ? rosti Lucius cu neprefăcută uimire.

— Excelent, băiete ! chicoti Macro și mîna lui căzu grea pe umărul tînărului. Așa-mi plăci !

— Eu, Lucius Curio, laureatul cununii de aur a senatului, eu să pierd ? Drept cine mă iei, frumoasa mea ?

Riseră toți trei cu poftă și simțiră deodată cum un fior de gheață li se strecoară încet pe șira spinării. Simțeau că sînt plămădiți din același aluat, că sînt apropiați, că se aseamănă și sînt legați între ei de aceeași obsesie neînduplecată : să am, să am tot, absolut tot ! Dar deasupra acestei cîrdășii spînzura amenințarea vigilenței unuia față de celălalt.

Și în timp ce amabilitățile de suprafață, cuvintele măgulitoare și grosolăniile se încrucișau deasupra mesei, cei trei își disputau ceea ce le era mai prețios și fiecare din ei își dirija voința către țelul său :

„Trebuie să te am, frumoaso ! Curînd !“

„Te vreau de soț, omule ! De soț te vreau !“

„Cu fata asta și cu ambiția ta, ți-l smulg eu pe taică-tu din inimă !“

Deodată ochii tînărului alunecară pe clepsidra aflată pe un pedestal de marmură neagră. Sticla subțire, de o rară finețe, era înfiptă într-un con

alcătuit din cerculețe de aur suprapuse ; stropii de apă picau în voie cu un clipocit monoton.

Mușchii feței i se contractară : era timpul să plece, dacă voia să mai ajungă acasă la ora stabilită. Dădea semne de nervozitate. Macro, care-l urmărea cu atenție, îi surprinse tulburarea. Și se gândi : „Înțeleg, ar trebui să-i las singuri. Stau aici ca un bărzăune pe spinarea măgarului.“

Se ridică :

— L-am invitat aici pe emisarul viceguvernatorului din Noricum. Unde ne instalezi, fetițe ?

— În *tablinum*, tată, acolo e liniște desăvârșită.

— Bine. Iar ție, Lucius, trebuie să-ți comunic o noutate : împăratul a hotărît ca legiunea siriană să nu mai plece pe Dunăre. Și tu, și ea rămîneți aici, la Roma.

Valeria, toată numai suris de bucurie, își conduse părintele în *tablinum*.

Rămas singur, Lucius blestema timpul care zbura ca vîntul. Dar nu putea să plece. Luă în mînă obiectele care trecuseră prin mîna ei. Tot ce atîngea ea avea un miros aparte : flaconul de alabastru, cu ulei de trandafir, avînd prețul a zece sclavi ; evantaiul din cele mai fine pene de struț și pomada parfumată din cutioara de aur, cu căpăcelul bătut în smaragd.

Amestecul de parfumuri izbea provocator nările lui Lucius. Cum o fi mirosind ea ? Buzele, părul, subsuorile ei. Își simți trupul cuprins de fiori reci, dar totodată inundat de fierbințeală. Făcu ochii mici. Valeria nu întîrzie mult.

— Mă duc să mă schimb și să mă pieptăn, spuse.

— Nu, nu pleca, adorata mea ! izbucni el. Ești fermecătoare. Păcat de fiecare clipă...

Stătea în fața lui. Forma sînilor încărcă mătasea cu o materie explozivă. Mireasma femeii devenise

agresivă. Valeria simți tulburarea bărbatului. Ea însăși era tulburată, dar se stăpînea din răspuțeri. „Iubesc, își spunea în gînd. Pentru prima oară în viață. Iubesc. O, zei, fiți alături de mine !“ Cu iuteala fulgerului, revăzu în minte experiența ei din trecut. Învățămintele se sudau între ele : prostituata din port se culcă fără să crîcnească ; hetaira dă prioritate jocului amoros prelungit, de cele mai multe ori împletit cu versuri și cîntece. Cum se comportă însă o femeie distinsă în fața unui nobil patrician ? Ca o matroană distinsă care-și poate permite risipa de timp chiar și în clipele de tensiune erotică.

— Nu vrei să vezi cum locuiesc, Lucius ?

Îl conduse prin încăperile încălzite. Sclavii alergau înaintea lor și aprindeau, pretutindeni, lămpile. Camerele erau aranjate cu gust, fiecare în altă culoare, și în fiecare din ele stăruia alt parfum. Toate erau ornate cu splendide podoabe orientale. Din fiecare țesătură, din fiecare obiect răzbătea rafinamentul senzual al Asiei și al Africii. Nu al Atenei, nici al Romei, ci al Antiohiei, al Palmyrei, al Tyrului și al Alexandriei.

Mergea înaintea lui :

— Ador Orientul, spuse ea, ca și cînd ar fi vrut să se scuze și să se fălească în același timp.

Lucius desluși sub materialul străveziu curba șoldurilor ei. I se uscaseră gîtlejul și nu mai era în stare să scoată o vorbă.

— Înțeleg, rosti el după cîteva clipe, cu vocea răgușită.

Intrară într-o încăpere lungă, în care, de o parte, și de alta, se aflau niște rafturi înalte din lemn de cedru și în ele o sumedenie de suluri. Pe perețele din față se putea citi o inscripție grecească executată în cinabru : „Cît ești în viață, să stră-

lucești, tristețea s-o sfidezi. Ne e prea scurt popasul pe pământ, căci timpul implacabil își cere tributul..."

— Biblioteca mea, spuse Valeria cu modestie, dar din aceste cuvinte se desprindea și un sentiment de mândrie.

Lucius luă în mână câteva pergamente, păstrate în niște tocuri elegante, din piele fină. Parcă ar fi fost niște bijuterii. Căpăcelul fiecărui toc era bătut cu pietre prețioase. Pe unul se putea vedea un șir de diamante, pe altul numai rubine, apoi smaragde, topaze, safire. Valeria îi surprinse mirarea și începu să râdă.

— Știu, sînt, într-o oarecare măsură, o capricioasă. Am născocit pentru fiecare dintre poezii mei preferați, pe care îi am în mai multe volume astfel de semne distinctive. Aici sînt grecii, dincolo, pe peretele opus, romanii. Diamantele — Alcaeus, topazele — Anacreon, safirele — Bion, rubinele — Sappho, sper că acum înțelegi ? În partea cealaltă : diamantele — Vergilius, rubinele — hai ghicește, cine ?

— Catullus.

— Excelent, ai nimerit ! Propertius e topazul, Ovidius — peruzeaua, piatra mea favorită.

— Peruzea, repetă Lucius în surdina. Piatra minunată cu o culoare schimbătoare, ca și a ochilor tăi.

Valeria își feri privirea de ochii lui. Cu un gest mecanic, Lucius scoase un sul de versuri de Ovidius, îl desfăcu și citi, la întîmplare, ce-i căzu sub ochi : „O, zei, întunecate taine se-ascund în suflet !...“ Obrajii i se acoperiră de roșeață, strînse repede sulul și-l introduse în toc.

— Dar poetul tău preferat cine e ?

Rîse, cu acel rîs profund, gutural, care pe Lucius îl tulbura nespūs.

— E greu să mă hotărăsc : Catullus, Sappho, Bion, Propertius.

— Pe Bion nu-l cunosc, zise Lucius. N-ai vrea să-mi reciți din el cîteva versuri ? Ador limba greacă.

Nu se lăsă rugată. Îl pofti într-un fotoliu, iar ea rămase în picioare, strălucind toată, ca aurul, în lumina felinarelor.

*O, tu, măreață Cypris, zeiță inimoasă,
De însăși marea ești, ori a lui Zeus fiică,
De ce-ți reverși amarul pe oamenii umili
Și-i fulgeri cu minia-ți aprinsă chiar pe zei ?
De ce te-ai supărat pe însăși a ta soartă
Dînd naștere lui Eros-atotrăufăcătorul,
Nesăbuitul zeu, cu inima haină,
Atît de diferită de-a ta înfățișare ?
De ce i-ai dat tu aripi și farmece-n săgeți,
Ca să ne poată-ajunge oriunde ne-am ascunde ?*

Lucius bătu din palme, entuziasmat. \

— Excepțional !

Pe buzele Valeriei, limba elină era o adevărată muzică. Știa să prelungească parisilabicele, să scandeze cu multă sensibilitate accentele și lungimile, din gura ei versul curgea melodios, scînteietor, fierbinte.

O asculta cuprins de admirație. Era uluit de cîte știa această femeie, de felul cum se pricepea să dea strofei ritm, versului tonalitate, colorit și înflăcărare. Vocea ei îl încînta, îl dezmiarda și-l ametea ca o băutură tare. Splendidă femeie ! O sorbea din ochi. Îl copleșea cu toată ființa ei. Tot ce vedea la ea i se părea a fi de o perfecțiune și de o frumusețe supremă. Ochii migdalați, nasul mic și drept cu nările senzuale. Buzele pline, între-

deschise, fierbinți chiar și la vedere. Dintîșorii mărunți — șirag de perle strălucitoare. Părul — flăcări arămii. Sîinii, șoldurile, brațele și picioarele aidoma cu ale zeiței Venus. Unghiile prelungi, roșii, strălucitoare. Cu cît o privea mai mult, cu atît era mai convins că descoperea la ea noi amănunte ale perfecțiunii pe care pînă atunci nu le mai văzuse : minuni ale frumuseții — o frumusețe răpitoare, neîncătușată, sălbatică. O frumusețe de fiară, în fața căreia simțea cum îl apucă amețea. Dar atitudinea ei față de Lucius era alta decît aceea de la Terracina : distantă, reținută. O schimbare de neînțeles, care-l înmărmurea pe Lucius.

Valeria îi recită una din elegiile lui Propertius :
*Cel care-al dragostei sfîrșit să-l afle ar vrea se înșală,
Căci marile iubiri n-au țărături, nici popasuri...*

Sîngele îi clocotea în vine, dar tot mai șovăia, de-a dreptul derutat. Nu-și dădea seama ce anume și-ar putea îngădui. Dar simțurile răscolite erau de nestăvilit. Sări din fotoliu, se repezi la ea și o prinse de mîini.

— Te iubesc ! Te iubesc nebunește ! Dragostea mea nu cunoaște margini, nici măsură...

Valeria se pierdu toată cu firea, de atîta fericire. De cînd dorea să audă aceste cuvinte ! Ar fi vrut să-l îmbrățișeze și să-l sărute, să-l sărute la nesfîrșit. Dar în clipa aceea trebuia să se poarte ca o femeie distinsă. Se prefăcu nepăsătoare, ca și cînd n-ar fi fost de loc mișcată de explozia lui. Îl împinse puțin, cu delicatețe :

— Într-adevăr, dragul meu ? Prea m-ai luat prin surprindere, ca să pot da crezare vorbelor tale... Apoi, cu o ușoară notă de ironie, recită cîteva versuri din Arhiloh, puțin modificate :

*Atîta dor în suflet ți s-a strecurat,
Încît ți-a întunecat vederea toată
Și-a minții judecată ți-a îndepărtat ?...*

Tresări de teamă că o jignise cu impetuozitatea lui. Izbucni într-o cascadă de scuze, de cuvinte măgulitoare, pline de duioșie. În același timp, însă, se gîdea cu disperare la tatăl său, la cei ce-l așteptau acasă. Acum era prea tîrziu, nu mai avea nici un rost să se grăbească. Acolo am pierdut totul, oricum, își zise Lucius. Aici pot cîștiga totul : voluptatea, favoarea lui Macro și a ei. Gloria, puterea, viitorul. Totul e în joc : să mizez pe această femeie ? Îmi trădez părintele, cauza. Dar nu-i adevărat ! E o prostie ! O iubesc ! Am acest drept, și nu permit nimănui să mi-l răpească !

Dar cugetul încărcat îi desena în fața ochilor imaginea micului tricliniu din palatul tatălui său unde în clipa aceea ar fi trebuit să fie și el.

Un potop de lumini ; cununi de iederă pe frunțile musafirilor ce stau tolăniți pe spate ; pe masă — tipsii cu bucate alese, amfore cu vin și șapte cupe de cristal. De la prima vedere — un festin restrîns, pentru prietenii casei. Servesc sclavi și slave din Gallia și din ținuturile germanice, care nu cunosc limba greacă — discuțiile sînt purtate în această limbă. Faptul nu surprinde pe nimeni ; e o practică obișnuită, adeseori, în casele nobililor romani. Vorbește tata. Arată cu mîna spre sitarii fripți, zîmbește ca un mîncăcios dar, în același timp, povestește că din Hispania se reîntoarce la Roma legiunea a treisprezecea condusă de legatul Pompilius, cumnatul lui Aviola. Urmează aplauzele de bucurie ale comesenilor, ca și cînd amfitrionul ar fi făcut o glumă reușită. Servius

expune în continuare că armele pe care Aviola urma să le furnizeze pentru cele două legiuni câştigate de partea lor aveau să fie preluate de Lucius, la momentul potrivit.

Lucius vede chipul sobru al senatorului Ulpius, vede privirea lui severă fixînd al şaptelea *lectus* rămas neocupat.

— De ce n-a venit fiul tău, Servius ?

Cinci perechi de ochi se agaţă de buzele lui Servius. Senatorul încearcă să-şi impună un zîmbet de indulgenţă :

— Trebuie să înţelegeţi şi voi, dragii mei, are o logodnică, trei ani a fost departe de ea...

Doi dintre oaspeţi rîseră ştrengăreşte, dar Ulpius se întunecă şi mai tare la faţă. Logodnica mai presus de patrie ? De-ar fi lipsit şi zece ani ! Niciodată ! Dar iată-l pe Aviola intervenind, plin de mirare :

— Eu nu l-am văzut. Pînă în clipa plecării mele, nu sosise la Torquata...

Înmărmuriră cu toţii. Servius păli. Ce s-a întîmplat ? De ce n-a venit ? Să-l fi atacat duşmanii noştri văzînd ce forţă poate însemna el pentru noi ? Să fi păţit ceva ?

— Să ne reîntoarcem în salonul galben, Lucius. E camera mea preferată.

Îl apucă de mînă şi-l conduse într-acolo. Pielea fină, catifelată se lipea de palma lui : mîna ei gîlgaşă, mîngîietoare, caldă. Îi dăruia prin mînă fierbinţeala trupului ei. Uită de casă. Dorinţa îl făcu să-şi concentreze toată atenţia asupra femeii.

Ea îi întinse mantia roşie de mătase cerîndu-i să i-o pună pe umeri. Apoi îl luă de braţ şi-l conduse pe balcon. Ca la Terracina ! Lucius, biruit de pasiune, se cutremură. Şi ea fremăta de dorinţă,

dar se lupta să-și stăpânească simțurile. Se înfășură în mantie, simulind că o scutură frigul de afară.

Întunericul era străpuns de luminile pâlpâitoare ale torțelor. De jos, din for, răzbătea pînă la ei strălucirea flăcării eterne din templul Vestei. Palatinul, cu siluetele chiparoșilor săi, amintea acum de spinarea unei pisici zbirlite. Acolo, în spatele Palatinului, se afla palatul Curionilor. Lucius parcă-l avea în fața ochilor.

Festinul trebuie să se fi terminat de mult. Au pus la cale viitoarea întîlnire. Au toastat pentru izbînda cauzei lor mărețe. Șase cupe au sunat cu clinchetul lor cristalin, a șaptea a rămas pe masă, neatinsă, ca o muștrare de cuget. Tatei, probabil, i-a tremurat mina de rușine și de teamă. O, zei, ce chin cumplit! Să vii în fața părintelui care, desigur, nu doarme, ci se plimbă prin *atrium* și așteaptă disperat să-i audă pașii! Fiecare minut pare un secol; miezul nopții a trecut de mult...

Valeria se delecta privind flacăra strălucitoare a zeiței Vesta, simbolul căminului conjugal.

— Ce frumusețe! spuse ea oftînd.

O atrase ușor spre el, cu gîndul încă la tatăl său, cu simțurile răscolite de tînăra femeie. Dar Valeria se desprinsese brusc din brațele lui.

— Să mergem. Mi-e frig.

Și cînd în urma lor foșni draperia de stofă grea, Valeria îi spuse cu voce glacială:

— E tîrziu. Trebuie să pleci.

Era deznădăjduit. Să plece fără nici o speranță! Acasă a pierdut totul. Să piardă și aici? Ce se petrece în sufletul ei? De ce această schimbare neașteptată?

Pe un ton amabil, cum îi șade bine unei femei din societatea aleasă, Valeria îi vorbi despre lucruri

cotidiene, banale, dèspre timp și despre jocurile de la circ.

— Romanii ar merita, în sfîrșit, un asemenea spectacol... Dîndu-și seama că Lucius n-o ascultă, adăugă cu o ușoară nuanță de ironie :

— Ești obosit după discursul din senat ?

— Nu. Nu te-am auzit ! explodează cu pasiune. Nu te-am ascultat. Nu te pot asculta. Îți văd buzele, dar nu le aud ce spun. Te iubesc ! De ce nu mă auzi tu pe mine ?

Îi răspunse încet :

— Ai o logodnică...

Se trezi țipînd, orbit de dorință :

— Unica femeie pentru mine ești tu ! Numai la tine mă gîndesc ! Numai pe tine te vreau !

O apucă de mîini, îi sărută degetele, podul palmei, brațele, rotunjimile umerilor, părul căzut pe umeri și, prin surprindere, o sărută pe buze. Femeia stătea neclintită. Apoi, pe neașteptate, se lipi toată de el, dornică de sărutările și îmbrățișările lui. Se apropia tot mai mult, tot mai strîns, cu buzele, cu trupul ; deodată însă își aduse aminte că în clipa aceea se hotăra atitudinea pe care Lucius avea s-o aibă față de ea în viitor. Se smulse discret din brațele lui și i se adresă cu un aer distant :

— Acum pleacă, Lucius.

Văzîndu-i însă dezamăgirea, mai spuse :

— Azi e o zi fericită ; nu numai a ta, ci și a mea...

— Și a ta ? strigă răgușit. O, zei ! Spune-mi, cînd ? Și unde ?

Îl mîngîie cu gingășie :

— Îți dau eu de veste, dragule ! Dar acum, pleacă.

Îi sărută mîinile și ieși.

Valeria îl găsi pe Macro în *tablinum*, aplecat deasupra actelor. Era singur. Se minună și el cît de repede trecuse timpul.

— Îți dai seama ce-o să mai spumege de furie Ennia, cînd o vedea cît de tîrziu mă întorc acasă. Da ia spune, ce-i cu pițigoiul tău ? A picat în plasă ? L-ai și pus în colivie ?

— Ce intenții ai cu el, tată ?

— Ce intenții ai tu cu el ? îi replică Macro zîbind.

— Eu ? prelungi cuvîntul Valeria, îngîndurată. Nu știu încă...

Macro deveni grav :

— Cum ? Tu să nu știi ? Tu, care întotdeauna știi ce vrei ?! Ei, în cazul ăsta mi se pare că e de rău, fetiço.

Rîse fericită.

— Rău ? Dimpotrivă ! Am căpătat de la zeița Venus un dar prețios... Mă mărit cu Lucius.

Macro explodează :

— Tu, și Lucius ? Ai înnebunit ?

Umbla prin cameră bocănind și dînd din mîini. În gînd însă ideea căsătoriei fetei sale cu Lucius îi stîrnea altă imagine : senatorul Ulpus e prea bătrîn, Servius Curio, ceva mai tînăr. Se opri din mers și se uită, cu un aer recunoscător, la fiica lui. Grozavă mutare : s-a făcut ! Îl luăm ! Ideea republicană pierde un continuator ! O măsură din ochi, cu atenție : e palidă, tăcută, parc-ar fi alta, cu totul alta. De data asta nu mai pare a fi un simplu capriciu. Pe chipul ei se citește mai curînd o patimă arzătoare ce nu cunoaște obstacole.

Valeria se apropie de tatăl ei și, cu o stăruință fanatică, rosti deviza lui Macro, pe care acesta o folosea ori de cîte ori era vorba să ia o hotărîre de mare importanță :

— Trebuie să se facă !

Părintele îi zîmbi fiicei cu dragoste și admirație :

— Jertfește-i Venerei o oaie grasă. În ceea ce privește sprijinul meu, pe el te poți bizui oricînd, asta o știi prea bine...

Lucius se îndrepta, grăbit, spre casă. În drum întîlnea luminile torțelor, purtate de sclavii ce-și însoțeau stăpînii ieșiți din lupanare, iar la răspîntii — patrule compuse din cîte doi *vigili*. Îi ocolea pe toți, nu dorea să vadă nimic și pe nimeni. Cînd începu să urce pe Aventin, își simți picioarele grele. Ce-i va spune tatei ? Cum va primi el întreaga poveste ?

Cîndva umblase pe acest drum întorcîndu-se de la chefuri. Aproape niciodată nu întîlnise pe aici țipenie de om ; de altfel, treaba asta nu-l deranja de loc. Un pumnal ascuns sub togă i-ar fi prins în toiul nopții mai bine decît o făclie. Lucius era uimit de animația care domnea acum pe drumul lăturalnic ce ducea, de-a lungul coastei de miază-noapte a Aventinului, de deasupra templului lui Mercur, spre cîteva reședințe aristocratice.

După cîteva clipe, zări palatul tatălui său ; strălucea, noaptea, cu toate luminile aprinse. De sus se auzeau tropăind energic o întreagă ceată de sclavi cu făclii în mînă. La lumina puternică a torțelor îl recunoscă pe cel ce alerga în frunte : era Nigrinus, libertul.

— Nigrinus ! strigă Lucius tăindu-i calea.

Ceata încremeni pe loc asemenea unor cai de circ bine dresați. Lumina făcliilor cădea pe chipul tînărului stăpîn.

— Stăpînul meu ! exclamă Nigrinus. Prin toată Roma te-am căutat ! Slavă zeilor că ai venit !

Sclavii zîmbiră fericiți. În sfîrșit ! În sfîrșit se vor putea duce să se culce !

Lucius intră în *atrium*. Lîngă altarele larilor stăteau mama cu ochii plînși, tata, rezemat de o coloană, palid și înnegurat la față — amîndoi crîpați de durere. Cînd îl văzu, mama izbucni în strigăte de bucurie.

Dar Lucius se repezi la tatăl său :

— Am pentru tine o mare noutate, tată ! Și pînă să apuce Servius să rostească o vorbă, începui să-i toarne pe nerăsuflăte : Împăratul a hotărît ca legiunea siriană să nu mai plece în Nord ! Rămîne la Roma ! Asta înseamnă că și eu voi rămîne aici, în Roma !

Matroana Lepida își îmbrățișă fiul. Tatăl stătea însă neclintit, posomorît. Deși, în inima lui, se bucura nespus că băiatul se întorsese acasă, vocea lui sună glacial și sever :

— De ce n-ai venit ?

Din gura lui Lucius cuvintele se revărsau, ca o cascadă :

— Macro m-a invitat la el, să luăm cina împreună. De trei ori m-am ridicat, dar de fiecare dată m-a oprit să plec. Spune și tu, tată, puteam să mă retrag ? Să fi fost tu în locul meu, ce-ai fi făcut, ai fi plecat ?

Servius se văzu silit să admită că în asemenea împrejurări nici el n-ar fi putut să procedeze altfel.

— Despre ce ați discutat ? Iar ți-a promis că te face legat ? îl întrebă ironic.

— Nu mi-a promis nimic. Dar spune, pe tine nu te bucură faptul că rămîn la Roma cu legiunea mea ? Și Lucius completă, accentuînd cu semnificație : Asta va fi în folosul cauzei noastre.

Părintele își înfipse privirea scrutătoare în ochii băiatului său. Lucius se întoarse repede spre matroana Lepida :

— Ți-am pricinuit supărări, mamă. Iartă-mă !
Se duseră toți trei la culcare.

Mama, fericită, adormi numaidecît. Și Lucius ațipi curînd. Numai de senator nu voia să se lipească somnul. Gîndurile împrăștiate îl apăsau și-l întristau. Se ridică din pat, se înfășură într-o manta de lînă groasă și se înapoie în *atrium*.

Aici era întuneric, doar cele două flăcărui nestinse clipeau pe altarul zeităților casei. Strălucirea lor palidă cădea și pe măștile străbunilor. Jocul pîlpiitor al luminii molatice prefăcea măștile încremenite în niște chipuri vii, agitate.

Capitelurile coloanelor corintiene se pierdeau în obscuritate, lăsînd impresia că în ele se sprijinea însăși bolta cerească. Prin *compluvium*-ul deschis pătrundea în casă răcoarea nopții biruind aerul cald care se revărsa neconținut din orificiile de încălzire.

Servius se închină în fața larilor, își strînse bine mantaua pe trup și se așeză în jilțul din apropierea altarului pentru a putea privi fețele strămoșilor. Ei erau izvorul puterii care, de-a lungul secolelor, i-a însuflețit neamul, izvorul dător de viață pentru el însuși. Lor le datora neamul său puritatea, înțelepciunea, cinstea — toate virtuțile sale.

Senatorul cunoștea în amănunțime chipurile lor, fiecare trăsătură a feței, fiecare cută în jurul ochilor stinși. Ori de cîte ori se simțea tulburat, ei îi aduceau liniștea. Acum, avea nevoie de ei mai mult ca oricînd. Se uită la măștile de ceară și încercă să se concentreze.

Era o liniște desăvîrșită. Deasupra deschizăturii *compluvium*-ului stelele nu mai licăreau, iar întinericul începuse să se rărească. Din grădină răsună deodată ciripitul păsărelelor, din curtea cu acareturi se auzi cîntatul răgușit al cocoșilor. Tăcerea se frîngea încetul cu încetul, din ce în ce mai mult și, în clipele acestea, înainte de revărsatul zorilor, zgomotele aveau o stridentă neobișnuită. Sunetele de fluier îi trezeau pe sclavi din cotloanele lor. Comenzile supraveghetorilor răzbăteau pînă în *atrium*. Servitorii se deșteptau, în timp ce palatul mai dormea încă. Pe caldarîmul de piatră al curții uruiau roțile carelor — se duceau după provizii ; se auzi nechezatul cailor și zbiețele tînguitoare ale măgarilor.

Servius deslușea acum glasurile : administratorul casei, Nigrinus, supraveghetorii sclavilor. Apoi îi ajunse la ureche un scîrțîit prelung, sus-jos, sus-jos. Era o melodie monotonă, uniformă, care nu se mai oprea, acoperind celelalte zgomote cu sunetul ei scîrțîitor. Sus-jos, sus-jos. Și Servius se gîndi : sclavii scot apă din fîntînă. Dar de ce durează atît de mult ? Pentru cine cară atîta apă ? Niciodată n-a avut prilejul să observe acest lucru. Apoi, își dădu seama : pentru casă, pentru bucătărie, pentru grajdurile de cai, pentru staule, pentru păsări.

Toate sunetele acestea se contopeau, asaltîndu-i auzul și stîrnind în el un singur gînd : casa se trezește. Casa lui. Casa moștenită de la străbuni. Casa în care au sălășluit întotdeauna justiția și onoarea. Casa aceasta o va moșteni, după el, Lucius. Va moșteni, oare, o dată cu ea, și virtuțile străbunilor ? Va ajunge și el cîndva senator, consul al viitoarei republici ? Va fi el cinstit, mîndru, drept și neîntinat ca predecesorii săi ?

Oare așa va fi ?

Cununa de aur, suprema distincție cu care fusese onorat Lucius, zăcea pe altar, în fața zeităților casei : lumina felinarelor juca pe luciul frunzelor. Senatorul luă cununa în mână. O cântări : aurul atârna greu. „Împăratul și Macro îmi ademenesc băiatul, îl atrag de partea lor. Îi acordă distincții, îl amețesc cu promisiuni, îl cumpără.“

Se scutură minios. Nu. Nu e cu putință. Un Curio nu poate fi cumpărat cu toate onorurile, cu toate bunurile din lume. Privi la chipul aceleuia care era gloria și mândria cea mai mare a neamului său : Marcus Porcius Cato-Minor, străunchiul lui Servius, care, după bătălia de la Thapsus, nemaivoid să supraviețuiască republicii, și-a străpuns inima cu spada, din dragoste pentru o patrie liberă. Fața lată, umerii obrajilor și maxilarele puternice, fruntea boltită, buzele energice — o față care nu înșală, nu dezamăgește.

Dar Lucius ? Nu-i va aduce dezamăgire ?

În jocul tremurător al flăcăruilor, i se părea că deslușește pe chipul lui Cato un zîmbet batjocoritor. Se aplecă, apropiindu-se și mai mult de el. Nu, s-a înșelat. Privirea lui Cato e gravă, semeață.

Se așază din nou în jilț. Se lumina de ziuă. Prin deschizătura plafonului se strecură în *atrium* o fișie din lumina zorilor. *Atrium*-ul era cufundat în semiobscuritate. Numai statuia strălucind de albeață a lui Tiberius, pe care Servius era silit s-o suporte aici, se desprindea din umbră — trufașă, despotică, amenințătoare. Cato și Tiberius se privesc față în față. Amîndoi au ochii de oțel, nici unul nu-l poate ocoli pe celălalt cu privirea. Doi adversari, două lumi, două Rome diferite. Cato e

învăluit în semiobscuritate. Tiberius, în bătaia luminii, domină tot *atrium*-ul.

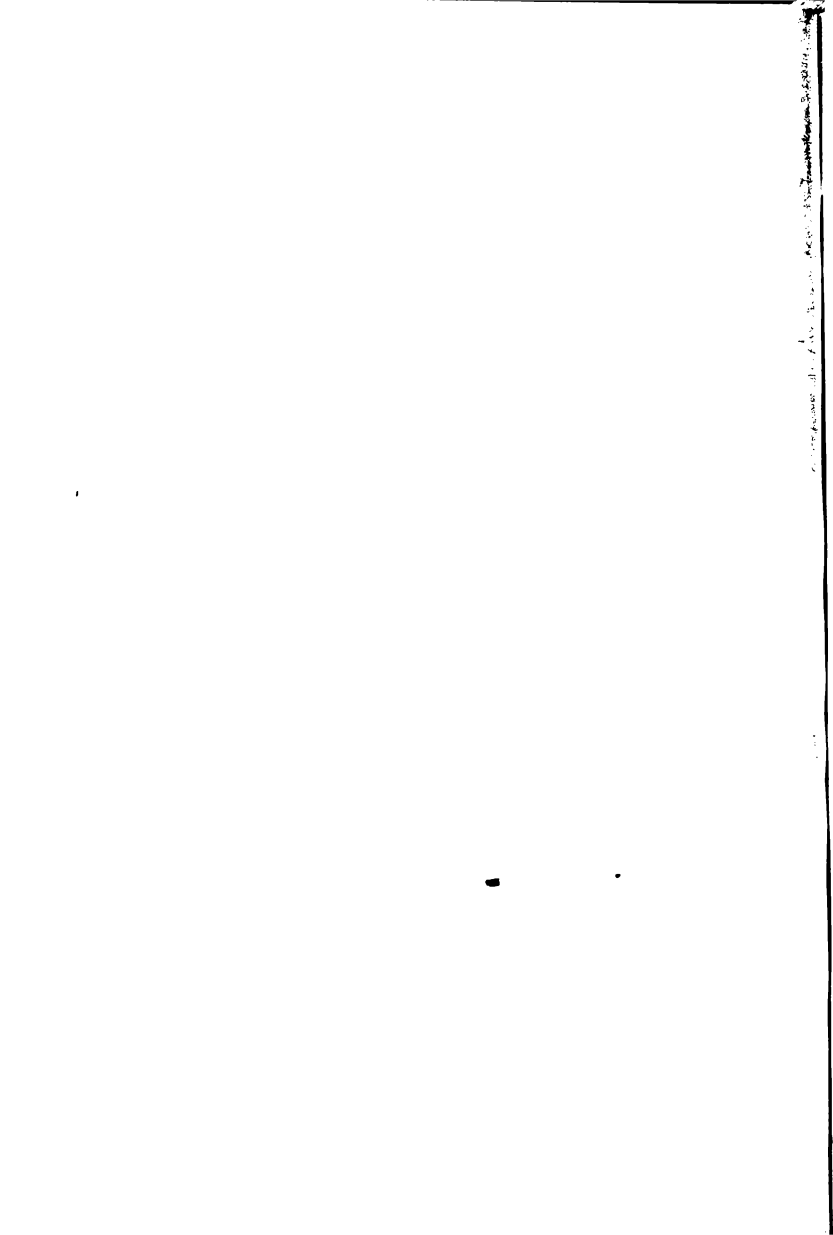
Ura îi strînse inima lui Servius, pînă la durere. „Romei i-ai luat libertatea, senatul l-ai jefuit de putere, și acum, acum vrei să-mi furi băiatul ?“

În încăpere își furișă capul Nigrinus ; în urma lui se înghesuia o droaie de sclavi care veneau aici să deretice. Zărindu-și stăpînul, Nigrinus înmărmuri. Nu se aștepta să-l găsească acolo la ora aceea. Ce s-a întîmplat ? Ce se petrece cu stăpînul său ? Cu o mișcare discretă, îi opri pe sclavi să înainteze, lăsă repede draperia, după care foșnetul tîrșit al picioarelor goale se auzi îndepărtîndu-se.

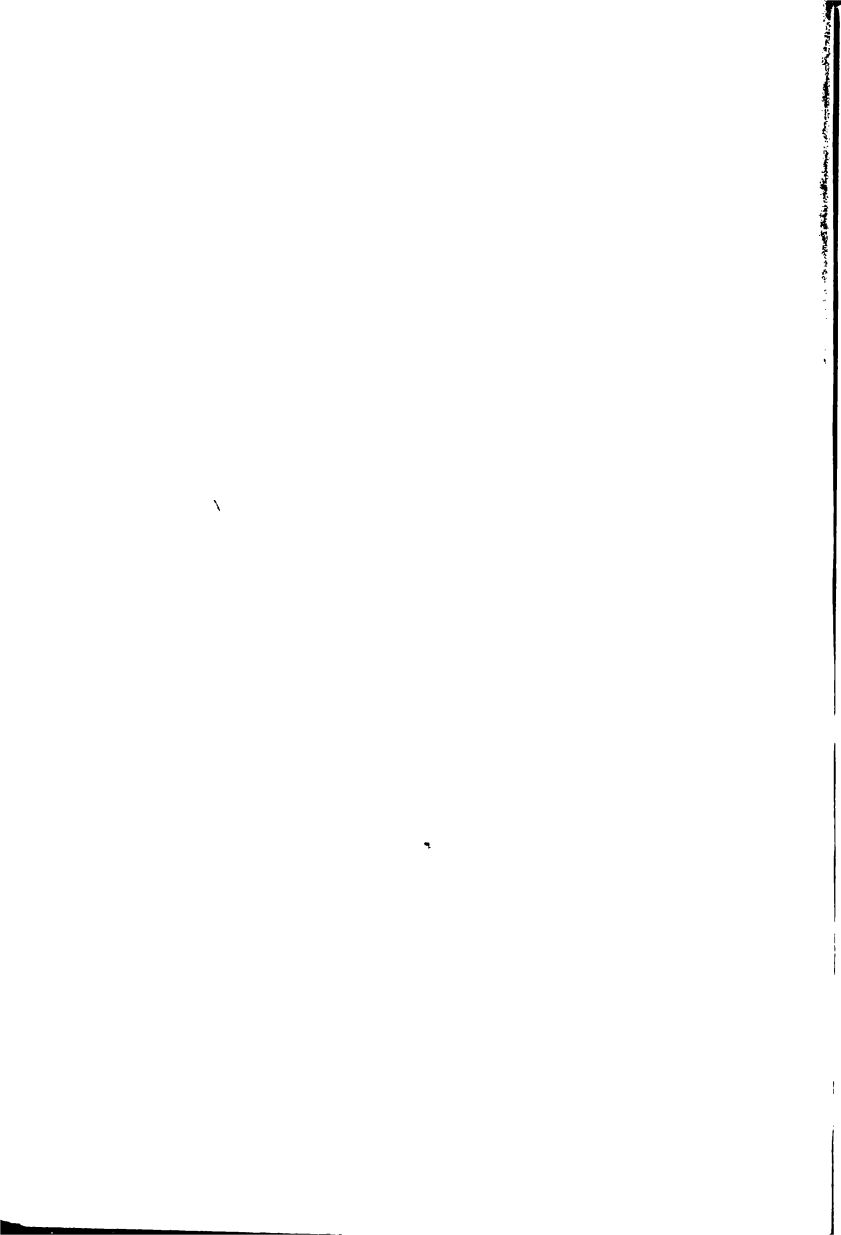
Servius îl fixa pe împărat cu ochii plini de ură. „Ce-ați făcut din Lucius al meu ?“ I se părea că de la o zi la alta, de la un ceas la altul, depărtarea dintre el și fiul său creștea.

Își întoarse privirea spre altarul străbunilor. Nici buzele, nici cugetul lui nu articulară un cuvînt măcar de rugă. Tremura doar din tot corpul, dar își spunea, convins, că l-a pătruns frigul dimineții.

Atrium-ul se scäldea acum în lumină. Cele două șiruri de coloane corintiene se avîntau spre înălțimi ca niște flăcări. Căpetenia conspiratorilor putea fi mulțumită : lucrurile mergeau bine, dar sufletul de părinte era chinuit de teamă și nesiguranță pentru fiul său.

PARTEA a II-a

Bezna adîncă, de nepătruns, și monotonia nopților romane nu erau decît o iluzie optică. Întocmai ca fluxul și refluxul mării, animația orașului creștea și scădea fără încetare. Roma aristocratică își trăia nopțile cu o intensitate sălbatică, pentru a-și răscumpăra toropeala din timpul zilei.

La întretăierea dintre Vicus Cuprintus și artera principală a Suburei, în mijlocul unei grădini îngrijite se afla un vechi palat. Fusese cîndva proprietatea senatorului Boninus care, în urmă cu patru ani, din pricina unei crize financiare își pierduse cea mai mare parte a latifundiilor sale ipotecate. Tiberius nu l-a ajutat, așa cum făcuse Augustus cu senatorii scăpătați, și astfel Boninus se văzu silit să-și vîndă palatul și să se retragă la țară. Palatul fu cumpărat de Pamphila Alba, o codoașă parvenită, care îl transformă într-un vestit lupanar, cu firma „La pîntecele Venerei”. Sub priceputa ei conducere stabilimentul ajunse curînd să fie căutat și frecventat de crema societății romane.

Noaptea abia începea cînd Lucius și prietenii săi, Primus Bibienus și Iulius Agrippa, intrară pe poarta lupanarului în fața căreia stăteau de strajă,

ca două uriașe statui de marmură neagră, doi nubieni. Un omuleț, mărunț de stat, se repezi spre oaspeți întâmpinându-i cu plecăciuni. Îi cunoștea, așa cum cunoștea orice persoană marcantă din Roma. Așa se și explică de ce devenise nomenclatorul și șeful protocolului în aleasa instituție a Pamphilei. Îi conduse pe distinși oaspeți în vestibul, îi ajută să-și scoată togile, apoi trase deoparte draperia din țesătură grea ce despărțea vestibulul de *atrium*.

Lucius vedea pentru întâia oară lupanarul „La pîntecele Venerei“. Avea încă proaspete în minte casele de toleranță din Orient, în cea mai mare parte niște chichinețe întunecoase și murdare, cu plafonul jos, veșnic înnegrit de lămpile fumegînde, cu una sau două odăițe „mai răsărite“, pentru clienții bogați, încărcate cu podoabe de o stridentă supărătoare. Ori de cîte ori dădea pe acolo, avea senzația că se află undeva sub pămînt, că trage în piept ulei în loc de aer, că se sufocă în căldura și zăpușeala din speluncile acelea pipernicite și îmbîcsite cu tot soiul de tapiserii și perne soioase.

Aici lucrurile arătau cu totul altfel. Spațiul mare, cu aer proaspăt, al *atrium*-ului de formă dreptunghiulară ; o căldură plăcută se revărsa prătutindenii din micile orificii mascate în perete, cu ornamentații colorate. Pe șirurile de coloane înalte, din marmură albă, cu podoabele capitелurilor imitînd florile de acant, se încolăceau ghirlande de iederă. Fiecare coloană în parte se aseamăna cu un uriaș tirs¹ al lui Dionisos. Albeața vîrgată cu lăstari verzi dădea sălii un aspect aerisit, luminos, vesel. Pe pereții laterali, niște draperii groase de

¹ Tirs — toiaș încolăcit cu miădițe și chiar cu ciorchini de struguri, avînd în vîrf un con de pin, care era simbolul puterii de zeu a lui Dionisos.

un galben-portocaliu mascau intrarea în micile cubicule ale amorului. Pereții erau plini de picturi în stil pompeian, înfățișând momente din viața erotică a zeilor din Olimp ; printre tapiserii străluceau statuile albe ale zeitelor și ale dansatoarelor. În mijlocul unui perete prelung stătea preferata prințului Caligula — zeița egipteană Isis. *Compluvium*-ul era ușor acoperit împotriva răcoarei, iar pe fundul bazinului de marmură de sub *compluvium* se vedea, prin apa străvezie, un mozaic colorat înfățișând o cvadrigă în plină goană, la circ. Dincolo de bazin intrarea era dominată de o statuie de bronz a lui Priapus. Din plafon atârna un șir de lămpi de argint cu câte patru brațe. Mirosul de ulei ars era dres cu parfum de iasomie. Și pretutindeni, la picioarele coloanelor, ghivece mari cu flori, lauri, oleandri, armonie, lumină, bun-gust ; de undeva, din fund, unde se afla peristilul, răzbătea o muzică în surdină. Lăutele și sambucele¹ alternau cu melodia cantabilă a clarinetelor și flautelor. Mesele în jurul cărora se aflau jilțuri comode erau așezate în umbră sau la lumină, după preferințele oaspeților. Musafirii aveau impresia că se află într-o splendidă sufragerie și nu într-o casă de toleranță.

Proprietara lupanarului, Pamphila Alba, era o femeie încă tânără. Ar fi fost poate chiar arătoasă, dacă ochii ei albaștri n-ar fi fost bulbucați, iar gura și bărbia ei n-ar fi amintit un bot de lupoaică. Apăru într-o *palla* lungă, de culoarea ametistului, peste care era aruncată o pelerină scurtă de mătase albă. Își instalează oaspeții și le oferă gălbenușe de ou, melci și fructe exotice : fis-

¹ *Sambuca* — un fel de harpă lucrată cu mare artă din soc, care da sunete extrem de armonioase și îndulcea sunetele instrumentelor de suflat.

ticuri și banane, noutăți rare pe acea vreme la Roma. La gustări se aduse vin de Rhodos, apoi un Samos tare.

Mesele erau, în cea mai mare parte, ocupate. Peste tot numai aristocrați, membri ai senatului și cîțiva bărbați din ordinul cavalerilor. Se salu-tau reciproc. Sclavi castrați serveau mîncările și băutura. Sclavele aduceau vasele cu apă de roze pentru spălatul degetelor. Oaspeții mîncau, cu poftă și vorbeau zgomotos. Femei, nicăieri.

— Doamnele noastre fac pe mironosițele, rinji Primus și se întoarse către Pamphila. Cînd apar stelele tale împăunate? Noaptea s-a lăsat de mult.

— Ești indiscret ca totdeauna, îi spuse Iulius. Ai răbdare, toate la timpul lor.

Pamphila interveni surîzătoare :

— Cu cît mai mare dorința, cu atît mai deplină plăcerea. Nu mai durează mult și vei fi satisfăcut, distinsse Bibienus.

Mîndria lupanarului Pamphilei era distracția, o distracție nobilă — cum obișnuia s-o numească însăși patroana — care preceda și pregătea practicarea amorului. După exemplul elenilor, ea își ridicase prostituatele la rangul de hetaire, ade-vărate doamne, care cunoșteau poezia, muzica și dansul. Ea însăși le instruia, le regiza exhibi-țiile și se ocupa de comportarea lor.

— În instituția mea vine floarea societății ro-mane, îi plăcea să spună ; nobilă pe toată linia.

— Mda, venim aici să ne innobilăm, sublinie cu ironie Primus. Trebuia să ne ducem într-o tavernă marinărească, dincolo de Tibru.

Sclavele ardeau parfumuri și presărau flori de șofran pe pardoseala de marmură.

O hetairă în costum bărbătesc, toată în alb, intră și recită din versurile de dragoste ale lui Tibullus.

— Nu mă îndoiesc, Lucius, că erai mort după așa ceva, și că tot drumul, din Siria pînă aici, te-ai gîndit cu nerăbdare la clipa în care hetaira ți-l va oferi pe Tibullus, în locul brațelor deschise.

— Și tu te pretinzi poet, Primus ? Se poate să-l diminuezi în felul acesta pe colegul tău Tibullus ? Ar trebui să-ți fie rușine !

— Toate la timpul lor, se supără Primus. Vă prefaceți aici cu toții că vă plac versurile, dar de fapt gîndul vă zboară la vreo blondă sau brunetă...

Fetele oferă fiecărui oaspete cîte un crin. Tija lungă, floarea albă, parfumul amețitor. Pe deasupra, o sărutare, cine dorea ! Muzica din spatele draperiilor se apropia, sunetele erau mai puternice. Flautele acompaniau dansul celor trei Grații ; curînd alternară cu o voce clară, care, în sunetele de lăută, cînta în limba greacă o melodie pe versuri de Anacreon :

*De dimineață am gustat
Pe săturate cozonac,
Cu vinișor m-am desfătat ;
Iubitei, ca să-i fiu pe plac,
Un cînt duios i-am închinat...*

— V-am spus eu că am venit aici să ne înnobilăm ! strigă Primus. Ar fi cazul să mergem cu o casă mai încolo.

Cupele se goleau una după alta. Capetele amețeau și ele, rînd pe rînd. În toiul unui dans răscolitor, executat de o gingașă lesbiană, în acompaniamentul versurilor erotice ale lui Sappho, se produse un mic incident. La o masă ascunsă după

o tufă de oleandru, şedea senatorul Haterius Agrippa. Se afla acolo de mult timp şi înghiţise o cantitate serioasă de vin neamestecat. Era beat turtă. Pe genunchii lui stătea o micuţă etiopiană şi senatorul îşi înfipse dinţii în umărul ei. Țipînd de durere, fata o luă la fugă. Haterius ieşi şi el din tufiş clătîindu-se şi înjurînd, în urma ei, de mama focului. Întreaga asistenţă îşi îndreptă privirile înspre el. Iulius se făcu ca marmura :

— Tata !

— Pamphila ! zbieră Haterius, cît îl ţinea gura, la proprietara bordelului. Ce-ai adus aici, miţe sălbatice în loc de muieri ? Porunceşte să fie plesnită putoarea, ca să se înveţe minte cum trebuie să se poarte cu un oaspete ales ! Şi trimite-mi una gata îmblînzită !

Pamphila veni în grabă şi, cerîndu-şi scuzele de rigoare, îl conduse ea însăşi pe senator înapoi la masa lui. Un perete de oleandri se închise în urma lui.

De departe se auzeau răcnetele femeii biciuite.

Iulius Agrippa, palid la faţă, strîngea nervos din pumni. Se ridică pe neaşteptate şi, fără să scoată o vorbă, plecă.

— Se ruşinează pentru părintele său, spuse Primus. Bănuieşte, la fel ca şi noi toţi, că bătrînul e denunţător ; din pricina asta e atît de nefericit. Acasă îl dezgustă absolut totul, de aceea s-a apucat să devoreze poezia, arta, căutînd în ele alinare, mă înţelegi ?

Pamphila aduse la masa lor două fete : o grecoaică şi o siriană. Lucius se posomorî cînd codoaşa o aşeză lingă el pe siriană. Pamphila pricepu numaidecît :

— Ah, cît sînt de neiscusită ; ofer oaspetelui ceva de care nu mă îndoiesc că e sătul pînă în gît.

Și siriana fu înlocuită cu o romană.

Și muzica își schimbă tonalitatea. Sunetele duioase, prelungi, ale clarinetelor se stinseră și în locul lor răsunau acum bătăi ritmice în timpane și un bubuit de tamburine. Melodia caldă a sirinxului vibra în aerul înmiresmat.

Patru cappadociene cu tenul cafeniu, rotind din pînțe, fese și umeri, executau dansul erotic al Astarteei și al preteselor ei. Misterioasa zeiță, de o stranie frumusețe, stătea pe loc, fără să se clintească. Apoi, pe nesimțite, începu și ea să se miște ușor, înfășurată în văluri negre și albe; vîrfurile degetelor îi tremurau, palmele filfiiau ca niște aripi în jurul capului, albul ochilor și perlele dinților sclipeau orbitor pe fața oacheșă; mișcările erau tot mai provocătoare, zeița și preteșele ei cădeau în extaz, culorile vălurilor se învolburau în vârtejul dansului. Atmosfera era din ce în ce mai sufocantă; cu vocea înăbușită, femeile scoteau strigăte exaltate și aruncau de pe ele veșmintele de mătase; inelele de argint, strîmte, de deasupra gleznelor prinseră a suna, iar dansatoarele, cuprinse parcă de un leșin greu, se lăsară încet, încet la pămînt și într-o tulburare erotică, halucinantă, se dăruiau unor amanți imaginari. Cîțiva oaspeți, nerăbdători, puseră capăt acestui spectacol; ridicară femeile în brațe și se retraseră cu trofeele lor în spatele draperiilor. Lucius băuse mult din vinul greu; singele înfierbîntat gonea bezmetic prin vine. Frămînta cu poftă trupul fetei și simțea cum i se taie respirația.

Deodată însă eunucii aprinseră în *atrium* un alt șir de lămpi. În lumina lor strălucitoare își făcu apariția o femeie bine făcută, îmbrăcată cu eleganța distinsă a nobilelor romane. Peste *palla* de

mătase purta o mantie roșie cusută toată cu viță de aur. Clarinetele cântau în surdină o melodie lentă. Dansul femeii era mai curînd un mers elastic de fiară sălbatică. Învăluită toată în veșmintele ei fine, femeia se opri în loc. Trupul ei însă continua să se miște grațios. Șoldurile se legănau ușor, umerii se roteau lin. Și încet, încet, de sub mantiă roșie alunecă afară o mină delicată : palma micută, antebrațul subțire, apoi brațul plinuț, pînă la umăr. Întreg corpul se unduia. Prin țesătura fină se arătau și dispăreau genunchii dezgoliți. Nesfîrșit de mult se prelungi căderea mantiei, cu o întîrziere rafinată ieșiră la iveală, în ritmul dansului lent, subsuorile depilate, coapsele arcuite. Un sîn mic țîșni din chitonul decoltat, apoi dispăru fulgerător de repede. Nespus de tulburător era spectacolul oferit de această femeie care, într-o senzuală tergiversare, dezvăluia și ascundea, pe rînd, frumuseți din arsenalul Venerei. Jocul ei răscolea și aprindea poftele bărbaților. Pe jumătate despuiată, femeia se învîrtea acum cu mișcări lascive, lepădînd și ultimele resturi de îmbrăcăminte. O încîntare. Aerul, îmbibat cu miros de ambră și nard, era parcă gata să explodeze de atîta încordare. Respirația șuierătoare a bărbaților se precipita tot mai mult. Deodată, femeia rămase goală cu desăvîrșire, pieptănătura artistică se desfăcu și părul bogat i se revărsă pe umeri și pe spate.

În clipa aceea, draperia de la intrare zbură într-o parte, fără însă ca nomenclatorul să-și facă apariția pentru a anunța sosirea unor noi oaspeți. Însoțită de doi bărbați cu barbă, intră o femeie de statură mijlocie, discret fardată, cu sînii mari, abundenți, și cu șoldurile pline. Purta un

pallium alb, cusut cu fir de aur și peste el o mantie de purpură, prinsă pe umăr cu o fibulă mare de topaz. De sub voaleta femeii măritate se zăreau şuvițe de păr decolorat. Se opri în mijlocul *atrium*-ului ; cei doi bărbați stăteau respectuoși în spatele ei. Totul amuți ca prin farmec. Muzica se stinse, dansatoarea își întrerupse spectacolul și părăsi scena, mergînd de-a-ndoaselea. Femeia zîmbea. O amuza uimirea provocată de apariția ei neașteptată. O distinsă doamnă din Roma, într-un lupanar ! O desfăta uimirea celor din jur. Încet, își plimbă privirea de la un oaspete la altul, ca și cînd ar fi căutat pe cineva. Privirea-i ascuțită străpungea chipurile, unul cite unul. Hetairele, care nu se retrag în fața bărbaților, bătteau acum în retragere în fața acestei femei. Se adunaseră toate la un loc lîngă statuia zeiței Isis și se uitau tăcute, așteptînd să vadă ce avea să mai urmeze.

Femeia străbătu *atrium*-ul și se așeză la o masă, între masa lui Lucius și tufișul de oleandri, în spatele căruia Haterius Agrippa se desfăta jucîndu-se cu o femeie despuiată. Deranjat de tăcerea subită, senatorul se ridică în picioare și desfăcu ramurile tufișului.

— Hei, tu, frumoaso, zbieră el către femeie, vino încoace ! Ai niște piepți atît de grozavi, încît poți sătura cu ei o cohortă întreagă de soldați. Tu ești o femeie pe gustul meu !

Ieși din tufiș și se îndreptă, împleticindu-se, către masa femeii. Cel mai apropiat dintre însoțitorii acesteia îi tăie calea. Haterius îl scutură cu putere, pînă-l făcu să cadă, apoi o apucă pe femeie de braț :

— Hai la mine, frumoaso ! Și arată-ți nurii. Ți dau pentru asta trei aurei.

Al doilea însoțitor se repezi la Haterius și-l izbi cu pumnul. Senatorul se clătină. În clipa aceea sări din nou și primul însoțitor. Dar bețivanul îi împinse pe amândoi în lături și se năpusti înainte, apucînd-o pe femeie de umeri. În elanul lui, i se agăță de mină o șuviță de păr blond. Femeia scoase un țipăt metalic, tăios, dar era prea tîrziu. Peruca îi alunecă și căzu la pămînt. În locul ei apărură o țeastă cu părul țepos, de culoare roșcată. Cei doi însoțitori o acoperiră pe femeie, cu iuțeala fulgerului, aruncînd peste ea o mantie, apoi o conduseră în spatele unei draperii.

Oaspeții holbară ochii. Lucius rămase uimit. Chipul femeii i se părea cunoscut. Nici vocea aceea tăioasă nu-i era străină. Dar nu, nu se poate ! Se înșală, cu siguranță că se înșală ! Și totuși, se spune că are obiceiul să umble așa prin cîrciumi amuzîndu-se cu jocul de-a travestiul...

Dar n-apucă să-și ducă gîndul pînă la capăt, căci draperia se desfăcu, și cei trei care intrară acum în *atrium* aveau cu totul altă înfățișare : principele imperial Caligula și tovarășii lui de aventuri nocturne, cunoscuții actori Apelles și Mnester. Haterius scoase un chiot disperat și o luă la fugă.

Oaspeții săriră din jilțuri întîmpinîndu-l cu urale pe favoritul poporului.

- Ave Caius Caesar !
- Fii binevenit, scumpul nostru !
- Ia loc lîngă noi !
- Onorează-ne !
- Bea cu noi !
- Pentru bucuria de a te vedea !

Principele salută cu mîna ridicată și cu fața numai zîmbet strigă :

— Veseliți-vă, prieteni ! Sînteți cu toții invitații mei !

— Caius, dragul meu, exclamă Lucius și se grăbi spre el cu brațele deschise.

Caligula clipi din ochi.

— Ia te uită ! Lucius Curio ! Își desfăcu și el brațele și îi întinse obrajii spre a fi sărutați.

— Ce bucurie să te revăd după atîția ani, dragul meu Caius ! Onorează-mi masa cu prezența ta...

Caligula se apropie de masa lui, răspunse la salutul respectuos al lui Primus Bibienus și se așeză față în față cu Lucius. Făcu semn celor doi actori să ia loc în jilțurile din dreapta și stînga sa.

— Vin ! strigă Lucius către Pamphila, care încă nu-și revenise din emoție și tremura ca varga. Dă-mi voie, dragul meu, să ciocnesc cu tine pentru revéderea noastră fericită !

Caligula zîmbi.

— Cu plăcere. Mi s-a uscat gîtul, înfundat în hainele acelea. Dar ce spui de îndrăzneala pîntecosului — cine era ?

Mnester interveni cu îndrăzneală :

— Porți travestiul mai bine decît noi, actorii, divinul meu...

Și Primus îl secundă :

— Ai pasul ușor ca de femeie, și mișcările le execuți de minune...

— Cum îl cheamă pe omul acela ? se adresă Caligula lui Lucius, prefăcîndu-se a nu-l fi recunoscut pe Haterius.

E în joc capul senatorului, gîndi Lucius, dar numai pentru atît — doar era beat... Bîigui :

— Nu știu dragul meu, lipsesc de atîția ani din Roma. Vreun bețiv...

— Haterius Agrippa, senatorul, se auzi o voce din fundul *atrium*-ului.

Buzele diforme ale lui Caligula se strîmbară batjocoritor. Principele nu-l scăpa din ochi pe Lucius :

— Cum, tu nu-l cunoști pe Haterius Agrippa ? În trei ani i-ai și uitat mutra ? Cam repede uiți, Lucius. Dar nu trebuie să-ți fie teamă pentru el. Era beat. Îl iert.

Pamphila turnă cu mîna ei vinul de Samos din amforă în cupe. Lucius era roșu ca para focului. Simțea că nu avusese succes la Caligula. Vinul pica la momentul potrivit. Se întoarse cu fața spre statuia zeiței egiptene Isis pentru care principele moștenitor nutrea o dragoste deosebită.

— Ești mărinimos, ca întotdeauna, dragul meu Caius. Ridic paharul întru cinstirea puternicei zeițe Isis, și beau în sănătatea ta !

Ciocniră. Cupele răsunară cristalin. Lucius îl întreținea pe viitorul împărat, povestindu-i despre Siria pe care, ca să-l captiveze, o prezenta din cele mai felurite unghiuri de vedere.

Lupanarul „La pîntecele Venerei“ își urma viața obișnuită, din fiecare noapte. Vîrtejul dansatoarelor se termina în brațele unui musafir. Venus îl cucerea pe Marte în așa fel, încît Marte să aibă impresia că o cucerește pe Venus. Șiragurile din colți de mistreț atîrnate de gitul germanelor se destrămau întocmai ca și ghirlandele de flori de pe coloanele de marmură. Coronitele împletite din flori de șofran cădeau de pe frunțile oaspeților și, călcate în picioare, se veștejeau, strivite, pe pardoseala albă. Pieptănăturile femeilor se turteau sub mîinile bărbaților. Cioburile cupelor răneau tălpile desculțe ale Muzelor cu picioare zvelte.

Bacantele erau amestecate de băutură. Necredința cu care veniseră aici aristocrații romani se transformă la un semn al toiagului lui Dionisos într-o credință a voluptății. Distinsul lupanar decădea, ajungînd o tavernă de mîna a șaptea.

Caligula îi îndemnă pe cei doi actori să se distreze în legea lor. Apelles se așează la masa unor prieteni. Mnester preferă o egipteană, iar Primus se retrase cu grecoaica lui albă în spatele unei draperii de culoare portocalie.

Rămăși singuri, Caligula și Lucius uitară pentru ce se aflau acolo. Prieteni de demult ! Regăsiți după atîția ani ! Cîtă bucurie ! Cîtă dragoste între doi vechi camarazi ! Cînd unul, cînd celălalt strînge, cu căldură, brațul prietenului ; își zîmbesc cordial, cuvinte frățești, măgulitoare, cad în vîrtejul muzicii tumultoase.

Jocul ipocriziei se desfășura în toată splendoarea.

Caligula îl trase pe Lucius mai aproape de el și-i spuse cu căldură pe un ton vesel, amical :

— Ah, dacă ai ști, prietene, cît de gelos eram pe tine la întrecerile de pe stadion ! Mă îngălbe-neam de invidie, cînd aruncaii sulita cu zece pași mai departe decît mine. Cît de îndepărtate sînt acele vremuri ! Cît de prostească și de copilărească îmi apare astăzi invidia de odinioară !

Lucius nu se așteptase la atîta sinceritate. În-suși tonul cald, prietenesc era pentru el o mare surpriză. Miji ochii, cuprins de neliniște. Era în-cordat, neîncercător.

— Sînt fericit că-mi vorbești astfel, dragă Ca-ius...

— Și ce cîrpaci eram eu pe lîngă tine la arun-carea discului, ca să nu mai vorbesc de întrece-

1

rile între călăreji, rîse principele, bătîndu-și drăgăstos prietenul pe umăr. Străluceai pe atunci, așa cum strălucești și acum. Și pe bună dreptate. Discursul tău din senat a fost excelent...

Lucius îl întrerupse măgulitor :

— Ei, lasă, dragul meu ! Mă încîntă generozitatea ta, dar nu se cuvine să-mi lauzi discursul. Discul și sulița pot fi aruncate la fel de bine de orice păstor sau de orice gladiator. Altfel stau însă lucrurile în privința oratoriei. Cine se pricepe atît de bine în materie de retorică, încît să se poată măsura cu tine ? Dicțiunea ta, pauzele tale, elanul tău ! Ești un mare orator ! Înflăcărarea lui Lucius era sinceră, pentru că, într-adevăr, Caligula avea faima unui remarcabil orator. Crede-mă, dacă ai vorbi tu în senat, pînă și zeii s-ar vedea siliți să te aplaude.

Caligula se simțea măgulit. Cuvintele de laudă rostite de Lucius îi păreau sincere, cu toate acestea principelui nu-i scăpă gestul servil al prietenului său. Surîse și gîndi în sinea lui : „Vezi, tu, mîndrie republicană, te-am mîngîiat doar și ai și început să torci ca o pisică, să te strîngi, să te ghemuiești. Pretutindenii aparî învingător în fața mea, însă, de fapt, ești mic, mic de tot. Cel mai înțelept ar fi să te cumpăr, Catonule. Cu obîrșia ta nobilă și cu propria-ți valoare, prețuiești cît alții o sută“. I se adresă cu bunătate :

— Îmi ești drag, Lucius, ca un frate de sînge !

Curionului i se aprinseră obraji. Să fie oare cu puțință ? Să fie oare adevărat ? Ambiția din el striga de bucurie. Rațiunea însă refuza să creadă. „Nu, nu, principele se joacă, mă pune la încercare“.

— Nu vei găsi inimă mai devotată ca a mea, dragul meu Caius ! proclamă el solemn.

— Dă-mi voie să te sărut ! se înflăcăra Caligula și își îmbrățișă prietenul.

Principele îi surprinse tulburarea și descumpănirea — Lucius tremura de emoție. „Vom vedea noi cât sînt de ferme principiile tale, ce atîrnă mai greu pentru tine : originea republicană sau ambiția ta nestăvilită, căreia eu, viitorul împărat, i-aș putea oferi o hrană îndestulătoare. Se spune că legiunea siriană te divinizează. Plebea i-a în-tîmpinat întotdeauna cu entuziasm pe Curioni cînd apăreau în for. Senatul l-ai orbit cu strălucirea ta. Niciodată n-am invidiat pe nimeni, așa cum te invidiez pe tine.“

Caius Caesar își trase de pe degetul mic un inel pe care scliffea un diamant mare.

— Salutul meu Torquatei tale.

Lucius înmărmuri. Mîndria se împotriva în el. Și din nou neîncrederea.

— Nu ți se pare destul de frumos pentru ea ? întrebă prințul și-i întinse mîinile încărcate de inele. L-am ales pe cel mai prețios. Vrei, poate, altul pentru ea ? Rubinul acesta ?

— Nu, nu, se grăbi Lucius să-i răspundă văzîndu-l pe Caligula indispus de ezitarea lui ! E superb ! Întinse palma și luă inelul. Dar nu știu dacă-l merit... (cu un gest brusc, de dezaprobare, principele îi curmă vorba). La dragostea mea se adaugă și recunoștința, scumpul meu Caius !

Caligula, actor mai viclean decît soldatul Curio, își ascunse, cu dibăcie, bucuria. Se depărtă puțin de prietenul său :

— Nu-mi placi, Lucius !

Vorbele căzură spontan, pe un ton aspru, tăios. Lucius bîigui :

— De ce, ființa mea cea mai dragă ?

— Un bărbat atît de frumos ca tine, și umbli parcă ai fi un țaran. Pieptănătura ți-e neglijentă. Tunica de modă veche. Parfumul abia îl simt. Te lași masat cu seu de capră, brr, oribil ! Și unghiile astea ! O, tu, atotputernică Isis — principele se întoarce cu fața spre statuia zeiței care într-o mîină ridică un *sistrum*, iar în cealaltă ținea o amforă cu apă de Nil — varsă amfora ta peste acest năclăit care-mi este prietenul cel mai drag, ca să nu trebuiască să mă rușinez pentru el !

Lucius se învioră. Jură pe zeița Isis că se va schimba. Ce să-i faci, nărav soldătesc. Firește, la Roma inadmisibil. „Scumpul meu Caius are dreptate, ca întotdeauna și în toate...”

Caligula îl răsplăti cu cel mai binevoitor surîs ; și în aceeași clipă îi fulgeră prin minte o idee diabolică : „Gudură-te, Curio ! Îți voi deschide brațele. Te voi cumpăra. Un fiu de republican — în slujba mea !”

— Aș dori să contez pe tine în viitor, Lucius. Pot ?

Fiul Curionilor, izbucni :

— Dacă poți ? Ce întrebare ! Trebuie ! Sînt omul tău cel mai credincios !

Prințul bătu din palme. Pamphila sosi într-o clipită.

— Adu-mi ce ai mai frumos.

— Da, înălțate stăpîn. Numaidetît. O fată ca un giuvaer. O nestemată printre nestemate. Cum nu se mai găsește...

Femeia se înfățișă. Părul despletit, vopsit într-un roșu ruginiu, după moda hetairelor romane. Genele și sprincenele negre. Mîinile și picioarele,

sub voalul transparent, perfect proporționate. Sinii goi, după obiceiul egiptean. Știa care din cei doi e viitorul împărat. Pulpele scînteietoare i se întunecară subit, de parcă s-ar fi așezat o piclă peste ele. Se așază pe genunchii principelui. Caligula strivi în palmă sînul micuț și plătînd. Femeia înceștă fălcile ca să nu țipe de durere. Bărbatul îi umblă cu mîna pe sub tunică scurtă, de mătase.

— Egipteană ? o întrebă pe grecește.

— Da, înălțate stăpîn.

Caius Caesar i se adresează prietenului, surîzător :

— E bună. Ia-o, e a ta.

Lucius se uită la el, contrariat. Se simțea puțin derutat, puțin jignit. Bolborosi ceva neînțeles. Caligula se ridică.

— Tot ce-i mai bun, prietenului celui mai bun. Am plecat !

Își strigă actorii. Mnester își făcu numaidecît apariția, Apelles se ridică de la masa prietenilor săi. Prințul se îmbrățișă cu Lucius, îi mai făcu din mînă un semn drăgăstos, se întoarse și porni spre ieșire. Actorii, la un pas în urma lui.

Fata răsuflă ușurată și, bucuroasă, se apropie de Lucius. Acesta își dădu seama că acum întreaga asistență era cu ochii țintă la el. Se ridică din jilț și o urmă.

Femeia își scoase tunică și, goală, se întinse pe o parte, sprijinită în cot. Îi zîmbea, ispititoare, tînrului patrician. Îl plăcea. El se dezbracă uitîndu-se tot timpul la ea, dar fără s-o vadă. Se înfruptă cu o poftă nesățioasă nepotolită — o dată, a doua oară, a treia oară. Dar voluptatea lui era tulburată de imaginea unui chip pe care îl vedea în locul fetei, imaginea de nepătruns a noului său prieten — Caius Caesar.

Acolo unde se înalță spre cer acvila, stema imperiului, acolo domnesc dreptatea și legea.

*Fuerat quondam*¹. Cîndva, la Roma, legea era sfîntă și intangibilă. Ea nu pedepsea doar, ci făcea și dreptate. Cel ce fura era obligat, după lege, să restituie punga îndoit. Cel ce aducea cuiva daune prin cămătă plătea despăgubirea de patru ori. Așa era legea. Frumoasă, dar, pe vremea împăraților, dată uitării.

*Acolo unde se înalță spre cer acvila, signum imperii*², acolo domnesc dreptatea și legea.

Textul a rămas, dar a ajuns o deviză ce nu obligă la nimic ; conținutul lui, ca și starea lucrurilor, s-a schimbat. Legea nescrisă a acestor timpuri sună astfel :

„Fii binevenit, cîștigule ! Bani n-au miros.“

Senatul roman, ca instituție, se ocupă de chestiuni importante. Senatorii însă, ca indivizi, se îndeletnicesc cu orice : dorești să-ți înalți un palat ? Să dărîmi un palat ? Ai nevoie de bani cu împrumut ? De o intervenție pentru concesiunea unei case de toleranță ? Vrei să te căsătorești ? Să divorțezi ? Adresează-te cu încredere senatorului care și-a concentrat activitatea în domeniul cu pricina. Dar întotdeauna, și peste tot, ține seama că nici măcar găina senatorului nu scurmă de po-mană.

¹ *Fuerat quondam* — a fost odată (lat.).

² *Signum imperii* — semn (simbol) al stăpînirii (al statului).

Putere mare avea senatul, acel senat care cu timpul a decăzut în asemenea hal, încît unii dintre membrii săi, care nu erau cointeresați în afacerile veroase ale majorității, găsiră cu cale să pună pe ordinea de zi a adunării senatului dezbaterea „cu privire la renașterea morală a senatului“. De la vorbe la fapte însă nu s-a ajuns.

Stoicismul îndemna la înscăunarea rațiunii, a justiției, a egalității între oameni. Striga cu o voce anemică, inofensivă, piuind doar și frîgîndu-și cu deznădejde mîinile în fața nelegiuirilor. Această filozofie blîndă convenea de minune înaltei societăți; stoicismul ajunsese să fie aproape filozofia oficială de stat, devenise o modă. Era o adevărată picanterie să proclami verbal frăția cu sclavii și, în același timp, să-i tratezi ca pe un inventar cuvîntător.

Paradoxal, dar tipic pentru această epocă a spiritului practic, ăra faptul că maximele sentențioase, iluzorii, ca și visurile fanteziste ale stoicilor au pus în umbră forța dinamică, creatoare, a învătăturii lui Epicur. Stoicismul n-avea puterea să schimbe esența omului și, cu atît mai puțin, modul de viață roman.

Ce se înțelegea prin modul de viață roman? Desfrîu, orgii, beție și destrăbălare, pentru ca blazatul bogătaș să scape fie numai și pentru cîteva clipe de plictiseală, de teama deșertăciunii, dar, mai cu seamă, de teama împăratului.

Frica de împărat era umbra cea mai grea în viața magnaților senatoriali, o arătare apăsătoare, ce li se înfățișa sub forma securii călăului.

Poporul roman și mai avea pe cap, în afară de împărat, pe funcționarii coruptibili și pe monopolști, care urcau prețurile după bunul lor plac.

Poporul Romei îndură scumpetea, mizeria, se stinge măcinat de boli. Gloatei de sărăntoci îi este totuna dacă la cîrma țării se află împăratul sau consulul republican. Săracul vrea să trăiască.

Anul acesta, din pricina secetei, recolta a fost slabă. Seceta e întotdeauna un prilej de profituri mari pentru cei avuți. Se plîng că rezervele lor sînt pe terminate, deși au hambarele pline. Se plîng.

Împăratul le-a dat crezare. S-a adresat în scris senatului :

*„Italia are nevoie de ajutor dinafară. Viața poporului roman e amenințată de capriciile mării și ale furtunilor. Și dacă în ajutorul latifundi-
rilor și al sclavilor nu vor sosi rezerve din pro-
vincii, cu greu ne vor hrăni ogoarele și grădinile
noastre.“*

Monopoliștii se strîmbau pe furiș. Marea e încă închisă pentru navigație. Corăbiile cu grîne din Egipt pot ajunge aici, cel mai devreme, peste două luni. Mai bine zis — exact peste două luni. Se impune deci să ne grăbim, dacă vrem să fie cîștigul gras. Și, numaidecît, ridicară prețul grînelor. Brutarii, ce-i drept, n-au scumpit pîinea, în schimb i-au scăzut calitatea ca să nu le scape nici lor cîștigul. *Plebs urbana*¹, poporul Romei, e disperat. Dar nimeni nu-i ascultă păsul !

Fabius Scaurus scrie o farsă ce urmează a fi jucată în curînd la teatrul Balbus. Nu despre infidelitate sau bețivi, nici despre soldați fanfaroni sau despre nestatornicia în amor a zeilor din Olimp. Ci o piesă despre pîine. Agresivă, instigatoare la revoltă.

¹ *Plebs urbana* — plebea orașului.

Cerul de culoarea florilor de nu-mă-uita se scâldea încă în strălucirea soarelui care cobora leneș spre Ianicul. Portalele templelor din *Forum magnum*, poleite de aurul amurgului, păreau mai mari; stilpii de marmură din colonada templului celor doisprezece zei aruncau în piață o umbră densă, întunecată.

Rostrele, împodobite cu ciocuri de corăbii capturate, erau inundate de lumină galbenă. În aceste clipe ale înserării, actori cunoscuți ai Romei obișnuiesc să recite, de acolo, de sus, versuri ale poezilor de seamă : Vergilius, Horatius, Ovidius, Catullus. Spațiul din fața rostrelor e înțesat de lume. Nobilii se plimbă pe Via Sacra.

Cineva se urcă la tribună. Un actor ? Nu. E îmbrăcat într-o tunică tivită cu purpură, și pe deasupra o togă albă. Un senator. Cine o fi ?

Istoriograful Velleius Paterculus, care nu demult a fost ridicat la rangul de senator pentru merite deosebite în serviciul patriei. Scrie *Istoria Romei* și acum urmează să citească un fragment din manuscrisul său.

Poporul Romei îi cunoaște pe actorii săi preferați care obișnuiesc să vorbească aici. Pe Paterculus nu-l știu decît puțini, dar, într-o clipită, numele lui face ocolul mulțimii.

Să se grăbească. Soarele e gata să apună. Oamenii se înghesuie sub rostre. Senatorii se oprire în fața curiei lui Iulius. Sus, în capul scării ce duce la templul Concordiei, ședea Fabius și Quirina. Azi nu jucau. Cinaseră împreună ; bătrînul Scaurus îi ospătase cu o scrumbie prinsă de el.

O voce puternică se revărsă peste for :

— Cine să stea să înșire toate evenimentele ultimilor șaisprezece ani, cînd ele se perindă mereu vii în fața ochilor noștri și rămîn veșnic întipă-

rite în memoria tuturor ? Pe părintele său, Augustus, veneratul Tiberius l-a deificat nu din poruncă, ci din pietate : nu l-a numit zeu, ci l-a făcut. În timpul domniei lui Tiberius, viața publică și-a recîstigat prestigiul, au fost înlăturate răzvrătirea, ambiția pătimasă care sălășluia în sînul senatului și în adunările poporului, discordia din curii — toate acestea au fost îngropate și năpădite de mucegai. Justiția, egalitatea, bunele moravuri și sîrguința au fost redade poporului roman. Instituțiile și-au recăpătat autoritatea de odinioară. Senatul — măreția...

Togile albe din fața curiei începură să se agite. Fără voie, Bibienus aruncă o privire asupra lui Servius Curio. Pe chipul acestuia se citea dezgust și dispreț. Cineva din grupul senatorilor bătu din palme. Gestul acesta avu efectul unei glume proaste spusă fără cuvinte.

— Tribunalele au căpătat greutate, continuă Patercullus, din teatre a fost alungată lipsa de răspundere. Tuturor ni s-a insuflat dorința sau ni s-a impus necesitatea de a face bine aproapelui. Virtuțile ocupă un loc de cinste, fărădelegile sînt pedepsite. Săracul îl prețuiește pe cel puternic, dar nu se teme de el ; cel puternic e deasupra săracului, dar nici o clipă nu-l umilește...

Un freamăt înfioră mulțimea adunată sub rostre : murmura înfundat, dar amenințător, ca o mare înainte de furtună. Fețele bărbierite sau nebărbierite, slinoase sau murdare, se posomorîră. N-aveau cum să-l doboare pe lingăul de sus din rostre. Dar nici să-l asculte nu puteau. Mulți dintre cei aflați în spate se strecurau neobservați. Cei din primele rînduri trăgeau cu coada ochiului primprejur, căutînd un loc pe unde să dispară.

Și toți erau cu ochii în patru, de frica denunțătorilor.

Poporul știe că Paterculus a și scris *Istoria Romei* și că manuscrisul a fost depus pe masa de lucru a primului sfetnic. Zelosul Macro s-a și grăbit să ducă o copie a manuscrisului la Capri, pentru a o prezenta împăratului. Așa se face că Paterculus a fost numit senator, primind în dar o vilă cu grădină. Se șoptește însă că în timp ce citea lingușirile lui Paterculus, Tiberius ar fi scuipat cu dispreț și că ar mai fi spus ceva foarte puțin măgulitor la adresa unei adunări de lingăi. Și tot în șoptă se mai spune că avansarea adulatורului ar fi fost semnată de împărat în silă, iar în ceea ce privește răsplata lăudătorului — dăruirea vilei — hotărîrea a fost luată de Macro singur.

Lucius, alături de prietenii săi, stătea rezemat de marmura tribunei. Compara, în gînd, servilismul lui Paterculus cu semeția tatălui său. Își aduse apoi aminte de propria sa cuvîntare rostită în senat. „Ia te uită, lingăul Paterculus și distinsul meu tată stau față în față. Unul pentru, celălalt contra. Dar fiecare din ei se află pe o poziție precisă.“ Pentru care din aceste poziții se va hotărî el, Lucius? De fapt, oscilează între amîndouă.

Paterculus continua să ridice în slăvi domnia lui Tiberius. Mulțimea se rărea văzînd cu ochii, se încumetară să plece chiar și unii senatori. Lucius îl surprinsese pe tatăl său întorcîndu-se cu spatele spre orator. Deodată, cineva strigă :

— *Vivat imperator Tiberius !*¹

¹ *Vivat imperator Tiberius* — Trăiască împăratul Tiberius.

Cîteva perechi de ochi se îndreptară în direcția de unde răsunase vocea, cîteva guri îi îngînară, timid, ecoul.

În clipa aceea se deschiseră, pe neașteptate, porțile închisorii Mamertine, și ajutorii călăului scoaseră în semiobscuritatea înserării două cadavre pe care le trăgeau cu niște cîrlige de fier. În urma unui denunț, doi cetățeni ai Romei fuseseră condamnați la moarte, gîtuiți de călău, și acum sclavii închisorii le tirau cadavrele spre apa Tibrului.

Quirina zări această scenă din vârful scării și sări în sus îngrozită. Fabius se ridică încet. Oamenii se retrăgeau din fața cadavrelor ale căror chipuri negre, cu ochii ieșiți din orbite, îi înspăimîntau. Prin culoarul mut al spectatorilor încremeniți, cele două leșuri îmbrăcate în haine de deținuți erau trase mai departe, iar capetele lor, acum fără viață, se loveau, nepăsătoare, de pietrele caldarîmului. Patercullus, care vedea acest spectacol de la înălțimea rostrelor, înghiți de cîteva ori în sec pînă să-și reia firul expunerii, de data aceasta însă, cu o voce mai tulbure și mai puțin sonoră :

— Liniștea sfîntă care s-a așternut peste provinciile noastre răsăritene și apusene, peste toate ținuturile de la miazănoapte și de la miazăzi, eliberează toate colțurile țării, pînă la cel mai mic district, de orice teamă în fața tîlharilor prădalnici. Daunele întîmplătoare suferite de cetățeni sau de orașe întregi sînt despăgubite cu generozitate de împărat. Orașele Asiei sînt reconstruite, provinciile apărate de șantajul funcționarilor corupți. Oamenii cinstiți se pot bucura oricînd de onoruri și prețuire, cei răi sînt urmăriți de osîndă și nu scapă de pedeapsă, chiar dacă aceasta vine, uneori, cu întîrziere.

— Spune-mi, Fabius, cei doi de acolo, care au fost uciși, erau, într-adevăr, oameni răi ? Ce-au făcut ? întrebă în șoaptă Quirina.

Fabius strinse din umeri. Istoriograful își ridică glasul :

— Favorul este subordonat dreptului, ambiția — faptelor meritorii ! Căci împăratul, cel mai bun dintre cei buni, îi învață pe cetățenii săi să facă binele, el însuși fiind o pildă vie, și cu toate că întruchipează autoritatea și puterea cea mai înaltă, el se ridică mai presus de acestea prin faptele sale.

Între timp, mulțimea de sub rostre se rărise simțitor. Mai rămăseseră acolo cîteva zeci de fricoși, care nu aveau curajul să plece. Stăteau cu ochii în pămînt, de rușine pentru Paterculus, pentru ei înșiși. Printre aceștia se afla și Lucius. Paterculus citea mai departe. Cuvintele lui, care mai adineauri se înălțau atît de falnic spre statuile albe ale zeilor și zeițelor, alunecînd maiestuos peste arhitravele templelor, se tîrau acum umile, în urma trupurilor celor doi condamnați, pe ulicioara întunecată ce ducea spre rîu, de-a lungul zidului ce străjuia teatrul lui Marcellus.

Vocea lui Paterculus era răgușită, expunerea lui se destrăma :

— ...să facem bine aproapelui, ne învață marele și înțeleptul nostru împărat. Cînd a fost pacea mai veselă ca acum, în timpul domniei lui ? Cînd a fost prețul grînelor mai scăzut ?

Mulțimea fremăta. Strigăte de indignare își luară zborul spre tribună :

— Ticălosul !

— Mîrșavul !

— Lingăul !

— Păzește-ți limba, cetățene

— Mă c... pe tine, viperă ! Mincinosule ! Jos cu el ! Mulțimea se puse în mișcare, Fabius îi făcu semn Quirinei, și amândoi porniră pe urma cadavrelor tirite spre fluviu. Tibrul era plin de apa tulbure, venită din munți.

Cadavrele se rostogoliră în torent. Fluviul nu-și ieși din maluri, nu scoase nici un strigăt. Înghiți dumaticatul purtându-și mai departe apele, cu un vaier surd, răscolitor.

Cerul roșietic se întuneca, coloanele de marmură ale templelor luminau ca niște oase omenești, dezgolite. De pe ostrovul din mijlocul Tibrului, unde în niște cocioabe dărăpănate, aflate lângă templul lui Aesculap, se stingeau din viață sclavii care sufereau de boli incurabile, izolați acolo de stăpînii lor, răzbăteau pînă la mal strigătele deznădăjduite ale muribunzilor.

Quirina, cu ochii plini de groază, strîngea cu putere brațul lui Fabius.

Tesserae-le¹ pentru spectacolul de la teatrul lui Balbus fură distribuite cu repeziciune ; oamenii s-au bătut pentru ele. La cele zece mii de locuri ale amfiteatrului erau două sute de mii de amatori. Cei decepționați, care nu izbutiră să obțină fise de intrare, îi înjurară pe lictorii edililor, făcîndu-i de pușlamale și porci mistreți ; apoi, bodogănind, se retraseră prin cîrciumile din jurul teatrului, ca să simtă „piesa“ măcar de la distanță, cu o cană de vin în mînă.

În rîndurile de sus ale amfiteatrului, rezervate poporului, plebea se înghesuisese, pînă la refuz, cu mult înaintea începerii spectacolului, în dorința de a-și asigura locuri mai bune. Cohorta de pre-

¹ *Tesserae* — fise de metal sau de lemn în schimbul cărora săracii primeau griu ; mai tîrziu ele dădeau acces gratuit la spectacolele de circ sau de teatru.

torieni, postată în formație completă înaintea teatrului, îi urmărea cu atenție. Centurionul râdea disprețuitor în sinea lui : „Ia te uită, orice amărit de cîrpaci se strecoară prin mulțime, trage după el putoarea scaunului de cizmărie și se crede persoană importantă numai pentru că a reușit să smulgă o *tessera*. Orice necioplit din port, care de dimineată și pînă seara cară sacii în spinare, se lăfăie acum în jilt, mestecă pepene verde și scuipă semințele în ceafa celor din fața lui. Vă înfigeți la plăcinte, nespălaților“, gîndea centurionul convins că, înainte de toate, el era aici persoana importantă.

Plăcinta, ce-i drept, părea a fi asigurată. Însuși anunțul de pe placarde era promițător :

COPAIA FĂRĂ FUND

în interpretarea trupei lui Fabius Scaurus.
După care trupa lui Aelius Balbus va juca farsa

MĂCELĂREASA PĂCĂLITĂ

Ambele piese inspirate din viața actuală a Romei.

DISTRAȚIE FOARTE PLĂCUTĂ !!

„Ce mai, bășcălia e garantată. Fabius Scaurus e dat naibii. Nu se poate să nu fi copt el ceva. Pișicherul !! Ăsta știe să dea din plisc. Și ce bine știe el să-i ducă de nas pe copoi ! Ha, ha, ha ! Pe chestia asta, să-i tragem o dușcă ! Da ce năzdrăvănie o mai fi născocit astăzi ștregarul nostru !“ Ștregarul *nostru* suna cu simpatie și dragoste. Și vinul, amestecat cu apă, curgea gîlgiind pe gîtlej. „Noroc, Fabius, să-ți meargă bine !“

În spatele cortinei, Fabius alerga de colo pînă colo nădușit, cu tunica udă leoarcă ; lîngă el, artiștii și cei ce-l ajutau la montarea scenei.

— Cuptorul așezați-l în fund. Cupaia în colțul din dreapta. Mai încolo. Așa, e bine. Unde sînt făcălețele ? Trei, dar unde-i al patrulea ? Aha. Ați pus noroi în copaie ? Bine, dar vedeți, nu prea mult, să nu se înece edilul în el ! Pîinile băgați-le în fundul cuptorului...

Apoi dădu fuga pînă la vestiar, să mai vadă o dată costumele actorilor. Pentru el avea încă destul timp. Se întoarse. Din vestiarul femeilor ieși un ucenic de brutărie. Peste peruca roșcată purta, pusă pe o parte, o bonetă albă. Obrajii mînjiți cu făină, ochii arzători.

— Cum arăt ?

El îi sărută buzele presărate cu făină :

— Minunat, Quirina. Ești un adevărat pușor de brutar.

Se uită unul la altul, îndrăgostiți.

— Fabius ! se auzi de undeva de pe scenă. Fabius, unde ești ?

— Viu numaidecît !

Ea îl apucă de mînă :

— Mi-e frică, Fabius...

— De cine, puștiule ?

— Nu știu. Uite așa, deodată, mi s-a făcut frică, de parcă ar trebui să se întîmple ceva — mi-e teamă pentru tine.

— Fii cuminte, prostuța mea ! Nu se întîmplă nimic. Și rîzînd îi mai strigă din fugă : Vezi, ai grijă, să coci bine pîinea !

În timpul domniei lui Tiberius, jocurile cu gladiatori fuseseră date uitării. Bătrînul de pe insula Capri nu îngăduia o asemenea vărsare de sînge. Chiar și spectacolele de teatru deveniseră la Roma o raritate. De unde se și explică această nemaipomenită afluență de public. Pînă și locurile rezervate senatorilor fuseseră ocupate pînă la refuz ;

pretorul s-a așezat în loja sa, din fața lojii vestalelor. Un lictor, venit în grabă, ridică fascia și strigă :

— Atenție ! Sosește principesa imperială Dru-silla !

Întîmpinată cu aplauze, sora și totodată amanta lui Caligula, o tînă ră palidă, destul de frumoasă, intră în loja vestalelor și luă loc între Ennia și Valeria Macro.

Pretorul dădu semnalul de începere, fluturînd o basma. Spectatorii amuțiră. Nelipsitele clarinete intonară o melodie plăcută. Cortina se deschise la lumina de zi. Din culise se furișară încet, spre centrul scenei, cinci siluete albe.

— Deschid ședința colegiului brutarilor din Roma și urez bun venit marilor proprietari de brutării și președintelui colegiului, răsună puternic vocea groasă a actorului Lucrinus. Numele celor salutați se pierdură în ropotul aplauzelor ; cu toate acestea, spectatorii sesizară că ele erau puțin prea lungi, și prea pompoase pentru calitatea de meșter brutar. Pînă și tunicile albe băteau la ochi prin lungimea nepotrivită cu rangul celor ce le purtau.

Inovațiile lui Fabius nu conteneau să se arate. Iată că el nu mai recunoștea vechea regulă, potrivit căreia muzica în spectacol putea fi executată numai de clarinete. Mai existau și alte instrumente. Din culise se auzea piuitul prelung al flautelor și zdrăngănitul strunelor groase de chitară.

În acompaniamentul lor, zdrăngăniră și glasurile marilor proprietari :

— Ce se mai aude, stimații mei confrăți ? Ce noutăți ?

— Ce să se audă ? Nimic ! Toate vechi. Ei, și noi, cu bătrînețea...

Ropot de aplauze și hohote de ris. Poporul Romei era recunoscător pentru cea mai inofensivă aluzie la adresa împăratului. Ha-ha. Toate vechi — și noi cu bătrînețea lui Tibe... Tacă-ți fleanca ! Gîndește ce poțtești, dar ține-ți gura !

— Îmi instalez o brutărie nouă și angajez vreo sută de calfe și ucenici, răsună vocea pătrunzătoare a marelui patron, Lucrinus.

— Nu mai spune ! Nu mai spune ! Dar asta trebuie să coste, ehei...

— Cum merg afacerile, dragii mei ?

— Așa și așa. Mizerabil. Stă omul și se omoară cît e ziulica de mare, nu mai prididește să-i înjure pe ticăloșii ăștia de ucenici, și pînă la urmă cu ce se alege ? Care-i cîștigul pentru atîta trudă ? Măslina de capră, domnii mei.

— Îmi fac o instalație...

— Asta am mai auzit. Dar cu ce ? De unde ai luat banii ?

Marele patron își coboară vocea, misterios. Capetele celor cinci se adunară la un loc.

— Am descoperit un lucru grozav : îmbunătățirea fabricației ! Ei, dar e un secret profesional ! În copăie se amestecă numai pe jumătate făină bună — cealaltă jumătate e un fel de...

— Făină neagră ? Mucegăită ? Ce să zic, grozavă descoperire ! Asta o facem cu toții, ehei, să fii tu sănătos, de cînd !

— Aveți răbdare ! Nu-i vorba de asta ! E un fel de — mai bine zis nu-i de loc făină. Sămînță de bob și paie măcinate...

— Ptiu ! scui-pă indignat un meșter slăbănog. Eu, unul, n-aș face așa ceva. Digestia bună a stomacului e mai de preț decît aurul.

Se năpustiră asupra lui, bîzîind, ca bondarii.

— Prostule ! Pentru tine coci pîinea separat !
Nici la atîta nu te duce capul ?

Dar slăbănogul nu se lăsa.

— Eu sînt pentru muncă cinstită.

— Se și vede, după cum arăți, prăpăditule !

— Și ce te faci cu edilul, dacă vine în control !

Întrebarea nu-l puse de loc în încurcătură pe istețul descoperitor :

— Îi strecor frumușel în mîină o punguliță cu bănuți de aur...

Confrații înmărmuriră. Căscau ochii mari și își întindeau gîtul de uimire.

— Și ai curajul să faci una ca asta ! Să-l mituiești ?

— Asta-i pușcărie curată !

— Încerc și eu. De ce nu ? Încercarea moarte n-are. Vom fi singuri. Întunericul nu denunță pe nimeni.

— Pe Mercur, cel uns cu toate alifiile, ne spui pe urmă și nouă cum a fost ?... Ne spui dacă a luat ?...

— Vă spun, se poate să nu vă spun, dragii mei ? Și vă dau și rețeta pentru gustărica aceea ?...

Cortina se închise. Pretorul se aplecă din loja sa, căutîndu-l din ochi pe edil. Prevăzător, nu venise la teatru. Prefera să se țină cît mai departe de orice eveniment. Se adresă prefectului care sedea alături de el :

— Edilul nu-i aici.

Prefectul se încruntă :

— Pentru asta o să răspundă ! După care adăugă : Nu-mi place toată comedia asta. Să fie închise pușlamalele...

— Ai răbdare, dragul meu. din punctul de vedere superior, al dreptului n-avem, deocamdată, nici un temei care să justifice...

Se ciondăniră așa cît ținu pauza.

Valeria zîmbea, de departe, în direcția unde bănuia că se află Lucius. El o surprinse și se luminea de bucurie. Nu mai vedea pe nimeni în jur, nu mai avea ochi decît pentru dînsa. Drusilla, cu un zîmbet pe buze, îi spunea Enniei că fratele ei, Caligula, e un băiat drăguț, amabil, uneori cam brutal, dar cîte nu trece cu vederea o soră unui frate de sînge ?

Spectatorii din rîndurile de sus, în tunici de plebei, se frămîntau plini de încordare. Își puneau unul altuia întrebarea : Va lua edilul aurul ? Legea împotriva luării de mită e foarte aspră. Pe șapte Herculi, nu te credeam atît de nătărău ! Uite, fac prinsoare că ia ! Încheiau rămășaguri : ia — nu ia.

O lovitură de ciocan în discul de aramă. Se deschide cortina, patru ucenici amestecă în copaie coca, cu niște făcălețe mari. În ritmul sunetelor de chitară ei dau tîrcoale copăii, ca niște cai ce învîrtesc o piatră de moară grea ; în același ritm înfig făcălețele în cocă și cîntă :

Pîinea se coace, aluatul curge —

Graba strică treaba, o știe oricine.

De ce să ne spetim, să ne vlăguim ?

Stăpînu-i cu folosul, iar noi, tot cu ponosul.

Amestecă-ncet, răsuflă mai bine

Grăbească-se numai cui îi convine.

Apare pe scenă Lucrinus, patronul brutăriei, cu un gîrbaci în mînă. Pînă să plesneacă din el, ucenicii s-au și dezmeticit, sfîrșie făcălețele în mîinile lor. Cîntă cu sufletul la gură :

Fuga, fuga, pîinea s-o coacem,

De ea au nevoie femeii și copii !

Făina a-ntîia și-un pic de ulei,

Mai pune și drojdie,

Minune să iasă...

Lucrinus umblă ca un îmblînzitor de tigri, împroașcă la tot pasul înjurături și pocnește, cu sete, din bici. Într-o clipită, ucenicii încep să frămînte coca în mină, și numaidecît formele pătrate sînt împinse cu lopata, hop ! hop ! una cîte una în cup-tor, cu o iuțeală din ce în ce mai mare. Spectatorii rîd, îi amuză acest zor. Un ucenic mărunțel nu mai prididește și rămîne în urma celorlalți. Pare mai curînd fată decît băiat. S-a și ales cu o lovitură de gîrbaci pe spate. Hohotele de rîs sînt tot mai puternice. Aluatul în formă de pîine zboară ca frunzele bătute de vînt, pe trupurile băieților nădușeala curge șiroaie, chitarele cîntă tot mai repede, tobele bubuie, gîrbaciul pocnește în ritm infernal. Pîinile coapte se înșiră pe tejghea, rumene, atrăgătoare.

— Bună, rîse reținut pretorul. Pantomimă despre coacerea pîinii încă n-am avut.

— Da, dar să vedem ce mai ieșe din povestea asta, obiectă sceptic prefectul orașului.

Vigili-i răspîndiți pe la călcîiele senatorilor, se scobeau în nas. Scălimbăială, și atîta tot, își spuneau mulțumiți. Azi n-o s-avem de furcă...

— Pregătiți aluatul pentru altă pîine !

Într-o clipită, copaia fu plină de cocă proaspătă.

— Azi e zi de leafă, dragii mei ucenici, răsună vocea groasă a patronului. Gîndiți-vă, aveți de ales : ori pîine, ori cîte trei sesterți de cap — din care, firește, se reține impozitul de doisprezece la sută...

— Vrem gologani chiar și cu reținerea aia ! strigară, la unison, patru glasuri.

— Proștilor ! Pîinea e pentru voi mai convenabilă. Mai gîndiți-vă, spuse Lucrinus și părăsi scena. Urmă o consfătuire fulger a ucenicilor :

— Pîinea asta nu-i de mîncat !

— Da, dar după reținerea impozitului nu ne rămîne mai nimic. Ce facem ?...

— Ei, ce alegem ?

— Un nimic și cu reținere !

Apoi către Lucrinus care tocmai își face apariția :

— Vrem paraua !

— Bine, atunci așteptați pînă mîine, dacă sînteți încăpățînați.

— Cum așa, stăpîne, și pînă mîine ce mîncăm ?

— Aveți o posibilitate : pîine !

— Nu ! Nu ! Nu ! Nu !

În brutărie intră edilul însărcinat cu supravegherea calității, cu controlul greutateii și al prețului legal stabilit pentru pîine. O pocnitură de bici, și ucenicii se împrăstie care încotro. Brutarul face o plecăciune adîncă. Edilul ia pîinea, o cîntărește în mînă, o pune pe cîntar, o cercetează.

— Eu veghez, declară el, solemn.

— Și eu nechez, se auzi de undeva o voce obraznică.

Hohote de rîs. Edilul își întoarse privirea într-acolo, apoi se apropie de copaie. Se aplecă, învîrți cu făcălețul, adulmecă mirosul și, deodată, sări înapoi ca ars, astupîndu-și nările.

— Ce-i asta ? Pute, de-ți mută nasul ! strigă, cu severitate, edilul intrigat.

— Un mic accident, stimate domn, îmi pare rău. În făina asta era ceva, nu știu nici eu ce anume...

— La o parte ! Să mai amestec o dată !

— Nu, mai bine nu. Știți, făina mi-a vîndut-o distinsul... Îi șopti numele la ureche. Amîndoi bătură călcîiele și luară poziție de drepți, în semn de respect față de cel pomenit.

— Ai să-ți pierzi clientela, țin minte ce-ți spun !

— O, nu ! De asta nu mi-e teamă ! Căci eu sînt singurul brutar care dau pe datorie. Apoi, cu voce scăzută, într-o parte : Și, credeți-mă, n-am nimic de pierdut.

— Dar bine, omule, asemenea marfă nu se poate vinde. Sînt răspunzător, acolo sus, știi tu unde. Cum o să te descurci din treaba asta ?

— Nici o grijă, stimate domn, atîta timp cît cutare stă în spatele nostru, n-avem de ce ne teme. Îi întinde punga cu bani.

— Ascultă cum sună, îți place ? Pot să-ți fac o bucurie ?

Zelosul edil face cu miinile un semn de refuz. Cu una refuză, dar cu cealaltă înșfacă punga și o ascunde repede sub togă.

Spectatorii izbucnesc în răcnete. Cei ce încheiaseră prinsori se strigă între ei :

— Ai văzut ?

— Ce ți-am spus, deșteptule ?

— Am cîștigat !

— Ieși cu sunătorii !

Și alții :

— Rușine ! Sînt cu toții niște secături !

Prefectul se răsti la pretor :

— Ei, ce zici ? Un înalt demnitar se lasă mituit. Opriți spectacolul ! Împrăștiati-i ! Arestați-i !

Pretorul zîmbi flegmatic :

— Mai încet, liniștește-te. Asta-i realitatea, edilul, într-adevăr, face asemenea isprăvi. Și apoi, în toată povestea aceasta nu văd nimic împotriva împăratului, nici împotriva stăpînirii...

Cearta continua, spectacolul mergea înainte.

În brutărie intră acum un cumpărător îmbrăcat din cap pînă-n călcîie în straie peticite cu toate culorile. Pasul tărăgănat, gesturile umile, vocea

respectuoasă. Sfiala personificată, deşi, ca statură, pare un bărbat vînjos, în toată firea.

— Fabius ! Fabius !

Aplauze.

— Aş vrea o piine, stimate domn, dar te rog din suflet : să fie bine coaptă...

— Ține ! îi spune patronul.

Omul o ia fără s-o miroasă, fără s-o cîntărească măcar în mină. Proştul ! Nătăfleaţa !

— Ştiţi, v-aş ruga, pe datorie...

— Bine, fie. Te cunosc doar...

Iese. După el intră alţi cumpărători. Mai deştepti.

— Asta-i tare. Ca o piatră de tocilă.

Edilul se grăbeşte să ia apărarea brutarului :

— Nu te pricepi, cetăţene. Piinea uscată întăreşte dinţii.

Cumpărătorul pleacă. Altul la rînd :

— E moale ca un burete. Mă miră că nu curge...

Edilul rîde :

— Prostule ! Să te plîngi că e tare, mai înţeleg, dar să fii nemulţumit de piinea moale care-ţi fereşte dinţii de necazuri, zău dacă mai pricep !

Şi altul :

— Asta-i sub greutate. E mai uşoară decît ar trebui să fie.

Edilul dă din mîini, nervos :

— Aţi înnebunit cu toţii. Ba e necoaptă, ba e arsă. Ba e moale, ba e tare. Ba e uşoară, ba e grea... Daţi din gură de pomană. Piinea e bună, şi basta !

Îi expediază pe toţi afară. Brutarul îşi freacă mîinile mulţumit. Edilul iese, intră membrii corporaţiei de data aceasta îmbrăcaţi mai bine decît la începutul piesei. În alb de sus pînă jos, parcă ar fi în togi, bonetele de brutar au dispărut şi în locul lor se văd nişte pieptănături distinse.

Oamenii încremeniră. Pe toți zeii, ăștia nu-s brutari ! Sînt senatori în toată legea !

— Senatori ! se auziră mai multe voci deodată. Prefectul sări ca ars :

— Nu ți-am spus ? E o alegorie... O potlogărie... Intrați în ei !

Pretorul se posomori la față ; șovăia.

Spectacolul se desfășura înainte, ca o cascadă.

— A luat mită ? A luat ?

— A luat !

Membrii breslei rîd satisfăcuți.

— Să mergem. Să coacem. Să vindem. Să încasăm. Să trăim. A trăi înseamnă a avea. A avea înseamnă a trăi. Fii binevenit, cîștigule, de oriunde ai pica !

Părăsesc scena în acordurile unui marș tumultuos, executat de toate instrumentele. Spectatorii ovaționează, încep să înțeleagă despre ce-i vorba. Curînd se dumeriră și *vîgili-i* ; afurisită treabă : așadar, nu e numai cu plăcinte, se lasă și cu tărboi, pe toate Furiile !

Jigniți și mînioși, senatorii părăsesc incinta teatrului. Pretorul, de data aceasta neliniștit, se uită după cohorta lui de pretorienii. Prefectul izbește turbat cu pumnul în balustrada lojii.

Doar cîțiva dintre nobili își păstrează calmul. Prințesa Drusilla rîde cu poftă, ca un copil, și repetă într-una : să mergem, să coacem, să vindem, să încasăm. Valeria rămîne pe locul ei, Lucius o urmărește de la distanță și nu se grăbește să iasă.

Senatorul Seneca zîmbește, discret. „Ia te uită, Fabius ! Cine ar fi crezut despre el, atunci cînd imita lătratul în tragediile mele, că odată va scrie piese de teatru ? În farsa lui pulsează viața. În comparație cu ea, tragediile mele sînt reci, niște simple simboluri.“

Și filozoful continuă să mediteze. Bineînțeles, piesa e cam ieftină, e scrisă pentru vulg, nu poate satisface exigențele oamenilor instruiți. Oricum, însă, Fabius e un flăcău de ispravă. Are umor și curaj. Aproape că-l invidia : el personal n-ar fi fost în stare să se încumete la asemenea faptă. Dar farsa jucată lui Aviola ! Seneca era ferm convins că Fabius își vîrîse coada și în povestea aceea, în ciuda faptului că adusese alibiurile cele mai perfecte și, după încheierea anchetei, izbutise să fie pus în libertate. Filozoful era curios să vadă cum avea să evolueze piesa. Aluzia îndrăzneată la adresa senatorilor îl sperie puțin. Surprinsese și privirea pretorului, care se uita după cohorta lui. Seneca știe de cîtă influență se bucură el, filozoful, în societatea Romei. Se îndreaptă din șale, se așază mai bine în jilț și, în clipa în care pretorul îi aruncă o privire întrebătoare, filozoful aplaudă ostentativ.

Pretorul îi face un semn discret furiosului și nerăbdătorului prefect și, arătînd spre filozof, îi spune în șoaptă :

— Seneca se amuză...

O femeie dă buzna pe scenă. Trage după ea cu o mînă pe cumpărătorul Fabius, cu cealaltă pe edil. Îi trage cu ușurință : e o huidumă de femeie, un adevărat vulcan în erupție. În urma lor vin cumpărătorii păcăliți. Volumnia smulge pîinea din mîna lui Fabius, soțul ei.

— Asta-i pîine ! Asta te-am trimis să cumperi ? Unde-i brutarul ?

O voce din rîndurile de sus :

— Îndeasă-i pe gît porcăria aceea, să se înece cu ea ! Să știe și el ce sîntem nevoiți să înghițim noi !

— Unde-i patronul ? zbiară Volumnia.

Brutarul se ascunsese în spatele copăii și de acolo piuia ca un pui de sturz :

— Edilul a aprobat pînea !

Femeia se întoarse spre edil :

— Asta-i gunoi, distinse edil ! Na, miroase ! Măncă ! Mușcă ! striga ea în timp ce-i îndesa pînea în gură. Na, înghite ! Crapă !

Edilul se împotrivește cu furie, se zbate să scape din mîinile Volumniei, țipă și amenință :

— Te arestez, muiere neobrăzată, te arestez și te țin închisă pînă te faci neagră ca pămîntul !

— Tu să mă arestezi pe mine, prăpăditule ? Nu vezi cum tremură pielea pe tine ? Neisprăvitule, nenorocitule, dac-ai nimeri în patul meu n-ar ră-mîne din tine nici o pată de unsoare !

Apoi, sălbatic, agitînd pînea în aer :

— Asta-i gunoi, nu pîne ! Miroase a balegă ! E mu-ce-gă-i-tă !

— Da, mucegăită ! repetă cu voce mînioasă ceilalți cumpărători.

Edilul abia izbutește să înfiripe cîteva cuvinte de scuză :

— Nepricopsiților ! Mucegaiul e bun, vindecă bolile ! Mucegaiul vă ferește de ciumă și de holeră.

Mușteriii trași pe sfoară se dezlănțuie și dau iama prin brutărie, ca o apă revărsată. Patronul o ia la fugă. Ucenicii se alătură răzvrătiților, îl înșfacă împreună pe edil și-l aruncă cu capul în jos în copaia plină de noroi. Numai picioarele i se mai văd deasupra bălăbănindu-se, izbind în gol, zvicnind, pînă cînd înțepenesc de tot și atîrnă încremenite în afara copăii.

Spectatorii se tăvălesc de rîs și răcnesc de entuziasm. Fabius își scoate de pe el *centunculus*-ul multicolor și, rămas în tûnica zdrențăroasă, peticită și murdară a sărăcimii din Roma, iese în

avanscenă, aproape de public. Vorbește cu patimă arătînd spre edilul care zace în copaie :

*Pentru mortul din aluat
Tare am mai lăcrimat !
A murit mergîndu-i buhul
Că în scîrnă și-a dat duhul.
Oare cine-i vinovat
Pentru mortul din aluat ?
Vinovații sînt cei mari,
Mari în rang, și mari tîlhari ;
În bojocii lor, frăție,
Aștia trag numai hoție.
Și sînt mîndri că-s romani
Ca să stoarcă mai mulți bani
Asta știu, și asta fac...*

Acum, toți spectatorii, fără deosebire, s-au dumirit că nu mai e vorba chiar de o simplă scălimbăială, cum își închipuiseră ei la început. Însuflețiți de cuvintele lui Fabius, de gesturile lui patetice, oamenii se ridică de pe locurile lor, își înalță minile amenințător. Micuțul ucenic, mai mult fată decît băiat, tremură din tot corpul. Holbează ochii de spaimă. Rechizitoriul lui Fabius cade ca o grindină :

*Din a trudei grea osîndă
Porcii aștia prind osînză.
În palate-au giuvaere
Iar în inimi numai fiere ;
Ei ne coc legi mai dihai
Și pîinea cu mucegai.*

Ajunge ! explodează pretorul. Interzic să... Dar vocea lui Fabius răsună înainte, bătînd ca niște lovituri cumplite, de nestăvilit, într-un disc de aramă :

*Ce-ți mai trebuie, fîrtate ?
Mai înghite-le pe toate !
Dacă nu te mulțumește,
Varsă tot ce nu-ți priește
Ține-ți gura, încetișor,
Și sărută binișor...*

Tăcu. Strigăte din mulțime completează versul.
Și nămaidecît răsună alte voci :

— Rușine senatului ! Rușine autorităților ! Jos
cu ei ! Pușlamalele ! Pungașii !

La un semn al pretorului, sună o goarnă. Pretorienii țîșnesc din toate colțurile. Actorii și oamenii din popor le ațin calea. Sute de spectatori din rîndurile de sus se reped ca fulgerul în jos, să dea o mîna de ajutor. Se stîrnește un vacarm infernal.

— Arestați-l pe Fabius ! urlă pretorul și prefectul, la unison.

Dar atunci cînd pretorienii se năpustiră pe scenă, după ce-i biruiseră pe cei ce le stătuseră în drum, Fabius Scaurus ia-l de unde nu-i. Zădarnică le-a fost căutarea. Își îndreptară furia împotriva spectatorilor. Demonstrația creștea, luînd proporții din ce în ce mai mari ; un ceas, care a costat patru morți și circa două sute de răniți, a durat pînă cînd au reușit pretorienii să evacueze teatrul.

Centurionul gîfîia de oboseală și se umfla în pene, de parcă ar fi salvat teatrul lui Balbus de o adevărată catastrofă. Ochii lui bulbucați se uitau țintă la pretor și se făleau nevoie mare : ați văzut ce repede am îmblinzit banda asta turbată ? Ați văzut ce băiat de ispravă sînt ?

Pretorul și prefectul ședeau palizi în loja amfiteatrului pustiu. Amîndoi aveau o presimțire rea.

Răcnetele mulțimii, ce răzbăteau de departe, dovedeau cu prisosință că demonstrația nu s-a încheiat la teatru, ci, dimpotrivă, s-a extins pe străzile Romei.

A doua zi dimineața, pe toate zidurile din for se puteau citi inscripții injurioase și batjocoritoare la adresa senatorilor, monopolistilor și magistraților, iar la salinele statului din Ostia, unde lucrau câteva sute de sclavi și plebei, aceștia au refuzat să muncească în semn de protest împotriva scumpetei.

24

Pe Valeria o obseda dorința de a i se dăruia iubitelui într-un cadru mai romantic decât îi oferea palatul ei de pe Esquilin, în mijlocul Romei. Îl invită, așadar, la vila tatălui ei din Munții Albani. Îl pofti la cină, cu gândul la o noapte de amor. Vila era așezată pe o culme de deal deasupra lacului Nemi, nu departe de vestitul templu al Diane. Poporul botezase acest lac „Oglinda Dianei“.

Valeria ieși în curtea îngrădită a vilei, să privească Roma. Seara se lăsa răcoroasă, cu burniță, dar primăvara își începuse marșul triumfător de la șes spre munte. În aerul jilav pluteau miresmele pământului ce se dezmorea și ale mugurilor, gata să plesnească, de pe tufele de iasomie. Soarele cobora leneș în spatele acoperișurilor îndepărtate ale templelor romane. Coiful de aur al lui Jupiter Capitolinul lumina ca o lampă ce se stingea încet. Încet se scurgea și timpul. Împinsă de nerăbdare,

Valeria porunci sclavilor să-i pună mantia pe umeri și ieși în întâmpinarea iubitului. Refuză să fie însoțită.

Sandalele Valeriei, din piele de culoarea bronzului erau jilave de umezeala crudă, mâinile ei strîngeau pe corp mantia de lînă, de culoarea verde a smaragdului. Țăranii care se întorceau de la Roma, îndreptîndu-se spre Velitrae, priveau plini de mirare la persoana aceea neobișnuită prin partea locului. Nu știau nimic, dar își închipuiau ușor capriciul unei distinse doamne care sosise încă de dimineață la vila lui Macro, purtată într-o lectică de abanos, cu un întreg alai de sclavi și slave. O ocoleau, preferînd potecile pietroase de pe marginea drumului. De nobili e, întotdeauna, mai bine să te ții cît mai departe, își spuneau ei.

Valeria tremura toată, de frig și de nerăbdare. Minutele abia se tirau ; peste amurg se lăsase întunericul, iar aerul aspru, de munte, scăpăra. În sfîrșit ! Lucius mîna calul în galop ; îl opri la zece pași de ea. Scoase un strigăt de bucurie și se apropie de el cu brațele întinse.

O săltă în fața lui, și o sărută cu patimă. Intrară în primitorul tricliniu ținîndu-se pe după mijloc. Aerul cald țîșnea din pereți, în sufragerie domnea o atmosferă plăcută. Masa era pusă pentru două persoane.

— M-a pătruns frigul pînă la oase. Îngrozitor ! Uite, mâinile și picioarele îmi sînt reci ca gheața.

El îi suflă în pumni, îi mîngîie brațele, picioarele și i le sărută. Repede. Lacom. Ea rîdea.

— Flămîndule ! Nesățiosule !

Bătu din palme. Sclavele, un cîrd de fete tinere, apărură numaidecît, îmbrăcate toate la fel, în chitoane verzi, culoarea preferată a Valeriei ; peste pieptănăturile îngrijite purtau coroņe de mirt.

Totul era bine chibzuit, în așa fel, încît farmecul stăpînei să iasă, și mai pregnant, în evidență.

În lumina lămpilor din bronz forjat, părul Valeriei, revărsat în unde roșcate-arămii peste umerii ei dezgoliți, răspîdea flăcări vii. Șalul alb, de mătase, aruncat peste *palla* verde întregea, cu gust, opera de artă menită să stîrnească ispita.

Se întinseră pentru cină. *Thermanter*-ul ¹ încins încălzea caldoul — un amestec de vin fierbinte cu miere și apă. Sclavele le puseră în față mîncăruri alese, picante, platouri cu fructe proaspete și uscate, apoi se făcură nevăzute.

Licoarea din amforele căptușite cu ciment era un vin vechi de Chios cu adaos de aloe. Amețitoare. Din peristil răzbăteau în surdină sunete dulci, melodioase, de flaute și clarinete, la fel de amețitoare. Florile din ghivecele înșirate de-a lungul pereților răspîdeau parfumuri tari.

Valeria era fericită. Schimbîndu-și de o mie de ori înfățișarea, își încînta iubitul cu trupul, pe care îl dezvăluia cu mult rafinament, dar și cu spiritul ei în care străluceau cultura și umorul.

Cînd ajunseră la fructe, Lucius o întrebă, pe neașteptate, de copilăria ei :

— Nu știu nimic despre tine, adorata mea, aș fi nespus de bucuros să aflu cît mai multe. Căci o dată cu omul, iubim și anii în care încă nu l-am cunoscut.

În privirea lui se citea sinceritatea. Era o privire de îndrăgostit, de om curios să afle tot ceea ce ar fi întregit imaginea ființei divinizate. Își liniști inima agitată cu cîteva suspine adînci. Suspinele

¹ *Thermanter* — un cazan unde se produceau aburi care circulau pe conducte de ceramică pentru încălzirea locuințelor bogate.

stîrniră lacrimile care inundară ochii visători, iar lacrimile pregătiră teren compasiunii și milei. Și cum ar fi putut Lucius să nu aibă un sentiment de compătimire față de biata copilă silită de soartă să îndure murdăria și grosolăniile mediului rural, față de fetița plătîndă, crescută printre paznicii de vite — chiar dacă inima lui de roman e de obicei dură și neobișnuită cu astfel de simțăminte ! Din arcul buzelor cărnose zburau săgeți tînguitoare. O, zei ! Să trăiești în mirosul greu de gunoaie, să calci prin balegă cu piciorușele goale, să simți înțepăturile tăunilor și ale bondarilor negri, să suporti vorbele urite ieșite din gurile spurcate ale ciobanilor — Valeriei îi fulgeră prin cap amintirea bordelului, primul ei refugiu. Și numaidecît imprimă vocii un ton mai vesel : a fost eliberată de un unchi, fratele mamei, el însuși libert, care avea o fermă în Sicilia, și la el și-a petrecut adolescența și tinerețea învățînd să cînte din lăută, să vorbească limba greacă și să recite versuri. Și cînd tatăl ei a devenit locțiitorul împăratului, a chemat-o la Roma.

— Demn de admirația zeilor și a oamenilor ! exclamă Lucius.

Iar ea, zîbindu-i cu toată tandrețea de care era în stare, adăugă :

— Și pe deasupra să mă și îndrăgostesc pentru înția oară de omul căruia i-am dăruit inima la prima vedere...

De data aceasta, Valeria nu mințea, înflăcărarea sinceră împrumută chipului ei un farmec deosebit. Lucius o urmărea cu o privire entuziastă în timp ce ea îi zugrăvea, atît de emoționant, tinerețea amară ce-i fusese hărăzită. Se simțea mereu mai vrăjit de toate cîte vedea și afla despre ea. Perfecțiunea, frumusețea personificată. Unică, bogată și

schimbătoare. Gesturile repezi, spontane, alternau la iuțeală cu mișcări fine, suple, mlădioase, caracteristice brațelor și picioarelor reginelor orientale, ostenite de povara giuvaerurilor. Tresăririle acvamarine ale ochilor ei se linișteau într-o privire calină, duioasă, care pe Lucius îl răscolea și făcea să-i clocotească singele în vine. Părul ei de aramă, îmbibat cu parfumuri, îi tulbura mintea, îl tulburau și răsuflarea ei, și râsul ei profund, gutural, ca și albul imaculat al gâtului ei ce strălucea ca marmura.

Întinse mâinile spre ea, îndemnat de o pasiune nestăvilită. Valeria le respinse cu gingășie, îndepărtînd astfel clipa după care el tinjea atît de mult. Pe Lucius îl cuprinse nerăbdarea. Se revolta în sinea lui pentru această întîrziere. Dar ea îi surise cuceritor și el se simți mai copleșit ca oricînd de farmecul ei.

Valeria se gîndea la Torquata. Investea toată arta ei pentru a o întrece în pudoare, bănuind că în asta consta puterea de atracție a fetei. Dragostea adevărată știa să imprime ispitei amoroase a Valeriei un sentiment curat, care pe Lucius îl scotea din minți. O clipă juca rolul fetei delicate, gingașe, pentru ca apoi să alunece, fără voia ei, pe făgașul cochetăriei practică de o hetairă experimentată.

Lucius nu sesiza acest lucru. Dimpotrivă. Era entuziasmat. În beția amoroasă care-l făcea să penduleze între poftă și admirație, el o compara pe Valeria cu Torquata. Farmecul Valeriei era mai puternic.

Valeria era în culmea fericirii : cu fiecare clipă ce se scurgea, Lucius cădea tot mai mult în mrejele ei. Se gudură pe lingă el, atingîndu-i gingaș, cu vîrfurile degetelor fine, obrajii, plimbîndu-și pe ei

buzele fierbinți, pînă cînd își înfipse dinții în buzele lui.

O, zei din Olimp ! Dacă statuile voastre înșirate de-a lungul tricliniului n-ar fi oarbe, dacă ochii voștri ar vedea, sîngele ar clocoti acum și în trupurile voastre de marmură !

Dorința de a poseda bărbatul pe care-l iubea transformă tulburarea Valeriei în extaz. Își smulse deodată chitonul de pe ea și, în lumina palidă a lămpilor înăbușite, trupul ei cizelat, de o frumusețe insolentă, provocătoare, strălucea ca sideful. Mînată de dorința ei nesocotită, făcu, inconștient, mișcarea lascivă cu care hetairele își invită curtezanii. Lucius surprinse gestul cu iuțeala fulgerului. Se obișnuise cu el în casele de toleranță pe care le frecventase în Asia. Zîmbi satisfăcut.

Valeria își dădu seama numaidecît ce se întîmplase și-l întrebă intrigată :

— De ce rîzi ?

Amintirea trecutului îi sugrumă vocea. El o sărută pe umeri, pe gît. Îi răspunse printre sărutări cu răsufierea tăiată :

— Nimic, nimic, adorata mea... nimic... gestul... gestul acesta l-am mai văzut... în Orient... te iubesc... nu mă mai chinui.

Se lăsă transportată în pat, palidă, în ciuda tuturor fardurilor, cu brațele și picioarele reci de înfiorare ; i se dăruî disperată, tremurînd toată de spaimă. I se dăruî din nou, încă o dată și încă o dată, fără să simtă voluptatea dragostei care-i copleșea inima.

Zac amîndoi pe pat, în pielea goală. Lucius, întins pe spate, cu ochii închiși. Valeria stă pe-o coastă, privindu-și îngrijorată iubitul. Ce vede el, oare, acum sub pleoapele strînse ? Care lupanar ? De

care dintre prostituate i-a adus aminte gestul acela ?

S-a sfîrșit. Cînd va deschide ochii, va zări chipul meu și în spatele lui chipul celeilalte. Același, semănînd unul cu altul ca două picături de apă, hetairă lîngă hetairă ; se va ridica, îmi va spune ceva cumplit, îngrozitor, și va pleca...

Lucius, istovit de plăcere, nu se gîndi, un timp, la nimic. Era un adevărat fiu al Romei imperiale : pe jumătate simțuri, pe jumătate rațiune — sentiment, afecțiune, rareori. Cînd se trezi din beția simțurilor, nu deschise ochii. Simțea privirea Valeriei ațintită asupra lui și dorea să mai rămînă o clipă singur. Îi veni în minte imaginea tatălui său. Gîndul acesta îl copleșea. „Ce ar spune dacă și-ar vedea feciorul în patul Valeriei, fiica dușmanului său de moarte ? Ai trădat, ar spune, cu siguranță ! De ce o judecată atît de pripită și de crudă ? De ce ? Îmi întreb rațiunea... Da, știu, știu încotro mă îndrept. Știu ce vreau, tată. Vreau să-mi trăiesc viața în legea mea. Da, te aud, te aud bine, tată : «Patria ! Libertatea ! Republica !» Da. Dar mai întîi să trăiesc ! Mai întîi aventura. Aventura care-mi deschide perspectiva unei cariere uluitoare. Cînd voi deveni un cetățean așezat, cînd mă voi căsători — Torquata ? Da, pe ea am trădat-o. Cine însă în locul meu n-ar fi trădat ? Pentru o asemenea frumusețe ! Pentru o astfel de dragoste ! Pentru o asemenea iubire !“

Deschise ochii. Afară se lumina. Surprinse deasupra lui chipul palid, plin de îngrijorare, al Valeriei. Întinse mîinile spre ea :

— Pentru tine, adorata mea, sînt în stare să trădez întreaga lume, spuse cu pasiune.

Nu-l înțelegea, dar era fericită. Nu, nu, nu bănuiește nimic. Îi acoperi fața cu sărutări și, în

acest timp, din gura ei țîșneau cuvinte pline de duioșie și dragoste. Ca un puhoi sălbatic, nezăgăzuit.

— ...voi fi sclava ta, dacă vrei... îi șoptea rugător, fierbinte. Dar altele erau gândurile ei. Dorința pătimașă de a-l avea pe Lucius era hrăpăreață, fără scrupule, dominatoare.

...Cînd voi fi soția ta, scumpul meu, ah, după aceea...

Lucius tresări. La asta nu se gîndise niciodată. Se obișnuise s-o vadă ca soție, ca matroană a casei și ca mamă a copiilor săi pe Torquata. În Valeria vedea amanta fermecătoare, în brațele căreia nu va îndura niciodată monotonia și plictiseala legăturii conjugale. De ce să schimbe bunele moravuri, tradiționale, și să strice rînduiala pe care părinții lui au hotărît-o pentru viitorul lui ? Chibzuia : „Dacă voi sta alături de Macro, de împărat, influența Valeriei mă va sălta la o funcție înaltă, de pe ale cărei poziții îl pot ocroti și pe tata. Cînd voi ședea singur în șa, nimic nu va mai fi imposibil pentru mine. Dar dacă reușește conspirația ? Atunci, tata va declara că Valeria a fost instrumentul complotiștilor în casa lui Macro. Republica îi va mătura și pe Macro, și pe Valeria. Dar la ce bun asemenea reflecții în clipa de față ? Pînă atunci, cîte nu se mai pot întîmpla ! La o parte cu toate grijile ! Sînt născut sub o stea norocoasă. Steaua aceasta mi-a dăruit o iubită superbă, minunată și tot ea îmi va dărui tot ce poftesc“.

Îi sărută miinile, apoi se ridică și începu să se îmbrace. Ea îi zdrobea buzele cu săruturi pătimașe.

— Ești al meu ?

— Al tău. Numai al tău.

Emoția tulburătoare o transportă în alte lumi. Toată ființa ei era în clocot. În clipa despărțirii, nu

fu în stare să-și ascundă gîndul care o stăpînea în permanență. Îi dădu glas, cu insistență :

— Chiar azi îi vei scrie lui Aviola ! Vei desface logodna cu fiica lui ! Te vreau numai pentru mine !

Lucius rămase încremenit. Fusese lovit în orgoliul lui de patrician. Oare auzise bine ? Așadar, femeia aceasta îl tratează ca pe un sclav, deși numai cu cîteva clipe înainte declarase : voi fi sclava ta ! — Vei scrie, vei desface, te vreau numai pentru mine ! — Porunci care nu suportă împotrivire ! Ce a ajuns el, fiul Curionilor, în această clipă ? Un obiect, o piatră, o zdreanță ! Sclava de odinioară îmi poruncește acum ca o stăpînă ce anume trebuie să fac, ce-mi este și ce nu-mi este îngăduit să fac ! „Cu alte cuvinte, asta ar fi viața care m-ar aștepta alături de ea. Să îndeplinesc, supus, ordinele unei parvenite cu ifose de suverană !“

Se întoarse spre ea, revoltat. Dar frumusețea Valeriei îl dezarmă și-l subjugă din nou.

Se lipi de el și-l sărută cu pasiune, de bun rămas :

— Mîine la Roma, în palatul meu !

O îmbrățișă și el cu aceeași pasiune. Se despărți de ea îndrăgostit la nebunie, dar totodată plin de mînie și de ură.

Scrișnind de furie, primi mantia de plebeu de la sclavul care i-o întinse peste toga de patrician și apoi îl însoți pînă la poarta grădinii unde calul lui bătea pasul pe loc. Încălecă și porni la vale pe o potecă abruptă.

După fuga de la teatru, Fabius izbuti să scape și în oraș de urmărirea pretorienilor. Neobservat

de nimeni, el se strecură pe poarta Capena și părăsi Roma mergînd înainte pe Via Appia. Într-o cîrciumă de la marginea șoselei, își schimbă îmbrăcămintea, travestindu-se într-un țăran bătrîn cu barbă și, de aici sprijinindu-se într-un toiag, porni șontîc, șontîc, îndreptîndu-se spre Munții Albani. În satul Praeneste avea niște prieteni, care îl vor pune la adăpost. Merse așa toată noaptea.

Cînd începuseră să se lumineze de ziuă, se așeză pe o buturugă aflată la marginea unei cărări din pădure. Se odihnea și mîncă pîine neagră cu brînză. În clipa în care de sus de pe potecă începuseră să se rostogolească pietricele, nu mai avu timp să se ascundă. Și-apoi, de țărani nu se temea. Un bărbat în mantie ieftină de culoare cafenie, cu glugă pe cap, opri calul drept în fața lui.

— Cît mai e pînă la drumul spre Praeneste, moșule ?

Fabius îl recunoscu pe Lucius și se sperie. Răspunse cu o voce aspră, profundă, arătînd cu mîna :

— O iei mereu în jos pe cărarea asta și, cînd ajungi la răscruce, o cotești la stînga, flăcăule.

Și continuă să mestece brînză, mușcînd din cînd în cînd din pîinea neagră.

Lucius îi surprinse mișcarea mîinii. Era o mișcare nețărănească, mai puțin materială, mai curînd spirituală. Unde mai văzuse el gestul acesta ? A, da ! Pe corabie, în drumul de la Siracusa spre portul Misena. Nu cumva e actorul Fabius ? Deveni mai atent. Se prefăcea că nu-l bagă în seamă pe țăran, uitîndu-se intenționat în altă parte. Strînse mai tare în frîu calul neastîmpărat și vorbi ca într-o doară :

— Dealurile astea sînt înșelătoare. Se spune că mai întotdeauna mișună pe aici tot felul de haimanale care caută să se ascundă de urmărire...

Acum se uită în ochii țaranului. Zvîcneau.

— Pentru ce să-i fie teamă omului sărac ? scrișni printre dinți moșneagul și rîse zgomotos. Pentru bucățica asta amărită de brînză ?

Deși acordase rîsul și vocea într-o tonalitate străină de a lui, Fabius alunecă totuși puțin spre timbrul său personal, și Lucius știa acum, fără dubiu, pe cine avea în fața sa.

Îl cuprinse o minie fără margini. „Ia te uită, omul care pe corabie îi mărturisise că nu dorește nimic decît să mănînce, să bea, să se culce cu o femeie, omul care ridiculizase casta senatorială în piesa lui cu *Brutarii* fuge în munți ca să scape de pedeapsa meritată. Un șobolan agresiv. O lepădătură cu suflet de sclav.“ Își aduse aminte de Valeria și o prinse și pe ea în focul miniei lui. Parveniții au fost și sînt, de cînd lumea, obraznici și impertinenți. Spuse cu asprime :

— Oamenii care fug de mîna legii sînt în stare de orice. Și atunci poate fi în joc și capul, nu numai brînză și... *pîinea*.

Fabius se neliniști. „M-a recunoscut ! Cu cită răutate a rostit cuvîntul «pîinea». A fost cu siguranță la spectacolul meu cu *Brutarii*“. Dar într-o clipită își aminti de convorbirea lor de pe vas. Lucius e republican, dar, în același timp, și fiu de senator. Simte pentru ai lui, cum simt și eu pentru ai mei. Își urmă jocul cu prudență :

— Noi, aștia de la munte, nu ne șperiem cu una, cu două. Căscă, arătîndu-și dinții sănătoși. Poate doar de lupi, iarna.

— Omul care are sub limbă venin e mai rău ca lupul, se juca Lucius cu el, ca pisica cu șoarecele. În lup e mai bine să dai... să-l ucizi...

Fabius scrișni din dinți. Locurile de pe față, neacoperite de barbă, albiră. Mă denunță de îndată ce ajunge la Roma, își spuse în gând. Puiul de senator se va răzbuna pentru ofensa adusă castei sale. Actorul își impuse însă un calm desăvârșit. Cîntări bine situația, cu simț practic : nu trebuie riscat nimic. Pretorienii pot fi aici, în cel mai bun caz, după ce se întunecă. În timpul nopții trebuie neapărat să trec dincolo, spre mare : peste munți, la Campus Solonius și de acolo mai departe, prin Pădurile Laurentine, la Ostia. Acolo voi fi aproape de Quirina. Își văzu nestîinjenit de mîncarea lui.

— Așa e, cetățene, că bine zici. A ucide e legea sfîntă a celui mai puternic.

Lucius îl cercetă atent. Cu toată pornirea ce o simțea împotriva lui, îi admira totuși stăpînirea de sine. Fermitatea și bărbăția actorului îi impuneau soldatului. Dar ura stîrnită se răsculă iar în el și atinse din nou culmea. Lovi direct :

— Acei ce coc legile, coc și răsplata pentru atacurile josnice, nu crezi ?

Fabius era un comedian. Nici nu clipi. Spuse mirat, cu gura plină :

— Ce tot vorbești, cetățene ? Nu te înțeleg.

Lucius se îndreptă în șa și slăbi frîul calului :

— Ba mă înțelegi tu bine, Fabius Scaurus. Joacă-ți tu rolul cît mai poți. Pînă la urmă, tot se va găsi careva să-ți smulgă masca !

Plecă repede. Pe drumul abrupt, pietricelele se împrăștiu sub copitele calului și se rostogoleau cu zgomot în urma călărețului. Fabius îl urmări pînă dispăru la cotitura potecii. Apoi se ridică,

trecu de pe cărarea cu prundiș scrișnitor pe covorul moale de frunze putrede și o luă la fugă, prin pădurea de stejari, îndreptându-se spre sat.

Soarele răsărise deasupra Mării Tireniene în timp ce Lucius gonia în galop spre Roma. Drumul îl ducea pe lângă latifundiile tatălui său. În spatele împrejurării cu zăbrele, sclavii de pe moșie înălțau o cruce. Pe cruce era bătut cu piroane un sclav în pielea goală. Fața lui brună era schimonosită de durere : vaietele celui torturat sfîșiau aerul poleit de razele aurii ale soarelui. Supraveghetorul recunoscu în călăreț pe fiul stăpînului său și-l salută cuviincios.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Lucius din mersul calului.

— A vrut să fugă, milostive stăpîn.

Lucius îl măsură pe sclav cu o privire indifereentă, flutură din mînă și își văzu de drum.

Răcnetele deznădăjduite ale răstignitului se spărgeau în urma lui, amestecîndu-se cu tropotul copitelor. Aerul prindea tot mai mult culoarea aurului, orbindu-l din ce în ce mai tare pe călăreț.

„Mă duc de-a dreptul la prefectură, își spuse Lucius în gînd, și le arăt unde se ascunde Fabius Scaurus. Pînă mîine l-au și înhățat. Ai să pleci înapoi în exil, gură spurcată de calomniator. Zîmbi cu răutate, dar deodată rîsul i se curmă : Nu, un Curio nu poate fi denunțător.“

Zori calul, lovindu-l cu călcîiele în pîntece și trecu în zbor, ca o săgeată, prin poarta Capena.

Acasă găsi o scrisoare de la Torquata : ...se teme, se teme pentru inima lui. E nefericită, plînge, plînge mereu — nu poate să creadă că a uitat-o. Cînd vine pe la ea ? Cînd ?

Citi scrisoarea cu răsufierea tăiată, apoi o reciti de cîteva ori la rînd. Sorbea cu nesaț cuvintele Torquatei. Erau un adevărat balsam peste rana orgoliului jignit. Făcea comparații. Aici, umilința unei fete delicate, de familie nobilă ; dincolo, impertinența dominatoare a femeii ridicate din plebe. Auzea vocea tainică a Valeriei : „Cînd voi fi soția ta...” Izbucni într-un rîs caustic, luă repede o foaie de pergament și așternu la iuțeală, cuprins parcă de febră, o ciornă de scrisoare către Torquata : cuvinte pline de dragoste și devotament, dictate de revolta lăuntrică împotriva „prințesei romane” cu ifose de stăpînă.

Termină scrisoarea și se apucă s-o revadă. Dar în timp ce citea, nu vedea decît ochii scăpărători ai celeilalte și auzea vocea ei poruncitoare. Se ridică și începu să umble iritat prin *tablinum*. Ca un laș, rupse scrisoarea adresată Torquatei. Desertăciunea din inimă o simțea și în cap. Rămase multă vreme, năîng, aplecat asupra unui nou pergament. Vei scrie ! Vei desface ! Mîndria ofensată, vanitatea lovită, puterea Valeriei, ambiția lui nețărîmîrită, toate se ciocneau și se învălmășeau în el, într-un haos cumplit. Ceasurile se scurgeau. În cele din urmă, se trezi la realitate. Își adusese amînte de cuvintele lui Seneca : „Întreabă-ți rațiunea !” Și-i scrisese Torquatei o scrisoare abilă, eschivîndu-se de a da un răspuns limpede, scuzîndu-se că e împovărat de misiuni care, deocamdată, îl împiedică să vină. De îndată însă ce va putea, va trece bucuros pe la ea...

În momentul în care îi înmîna scrisoarea lui Nigrinus, pentru a fi transmisă la destinație, tru-fașul fiu al Curionilor își tîra, umil, privirea pe jos.

Împăratul nu putea să doarmă.

Vîntul uscat ce bătea dinspre Africa răscolise de aseară valurile și, în urma lui, se stîrni, năprasnică, o furtună de primăvară. Vila Jupiter fu zguduită de tunete. În grădină răpăi ploaia. Apa rece răcori frunzele și marmura, dar nu izbuti să împrăstie gîndurile împăratului. Pînă noaptea tîrziu valurile au izbit, fără milă, stîncile de la poalele palatului.

Tiberius asculta vuietul mării, al mării care-l despărțea de Roma. Vijelia răsuna amenințător : ca un zăngănit de arme, amestecat cu răcnetele răniților, ca și cînd s-ar fi încăierat în luptă crîncenă, pe viață și pe moarte, două forțe cumplite, două stihii înspăimîntătoare — împăratul și Roma.

Bîjbîia cu degetele pe speteaza jîltului, cu ochii aprinși, ațintiți în beznă. Superstițiosul dintotdeauna încerca să deslușească în zbuciumul infernal al apei și al stîncilor răspunsuri la întrebări care-l chinuiau de atîta vreme, și cărora nici astrologul Thrasyllus nu le găsea răspuns.

„Să mă las în voia lui Thanatos¹ și să-mi aștept, liniștit, sfîrșitul ? Sau să merg înainte, să continui bătălia cu senatul ? Cine se va urca pe tron, după mine ? Cît mai am de trăit, o săptămînă, o lună, un an ? Voi mai vedea Palatinul ! Voi mai urca pe Capitoliu ? E necesar ? E necesar ?“

Marea, marea care-l ocrotea pe împărat de primejdie, dar care totodată făcea din el un surghiunit, era mută, în pofida urltelor ei asurzitoare. Abia spre dimineață se mai potoli... Împăratul însă nu-și găsi liniștea.

¹ *Thanatos* — zeul morții la elini.

Își tîri pașii pe terasa umedă pînă la balustrada de marmură, de unde își aruncă privirea spre miazănoapte, spre Roma. De cîți ani nu se uită așa bătrînul melancolic ! De fiecare dată se sprijină de piatra rece, și buzele lui zbîrcite murmură : „În afara Romei, nu e viață...” Era o dimineață răco-roasă, cu burniță. Marmura rece îl înfioră pe împărat. Începuse să tremure de frig.

Un sclav se apropie și anunță ora trei după cîntatul cocoșului. Curînd avea să primească o vizită. Îl chemase la el pe Seneca. Nu de dragul său, ci ca să-i facă pe plac lui Nerva ; îi ceruse nu demult această favoare.

Porunci să i se aducă mantia de lînă, șalul de *byssus* și bastonul. Refuză garda personală.

Porni pe aleea de chiparoși îndreptîndu-se spre vila apropiată în care locuia Nerva. Cu unsprezece ani în urmă, cînd s-a decis să-și mute reședința de la Roma la Capri, împăratul a fost urmat, în afara astrologului Thrasyllus și a medicului Charicles, de cîțiva prieteni : Curtius Atticus, Julius Marinus, Vescularius Flaccus și Cocceius Nerva. Cu anii, au dispărut, unul cîte unul, din cercul lui, fie înapoindu-se la Roma, fie sfîrșindu-se din viață. A rămas ultimul — senatorul Cocceius Nerva. Mare jurist, excelent legislator. Erau prieteni din tinerețe, amîndoi admiratori ai culturii grecești, amîndoi serioși ; se înțelegeau de minune. Și unul și celălalt țineau la Roma ca la lumina ochilor. Nerva, cel dintîi sfetnic al lui Tiberius, i-a rămas credincios și la bătrînețe. În ultima vreme însă el se ținea departe de împărat. Cu o săptămîină în urmă, a rămas la pat refuzînd orice fel de hrană. Refuză chiar să stea de vorbă cu Tiberius. Împăratul bănuia de ce. Se întunecă la față de

minie. S-ar putea ca Seneca să-l ajute în această privință...

Mergea încet, cu pași tîrșiți, pe aleea de chiparoși, apropiindu-se de vilă. Totul în calea lui se dădea la o parte, bătea în retragere. Sclavii munceau la irigarea grădinilor. Încovoiați deasupra pămîntului, îl urmăreau cu coada ochiului pe împărat. Își spuneau, în șoaptă :

— Îl vezi cum umblă de încet ? Abia își mai tirăște picioarele. Acum o săptămînă nu era atît de gîrbovit. Ia privește !

— Nu te uita ! Asta ar putea să te coste și capul !

Gîrbaciul supraveghetorului plesnea în aer.

Împăratul intră într-o clădire mică, unde într-un *terrarium*¹ dormea o șopîrlă uriașă, cu solzi groși, căpătată în dar de la Artaban, marele rege al parților. Tiberius îndrăgise această vietate hideasă și o purta cu el peste tot unde se ducea, ca pe un talisman. Cu gîndul la Nerva, împăratul își petrecu mașinal degetul peste creasta solzoasă a reptilei. Plescăi din limbă. Animalul se trezi, își înălță capul, fixîndu-și stăpînul cu ochii săi galbeni. Strălucirea lor glacială avea darul să-l liniștească ; era în acești ochi toată încremenirea pustiului și a veacurilor. Tiberius îi fixă cîteva clipe, apoi ieși.

O rafală nemiloasă de vînt îl izbi drept în față. Își strînse în jurul gîtului șalul de *byssus*. Intră în vilă și se apropie de patul lui Nerva. Se așeză la căpățiul prietenului și-l privi lung.

Fața suptă a bătrînului costeliv era de culoarea ocrului.

— Ce-ai mîncat ieri, dragul meu ? îl întrebă împăratul binevoitor.

¹ *Terrarium* — pămînt cultivat, grădină ; aici — seră.

— Brînză, pîine și vin.

Tiberius bătu din palme :

— Ce-a mîncat ieri senatorul Nerva ?

Administratorul răspunse prompt :

— Nici ieri nu a pus nimic în gură, Cezare.

Administratorul se făcu nevăzut. Tiberius se uită multă vreme la prietenul său, fără să rostească un cuvînt. Apoi întrebă încet, cu dragoste :

— Ce vrea să însemne asta, dragul meu ?

Nerva întoarce fața la perete :

— Viața a încetat să mă mai bucure, Tiberius.

— De ce ?

Nerva tăcea. Împăratul stăruie :

— Spune-mi, totuși, de ce a încetat să te mai bucure viața, Cocceius !

— Mă apasă, n-o mai pot suporta.

— Voi, stoicii, sînteți nebuni, izbucni împăratul. Vă jucați cu un lucru pe care omul nu-l are decît o singură dată — viața ! Apoi se aprinse : Știu, eu te apăs ! Dragostea ta de oameni disprețuiește omul care și din depărtare ucide, care-și petrece în destrăbălare declinul vieții.

— Asta numești tu viață, Tiberius ?

Nerva se ridică, săltîndu-se anevoie, dar slăbiciunea îl trase înapoi. Spuse cu sfîrșeală în glas :

— Cîndva ai fost o Maiestate, te-am prețuit, ai fost generos — ca un adevărat stăpînitor — și acum ? Pentru cîteva vorbe nechibzuite împotriva ta, te-ai răzbunat pe Flaccus, trimițîndu-l la moarte.

— Din vorbe nechibzuite se naște intriga, din intrigă, complotul.

— Ridicol ! Ai datoria să te îngrijești a fi ocrotit de devotamentul supușilor, nu de călău ! Dar tu violezi libertatea omului, ucizi, cruzimea e sin-

gurul principiu după care te conduci, singele curge puhoi pe urmele tale. E o rușine !

Nerva abia mai putea să vorbească :

— Mi-e rușine pentru tine, Tiberius ! Să fiu în locul tău, aș face ceea ce fac eu acum : n-aș mai pune nimic în gură pînă cînd s-ar stinge în mine ultima pîlpiire a acestei vieți rușinoase !

Împăratul tăcea, nu se simțea ofensat. Spuse blajin :

— N-ai decît să mă dojenești, Cocceius. Să mă faci de ocară. Tu, prin prisma ta, vezi lucrurile altfel decît mine. Încerci să-ți imaginezi ce-ai face în locul meu. Dar tu nu ești în locul meu ! Tu nu ai misiunea cumplit de grea de a ține lupul de urechi, cînd știi bine că e cu neputință să-l ții, deoarece are urechile prea scurte ; și totuși, n-ai voie să-l scapi din mînă, de teama colților săi setoși de sînge. Împăratul continuă cu privirea pierdută în gol : Tu îți poți permite să-mi propui sinuciderea. Tu nu ți-ai amărit toată viața, ca mine, luptînd împotriva atîtor nedreptăți și uneltiri. Tiberius ridică mîna energic : Nici un ceas din viața mea nu-l dau de bunăvoie ! S-ar putea ca tocmai în ultima clipă să vină...

Amuți. Nerva sublinie, cu o voce leșinată :

— Ce să vină ? Ce mai aștepți ?

— Ceva mai frumos decît mi-a oferit viața pînă acum...

Chipul galben, osos, al senatorului căpătă deodată o expresie ironică :

— Și ce anume ar trebui să fie acest ceva al tău ?

Tiberius cercetă adînc ochii febrili ai bătrînului. Nu izbuti să spună cu voce tare ; șopti, abia perceptibil :

— Ceea ce ani de-a rîndul ai fost tu pentru mine. Nu *ceva*. *Cineva*. Mă înțelegi ?

Nerva închise ochii și nu-î răspunse.

— Dar nici pe tine nu vreau să te pierd, oftă împăratul. Apoi bătu din palme, pentru a doua oară : Aduceți-i micul dejun.

Sclavii sosiră cu mîncarea, într-o clipită.

— Mănîncă. Pe urmă te dai jos din pat și vii la mine. Aștept pe cineva care ți-e prieten.

— Nu mai am prieteni.

Ochii împăratului se injectară :

— Taci și mănîncă ! Mergi cu mine ! Îl aștept pe Seneca. De dragul tău l-am invitat.

Nerva zîmbi. Spuse, ca de departe :

— Am reținut un singur lucru din toate cuvîntările lui Seneca : să știi muri. Nici tu nu ai destulă putere ca să mă poți împiedica.

Tiberius se ridică în picioare, îl apucă pe bătrîn de braț, îl rugă cu insistență, îl imploră, îl conjură. Zadarnic. Nerva își retrase mîna, se întoarse pe o parte, cu spatele spre împărat, și spuse împăcat, așa cum vorbesc muribunzii :

— Du-te singur, Tiberius ! Și găsește ceea ce cauți. Îți doresc din toată inima să găsești.

După care amuți și rămase nemișcat.

Cezarul stătea lîngă el, descumpănit, neputincios. Nu știa ce să mai facă spre a-l convinge să-i dea ascultare ; știa doar atît : că ultimul său prieten îl părăsea din proprie voință și că singurul vinovat de această pierdere era chiar el. Se uită îngîndurat la părul alb al bătrînului, la grumazul lui cu pielea tăbăcită. Pe gîtul lung și subțire, arterele se umflau și se dezumflau la intervale lungi. Simți nevoia să-l mîngieie pe Nerva. Ridică mîna, dar și-o opri la jumătatea drumului, șovăi o clipă, apoi o retrase la loc.

În timp ce se întorcea spre vila Jupiter urmat, la câțiva pași, de administrator, se opri brusc :

— Să vină Charicles !

Medicul personal al împăratului apăru numai-decît.

— Ascultă, Charicles, îți dăruiesc vila mea din Misena, cu grădini, cu vii, cu tot și, pe deasupra, îți mai dau o jumătate de milion de aurei, dacă ești în stare să-l faci pe Cocceius Nerva să trăiască !

Urcau, încet, spre terasă. Macro tropăia și era mereu cu două trepte înainte. Seneca urca greu, avea respirația șuierătoare. Se oprea, se odihnea o clipă și iar pornea anevoie.

— Ți-ai pierdut suflul, dragă Seneca ?

— Ce să fac, scumpul meu, plămîinii.

— Ești cu aproape zece ani mai tînăr decît mine.

— Și unul mai tînăr poate fi mai bătrîn, distinsul meu Macro.

Macro surprinse fața palidă, descompusă a filozofului ; aripile buzelor îi zvicneau. Zîmbi cu ipocrizie :

— Nu cumva teama, dragul meu Seneca ?

Filozoful se opri din mers, îl privi pe omul de încredere al lui Tiberius și trecu sfidător peste aluzia lui impertinentă.

— Nu, astma. Și totuși îl întrebă : Nu știi pentru ce m-a invitat împăratul ?

De obicei, Macro știa totul. De data asta însă nu știa nimic. Dar nu voia să arate acest lucru. Spuse :

— Împăratul vrea să aibă plăcerea de a schimba cîteva vorbe cu tine. Apoi, cu un dispreț ascuns, adăugă : Azi, la Capri, va fi o zi memorabilă. La

o cupă de vin se întâlneau doi oameni glorioși — cei mai mari și cei mai înțelepți din lume.

— Nu exagera, scumpul meu, replică Seneca și căută să-l măgulească. Tu ești mult mai mare decât mine !

Macro rise cu hohote :

— Și asta-i adevărat, înțeleptule ! Cu zece degete, cel puțin. Dar acum să mergem, împăratul așteaptă.

Într-adevăr, împăratul aștepta. Îl aștepta pe Seneca și aștepta ceva de la el. Acel ceva despre care vorbise cu Nerva. Un cuvânt simplu, cald, plin de afecțiune. Un cuvânt prietenesc. Căci un om atât de învățat și de înțelept are, cu siguranță, și multă afecțiune. O va împărți el oare cu mine ?

În fața jilțului în care ședea împăratul strălucea, ca aurul, *Apoxiomenos* al lui Lisip ; splendoarea acestei capodopere de bronz împodobise cândva intrarea în teatrul lui Marcus Agrippa din Roma. Tiberius, îndrăgostit de statuie, porunci să fie adusă la Capri. „L-a furat Romei pe Lisip“, șușoteau între ei senatorii, care pînă atunci nici nu-l băgaseră în seamă pe *Apoxiomenos*. Cezarul, îngîndurat, privea statuia. Deodată, se auzi pe aproape zgomot de pași.

În clipa aceea, se petrecu un lucru nebănuit. Împăratul se ridică în picioare să-l întîmpine pe Seneca și, apropiindu-se de el, îl îmbrățișă.

— Fii binevenit, Annaeus. De mult doresc să stau de vorbă cu cineva care are în cap altceva decât paie.

La această nedelicatețe din partea împăratului, Macro strînse din buze și zîmbi respectuos. Pe terasă începuseră să roiască sclavii. Jilțuri, mantii, șaluri, gustări, fructe, vin auriu în cupe de cristal. La un semn al împăratului, Macro se retrase.

Seneca, deprins să bea numai apă, ezită o clipă, apoi înălță cupa și-i ură împăratului multă sănătate. Tiberius zîmbi, dezvelindu-și dinții gălbejiți. Sănătatea lui ? E de nezdruncinat. Pînă la o sută de ani ! După o scurtă pauză, adăugă :

— Am glumit, Roma poate fi liniștită : dacă o mai duc un an, doi, cel mult. Domnia e o muncă grea, istovitoare. Căci nu văd cum s-ar putea obține ca o sută cincizeci de milioane de supuși să fie de acord cu stăpînitorul. Sau să fie de acord cu el — nu numai cu vorba, ci și cu cugetul — măcar acei pe care îi are în jurul lui. Dar ajunge despre asta. Aș fi bucuros să aud cîte ceva despre preocupările tale.

— Sînt pe punctul de a termina o tragedie...

— Iarăși ? interveni împăratul alunecînd, fără să vrea, pe făgașul vechii sale ironii. Desigur, împotriva tiraniei...

— Da, spuse șovăind Seneca. Simțea cum îi arde pămîntul sub picioare.

— Mă iei ca exemplu pe mine ?

Seneca se sperie :

— Cum poate să-ți treacă prin cap una ca asta, măria-ta ? Tu nu ești tiran. Un tiran n-ar fi asigurat Roma, cum ai asigurat-o tu. Cu spiritul tău gospodăresc, i-ai dat bunăstarea. În timpul scumpetei, tu personal, din mijloacele tale, ai plătit negustorilor diferența pentru ca prețul grînelor și al pîinii să nu se urce. Și, mai cu seamă, ai dat imperiului pacea eternă.

— I-am dat-o. Și cu ce m-am ales din toate astea ? Cu batjocură și înjurături : un avar care ne interzice ciștigul, jocurile de noroc și luptele de gladiatori ! Un despot care cu pacea lui a făcut din viața noastră un deșert cenușiu ! Pentru ei,

dragă Seneca, războiul înseamnă emoții tari, negoț și profituri !

— Da, Cezare. Ai dreptate. Multora li se pare pacea mai grea decît războiul.

Tiberius continuă cu ironie :

— Un tiran care se scaldă în sînge omenesc. Se opri și rîse amar. Ca să vezi ! Și cînd te gîndești că din toată Roma numai noi doi nu dorim vărsare inutilă de sînge. De aceea nu vreau nici război, cu toate că sînge vărs, și voi vărsa, dar nu de pomană. Eu, dragul meu, n-am încotro.

Seneca se încumetă :

— Chibzuiala și moderațiunea sînt însușirile cele mai nobile ale unui stăpînitor. Cu acestea contribuie el la propășirea poporului, a imperiului. Sîngele omenesc, iartă-mă, măria-ta, nu face decît să tulbure chipul unui mare stăpînitor. Omenia e legea universală care...

Tiberius se înfierbîntă :

— Omenia ta, filozofule, îmbrățișează lumea întreagă, și tocmai prin aceasta e prea subțire, prea rară. Legile tale universale sînt ca aburul deasupra mării. Tu plutești pe deasupra norilor, în timp ce eu sînt nevoit să umblu pe pămînt.

— Spiritul uman e mai presus de orice...

— Nu. Materia, îl întrerupse, brusc, împăratul. Din materie frămîntăm și plămădim viața. Și spiritul e material, Epicur și-a dat seama de acest lucru, mai bine decît voi, stoicii. Te ridici și te izolezi în abstrăct. Ții prelegeri în care propovăduiești perfecțiunea omului. Numai asta te interesează, întîmple-se orice s-ar întîmpla ; de altceva nu-ți pasă. Între noi doi există o deosebire : tu trăiești numai pentru ideile tale, în timp ce eu trăiesc pentru Roma. Prudentul nostru Seneca se păzește ca nu cumva să-și păteze perfecțiunea

cu un strop de noroi. Glasul lui Tiberius era din ce în ce mai iritat : Da, vreau să fiu de folos imperiului, chiar și cu prețul de a-mi mînji mîinile su sînge omenesc !

Se așternu o tăcere mormîntală. Împăratul îl măsură din ochi pe Seneca ; în plin soare, frigurosul senator se ghemuia sub mantia de lînă. „Smintitul, își spuse în gînd Cezarul ; un retor lipsit de orice simț practic și totodată un egocentric.“

— În ce văd nobilii romani sensul vieții, Seneca ?

Filozoful tuși, ca să-și dreagă vocea, și în acest timp căută și cîntări cuvintele, înșirîndu-le în minte, într-o formă precisă :

— Sensul vieții pentru un roman este fericirea, beatitudinea. N-ar fi incorect, dacă unii n-ar confunda beatitudinea cu bunătatea. Nobilii noștri cred în...

— În zei ? interveni violent împăratul.

Seneca clipi din ochi. Știa că Tiberius nu s-a închinat niciodată zeilor, că el însuși a căutat întotdeauna să se eschiveze în fața unei întrebări atît de precise ; din fericire de data aceasta nu era vorba despre persoana lui.

— Zeii, Cezarul meu, au luat-o la fugă, speriați de potopul aurului. Sub masca virtuții, Roma crede în profit, în desfriu și voluptate. Și această credință este tradusă în faptă cu atîta lăcomie, de parcă ziua de azi ar fi ultima zi din viața ei.

Tiberius îl sfredeli pe filozof cu ochii lui tăioși, cenușii.

— Și tu vorbești, adeseori, de sfîrșitul lumii. Ai sentimentul că i se apropie pieirea, de ai în fiecare tragedie cîte un destin al distrugerii ?

— Cum să nu te gîndești la sfîrșitul lumii, Cezarul meu, cînd în jurul tău e atîta destrăbălare, atîta imoralitate ? Unul cade din pricina băuturii,

altul înțepenește de lene. Avuția îi trage la pământ pe cei bogați ca lanțul pe sclavul cu ghiuleaua de fier la picioare. Ziua o pierd de teama nopții, noaptea de teama zorilor. Se sufocă în aurul lor și mor de urit. Pe acesta și-l înecă în desfrîu. Și atunci, cum să nu fii sceptic, cum să nu fii pesimist ? Cum să nu te gîndești la pieirea lumii ?

Tiberius încuviință din cap, dar observă ironic :

— Cine știe, poate că, într-adevăr, se apropie sfîrșitul lumii. Al lumii noastre. Poate că mai există și o altă lume, care va rămîne.

Pe Seneca îi surprinse această idee. O altă lume ? Ce fel ? Unde ? Cu neputință ! Împăratul se înșală. În Seneca vorbea cosmopolitul. Sustinea teoria statului mondial unic, în care toți oamenii sînt concetățeni. Nu există două lumi, ci numai una care durează cît durează, apoi se stinge.

Pe Tiberius îl dezgusta ideea cetățeanului mondial, el era roman trup și suflet ; se aprinse din nou :

— Tu nu ești un fiu al națiunii romane ? Roma nu e patria ta ? Tu nu socoți de datoria ta să te bați — fie numai cu gîndul sau cu vorba — pentru gloria patriei tale, să lupți pentru Roma ?

Seneca ezită cu răspunsul. Nu-i plăcea tulburarea care-l smulgea din meditația filozofică liniștită. Stoicismul admitea să te bați pentru spiritul uman care nu cunoaște granițele statului. Dar să te bați pentru gloria patriei, să lupți pentru Roma, acestea erau noțiuni străine concepției lui Seneca despre cetățenia mondială.

Începu domol :

— După cum știi, Cezarul meu, filozofia stoică pune liniștea spirituală mai presus de orice. Iar liniștea spirituală, echilibrul sufletesc nu pot fi obținute de om dacă nu renunță la pasiunile sale,

la bucuriile legate de lucrurile pămînteşti. De linişte va avea parte numai acela care va şti să subordoneze dorinţa de avere, glorie şi putere căutării armoniei spirituale. Un spirit perfect se află cu mult deasupra goanei omeneşti după avere, el luptă pentru virtute, pentru cunoaşterea binelui suprem. Şi această cunoaştere — cunoaşterea că totul pe lume e trecător, în afară de spirit care este etern — îi dă liniştea sufletească.

Obrajii lui Seneca se îmbujorară puţin, vocea lui deveni fermă, ca întotdeauna cînd vorbea despre tema preferată. Tiberius îl aprobă clătîinînd din cap :

— Vorbele tale sînt o adevărată desfătare pentru auz, filozofule. Dar ascultîndu-te îmi dau seama că eu nu voi atinge niciodată virtutea supremă şi liniştea sufletească.

Vocea împăratului căpătă o nuanţă metalică :

— Eu nu mă pot strînge ca melcul în cochilie şi să mă încurc în mine însumi. Pentru mine nu-i fiecare zi sărbătoare, eu n-am decît zile de lucru, şi asta mă obligă să mă ocup cu astfel de treburi pămînteşti cum sînt, de pildă, importul de grîne, repararea apeductului, ordinea în ţară sau cea pace nepopulară — şi toate acestea pentru că port în faţa istoriei răspunderea Romei ! Ai putea să-mi spui, în schimb, cui are de dat socoteală liniştea ta spirituală ? Da, liniştea ta spirituală ! Eu o numesc pasivitate. Stagnare, anchilozare, detaşare de viaţă ! Priveşte în jurul tău ! Liniştea ta, aşa cum o interpretezi şi o expui tu, e rătăcirea ta cea mai mare, dragul meu ! Heraclit are dreptate : totul pe lume e în mişcare, totul curge, totul se schimbă, viaţa are nevoie de mişcare, liniştea e pentru viaţă o lovitură de moarte.

— Respect părerile lui Heraclit, dar nu pot fi de acord cu ele. Iartă-mă, dar pentru mine autoritatea în materie de filozofie rămîne Zenon.

Împăratul se încruntă puțin. Fraze goale, cuvinte scînteietoare, înălțătoare și totuși sterile. Cu omul acesta nu mă voi putea înțelege niciodată. Și l-am vrut de prieten ! Cu cît mi-e mai apropiat Nerva, care umblă cu picioarele pe pămînt, ca și mine !

Tăceau.

Seneca se înfolea în mantia de lînă, cu toate că soarele de martie era destul de fierbinte. Mîncă încet smochine uscate. Nu știa cum se va sfîrși convorbirea lui cu împăratul. Cu îmbrățișări, sau cu dizgrație ? Se străduia din răputeri să-și păstreze curajul, să alunge orice teamă. Și totuși simțea cum își pierde calmul, și nu izbuti să-și înfrîngă senzația de leșin care-l cuprinsese. Împăratul e întruchiparea zbuciumului. E un luptător. Atacă, lovește, în dreapta și în stînga. Și asta mă obosește. O, zei, e aproape de două ori mai bătrîn decît mine, și mă răpune așa cum răpune ciinele iepurele hăituit !

Împăratul, scîrbit, trecu brusc la chestiuni foarte concrete.

— Mi-a ajuns la ureche că unii senatori, nemulțumiți, uneltesc împotriva mea. Se pare că ar fi vorba chiar de o conspirație. Tu, Annaeus, ești aproape confidentul tuturor, spune-mi, ce știi despre povestea asta ?

Seneca păli, aducîndu-și aminte de convorbirea lui cu Servius Curiu și cu fiul acestuia, Lucius. De emoție, îl înecă tusea. Tuși îndelung, gîndindu-se în timpul acesta, cu disperare, cum să iasă din încurcătură ; teama punea tot mai mult stăpînire pe el.

— Nu sînt confidentul senatorilor, Cezarul meu, începu el, cu prudență. Cum aş putea să fiu ? Doar ştii prea bine că lor nu le place filozofia, care pentru mine e totul. Aş putea să spun mai curînd că mă urăsc. Pentru ei, nu sînt decît un parvenit, un fost cavaler. Trăiesc în liniştea mea, stingher şi tăcut. Apăr în faţa tribunalului deopotrivă pe pantofar şi pe senator. Nu sînt ahtiat după aur ca ei. Nici unul nu mi s-ar destăinui. Cu toţii ştiu că, deşi tatăl meu a fost republican, eu am susţinut întotdeauna ideea puterii supreme a unui Cezar luminat.

Într-adevăr, aşa era, Tiberius cunoştea acest lucru. Seneca s-a pronunţat adeseori, public, în acest sens. Ca într-o doară, împăratul trecu la altă problemă. Îşi lăasă capul uşor pe spate, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva :

— Spune-mi, dragă Seneca, ce-a fost la teatrul lui Balbus cu pantomima aceea despre brutari ? Macro mi-a zugrăvit piesa în aşa fel, încît pînă la urmă m-a sfătuit să-i expediez în exil pe toţi actorii din Italia.

— A exagerat, împăratul meu. Seneca îi povesti conţinutul piesei : fusese vorba de brutari, dar oamenii bănuitori s-au gîndit numaidecît la senatori. Filozoful vorbea degajat, ba chiar cu oarecare vervă : brutarii, îmbrăcaţi în alb, coc pîinea, fură la greutate, păcălesc, oferă mită şi funcţionarul primeşte. Fabius Scaurus a jucat excelent.

Împăratul rîse cu plăcere. Pentru întîia oară după mulţi ani.

— Într-adevăr, asta e imaginea senatului, dragul meu Seneca. Iar Macro trîmbează şi dă alarma împotriva bieţilor măscărici. Da, aşa este, sub masca patriotismului, nobilii senatori îşi pot permite să jefuiască, să prade, să petreacă şi să se îndoape

nestingheriți pe spinarea celorlalți. Dar asta nu trebuie să se vadă ! Nu-i voie să se știe ! Rîse din nou, cu poftă. Îi voi da dispoziție lui Macro să mi-l cheme aici pe acest Fabius Scaurus. Trebuie să fie o mare pușlama, dacă îndrăznește să știrbească în public autoritatea senatului...

Seneca se neliniște, Încercă să-l apere într-un fel pe Fabius : e un palavragiu. Nu merită să-ți pierzi vremea cu un măscărici.

— Ba am să-l poftesc ! spuse cu încăpăținare Cezarul și, pe neașteptate, reveni la ceea ce-l durerea mai mult : Spune-mi, nu l-ai văzut, cumva, în ultima vreme pe Servius Curio ?

Seneca tuși din nou, de data aceasta ca să-și ascundă încurcătura și spaima și să mai cîștige și timp. Așadar, împăratul știe ! Cu alte cuvinte, pînă și el, Seneca, e supravegheat. Se frămînta, disperat, cum să scape de greaua bănuială. Privirea îi căzu pe *Apoxiomenos* al lui Lisip. Zîmbi, dar vocea lui tremura de nesiguranță :

— Nu demult, Servius Curio a fost la mine cu fiul său. Și știi de ce, măria-ta ? Lucius, reîntors din Asia, a ținut să-i prezinte omagii fostului său profesor. Pe cînd Servius, închipuiește-ți numai ce i-a putut trece prin cap ! Să-i vînd Faunul meu dansator. Tu cunoști bronzul acela splendid pe care l-am căpătat în dar de la divînul Augustus ; stîrnește admirația tuturor. Servius mi-a oferit pe el o jumătate de milion de sesterți ! Naivul ! M-am amuzat pe seama lui.

Își strînse mantia pe trup, evitînd cu acest prilej ochii lui Tiberius. Împăratul aștepta. Seneca respira șuierător, dar își biruise emoția. Continuă :

— Știu, Curio a fost un vechi republican.

— A fost ? interveni, tăios, împăratul.

— A fost, spuse filozoful, de data aceasta cu un calm desăvîrșit. Curio se află astăzi pe altă poziție — se uită fix la chipul lui Tiberius — acum e de partea ta.

Cezarul se încruntă puțin. Privirea lui îi poruncește filozofului să vorbească mai precis.

— E cît se poate de simplu, reluă Seneca. Lucius, unicul fiu al lui Servius, speranța Curionilor, s-a distins în serviciile tale. Din porunca ta, Macro i-a pus pe cap cununa de aur a senatului.

Împăratul dădu ușor din cap. Da, asta a fost o inițiativă bună a lui Macro.

— Și, pe deasupra, Cezarul meu, rosti filozoful cu voce scăzută, rotindu-și privirea în jur, prin toată Roma se șoptește că Lucius ar fi fost cucerit de Valeria, frumoasa fiică a lui Macro...

Împăratului îi zîcnică mușchii feței :

— Dar ceilalți ? Ulpus, Bibienus ?

— Nu știu. Lui Seneca îi revenea culoarea în obraji. În Ulpus nu văd decît un visător bătrîn, naiv și încăpățînat. Bibienus mi-e antipatic, ca orice om care vrea să-și alunge uritul prin che-furi și beții...

— Și ce spun ? Tiberius îl iscodea cu coada ochiului pe filozof. Ce spun de legea mea cu privire la crima de lezmajestate ?

Luat prin surprindere, pe Seneca îl trecură toate nădușelile :

— Legea asta îi face să le fie frică de tine...

— Dar ei, ei nu caută să bage frica în mine cu comploturile lor ?...

Împăratul tăcu. Își plimbă privirile pe terasă și ciocăni cu degetele în placa de marmură a mesei. Amîndoi se gîndeau la recenta execuție a senatorului Flaccus. Seneca își spunea : moartea

lui Flaccus a fost opera unui denunțator. Hate-rius Agrippa ? Denunțatorul e o hienă, denunțatorul nu e om. Cezarul vorbi pentru sine :

— Au multă putere acești domni, încearcă să-i cîştige de partea lor și pe soldați. Legatul Gnaeus Pompilius, de pildă. Ar fi în stare să se vîndă. Nu e el cumva cumnatul lui Aviola ?

— Este, înălțimea-ta, răspunse Seneca încordat, întrebîndu-se în gînd : Altă victimă ? O nouă vîrsare de sînge ?

— L-am rechemat din Hispania, aruncă Tiberius ca într-o doară, apoi repetă, îngîndurat : Da, da, puterea dușmanilor mei e mare. Și tăcu.

În clipa aceea, Seneca văzu limpede și cauza, și consecințele luptei neîncetate dintre împărat și senat.

Senatul se teme de împărat — împăratul se teme de senatori.

Cînd teama îl cuprinde pe omul de rînd, acesta se ascunde, își vîră capul în nisip, ca struțul, sau își maschează teama prin grosolănii : înjură, bles-temă, bodogănește, zbiară. Spaima împăratului însă își arată reversul : cruzimea inumană. Și atunci, sîngele curge cu nemiluita.

O, de-ar putea să arunce o privire în sufletul lui Tiberius ! Cîtă cruzime, dar și cîtă groază și ce chinuri nu s-au cuibărit în el ! Sărman stăpînitor al lumii ! Nu va ști nici să moară demn, ca un bărbat. Seneca se simți deodată eliberat de povara tristeții care-l apăsase. Forța spiritului său îl ridică acum deasupra împăratului.

— Sînt un cîrmuitor rău, nu-i așa ? izbucni Tiberius.

— Mai curînd nefericit, replică Seneca, de data aceasta fără pic de teamă. Un suveran trebuie să

fie iubit, dacă vrea să fie fericit. Trebuie să fie înconjurat de prieteni, să aibă cît mai mulți prieteni, să nu stea izolat de popor, în singurătate. A-i iubi pe ceilalți ca pe tine însuși...

— Mă sfătuiești să iubesc niște vipere, să cerșesc prietenia unor oameni care îmi amărăsc viața. După părerea ta, ar trebui să mă înfrățesc cu gloata, ba poate chiar și cu sclavii ? După tine, și aceștia sînt frații noștri ! Eu, un Claudian, frate cu sclavii ! Ridicol ! Unde ar ajunge imperiul roman dacă sclavii n-ar fi tratați ca sclavi ?

— Sclavii, iubitul meu Cezar, întrețin Roma, replică Seneca. Ne hrănesc pe noi toți, ne administrează și ne păstrează bunurile. Fără ei, n-am scoate-o la capăt. Și sînt încredințat că ne-ar sluji și mai bine, dacă am vedea în ei niște prieteni și nu niște unelte cuvîntătoare. Sînt și eu nevoit să am sclavi...

Pe fața lui Tiberius miji un zîmbet.

— Păi, vezi ? Ești un om bogat, la fel ca și ceilalți. Și atunci, cum stăm cu teoriile tale despre calitățile deosebite ale sărăcimii ? Dacă ar fi să te iei după vorbele tale, n-ar trebui să ai nici un fel de avere ca să te poți bucura de fericirea supremă pe care o propovăduiești. E ușor să vorbești despre sărăcime cînd stai într-un palat cu sipetele pline și cu mesele încărcate de bunătăți. Dar cum se împacă una cu alta, dragul meu filozof ?

Seneca se simți lovit în locul cel mai dureros. Avea însă răspunsul pregătit :

— Aceași obiecție le-a fost aruncată în față și unor mari filozofi ca Platon, Zenon, Epicur. Și ei și-au propovăduit învățătura nu după felul lor de trai, ci după cum socoteau ei că ar trebui să trăiască oamenii. Cred, măria-ta, că acela care

arată idealul virtuții face foarte mult, fie numai și prin faptul de a-l fi arătat. Vorba bună și gândul bun își au întotdeauna valoarea lor. Încercarea de a înfăptui ceva mareț impune oamenilor, chiar dacă adeseori reușita întârzie.

— Ah, sofistule, spuse rîzînd împăratul. Asta-i meseria ta : să învîrți în palmă turta fierbinte, cînd pe-o parte, cînd pe alta. Întotdeauna are două fețe.

— De ce-aș disprețui darurile Fortunei, continuă Seneca, dacă averea am cîștigat-o cînstit, nu prin întreprinderi murdare ? Ea îmi înlesnește liniștea, care, la rîndul ei îmi permite concentrarea în muncă. Unii oameni sînt stăpîniți de avere. Mie averea trebuie să-mi slujească... Îl întrerupse o criză de tuse cu sufocări.

Tiberius îl cercetă cu atenție. „Frumos, nimic de spus, cameleonul meu. Toate le întorci așa cum îți convine. Și pe tine te-am vrut eu de prieten ! Pe tine care ești atît de întortocheat ! Mie îmi plac oamenii cu șira spinării dreaptă...” Și, cu toate acestea, împăratul nu-și putu înfrînge un sentiment de admirație față de Seneca. În adîncul sufletului dorea totuși ca învățătura acestui filozof, care pe el l-a incitat întotdeauna, să ajungă a-i aduce izbăvire atît lui cît și celorlalți. Dar totul e în zadar, își spuse în gînd. Maximele sentențioase ale lui Seneca, frumoase și pompoase, ar fi, poate, la locul lor, dacă oamenii ar reuși să se nască din nou și să-și clădească destinele pe temeliiile solide ale vechilor virtuți romane, despre care astăzi se vorbește doar — și nu pe nisip și noroi, peste care meditațiile lui înțelepte alunecă fără a prinde rădăcini. Însuși Seneca se clatină, ca un acrobat pe frînghie, deasupra vieții romane. Să mulțu-

mească numai agerimii sale că încă nu și-a frînt gîtul. Și totuși din vorbele lui respira ceva frumos, ceva care-l făcea pe om să viseze cel puțin la o viață mai bună.

Îl învălui cu o privire binevoitoare :

— Te chinuiește astma. Am pentru ea un leac nou. Niște ierburi bune ; ți le voi trimite.

Seneca mulțumi și se înclină, ridicînd în slăvi, zgomotos și exagerat, amabilitatea împăratului.

Tiberius deveni glacial. Iarăși lingușirea de care avea oroare. Măsură din ochi chipul uscățiv al filozofului și se gîndi : intenționase să-i încredințeze acestui om educația micuțului Gemellus, vărul lui Caligula. Dar nu ! Ar face din el un burete de șters, nu un stăpînitor. Sau s-ar izbi de rezistența băiatului. Și, în ciuda lui Seneca, ar crește aici ca o fiară sălbatică, însetată de sînge, cum e și Caligula. Nu, nu ! Își dădea seama că, deși Seneca arunca o scînteie care cîndva s-ar putea preface în lumină, totuși aici, la această masă, stăteau față în față doi oameni cu convingeri opuse, de neîmpăcat ; cosmopolitul în fața romanului, iraționalul lipsit de perspectivă în fața rațiunii reci, abstractul în fața concretului, prudentul în fața militantului. Cu toate acestea, împăratul păstra un fel de respect pentru Seneca. Respectul față de un gînditor, într-o epocă în care se naște o idee la un milion de capete goale sau de capete de egoiști.

Cezarul se ridică :

— *Salve*, Annaeus. Pe noi doi ne apropie ceva, dar numai zeii știu ce anume. Și totuși noi nu ne putem înțelege — își îndulci ironia de pe buze cu un zîmbet binevoitor — dar și așa, discuția noastră a fost frumoasă, ceea ce mă face să cred

că nu ne-am văzut pentru ultima oară. Dacă te supără sau te frământă ceva, vino oricînd la mine. Te voi invita din nou cînd voi avea un moment plăcut.

Împăratul privi în depărtare. Vechea dorință îi strîngea iar inima. Icnî. Se gîndea la acel om unic, la acel suflet unic, pe care-l căuta cu atîta disperare. Nerva, ultimul său prieten, i-a întors spatele, l-a părăsit. Nerva se stinge. Își apropie ochii de chipul lui Seneca.

— Știi ce-aș vrea, Annaeus! Surprinse niște ochi reci, îndepărtați, străini, bănuitori. Renunță să mai vorbească despre omul, despre sufletul acela după care tînjea atît. Spuse scurt: Aș vrea să mă întorc la Roma.

Seneca încremeni, apoi mușchii feței începură să-i zvîcnească. Deodată îi răsări în fața ochilor chipul lui Servius Curio. Capul lui ar fi primul care ar urma să cadă de îndată ce Tiberius ar reveni la Roma. Reuși totuși să se stăpînească.

— Roma te va întîmpina cu entuziasm, Cezarul meu. Dar, văzîndu-l pe împărat cum își încrunță fruntea, adăugă repede: Firește, cu excepția cîtorva.

Bătrînul strînse din buze. Îl îmbrățișă, în tăcere, pe filozof, porunci să fie chemat Macro și-i ordonă acestuia să-l conducă pe Seneca pînă la vas. De Nerva nu mai pomeni nimic.

Împăratul se așeză cu spatele spre soarele de amiază, cu fruntea îndreptată spre Roma, spre trecut. Tot ce s-a întîmplat în jurul lui — și se întîmplă și acum — n-a fost decît o comedie tristă, în care el a jucat și joacă, ce-i drept, rolul principal, dar, oricum, tot un rol jalnic. Cînd a avut el în viață o zi, o clipă, care să fi meritat a fi tră-

ită ? Poate puținele zile din tinerețe, cînd i-a slujit tatălui adoptiv ca soldat. Pe urmă, scurtul răstimp alături de Vipsania. Nașterea fiului Drusus. Și atît. Toate celelalte n-au fost decît durere, sau o farsă tragică.

Devenise o figurină. Un idol, în fața căruia oamenii se înclinau din pricina mantiei de purpură. Dar tot pentru asta îl și urau. Invidia se năpustea asupra lui din toate părțile.

Gîndurile despre trecut îi lăsau împăratului un gust amar. Și această amărăciune a devenit zi de zi mai apăsătoare, transformîndu-se cu timpul într-o ură sălbatică față de toți acei care, o dată cu plecaciunile, își arătau țestele lor pleșuve. A vrut să-și vindece vechile răni cu sîngele dușmanilor. Dar asta e și mai rău. Rămîne, așadar, și acum cu gustul acela amar. Mai amar ca oricînd.

O singură speranță mai are, o licărire de speranță : împăratul nutrea mereu speranța că înainte de a se sfîrși va întîlni omul cu care să-și împartă chinurile. Care să-l iubească simplu, omește, așa cum îl iubise cîndva Nerva. Și prin acest unic om ar urma, după moartea lui, să trăiască ideea că împăratul nu a fost un tiran cumplit precum i-a mers faima. Că a avut și inimă. Cu atîta s-ar mulțumi Cezarul înainte de a muri. Acest lucru îl așteptase de la Seneca. Zadarnic, însă. Ce dezamăgire ! Cită durere ! Acum, cînd Nerva îl părăsește, se simte și mai izolat. Îl pierde și pe cel din urmă prieten. Rămîne singur, părăsit, sărac, cu tot luxul, cu toată bogăția lui.

Singurătatea din jurul său îl înspăimîntă. Un gol în care nu se poate sprijini pe nimic. Inima-i bătrînă bate, mînată de o speranță deșartă. În ochii reci, ca ai statuilor moarte din grădină,

mai licărește această scînteie de speranță. În spatele lor e dorința lacomă de a se bucura măcar de o fărîmă de simțămînt omenesc. Unde să-l caute ?

Împăratul își rezemă capul în jilțul de marmură îmbrăcat în blană de tigru. Privi marea, privi cerul de deasupra ei, departe, pînă în zare. Spre Roma. Spre Roma, oraș mîndru, ca și el, nesupus, veșnic gata de ceartă și clocotind de pasiuni. Ah, cum îi bătuse inima împăratului cînd, cu o jumătate de an în urmă, se furișase noaptea, îmbrăcat într-o mantie întunecată, de-a lungul zidurilor Romei ! Teama și trufia l-au împiedicat atunci să treacă poarta.

„M-am săturat de atîta singurătate. Vreau să mai văd și oameni, nu numai stînci. Mă pregătesc să pornesc din nou la drum — spre Roma. De nu voi găsi omul căutat, voi găsi, cel puțin, pietrele negre de pe Via sacra și casa mamei. Și oameni, fie ei și dușmani.

Le voi arăta că încă mai trăiesc. Că nu zac, răpus de boală, că nu mă descompun. Intru în senat și țin o cuvîntare măreață. Să vadă ei că nu sînt numai un zgîrcit, un desfrînat și un însetat de sînge, ci și un mare om de stat. Un stăpînitor adevărat, un suveran. Așa să-mi păstreze ei ultima amintire. Voi vorbi despre Roma, le voi arăta ce înseamnă pentru mine Roma !“

— Ah, Roma ! Orașul meu. Patria mea. Mă întorc la tine, să mai respir, măcar o clipă, din aerul tău, să mor pe zidurile tale. Mă împac cu tine, dragostea mea, ura mea, tu care ești totul pentru mine ! Dar poate că nici nu mă împac. De întors însă trebuie să mă întorc, orice s-ar întîmpla...

Diminețile senatorului Aviola se asemănau între ele ca două picături de apă. Fie că urmau după o noapte de somn, chemat cu ajutorul esenței de mac, fie că urmau unei nopți albe, petrecute prin lupanare sau la vreun festin, toate aveau veșnic aceeași culoare : cenușiul oboselii. Nici baia nu izbutea să-l spele. Marșul bucatelor grase prin măruntaiele sale, căptușite și ele cu un strat de osinză, groasă de zece degete, nu mergea ca pe roate ; se impunea folosirea unor purgative cu efect permanent, pentru ca marșul să-și capete cadența cuvenită. Pe urmă însă venea iarăși foamea — un mic dejun, gras, și după el — iarăși oboseala. Bietul senator nădușea cumplit și înainte de baie, și în baie, și după baie, mereu. Gîfii din greu, legănîndu-se ca o rață pe picioarele lui plate, lipăind pe mozaicul palatului său. Cu toate că se străduia din răputeri să fie nobil, acest parvenit se scărpină pe tot corpul și scuipa pe pardoseala de marmură scumpă.

Cortegiul de dimineață al clienților care, pentru un dinar pe săptămînă, veniseră și acum, ca în fiecare zi, să-i facă obișnuitele plecăciuni distinsului bogătaș umpluse curtea interioară, intrarea palatului, ba chiar și *atrium*-ul. Alaiul se perinda alene, ca și distinsa digestie a iubitului Aviola.

Din punctul de vedere al heraldicii, noblețea senatorului era îndoielnică. Nu-și avea rădăcinile în legendara eră de aur a regilor ; nu era întărită nici prin actele de vitejie ale predecesorilor săi. În schimb, din punctul de vedere al epocii, noblețea acestui cap cu scăfîrlia imensă și trei rînduri de guși era neîndoielnică, întrucît Aviola era —

după împărat — cel mai bogat om din imperiu. Pe lângă această importantă calitate, împăratul Augustus îl numise cîndva senator, în schimbul unui împrumut de o jumătate de milion. Dar aceste ne-spuse de frumoase realități își aveau și umbrele lor : invidia și atacurile la buzunar din toate părțile, grijile ca grămezile de aur să crească neconținut și teama, teama să nu-și piardă averea și chiar capul — toate acestea decurgînd în mod logic, în asemenea vremuri, din situația lui strălucită.

Dreptul roman, admirat de toate secolele, a devenit pe timpul împăraților dreptul absolut al celui mai puternic. Legea, temelia de granit a statului, s-a adaptat bunului plac al acelor care dețineau puterea. Încercați să trăiți în această atmosferă de zbucium, cu umbrele spionilor în urma voastră ! Încercați acest lucru în epoca în care Seneca rostește cuvîntări despre supremația liniștii spirituale ! Călăul să-i reteze capul preaînțelept !

Aviola nu se număra printre acei învățați care se puteau făli cu liniștea lor spirituală. Nu era în stare să se stăpînească, și așa se face că proasta lui dispoziție matinală se revărsa întotdeauna asupra clienților, cu grosolănii din partea patronului, ca și asupra sclavilor, dublată cu lovituri de bici. Aviola își revenea din mahmureală abia atunci cînd la urechile lui răsuna clinchetul de aur al ciștigului. În clipa aceea, mormanul nemișcat de carne și osînză devenea dintr-o dată mobil și ager. Toate simțurile i se încordau la auzul acestui sunet, căci negoțul și camăta — deși strict interzise, prin lege, membrilor stării senatoriale — era pentru el ca lumina în beznă, ca ochii din cap.

Acesta era sensul existenței lui Aviola ! Victorios și-a croit el drum cu ajutorul monopolului

aprovizionării cu arme, izbutind, prin mii și mii de tertipuri, să atingă rangul nobiliar cel mai înalt. Și acum, după atîta trudă, să tremure, sărmanul, pentru bănuții lui de aur, adunați prin muncă cinstită ? Să tremure pentru capul lui ? Vai ! Și toate astea numai din pricina blestematului de Tiberius ! Parcă ar bănuî că împotriva lui se pregătește un nou complot, de s-a apucat să decimeze senatul, să verse atîta sînge nobil ! Ah, Tiberius ! Ori de cîte ori se întîmplă ca acest nume să-i revină în scăfîrlie, senatorul Aviola simte cum i se taie picioarele și greața i se ridică din stomac pînă în gîtlej, gata să-l sugrume...

Aviola se descotorosi repede de ultimul cîrd de clienți, poruncind casierului să plătească „onoriul“. Se ridică din fotoliul în care primea omagiile de dimineață și se apucă să aplice recomandarea medicală a lui Cicero : după fiecare masă o mie de pași. Asta însemna de cinci ori ocolul spațiosului *atrium*.

După primul înconjur, în creierul îmbîcsit de cifre al senatorului își făcu un locșor și primul gînd : au mai rămas cîteva zile, și s-a isprăvit cu teama. De îndată ce Tiberius va cădea — și o dată cu el și Caligula — se va isprăvi și cu teama care-i apasă pe toți senatorii monopolurilor, în frunte cu Aviola.

La al doilea tur își aduse aminte că astăzi, la amiază, se vor întruni la masa lui cei ce urmau să-i reteză picioarele împăratului pentru totdeauna. Astăzi, în casa lui (de ce tocmai într-a lui, pentru numele lui Hercules ?), se hotărăște ziua în care se va sfîrși cu vampirul de pe Capri și cu ciracii lui. Și, după aceea ? O, după aceea, urechile lui nu vor mai auzi decît susurul aurului ! Aurul va curge șuvoi, va aduna un ocean de aur ! Se

opri puțin. Am de toate. Unica mea fiică, Torquata, are și va avea și ea tot ce pofteste. Palatul lui Vestinius valorează două milioane, și fetei îi place. Să-l stăpînească ea ! Mie îmi plac minele de aramă din Hispania. Neisprăvitul de Renuntius nu-i în stare să le țină și le duce de rîpă, cu toate că sînt o adevărată mină de aur. Și să fiu înghițit de Orcus, dacă nu-i nevoie să-mi cumpăr și o turmuliță proaspătă de băieți și fete tinere, din Grecia sau din Asia, pentru bucuriile trupești ! Aviola plescăi din limbă, apoi zîmbi. Dar mai înainte de toate, trebuie să-i cumpăr pe consulii noii republici, oricare le-ar fi numele.

Se bălăbănea cu greu prin *atrium*, își plimba privirea peste brațele și picioarele imaculate ale zeitelor de marmură. Din cînd în cînd, se oprea. Uneia îi mîngîia rotunjimile șoldurilor, alteia sîinii tari — deodată însă rămase încremenit. Apoi, fără să mai încheie al patrulea tur, o luă la fugă, atît cît îi permitea trupul voluminos, și dispăru în grădină.

Pe o colină, în mijlocul grădinilor, se înălța un pavilion superb, de unde se deschideau perspective în toate direcțiile. Aici se întîlneau uneori conspiratorii, și tot aici aveau să se întrunească și azi. Pe cornișa de marmură a pavilionului se așază de obicei, dimineata, porumbeii. Erau și acum acolo.

Aviola nădușise de atîta zbucium. Numără : unu — trei — șase — opt ! Slavă zeilor, cu soț ! Semn bun pentru întîlnirea de azi. Semn bun pentru rezultatul ei. Își frecă mîinile de bucurie cînd, deodată, observă cum unul dintre porumbei își întinde aripile și își ia zborul. Au rămas doar șapte. Al optulea dispăruse printre platani. Trădătorul !

Lui Aviola îi îngheță sîngele în vine. Ce vrea să însemne asta ? Începutul reușit, sfîrșitul catastrofal ? Cînd spaima și zăpăceala cedară un pic, senatorul își veni în fire. Porunci sclavilor să pregătească un vier de cea mai bună calitate pe care avea să-l jertfească zeilor. Carnea mergea de minune la prînzul de azi. Va economisi în felul acesta cel puțin două murene scumpe. Cui să înalțe jertfa ? Lui Mercur ? Lui Jupiter ? Sau mai degrabă lui Marte, zeul războiului, care i-ar umple mai bine punga ? Șovăia. Pentru care din ei să se hotărască ? Negoțul e negoț, își spuse în cele din urmă, și rămase credincios lui Mercur.

Mai tîrziu cu cîteva clipe, cînd zări dîra de sînge țîșnind din grumazul vierului, își dori din tot sufletul ca acest sînge să fie al împăratului. „Dacă va curge — și asta ar fi de dorit cît mai curînd — ție, zeul nostru cel iute de picior, îți voi aduce jertfă o hecatombă întregă ! Nu numai de vieri, ci și de tauri ! O cireadă întregă de tauri, îți jur ! Pe toți zeii din Olimp, îți jur“

Era zăpușeală în ziua aceea, cu toate că grădinile cîntau în armonia crocușilor de primăvară. Zăpușeală era și în tricliniul, nu prea mare, al pavilionului, de unde se putea vedea pînă la o depărtare de trei sute de pași cine se apropie.

Aviola porunci să fie pregătite în pavilion gustările și vinul. Administratorului îi șopti să aducă acolo jocul de zaruri, fapt care îi făcea pe sclavi să creadă că stăpînii, așa cum se întîmpla adeseori, aveau de gînd să se distreze, în taină, cu jocurile de noroc. Jocurile interzise sînt pedepsite cu amendă. Dar pentru atîta lucru sclavul nu-și denunță stăpînul. După aceste pregătiri, porunci să fie transportat în pavilion ca să-și întîmpine oaspeții.

Peste puțin timp, pe drumul pavat cu cuburi de travertin¹ albastru-verzui, își făcu apariția prima lectică. Dacă-i Servius Curio, e semn bun, își spuse în gînd Aviola. Îi aduc imediat la cunoștință că porumbeii au prevestit trădarea. Dar recunoscînd lectica fostului senator Iulius Vilanus, pe care-l sărăciseră creditorii din ordinul împăratului, și care după pauperizare fusese nevoit să renunțe la rangul senatorial, Aviola se posomorî. numaidecît însă, luînd o poză afabilă, își îmbrățișă amical oaspetele. Îndată după aceea, îl întîmpină pe Bibienus. Apoi, însoțit de Lucius, coborî din lectică Servius Curio. Înalt, subțire, distins, înainta ușor, cu pas elastic. Dinspre altă intrare se apropia Piso, conducătorul publicanilor și concesionarul impozitelor în Pannonia. În sfîrșit, sosiră, fiecare pe altă intrare, bătrînul senator Ulpius și neguțătorul de sclavi Darcon, căpetenia monopolului naval. Cu toții îl priveau plini de admirație pe Lucius, felicitîndu-l încă o dată și încă o dată pentru strălucita cuvîntare din senat, pentru distincția ce-i fusese acordată. Numai Ulpius tăcea.

Aviola îl pofti pe Servius Curio să ia loc în capul mesei. Își trecu repede în revistă oaspeții, înghiți în sec și căscă ochii mari : opt ! Ca porumbeii. Cine va trăda ?

Servius deschise ședința, anunțînd cîteva vești proaste. Cumnatul lui Aviola, Gnaeus Pompilius, comandantul legiunii hispane, trebuia să se înapoieze peste cîteva zile la Roma, împreună cu legiunea sa. Printr-un ordin neașteptat al împăratului, Pompilius a fost rechemat din funcție și transferat urgent în Mauritania. Nu mai putem

¹ Travertin — piatră calcaroasă.

conta pe el. De asemenea, am auzit că Marcus Vilanus, unul dintre ai noștri, a fost închis pentru camătă. Se întoarce către Iulius Vilanus. E ade-vărat ? Acesta încuviință din cap, fără să scoată o vorbă.

Lui Aviola i se făcu negru înaintea ochilor. Pen-tru camătă ! Vilanus împrumută cu o dobîndă de treizeci la sută, iar el, Aviola, lua adeseori și cinci-zeci la sută ! Nenorocirea îl pîndește la tot pasul.

— Audierea lui Marcus Vilanus va avea loc, cu siguranță, înaintea calendelor lui april. Știți ce înseamnă dacă va fi interogată sub tortură.

— Marcus se va lăsa schingiuit, dar nu va scoate o vorbă ! își apără Iulius fratele.

— Cine știe ? se îndoi Ulpus.

— Chiar dacă ar tăcea, totuna e, spuse Servius. Situația e gravă, oricum. Vor veni la rînd alții din-tre noi, și asta foarte curînd. Continuă apoi cu voce scăzută : Seneca, a fost nu demult la tiranul de pe insulă. Se pare că Tiberius ar intenționa să se întoarcă la Roma !

Parcă ar fi trecut un fulger prin pavilion. Toate fețele păliră, ochii ieșiră din orbite. De groază, toți simțeau cum li se pune un nod în gît ! Așadar, împăratul se întoarce ca să-și încheie socotelile cu opoziția. Cu toții cîți se aflau acolo aveau să-și lase capul sub securea călăului. Cînd ? Cîte zile, cîte ceasuri le-au mai rămas de trăit ?

— Nu va îndrăzni, spuse, deodată, Ulpus. Nu se va întoarce. De cîte ori n-a stat, noaptea, la por-țile Romei și totuși nu s-a încumetat să pătrundă înăuntru ! Se temea. Nu, nu va pătrunde nici acum...

— Nu trebuie să-i dăm răgaz. Trebuie să ne grăbim. Să fim mai iuți decît el, interveni repede Servius. Vocea lui, de obicei calmă, tremura acum.

Chipul său, de obicei calm și senin, era acum întunecat. În ochii ațintiți asupra fiului său, se citea frica. În aceste clipe Servius părea magnific, cu toții simțeau că el nu se temea pentru capul lui, ci pentru capul băiatului. Unicul fiu, unica lui speranță.

Lucius strînse în mână o cută a togii și evită privirea părintelui. În capul lui era haos. Evenimentele se precipitau și el stătea aici, descumpănit, șovăielnic, ros de îndoieli.

Servius trecu la împărțirea sarcinilor concrete. Tiberius și Caligula vor fi lichidați de garda personală a împăratului, condusă de centurionul Varius, omul de nădejde al conspirației. Pe Macro îl cumpărăm după consumarea acestui act. L-a slujit pe împărat, ne va sluji și pe noi.

Mîine, în senat, Piso va propune reducerea prețului la grîne și desființarea impozitului pe venituri. Știrea în legătură cu acest proiect va prinde bine în rîndurile poporului care protestează veșnic împotriva scumpetei. Să afle plebea cine se îngrijește de bunăstarea ei : senatul, nicidecum Cezarul ! Poporul trebuie să-l cîștigăm cu orice preț ! Și, țineți minte, prieteni : tot ceea ce le făgăduim acum oamenilor, în numele senatului, trebuie îndeplinit ! Prin clienții noștri vom răspîndi vestea că republica va convoca imediat adunarea populară și va organiza alegeri de noi magistrați. Sînteți de acord ? Vă mulțumesc. Mai departe : Bibienus și Vilanus vor avea grijă ca pe zidurile rostrelor, ale bazilicilor și clădirilor importante să fie lipite pamflete la adresa împăratului. Acestea vor fi puse, firește, pe seama poporului, care le compune și așa, adeseori, de la sine. Ulpus și cu mine vom alcătui lista persoanelor ce urmează a fi înlăturate din Roma. Sarcinile militare vor fi distribuite

de Lucius Curio ofițerilor noștri de încredere, sau celor cumpărați. Aceștia vor executa ocuparea palatului imperial de pe Palatin, a cancelariei lui Macro și a comandamentului pretorienilor — după care vor ocupa curiile, vistieria statului din templul lui Saturn și arhivele din Capitoliu ¹.

Mîine, în timp ce toată Roma va fi la Ostia, la festivitatea de deschidere a mării, Lucius va transfera de la Alba Longa la Roma șase din cohortele legiunii sale siriene. Pe Cîmpul lui Marte, soldații vor nimici tabăra de corturi. Cohortele vor fi transferate sub pretextul apropiatei treceri în revistă a trupelor, care va avea loc peste trei zile. Trecerea în revistă a fost aprobată de Macro.

— Cine a obținut această aprobare ? întrebă Ulpus Lucius se făcu roșu la față :

— Eu.

Ulpus era tot timpul cu ochii pe Lucius. Servius își urma expunerea, netulburat : misiunea principală a lui Lucius este să țină în frîu tabăra pretorienilor, dincolo de poarta Viminalului, pînă în clipa în care senatul va proclama republica și va anunța alegerea primilor consuli.

— Și cine vor fi aceștia ? întrebă Vilanus.

Se lăsă o liniște mormîntală. Fiecare se gîndea la persoana lui.

— Ulpus, rosti, după cîteva clipe, Servius Curio.

— Curio, completă, grav, Ulpus.

— Amîndoi, propuse Piso.

Dar Bibienus obiectă :

— N-ar fi înțelept să alegem ambii consuli din rîndurile noastre. Al doilea ar trebui să fie din tabăra împăratului, ca să-i cîștigăm și pe adversari.

¹ Acest complot nu este confirmat de documentele epocii.

Incuviințară. Da ! Iată o propunere inteligentă.

— În cazul acesta, Servius și Claudius, vărul împăratului, fu de părere Ulpus. Claudius este inofensiv, un visător lipsit de orice spirit practic. Se va lăsa dus de mîină, de Servius...

Căzură cu toții de acord. Se făcu din nou tăcere. Primejdia parcă s-ar fi risipit. Începură din nou să creadă, cu tărie, în reușita lor. Fiecare, în sinea lui, își țesea pînza visurilor sale. Cînd puterea va reveni în mîinile senatului...

Servius își vedea recîștigată demnitatea de „părinte al Romei“, Bibienus începuse să și construiască în gînd un apeduct gigantic, care-i va aduce venituri de multe milioane. Piso, cu aprobarea senatului, va prelua concesiunea impozitelor și pentru provincia Noricum. Vilanus uită de sine și de ceilalți și începu să-și urzească planurile cu voce tare :

— Voi cere senatului să-mi aprobe mie minele de aramă din Hispania, pe care le deține neisprăvitul de Rēnuntius. Socot că am dreptul la o despăgubire pentru bunurile de care m-a jefuit împăratul.

Se întoarseră cu toții spre latifundiarul scăpătat care pretindea bucata cea mai grasă. Aviola izbucni :

— Cu ce vrei tu să cumperi minele de aramă, cîrpaciule ! Pe cîte știu, ești atît de îndatorat, încît nici pistruii de pe nas nu-ți mai aparțin !

— Fii liniștit, la tine n-o să vin să cer împrumut, i-o reteză prompt Vilanus. Pentru dobînzile tale cămătărești nu mi-ar ajunge nici întreaga Hispanie.

Aviola își îndreptă în jilt trupul său obez și, plin de el, replică foarte laconic :

— Am pînă acum în Hispania două mine de fier. Hrănesc acolo circa patru mii de sclavi. Pentru ca aceştia să-mi renteze, minele de aramă trebuie să le capăt tot eu.

Faşa lui Piso, întotdeauna parcă opărită, se făcu deodată roşie-întunecată :

— Cîştigi milioane grele cu minele de fier, cu negoţul de arme şi sclavi. Asta nu-ţi ajunge ?

Ulpus observă sec :

— E oare înţelept să împărţim pielea ursului care încă mai aleargă prin pădure ?

Lucius asculta uimit.

Piso se repezi nervos, dînd din mîini, spre Aviola :

— Tu cîştigi de pe urma statului, eu de pe urma unor amărîte de impozite. Tu vîri milioane în pungă dintr-o dată, eu adunînd din greu, dinar cu dinar. Situaţia ta e de o sută de ori mai bună decît a mea. Din armurărilor tale curg banii cu nemiluita.

— Ce-mi curge ? izbucni Aviola. Griji, poate. Ce faci cu sclavii, dacă atelierele stau ? Şi cu armele, cînd nimeni nu le cumpără ? Şi, precum vedeţi, deocamdată nu-i nici o perspectivă, atît timp cît ne complacem într-o pace umilitoare cu barbarii aceia de parţi. Nu socotiţi oare că a sosit momentul să ne răfuim cu ei o dată pentru totdeauna ? Să înzestrăm o armată cum trebuie, şi să tăbărîm peste ei !

Tăcutul Darcon interveni :

— Rezervele mele de sclavi se răresc. După căderea lui Tiberius, doresc să capăt monopolul sclavilor pe tot cuprinsul imperiului. Dar, înainte de toate, aş avea nevoie de ceva marfă tinăra din Hispania...

Vilanus se întoarse spre el cu braţele întinse :

— Darcon, împrumută-mi douăzeci de milioane de sesterți, pentru minele de aramă, și-ți dăruiesc, în schimb, două mii de sclavi din Hispania. Pe cei mai buni ți-i voi alege...

— Spuneți-i viperei să tacă odată, șuieră printre dinți Aviola.

— Tu ești viperă, lătră Vilanus. Pe mine Tiberius m-a sărăcit. Pe cînd pe tine, te-a ajutat. Tu te-ai îmbogățit din camăta pe care o practici...

— Nemernicule ! Mizerabile ! horcăi Aviola, năpustindu-se asupra lui Vilanus. Servius îi despărți și încercă să închidă conflictul, amintind, prin cuvinte alese, de poporul roman și de republică.

Lucius, cu ochii mari, asculta cearta aprinsă pe care patima aurului o încingea pînă la incandescentă. Îi știa, ce-i drept, de multă vreme pe acești distinși bărbați, dar abia acum își dădea seama că nu-i cunoaște. Vilanus cel singuratic hoinărea cu năvodul în mînă, pe malul apei, și le vorbea peștilor sfătuindu-i să se lase prinși. Piso, om fin și instruit, colecționa lucrări de mamură grecești. Darcon, neguțătorul de carne omenească, iubea mai presus de orice caii de rasă nobilă. Erau niște stăpîni severi, cu gusturi rafinate, de romani. Acum însă Lucius nu vedea decît boturile lor nesățioase, hrăpărețe, gata să se sugrume reciproc. I se făcu greață de ei și de el însuși. Cu ce era el mai bun decît ei ? Dintr-o răsufare, jură credință republicii și împăratului în același timp...

Servius asista la ceartă, cu întristare. Ia te uită, părinții Romei ! Luptătorii pentru cauza republicii ! Schimbă priviri semnificative cu Ulpius, al cărui nas prelung, puțin arcuit și osos, amintind un cioc de pasăre, se învinețise de minie și dispreț. Ulpius se ridică din fotoliu, puse capăt

discuției printr-un gest sever și trufaș, după care începu să vorbească. Le vorbi, cu înflorituri, despre patrie, despre senat și despre poporul roman, despre străvechile virtuți romane. Îl ascultau uimiți și, în același timp, își spuneau în gând că venitul lor e totodată și venitul statului, și deci nu vedeau ce rost aveau aceste cuvinte umflate, bombastice, de multă vreme tocite.

Servius repetă sarcinile ce reveneau fiecăruia, apoi ceru împuternicirea ca la momentul oportun să dea semnalul pentru atentatul de la Capri și pentru ocupația pozițiilor-cheie la Roma. În concluzie, Ulpus, cel mai vîrstnic dintre ei, pe care întregul senat și poporul roman îl priveau cu respect pentru onestitatea neamului său, primi din nou, din partea tuturor, jurămîntul de credință și de păstrare a secretului conspirativ. Jură și Lucius.

Se despărțiră, împrăștiindu-se, prevăzători, unul cîte unul.

În cele din urmă, rămaseră oarecum în familie : cei doi Curioni și Aviola, viitorul socru al lui Lucius. De mult timp se gîndea Aviola cum să-i arunce în obraz trădarea față de Torquata. N-a vrut să înceapă o asemenea discuție în prezența celorlalți. Acum avea prilejul cel mai bun.

— Și tu ai depus jurămîntul de credință în mîinile lui Ulpus ? se întoarse brusc spre viitorul ginere.

— Bineînțeles, răspunse prompt Lucius.

— Frumos. Dar în același timp — logodit fiind cu fiica unui republican — alergi după fata lui Macro.

Lovitura îl răni mai mult pe Servius decît pe Lucius. Bătrînul Curio întrebă încet :

— Ce tot vorbești, Aviola ?

— Da, dragul meu Servius, așa e. Oamenii mei l-au văzut de cîteva ori intrînd și ieșind din vila ei, de pe Esquilin. De fiecare dată, s-a furișat pe lîngă perete, în taină, ca un tilhar...

Servius se apropie de fiul său. Își dădu seama numaidecît că Aviola rostise adevărul. Ar fi vrut să-l lovească pe Lucius peste obraz, dar mîna lui era încremenită, ca, de piatră. Răsufla printre horcăituri, broboane de sudoare rece îi acoperră fruntea.

Ce rușine !. Fiul lui, unicul lui fiu, ultimul Curion, continuatorul neamului lor în lupta pentru cauza patriei ! Se uită la el cu ochii încețoșați. Trăia cea mai cumplită clipă din viața sa. Era într-adevăr acesta fiul lui ? O îndoială îngrozitoare îi sfîșia inima : cu cine va merge, de partea cui va fi ? Mai e încă al meu, al nostru ? Simți o apăsare atît de puternică pe creier, încît trebui să se lase, încet, în jîlt.

Lucius își privi părintele prăbușit. Stătea aici, în fața lui, demascat, făcut de rușine. În gînd, își împărțea inima în două : voi sluji republica ! Nu-mi pot trăda părintele. Dar, totodată, nu poate, nu vrea să renunțe la Valeria. Ieri a fost la ea. Toată noaptea a rămas în vila ei de pe Esquilin. Amintindu-și de această noapte, simte și acum fiori reci pînă în măduva oaselor. Cum știe femeia aceasta să dozeze voluptatea ! Cu mișcările și atingerile ei tulburătoare, cu sărutările și cuvintele ei amoroase, cu miile de mîngieri de tot felul. Lucius nega în el, acum, pînă și simțămîntul de umilință provocat de aerele de stăpînă ale Valeriei. Vrea s-o aibă, vrea să fie a lui, pentru amorul ei dulce și sălbatic.

Aviola se gîndea la fiica lui. La ginerele strălucit care-i scăpa printre degete. Rămase puțin

pe gânduri, întrebându-se dacă era cazul să arunce și ultimul argument, cel mai tare pe care-l avea în mână. În cele din urmă, se decise :

— Fiul lui Servius Geminius Curio își trădează logodnica pentru fata unui văcar al împăratului. Pentru o prostituată din lupanar pe care o putea cumpăra orice porcar nespălat.

Lucius îl apucă pe Aviola de umeri :

— Cum îți permiți să vorbești astfel despre ea ?

Aviola se smulse din încheștare, depunând toată forța brațelor sale moi și, gîfîind, zbieră cît îl ținea gura :

— Asta-i adevărul ! Toată Alexandria s-a culcat cu ea. E o tîrfă unsă cu toate alifiile, cea mai vicleană din lume, asta e...

Lucius reconstitui în minte mișcarea lascivă a Valeriei din vila tatălui ei, în Munții Albani. Își aminti și de mîngîierile ei rafinate. Și totuși nu-i venea să creadă. Îi strigă lui Aviola în față :

— Minți, vrei s-o batjocorești !

Aviola rînji :

— Vrei să-ți dovedesc ? Bine. Spune-mi, n-are pe unul din șolduri un semn din naștere ? Un neg, ca o mărgea mică, neagră ? Aha ! Vezi ? Și eu am avut-o ! De cîteva ori. Într-un lupanar din Alexandria, pentru o monedă de aur...

Lui Lucius îi alunecară mîinile în jos. Aviola nu mințise. Și-o închipuia pe Valeria în brațele acestui pîntecos. Vanitatea și mîndria lui de patrician erau rănite de moarte. El, un nobil, s-a lăsat dus de nas de o tîrfă șireată !

Dorința se transformă deodată în ură. Cît de curată și strălucitoare era, în comparație cu ea, plăpînda Torquata ! Îl cuprinse un dor nestăvilit de a vedea chipul ei palid. Măcar s-o vadă ! Chiar

azi ! Cît mai repede, ca să șteargă din el imaginea murdară a celeilalte !

Servius era bucuros de acest deznodămînt. Se transpuse în situația fiului său. Deslușea în privirea lui jignire și ură. Asta e bine. Va fi al nostru. Va fi iarăși al meu. Dar totodată îl chinuia umilirea băiatului în fața acestui grăsan necioplit. Se ridică din fotoliu și se propti în dreptul lui Aviola, ferm, sigur de sine :

— Cu cîteva clipe înainte, Ulpius a întrebat cine anume a obținut de la Macro trecerea în revistă a legiunii siriene, care, după cum știi, va juca apoi rolul principal în conspirația noastră. Ei bine, Lucius a fost cel care a obținut acest lucru. Și un prost și-ar fi dat seama pentru care motiv fiul meu se întâlnea cu fata lui Macro. Și un nătîng ar fi înțeles cît de important e pentru noi să aflăm cîte ceva din planurile omului de încredere al lui Tiberius. Tu nu pricepi acest lucru ?

Aviola nu era prea bun psiholog. Motivarea lui Servius suna convingător. Grăsunul clipi din ochi, nesigur, descumpănit.

Servius își luă rămas bun, fără să zăbovească. Urcă împreună cu fiul său în lectică, și sclavii porniră numaidecît. Cei doi Curioni tăceau. Tot drumul nu se uitară unul la celălalt, nu schimbă o vorbă.

Camera de lucru a senatorului avea pereții din marmură verzuie ; draperiile erau galbene, cu dungi verzi, orizontale : unde verzi, legănîndu-se ușor una peste alta, în bătaia aerului cald radiat din perete. În lumina molatică a zilei ce se sfîrșea, combinația de verde și galben împrumuta fețelor o culoare vineție.

Servius era, și așa, livid. Trăise ziua cea mai nefericită din viața lui — *'dies nefastissimus* — nu-și amintea să fi avut în trecut alta mai rea și nici în viitor nu putea să mai aibă, căci pentru el nu însemna nimic pierderea propriei vieți față de dezamăgirea pricinuită de fiul lui. Servius iubea cu patimă, pe această lume, numai republica și pe unicul său băiat, Lucius. Nutrea o admirație nemărturisită față de Ulpus, care puneă mai presus de orice republica, oricare ar fi fost împrejurările. Dragostea lui Servius față de fiul său era profundă, fierbinte, crezuse în el. În Lucius își pusese el speranța cea mai mare.

Senatorului îi tremurau degetele, îi tremurau buzele de tulburare și durere. Cele dezvăluite de Aviola erau pentru el o grea lovitură. Dar vechiul luptător nu se lăsă copleșit, își îndrăpă numaidecât spinarea, gata de luptă. Nu, nici prin gând nu-i trece să le cedeze băiatul ! Trebuie, trebuie să-l salveze, să-l aducă înapoi, pe drumul onoarei ! Se așază în jilț și-l pofti și pe Lucius să ia loc în fața lui. Îi mîngîiau ochii frumusețea virilă a fiului său, maturitatea lui, dar aceasta îl tulbura și mai mult, și nu știa cum să înceapă. Se decise să nu pomenească nici un cuvînt despre fata lui Macro.

Privirea îi rătăcea peste tapiseriile de lînă ; cu gîndurile întoarse către tinerețea lui Lucius, vorbea pe un ton ce exprima deopotrivă regretul și mînia. Cu o pedanterie bătrînească, scotea în evidență întîmplări demult petrecute, de pe vremea cînd Lucius, copil încă, se arătase demn de neamul lui care întotdeauna făcuse parte din elita partidei popularilor. De mic copil, Lucius își dovedise cinstea, credința și fermitatea — cele trei virtuți distinctive ale unui adevărat ro-

man. Imaginea lui Cato-Minor, imaginea perfecțiunii fără de prihană, strălucea în ochii lui Lucius, din zugrăvirea entuziastă a tatălui său, poate pentru a mia oară.

Din când în când Lucius își cerceta, atent, părintele : culoarea de fildeș a feței îi sporea măreția. Gesticulația distinsă sublinia și mai mult expunerea lui patetică.

Când privirile lor se întâlneau, fiul își lăsa ochii în jos. Lucius simțea o presiune puternică în urechi : în timpane bătea, nemilos, monotonia acelor cuvinte cunoscute, de atâtea ori auzite. Începuseră să-l irite, să-l scoată din sărite chiar. Avea impresia că vocea tatălui devine cenușie, din ce în ce mai ștearsă. Părintele ridică în slăvi vechea republică romană, prezentînd-o ca pe o minune a minunilor.

Lucius nu mai putu să se stăpînească și izbucni :

— Care dintre noi, sau dintre voi își mai amintește de republică ? De greșelile ei, de nedreptățile ei, de cetățenii proscrisi...

Un gest al tatălui îl făcu să amuțească.

— Proscrierea a fost un act ilegal săvîrșit de dictatori. Autocrați ca și împăratul. Asta o știți prea bine !

Și Servius continuă să preamărească republica, înălțîndu-și glasul. Cuvintele lui înaripate, încununînd faptele consulilor și ale senatorilor, gloria republicii, îl ațîtau pe Lucius din ce în ce mai tare. Vorbiise adeseori cu profesorul său Seneca despre sistemele de guvernămînt din Asia, Africa și Europa. Seneca susținea că republica e bună și potrivită pentru state mici, citadine, cum a fost, bunăoară, în Grecia. Uriașul imperiu roman are, după părerea lui, alte condiții, alte premise ; aici poate governa numai mîna forte

a unui monarh luminat și nu un corp de șase sute de membri — senatul cu cei doi consuli în fruntea sa. Acum își dădea perfect de bine seama că Seneca avusese dreptate. Tatăl său i se părea un visător, un fantezist lipsit de simțul realității, iar zelul lui fanatic pentru restaurarea republicii suna copilărește. În actuala situație, republica e ceva învechit, își întări Lucius și mai mult convingerea dar nu îndrăzni să și-o exprime imediat. Abia mai târziu, când văzu că Servius nu putea fi stăvilit în alt chip, nu se mai stăpîni și-i spuse fără ocol părerea lui Seneca pe care el, Lucius, o împărtășește întru totul.

Servius se enervă. În locul oricăror argumente, mînia îi aducea pe limbă mereu aceleași vorbe și fraze patriotarde. Lucius îi opunea rezistență. Simțea că această conspirație amenință cariera ce i se deschidea înaintea atît de palpabilă. Și tocmai într-o asemenea clipă să-și pună el capul în joc pentru o idee naivă, vetustă ? Egiosmul și ambiția din el explodară :

— Oare n-au fost înfrînte și înăbușite în sînge conspirațiile ? Și știi prea bine că au fost pregătite de oameni puternici și prevăzători, ca Sejan !

— Fiul meu e un laș ? strigă senatorul.

— Nu, nu sînt laș. Dar n-am nici un chef să-mi sap singur mormîntul pentru lăcomia cîtorva lipitori.

— Lucius !

— Da, știi, continuă Lucius cu aprindere, tu și Ulpus sînteți oameni de onoare. Romani în cel mai mareț înțeles al cuvîntului. Dar i-ai auzit tu însuși acum cîteva clipe pe acei vîrcolaci încăierîndu-se pentru o pradă pe care încă nici n-o aveau ! Oare Aviola, Piso, Vilanus, Darcon,

Bibienus, toate aceste fiare hrăpărețe, vor republica de dragul republicii ? Pentru senat și pentru poporul roman ? O vor pentru ei ! Nu visează decât profituri uriașe și, pentru ca nimeni să nu-i mai împiedice a-și face jocul, vor să obțină toate aprobările senatului prin propriul lor vot, ca astfel să poată jefui statul în voie, ocrotiți de lege. Asta-i marea lor dragoste pentru Roma ! Patriotismul lor ! Și înmulțirea averii poate fi numită „activitate în slujba patriei“ dacă privim lucrurile din perspectiva poftei hrăpărețe de cîștig. Micul negustor, cu un venit de cinci mii de sesterți pe an, e socotit un om murdar, mîrșav : în schimb, Aviola, care înghite beneficii de douăzeci de milioane, e un bărbat onorabil ! Rușinos ! Și cu asemenea oameni josnici te-ai asociat tu, omul cinstit și înțelept, cu asemenea avari hulpavi vrei tu să răstorni imperiul ?

Lui Servius i se întunecă înaintea ochilor. Cu un mare efort de voință își păstră stăpînirea de sine și, privindu-și fiul drept în ochi, îi vorbi deschis, rece, precis, ca un bărbat încercat care povățuiește un tînăr lipsit de experiență :

— Bine ai spus : cinstit și înțelept. Ca om cinstit, vreau să obțin un lucru pe care-l consider cel mai bun pe această lume : Republica ! De-ar fi să-mi pierd și viața, nu voi renunța la această idee. Ca om înțelept, știu că acest lucru poate fi realizat numai cu sprijinul anumitor oameni. Și oricare ar fi interesele lor personale, în clipa aceasta avem nevoie de ei. Pe urmă, te rog să mă crezi, nu le vom încredința lor cîrma republicii. De asta poți fi sigur. Astăzi însă ei sînt indîispensabili. Aș fi un prost strateg, dacă n-aș înțelege măcar atît.

M-am așteptat ca fiul meu — conducătorul de armată — să fie mai ager la minte.

Tonul de mentor al părintelui îl făcu pe Lucius să înghețe. Era de-a dreptul uluit de siguranță tatălui său în victoria conspirației. Își lăsă capul pe piept și tăcu.

Senatorul își dădu seama că izbutise să-și stăpînească fiul. Termină ce mai avea de spus pe un ton în care fiecare cuvînt aducea a comandă :

— Băiatul meu nu se poate vinde unui uzurpator. Nu va trăda, pentru o coroană de aur, republica și onoarea Curionilor ! Sînt încredințat de acest lucru.

La auzul cuvîntului „trădare“, Lucius făcu un pas înapoi. Simțise din cuvintele glaciale ale părintelui că dragostea pentru fiul său singerează. Nu putea fi de acord cu el, dar renunță să-l mai contrazică. Plecă și mai jos capul și nu mai scoase un cuvînt.

Bătrînul interpretează tăcerea băiatului în felul lui : a înțeles, e de acord cu mine. Se supune. E al meu ! Al nostru !

Îl îmbrățișă pe Lucius, cu multă căldură, dar tînărul simți că depărtarea dintre ei se transformase în prăpastie.

Legănîndu-se pe picioarele-i plate, Aviola se îndreptă spre palatul său. Gîfîind și horcăind, intră în peristilul scaldat în razele soarelui. Cu fruntea sprijinită pe genunchii de marmură ai Afroditei. Torquata îmbrățișă picioarele zeiței, în timp ce pe obrajii ei albi se prelingeau șiroaie de lacrimi.

— Adu-mi-l înapoi, zeiço ! Adu-mi-l înapoi !

Aviola era mișcat. Singura ființă din lume pe care o iubea ca pe sine însuși era fiica lui. Se apropie de ea, îi mîngîie stîngaci obrăjorii înlăcrimați și, vrînd să-i aline durerea, spuse, fără convingere :

— Nu plînge, fetița mea. Ai să vezi că se întoarce la tine.

Se aruncă la pieptul lui, îl cuprinse cu brațele pe după gît și începu să plîngă în hohote.

Tîrziu seara, Lucius veni s-o vadă în taină, așa cum se ducea și la Valeria. Pe întuneric, ca hoții. Un sclav dădu de veste că Lucius așteaptă în grădină. Întunericul îi ocrotea pe amîndoi : pe lumină, Torquata s-ar fi rușinat pentru fața ei palidă și ochii roșii de atîta plîns, iar Lucius cu greu s-ar fi putut uita în ochii ei. Era umil ca un răufăcător căindu-se în fața zeităților. Îl prinsese un tremur ușor. I se părea că pînă și pe întuneric vede niște ochi plini de dojană. Lucius vorbea încet, destrămat.

— Știu, scumpa mea, cît sînt de vinovat, demonul a pus stăpînire pe mine, vina mea e nepus de mare, fără margini...

La lumina palidă a stelelor, umbra lui se gîrbovea, se pipernicea și tremura caraghios în fața fetei.

— Nu merit să sărut nici tivul veșmintelor tale.

Căzu în genunchi și începu să bîjbîie cu mîna pe îmbrăcămintea ei. Apucă liziera mantiei și o sărută, o sărută împins de mînia turbată împotriva celeilalte, spre care mai era atras de o patimă nemiloasă. Revolta din el se zbătea s-o înăbușe pe tîrfa aceea rafinată, dar pînă acum nu izbutise. Se amăgea, spunînd cuvinte de dragoste Torqua-

tei ; zadarnic însă : fata nu pătrundea în sufletul lui. Se bătea cu deșertăciunea care-l inundase.

— M-a zăpăcit pentru o clipă, mi-am pierdut capul — numai pentru o clipă, scumpa mea dragă, dar n-o iubesc, îți jur pe toți zeii că n-o iubesc, că o disprețuiesc !

Credea sincer în ceea ce spunea, dar îi era teamă. Ah, cînd va afla ea că o disprețuiesc ! E puternică. Sînt mic în fața`ei, un nimic, eu, urmașul unui neam vestit. Ar putea să trimită și un ucigaș să... cine știe...

Vîntul foșnea prin chiparoși, deasupra lor.

Torquata asculta cuvintele lui ca pe un cîntec vrăjit. „Cum se învinovățește, iubitul meu ! Ce rău îi pare ! Cît de mult mă iubește“. Și începu din nou să-și țeară vechiul ei vis : liniștea, dragostea fierbinte, căminul conjugal, pruncii lor durdulii cu obrăjorii roz, ea croșetînd pentru el o tunică moale, fină, el povestindu-i ce a văzut și ce a mai auzit prin for, privind-o cu ochi de îndrăgostit — pe cornișa casei guruie porumbii...

Îl apucă de mîini și-l atrase spre ea. Îi mîngîie fața cu palmele reci. El se cutremură la atingerea aceasta ca de gheață.

Torquata îi vorbea. Cuvintele ei se înșiruiau timide, dînd expresie sentimentului de duioșie pe care-l nutrea față de el. Îl ierta. Era bucuroasă de întoarcerea lui.

Cuvintele ei blînde îl iritau. Ar fi preferat, poate, să audă reproșuri, țipete, explozii de minie. Poate că ar fi fost mai bucuros să simtă o palmă pe obraz, o lovitură a mînuței ei mici. Se îngrozi de propriile sale simțăminte. Furiile îl urmăreau pas cu pas.

— Mă urmăresc Furiile, mă hăituiesc.

Inima ei simțitoare freamătă de dragoste. Fata îl sărută, îl stringe la piept. Dar el era departe, chiar dacă ea se cuibărea în brațele lui. Lucius blestema în gînd, vărsîndu-și năduful asupra stihiei provocătoare cu păr roșcat, după care totuși tînjea atît.

Dragostea Torquatei învinse pudoarea feciorelnică. Ah, acum știe cum să-i aline necazul, cum să-i dovedească afecțiunea — să nu mai fie silit să aștepte...

— Vino, dragul meu, ia-mă, îi șopti cu sfială.

Dar el era departe, la cealaltă, blestemata!

— Vreau să fiu a ta...

Lucius încremeni.

— Nu sînt demn, scumpa mea...

I se oferi din nou, avînd o singură dorință : fericirea lui.

Se desprinse din îmbrățișarea ei.

— Nu, nu. După nuntă, strecură el, printre dinți. După nuntă abia... Acum trebuie să plec. Sînt în primejdie.

Torquata se sperie :

— Ce fel de primejdie ? De ce ? Cine te amenință ?

— Nu întreba, îi spuse, ocolind răspunsul.

Nu era nici el în stare să se înțeleagă. Nu mai știa ce vorbește, ce face. Tremura din tot corpul cînd îi sărută mîna la despărțire. Nu pomeni nici un cuvînt de viitoarea lor întîlnire. Venise umil, devotat, și pleca înverșunat, înrăit, îndepărtat, străin.

Restul timpului, pînă în revărsat de zori, îl petrecu hoinărind prin oraș. Năuc, fără gînduri, abia își dădea seama pe unde umblă. Cînd se crăpă de ziuă, intră în arena vechiului circ de pe Cîmpul

lui Marte, porunci să i se aducă un cal de călărit și, ca un descreierat, porni într-un iureș nebun, făcînd de nenumărate ori înconjurul pistei de concurs. Nu-i păsa de nimic, nici nu se gîdea că în goana aceea sălbatică și-ar fi putut frînge gîtul. Poate că tocmai asta dorea.

27

Despre puterea zeilor să cînti, versul meu !

Tot ce există pe această lume vine din voința zeilor nemuritori : și perlele albe ale dinților, și ciorchinii de struguri rubinii, și scoicile sedefii, și măslinii, și întinderea verde a mării.

Tot ce se întîmplă, din vrerea zeilor nemuritori se întîmplă : perlele dinților lasă să treacă rîsul de fecioară, strugurii rubinii sînt zdrobiți și petrecuți în mustul cel îmbătător ; scoica sedefie scoate sunete fermecătoare, măslinul înflorește, întinsul mării verzi se înspumează și îmbracă lîna de berbec...

Cîntecul cocoșului sparge întunericul. Visurile oamenilor își pierd contururile. Cei treziți din somn deschid ochii. Zdrențele de ceață au căzut în mare. Dincolo de munți, peste Alba Longa, scapără zorile în argintiul palid al cerului.

Sculați voi, puturoșilor ? Oare vouă nu v-a pătruns în nări aroma vinului și mirosul de grăsime ce picură de pe grătare ? Oare n-auziți țipetele pescărușilor deasupra țărmlui ? N-auziți sunetul cornului ? Pe voi nu vă trezește tropotul copitelor de pe Via Ostiensis, ticsită de călăreții și pietonii

veniți de la Roma, care se grăbesc să ajungă la serbarea de deschidere a mării ?

Totul se trezește, în afară de marea care nu doarme niciodată.

Sculați, voi, cetățeni ai Ostiei ! Și, repede, în for ! Să nu scape nimeni spectacolul încolonării alaiului. Nimeni să nu întârzie, căci Octavius Semper a și început să-și alinieze muzicanții, după instrumente. Chitarele cu glas subțire, *formingae*-le ¹ și sirinții păstorilor, în față. În spatele lor, sistrele zdrăngănitore, fluierile și crotalul ², la urmă tamburinele cu clopoței, cimbăul cu sunet tremurător și suflătorii din coarne și scoici.

— Ai gura umflată, Lavinius, constată Octavius Semper. Cum vrei să sufli, nătărăule ?

— Suflu din corn, nu din gură, deșteptule.

— Cinste vestitului Octavius ! rânjește cimbălistul.

— Octavius Semper Stupidus, răsună din rîndurile chitariștilor o voce voit schimbată.

Octavius, obosit și lac de sudoare, se înfurie la auzul acestei porecle cu care obișnuia să-l cinstească întreaga Ostie.

— Mă, timpitiilor, hîrîie el cu vocea istovită, eu mă omor toată noaptea prin...

— Prin cîrciumi, cunoaștem !

— Mă trudesesc ca un catîr...

— Cunoaștem ! De cinci ori pe an, la serbări ; în rest, tragi la aghioase, faci umbră pămîntului de pomană, ești de rîsul oamenilor și de batjocura zeilor !

¹ *Forminga* — instrument muzical de origine grecească, asemănător cu chitara.

² *Crotalum* — instrument muzical făcut din trestii despicate care, lovite, scoteau sunete armonioase ; mai tîrziu aceste instrumente se făceau și din corzi de metal, asemănătoare cu țambalele.

Octavius Semper își ridică mâinile, își rășchiră cele zece degete murdare spre nevinovatul cer și începu să se lamenteze :

— Fac umbră pământului, ai auzit, Apollo ? ! De râsul oamenilor, ai auzit tu, Minerva, minte înțeleaptă, ai auzit ? ! Batjocura zeilor, spurcatule, așa vorbești tu cu mine ? Cînd nu lucrez eu, lucrează ajutoarele mele...

— He, he, he, Stupidus și ajutoare ! N-ai vrea să ne spui și nouă ce fel de ajutoare ?

— Cum ce fel ? Ajax al meu și Leo al meu ! Aștia nu înseamnă nimic ?

Urlete de rîs. Măgarul și cocoșul lui Stupidus ! Halal ajutoare !

— Și-a găsit sacul petecul ! Grozavă pereche ! Îi și văd unul lîngă altul cum se omoară să muncească pentru Stupidus ! Dar de taxele tale ce zici, pungașule ? Un nenorocit de măgar, jegos și prăpădit, și dumnealui îți ia pînă la Roma și înapoi opt sesterfi. Unde s-a mai pomenit una ca asta !

Octavius nu se simți de loc ofensat pentru cuvîntul „pungaș“, era însă intrigat de jignirea adusă măgarului său :

— Mă, neisprăvitule, dacă ar fi fost să trăiesc de pe urma unor mușterii ca tine, ehei, de mult eram mort de foame !

După care fu cuprins de un acces de furie :

— Și, ține minte, neghiobule ; creasta cocoșului meu prețuiește mai mult decît tot hoitul tău !

— Ei, da, nimic de zis ! Leo al tău, năpîrlit, e o adevărată arătare, cine nu știe ! Și în lupta de azi, tot o feștește el ! Cocoșul lui Laurus o să aibă grijă să-i scarmene nițel ciuful și să-i ciugulească bine creasta cea prețioasă.

Octavius se îndreptă din şale şi spuse dispreţuitor :

— Leo al meu îl face praf de la prima încăierare pe răpănosul lui Laurus. Ți-o dau şi în scris, neisprăvitule !

— Îl vedeţi, iar se umflă în pene cu progenitura lui împuţită ! Asta mai poate câştiga doar băătălia pentru izbăvirea sufletului !

Octavius se săturase pînă în gît de palavre. Intinse palma :

— Zece sesterţi, băieţi ! Voi ce puneţi ?

— Pun şi eu ! Pun şi eu ! strigau muzicanţii care mai de care.

Prinsorile pentru lupta cocoşilor curgeau. Mîinile care încercau instrumentele părăsiră pentru o clipă strunele, muzicanţii băteau palma, în timp ce lui Semper îi creştea inima de bucurie. Asta ar fi una la mînă. După victoria lui Leo, m-am asigurat. Îi trag un chef, cum nu s-a mai pomenit la Ostia. Să aflaţi şi voi cine e Octavius Semper ! Vă arăt eu vouă ! O să vă iasă pe nas Stupidus, vagabonzilor ! Măgarul, ce-i drept, e un prăpădit. O să-mi cumpăr un cal şi o să-i plimb spre Roma pe străinii bogaţi care vin aici cu corăbiile. Pe urmă îmi cumpăr o tavernă, douăsprezece butoaie în stînga, douăsprezece în dreapta, canea în stînga, canea...

Edilul, care în persoana lui Octavius avea un slujitor umil şi un bun organizator pentru toate serbările locale, puse capăt gîndurilor lui Stupidus :

— Suflători, sunaţi din scoici !

Tu-tu-tu...

Ciobanii mînă în for animalele de sacrificiu cu coardele vopsite în auriu şi cu trese de lînă

pe grumaz. Un taur bălan, porci cu pielea rozalie, berbeci albi. Jertfe pentru Neptun, zeul mării.

În clipa aceea deasupra Munților Albani se înalță o pasăre de aur — soarele. Razele lui, tremurătoare, străpunseră văzduhul și începură să zburde pe coamele albe ale valurilor marine. În-văpăiară coiful de pe capul statuii de marmură a zeiței Minerva, iar lumina, irizînd culorile curcubeului în picăturile de rouă, își zicea cîntecul de dimineață.

Cetățeni ai Ostiei, întîmpinați această dimineață de sărbătoare cu fanfara hohotului vostru de rîs !

Din vremurile de aur ale bunului rege Numa Pompilius, care a dat Romei legile sale sfinte, poporul Italiei obișnuia să-și cinstească zeii cu credință. Oamenii le împodobeau chipurile cu coroane de trestie și le înălțau jertfe o dată cu rugile sau mulțumirile lor. Azi se duceau cu toții să-l înduplece pe Neptun să deschidă calea corăbiilor.

Piața de mărfuri a orașului e pustie. Depozitele sînt toate închise, e sărbătoarea mării, dar și a acelora pe care marea îi hrănește. Aceștia se grăbesc să-și depună darurile la picioarele lui Neptun, pentru a fi milostiv cu pescarii pe timp de furtună și pentru ca năvoadele să fie pline.

Ia te uită, cel mai bătrîn pescar din Ostia merge în fruntea familiei sale ducînd în dar zeului mării o barcă împletită din papură ! Nepoatele lui îi aduc, în vase de lut, smochine uscate. Vin și ceilalți, cu darurile lor : un calcan, o găină, o strachină de măsline, un iepure de casă, un boț de brînză, ouă vopsite în albastru-verzui, pîine amărîtă, în formă de cărămidă, a plebeului.

Omniprezentul Octavius Semper încolonează plebea în coada alaiului. Din toate părțile se aude vocea lui răgușită de bețiv, pretutindeni răsare ca din pământ trupul lui mătăhălos și se simte mirosul lui de ulei rînced :

— Ce să zic, frumos te mai lauzi, Marcius. Un codru de pîine neagră, și acela cojit, ptiu ? Și tu ce duci acolo, Decius ? Astea-s ouă ? Mai mici n-ai găsit ? Astea-s măsline de capră, nu ouă ! Mă miră că nu-ți crapă obrazul...

Și își continuă așa ceremonia, ocolind șirurile de pescari, vîslași și hamali, criticînd, blestemînd, înjurînd...

Oamenii din Ostia îl cunosc bine pe Octavius Semper Stupidus al lor și știu cîte parale face.

— Bine ar fi să-ți mai astupe careva gura, că tot faci umbră pămîntului de pomană. Fanfaronule ! Lingăule...

Ia uitați-vă, mai-mai să-și frîngă șalele cît se ploconește în fața soborului de preoți care se încolonează în partea de miazăzi a forului.

Centrul pieței freamătă de culori. Distinșii oaspeți, senatori, cavaleri membri ai asociațiilor comerciale de peste mări, descalecă unul cîte unul de pe cai ; alții, îmbrăcați în togi albe, coboară din lectici, împreună cu soțiile lor. Un spectacol de zile mari pentru mulțimea căreia astăzi nu trebuie să-i scape nimic. Oamenii se înghesuie, se înalță în vîrfurile picioarelor, le iese ochii din orbite, fascinați de splendoarea multicoloră a veșmintelor femeilor din Roma. Stolele din *sericus* chinezesc, vopsite cu purpură siriană, cu indigo sau galben de Attica. Părul, decolorat cu săpun caustic, rulat în formă de căpățînă ascuțită și strîns cu o curelușă bătută în diamante. Pantofii din piele de căprioară, vopsită cu roșu de Cap-

padocia ; și, fie femeile, fie fată, toate cu cîte un flacon din scumpul parfum de Capua în mînă.

Servitorii țîșniră ca săgețile la apariția unei lectici — toată numai abanos, argint și fildes — însoțită de șase ofițeri din garda pretorienilor, pe cai albi :

— Loc pentru lectica fiicei distinsului Macro !

Perdeaua purpurie s-a desfăcut, sclavii au deschis portiera și Valeria coboară din lectică, maiestuoasă. În fața ei au și început să se încovoae spinările notabilităților din Ostia, gurile lor nu mai prididesc cu urările de bun venit.

Mulțimea freamătă de uimire și admirație. Femeia cu părul roșcat e o adevărată Venus reînviată pe pămînt. Totul strălucește și sclipește pe ea : carminul buzelor, brățara masivă de aur, cerceii cu rubine, inelele bătute în diamante. Stola de purpură se desface discret, cu cochetărie, pentru a lăsa să se vadă *pallium*-ul străveziu, din mătase verde-pastel, cu stele cusute cu fir de aur.

Fermecate de atîta frumusețe, femeile nu-și mai dezlipesc ochii de pe ea, apreciind fiecare detaliu al pieptănăturii și vestmintelor ei ; atenția bărbaților e captivată de apariția celor opt etiopieni, adevărați uriași, care au și așezat în mijlocul pieței o altă lectică.

Aștia-s senatorii Servius Curio și Aviola. Fata care a venit cu ei e a lui Aviola, le spune muzicanților, plin de importanță, Octavius Semper, fericit că are prilejul să facă pe grozavul în fața lor prin cunoașterea unor personalități atît de marcante.

Dar acum nu mai e timp de căscat gura, căci la un semn al pontifului alaiul s-a pus în mișcare, îndreptîndu-se din for, spre țărmul mării.

În frunte păseau lictorii cu fasciile în mână. În urma lor, duumvirii Ostiei. După ei veneau garda ofițerilor pretorien și ceilalți demnitari ai administrației orășenești și portuare. Apoi oaspeții din Roma, un șir nesfârșit de toga albe și, la urmă, primul preot al lui Neptun purtând în mână tridentul zeului mării.

În cortegiu erau mulți preoți. Pontifii, a căror origine se spune că datează de pe vremea regelui Numa, erau îmbrăcați în alb. În grija lor cădeau toate practicile religioase; ei se pricepeau să confecționeze tot felul de prescripții complicate, privind ritualul sacrificării cu prilejul diferitelor festivități, cununii, înmormântări, adopțiuni sau preluări de moșteniri. Pontifii jucau un rol foarte important în viața Romei. Convinși parcă de propria lor înțelepciune, ei înaintau cu pas maiestuos, ceea ce venea să întărească și mai mult însemnătatea lor în stat.

Flaminii¹, officianții celor trei zei: Jupiter, Marte sabinul și Quirinus, cu căciuli de piele, țuguiate, în cap, și pe a căror îmbrăcămintă, prinsă numai în agrafe, nu era îngăduit să se vadă nici un nod sau vreo gămălie, înaintau la fel de maiestuos. Preoteasa Iunonei, soția flaminului, officianta lui Jupiter, păsea plină de distincție, într-o robă albă, cu trenă; pe cap purta o basma de mătase roșie-gălbuie, iar peste față un văl auriu împodobit cu ciucuri; părul încolăcit în formă de *tutulus*² era împletit cu o panglică de culoare roșie.

¹ *Flamini* — preoți în număr de 15 care slujeau ritualul religios pe lângă „*pontifex maximus*”, ei executau sacrificiile la marile serbări religioase; fiecare flamin, fie singur, fie însoțit, avea în grija sa un anumit zeu.

² *Tutulus* — căciulă țuguiată pe care o purtau flaminii; pieptănătură conică la femei.

În urma lor, plutind parcă în vestmintele lor de un alb strălucitor, cu capetele acoperite, înaintau vestalele, a căror misiune era să întrețină veșnic focul sacru al zeiței Vesta și să ocrotească vestitul Palladium, străvechea statueta de lemn a Minervei, adusă la Roma, după cum spune legenda, de Aeneas din Troia. Pluteau pe Decumanus maximus, strada principală a Ostiei, conștiente de intangibilitatea lor.

Veneau apoi distinșii auguri, îmbrăcați în *toga praetexta*¹ cu dungi purpurii, ținând în mână semnul distinctiv al demnității lor — un bastonaș cu vârful curbat. Aceștia erau tălmăcitorii oracolelor naționale ale romanilor, consfințite în cărțile sacre ale Sibyllei; ei erau interpreții destinului Romei, ai succeselor și înfrângerilor în bătălii. Prevesteau viitorul din zborul vulturilor și al uliilor, din crăcănitul corbilor, din strigătul cucuvăilor și din cântatul cocoșilor. Citeau soarta omenirii din ciugulitul găinilor sacre, pricepându-se de minune să determine găinile, fie lihnite de foame, fie îndopate, să mănânce după cum cerea interesul solicitantului sau, mai ales, al distinșului augur însuși.

După ei urmau haruspicii, vestiți prin aceea că știau să prevestească tot ceea ce viața oferă sau nu oferă, citind în măruntaiele animalelor sacrificate — ficat, fiere, inimă, plămâni etc. — care vorbesc într-un limbaj ce nu dă greș niciodată. Haruspicii se mai pricepeau să răstălmăcească și semnele unor împrejurări nefericite, cum ar fi, de pildă, sunetele întâmplătoare ce tulbură liniștea — scârțâitul scaunului, ronțăitul șoarecilor —

¹ *Toga praetexta* — togă albă, împodobită pe margini cu o panglică de purpură, purtată numai de băieți până la vârsta de 17 ani și de fete până la măritis; o mai purtau preoții și magistrații la ceremoniile publice.

alte semne, ca poticnitul, sau drumul tăiat de un șarpe sau de un iepure.

Fluierașii, cimbaliștii, tamburiniștii și cei ce cântau din sirinx precedau soborul salienilor, preoți oficianți ai războinicului zeu Quirinus sabinul. Îmbrăcați în tunici de purpură cu cordon de metal, avînd pe piept o cuirasă ușoară și pe cap o căciulă cu vârful ascuțit, ținînd în stînga o spadă scurtă și în dreapta o sulită, salienii dansau într-una, cit ținea drumul din piață pînă la țarm, izbind cu sete în scuturile sfinte, de aramă, purtate de sclavi. Dansul lor era acompaniat de muzica zornăitoare în trei timpi, iar preoții, bine hrăniți, strigau străvechile *axamenta*, cîntece de rugăciune adresate zeilor Marte, Ianus și Minerva. Poporul nu pricepea o boabă din textul acestor cîntece.

Apoi, cu pasul greu al soldaților în echipament de campanie, tropăiau pe pavajul Decumanului fetialii¹. Acești preoți purtau — firește, după Maiestatea-sa imperială și distinsul senat — răspunderea pentru viața și moartea în masă a oamenilor, căci ei erau acei care declarau războiul. Faptul se petrecea la Roma, lîngă coloana războiului din fața templului zeiței Bellona, atunci cînd fetialul principal, arunca, simbolic, sulita în-sîngerată în direcția în care se afla țara inamică.

În sfîrșit, iată șirul de preoți pentru oficierea jertfelor comune, preoțimea de rînd, printre care se numără asociația preoțească a lupercilor² și confreriile tiților³ și ale țăranilor. Cortegiul preoțimii

¹ *Fetialii* — preoții care urmau cortegiul imperial, imediat după împărat și senat; ei aveau misiunea de a anunța declararea unui război sau sancționarea unor tratate.

² *Luperci* (de la *lupercus*) — preoți ai zeului Pan.

³ *Titii* — colegiu de preoți romani.

eră încheiat de suita preoților augustali înființată de Tiberius întru cinstirea tatălui său adoptiv, Octavianus Augustus, în anul morții acestuia. Urma apoi un lung convoi format din sute de lictori preoțești, brutari furnizori de colaci pentru jertfă, muzicanți, aprozi, servitori, curieri, sclavi, păstori speciali, veniți cu vitele destinate jertfei festive de azi, ajutoari de preoți ducând cădelnițele, vasele pentru sînge și coșulețele pentru măruntaie, pămăufuri și alte obiecte de ritual.

La urmă venea poporul, în frunte cu pescarii săltînd pe umerii lor luntri împletite din paie. În ele se legănau figurine decupate reprezentîndu-i pe membrii curții marine a zeului Neptun : tritoni, naiade, nereide, ocheane.

Luntrile săltau și coborau în ritmul sunetelor de fluier, legănîndu-se ușor, ca și valurile mării. Totul era în mișcare. Păpușile imitînd naiadele și nereidele, cu vâluri în culori pestrițe, întocmai ca îmbrăcămintea fetelor și nevestelor de pescari ; luntrile cele zvelte, figurinele, umerii pescarilor — totul plutea și se legăna ca pe valuri, căci marea, marea e țara noastră, drumul nostru, pămîntul nostru bogat și rodnic care ne hrănește. Peste valurile umerilor omenești sălta un delfin uriaș, împăiat, vînat mereu cu plasele ce se unduiau în mișcările legămate ale retiarilor. Se legănau, în minile pescarilor, și harpoanele îndreptate spre ținta imaginară a răpitorilor din largul mării. Beția ritmului îi cuprindea spontan și pe oamenii care, neputînd să danseze, înaintau săltînd din șolduri.

Dar, în ciuda acestei priveliști minunate, s-au mai găsit prin mulțime și glasuri bîrfitoare :

— Ați văzut, oameni buni, puzderia aceea de preoți și de ajutoare de preoți ? Pe cîntea lui Neptun ! O adevărată armată de mîncăi și poma-

nagii! Și cîți trebuie să mai fie prin întreaga Italie! Aștia, zău, dacă se omoară pînă ajung la ieslea cu fin ! Are statul grijă de ei.

— Statul. Ai dreptate. Dar și noi, cu jertfele, cu darurile, cu dinarul cîștigat din greu, sub care taxa preoțească nu coboară...

— Paraziții !

— Ține-ți gura, băiete, vrei să ajungi la răcoare?

Dar oamenii din Ostia nu se sperie prea ușor. Ei nu știu ce-i frica și spun ce gîndesc, în gura mare :

— Pomanagii blestemați !

Între timp, cortegiul a străbătut orașul și portul și s-a oprit pe malul mării, unde, în spatele altarului pentru oficierea jertfelor, se ridica statuia înaltă, de marmură, a lui Neptun. Chipul bărbos al zeului tuturor apelor, sărate și dulci, e plin de măreție, ca însăși marea. Privirea zeului fixează netulburată mulțimea de oameni, preoțimea, ajutoarele acesteia care, împreună cu animalele de sacrificiu, roiesc în jurul altarului de la picioarele sale.

Oamenii se uită cînd la Neptun, cînd la preoții ce pregătesc jertfa. Apa chioară de pe pămîntul i-a stropit pe cei mai apropiați din mulțime și, simbolic, întreaga adunare.

Primul preot al lui Neptun, cu brațele desfăcute și întinse în sus, cu toga pe jumătate trasă peste față, a ocolit altarul pentru cinstirea zeilor. După aceea, înclinîndu-se în fața jertfelnicului, s-a rugat pentru ocrotire, așa cum cere rînduiala, mai întii lui Ianus, apoi lui Neptun, căruia îi era destinată jertfa, și, la urmă, Vestei.

Vocea preotului, ridicîndu-se tot mai sus, răsuna în liniștea întreruptă doar de trosnetul focurilor grecești de pe pilonii din jurul altarului și de țipele pescărușilor. Din cădelnițele legănate de patru

preoți, fuioarele de fum mirositor se răsuceau, încet, înălțându-se ca o funie albă spre cerul albastru. Apoi se ridicară ciocanele, sclipiră fulgerător lamele lungi ale cuțitelor, se prăbuși primul taur, al doilea, al cincilea, se prăbușiră berbecii, porcii, țapii. Sîngele, de un roșu-aprins, țîșnea cu putere în sus, stropind pînă și chipul strălucitor de alb al lui Neptun. Focul de pe altar părea alb în lumina soarelui, sîngele curgea ca un puhoi gîlgîitor într-o amforă mare de argint, sfîrșia în dogoarea flăcărilor, înțepa și irita nările, excita simțurile, ca și cînd i-ai fi simțit pe limbă gustul dulceag. Parlăgiii, apucați parcă de streche, tăiau cu o poftă sălbatică artera jugulară a vitelor. Din rîndurile preoților răzbătea un cîntec tînguitor, prelung, tulburător. Oficiantul principal căzuse în extaz. Dansa în jurul altarului, scoțînd niște strigăte de neînțeles. Încet, încet, tulburarea puse stăpînire și pe mulțime. Oamenii începură să se agite, să ridice mîinile, să se salte în vîrfurile picioarelor și, bătîndu-se cu pumnii în piept, boceau și-l implorau pe Neptun să le aducă împăcarea cu stihia mării. Țopăiau, bocăneau și zbierau, cuprinși parcă de puterea demonilor.

Fața lui Neptun, împrôscată de sînge, își pierduse expresia blajină. Zeul privea acum, hulpav, jertfele și forfota de jos. Sîngele pîngărise marmura albă de pe obrajii zeului și, în bătaia razelor fierbinți ale soarelui, se urca repede, răspîndind un miros neplăcut.

Ritualul înălțării jertfei s-a terminat.

În spatele lui Neptun, servitorii țirau spre oraș hoiturile animalelor sacrificate, unde aveau să pregătească pentru preoțime un festin de pomină, căci carnea animalelor jertfite aparține întotdeauna preoților și ajutoarelor acestora.

Demnitarii se pregăteau să se imbarce pe o triremă, care urma să despice, cea dintîi, valurile mării.

Pescarii o luară la fugă spre bărcile lor, în care se îngrămădiră cu neveste și copii, purtînd pe sus luntrile de paie cu figurinele imitînd zeițele mării.

Pontiful se apropie cu pas solemn. Știa că astăzi se află aici mulți oaspeți de seamă din Roma, senatori și magistrați. Doar Macro se scuzase : era plecat la Capri, la împărat. Venise, în schimb, fiica sa. O invită să urce prima pe puntea vasului. Senatorii se simțiră jigniți dar n-aveau încotro, trebuiau să tacă.

Valeria înainta prin culoarul de senatori. Îl zări pe tatăl lui Lucius. O privea drept în ochi. Alături de el, bătrînul Ulpius. Ceva mai încolo, senatorul Aviola, tatăl acelei... a, uite-o, e și ea acolo, își spuse Valeria cercetînd-o cu atenție pe Torquata. Se uită din nou la Aviola și păli la față. O veche amintire : lupanarul din Alexandria. Strînse din buze și își recăpătă stăpînirea de sine. Trecuse prin fața șirurilor de oaspeți. Lucius nu era printre ei. Nu venise. De ce ? I-a promis, doar, că va veni. Se lupta să-și biruiască dezamăgirea și mînia. Cu pas ferm, însoțită de pontif, senatori și preoți străbătu puntea, care lega țarmul de triremă. Se așeză în jilțul dinainte pregătit pe care îl întoarse puțin ca s-o poată observa pe Torquata.

Obrazul alb ca zăpada al fetei era împodobit de cosițe castanii, care se lăsau peste umerii ei plăpînzi, acoperiți de o stolă scumpă, cusută cu fir de aur. Regretul de a nu-l vedea acolo pe Lucius era întipărit adînc pe fața ei, copilărească încă, iar mîinile micuțe netezeau, cu un gest mecanic, ciurcii stolei. Valeria o cîntărea din ochi, cu toată

atenția. Delicată, sfioasă, atrăgătoare. O apariție plină de farmec.

Fiica lui Macro medita. „Într-o bună zi, Lucius, obosit de mine, va prefera prospețimea. Prospețimea și farmecul acestei fetițe... Și, pe urmă ? Nu ! Nu ! Nu va fi nici un «pe urmă» !“

Inima Valeriei se strânge, împietrește, și ochii ei capătă o strălucire de gheață. Nu, nu trebuie să ajungă la această temută zi ! „Cît răgaz să-ți mai dau, fecioaro, pînă să mi-l cedezi definitiv pe Lucius ? Pentru patimă și teamă și o lună e mult. Vom vedea. Dacă nu mi-l lași, dacă nu voi simți din purtarea lui că te-a șters pentru totdeauna din gînd, vai de tine, mititico.“

Și Servius se gîndește la Lucius : în clipa aceasta el transferă pe Cîmpul lui Marte din Roma cohortele legiunii a cincea de la Alba Longa. Armata e baza oricărei acțiuni îndreptată împotriva împăratului. Așadar, încă un pas înainte !

Semeața corabie ieși în larg. În urma ei porniră celelalte vase mari, în preajma lor, roiau, ca muștele, bărcile pescarilor. Cele optzeci de visle ale triremei începură să taie apa ritmic, vîntul umflă pînzele și, într-o clipă, luntrile pescărești rămaseră în urmă.

Era festivitatea de deschidere a mării.

De pe punțile vaselor, marea avea să-și primească darurile de împăcare. Apoi un augur va da drumul acvilei, al cărei zbor prevestește dacă Neptun a acceptat sau nu darurile și dacă zeul va fi anul acesta milostiv cu navigatorii. De va zbura acvila spre cer, slavă vouă, puternici ai mărilor, și fericire nouă, pămîntenilor ! De va zbura în jos, deasupra apei, vai nouă, oamenilor, și corăbiilor pe mare !

La prora triremei, care purta emblema Romei „SPQR“, săpată adânc, cu litere de aur, sta pontiful și, cu brațele întinse, ruga marea să se înduplece :

— O, tu, mare, calea noastră spre întreaga lume, călăuzește cu mînă sigură corăbiile noastre de la un țărm la altul, din Italia spre țărmurile Hispaniei, ale Helladei, Siriei și Egiptului ! Să ne aducă bogății, să fie ferite de furtuni și vîrtejuri, să scape cu bine prin Scylla și Charybda și nevătămate să se întoarcă în porturile noastre !

Aviola ascultă rugăciunea pontifului și socotește. Numai el va trimite anul acesta trei vase la Cartagina, după piei, patru în Hispania, după aramă pentru scuturi, cinci în Asia, după fier pentru echipament militar : armuri, cizme și săbii ; trei în Egipt și Siria, după neprețuitul material lemnos. În total, cincisprezece corăbii. Poate chiar douăzeci. „Pentru numele lui Neptun ! Într-adevăr, depinde numai de bunăvoința mării ca totul să se încheie cu bine ! I-am dat pontifului trei sute de galbeni, preoților lui Neptun le-am trimis trei tauri și o turmă de porci pentru hecatombă. Sper că ajunge. Dar ție, zeu al mării, îți ajunge oare ?“ Un pescăruș zburînd tocmai în clipa aceea deasupra punții nu se putu abține, și găinațul pică drept pe mîna lui Aviola. Semn rău ! „Se vede că nu-i de ajuns. Neptun e pretențios. Mai pretențios decît Jupiter și Mercur, protectorul nostru, la un loc. Are și de ce : apa nu-i proptită în grinzi, riscul e mare. În fine, își spune Aviola ștergîndu-și discret de pe mînă cu un colț al togii sale senatoriale, urma salutului păsării, — să încercăm, poate că ar prinde bine și un dar personal. Se uită la inelele de pe mîna pîngărită. Asta cu smaragd. E cam subțirel,

dar smaragdul e foarte frumos. Cel puțin șaisprezece aurei ar costa să-l fac la aurar.“

Se ridică în picioare, trase inelul din deget, îl învîrți încet în bătaia soarelui, ca să vadă cei din jur cum strălucește piatra prețioasă și, cu un gest avîntat, îl aruncă în mare. Bucuroși, nebucuroși, ceilalți senatori îi imitară gestul, plămădîndu-și totodată, fiecare în gîndul lui, dorința unui negoț în care marea avea să-i ajute.

Pînzele roșii-gălbui s-au lăsat în jos, vîslașii înfig ramele în apă, corabia se oprește, legănată pe valuri. E amiază. Soarele a poposit pe culmea cea mai înaltă a drumului său. Sosise momentul ceremonialului principal al serbării : împăcarea mării și deschiderea navigației pentru anul ce urma.

Trei amfore de argint, uriașe, cu reliefuri închipuind cele mai scumpe daruri ale pămîntului închinat mării, stăteau pregătite la prora vasului. Într-una din ele se afla sîngele animalelor sacrificate, ca esență simbolică a tot ceea ce rodește pămîntul pentru a astîmpăra foamea omului. În a doua, ceea ce-i potolește setea : vin gros, neamestecat, de Falern. În sfîrșit, a treia amforă era plină cu ulei galben-verzui, de măsline, care nu-l hrănește numai pe om, ci știe să îmblînzească și valurile mării dezlănțuite.

Luntrile mici ajunseră din urmă trirema și se opriră în apropierea ei. Pescarii lansară la apă bărcile de paie cu figurinele zeitelor mării.

Portul Ostia abia se mai vede ; pe țărm, statuia de marmură a lui Neptun apare ca un punct alb în zarea verde-cenușie a pămîntului.

Pescarii s-au ridicat în picioare în bărcile lor, s-au ridicat din jilturi și distinșii oaspeți de pe puntea triremei. Solemnitatea momentului face să înceteze orice zgomot.

Se aşternu o tăcere mormîntală. Numai un pescăruş obraznic sparse liniştea cu ţipetele lui barbare.

Lîngă prima amforă, cu sînge, se postează pontiful ; a doua, cu vin, e luată în primire de un preot oficianat al lui Neptun, iar a treia, cu ulei, e străjuită de un epulon din soborul celor şapte convivi. Toţi trei sînt îmbrăcaţi în *toga praetexta*, cu lizieră purpurie, iar din tresele de lînă de pe capetele lor filfiie, în adierea uşoară a vîntului, panglici colorate. Trei de fiecare cap. Prima, roşie-întunecată, ca sîngele închegat, a doua roşie-aprinsă ca vinul nou, a treia galben-portocalie, ca dîra uleiului de măsline.

În sunetele stridente ale suflătorilor din scoici, cei trei preoţi ridică amforele, fireşte, cu ajutorul sclavilor. Împreunate într-un singur şuvoi, sîngele, vinul şi uleiul sînt vărsate în mare. Torrentul cade greu peste valuri, ca o cascadă. Mai întîi apa mării singerează, apoi devine aurie, ca în cele din urmă să scilpească în ea toate culorile curcubeului.

Pontiful exclamă :

— Pentru eterna împăcare cu marea !

Răsunătorul cuvînt „împăcare“ e repetat de asistenţă, e împrăştiat de vînt pînă în depărtări, e purtat de razele soarelui peste coamele strălucitoare ale valurilor.

Augurul se apropie de o colivie mare. Smulge vâlul cu care e acoperită şi deschide porţiţa. Un vultur falnic, frumos ca un vis ciudat, iese din colivie şi, orbit de lumină, se opreşte pe copastia corăbiei. E amiază, momentul refluxului, marea se retrage în adîncurile ei verzi, umbrele sînt scurte şi tremurătoare. Ochiurile rătăcite ale valurilor se subţiază în lumina jucăuşă a soarelui.

Incordarea crește : oare cum vor primi zeii jertfa oferită ?

Vulturul își desface încet aripile, bate din ele de câteva ori, apoi, ca o săgeată slobozită din arc, își ia zborul spre înaltul cerului.

Uralele de pe vas, din bărci și de pe țărm au acoperit sunetele triumfale ale trîmbițelor. Augurul ridică mîinile în sus și rostește cu voce solemnă :

— Bucurați-vă, cetățeni ! Neptun a primit, cu bunăvoință, darurile voastre ! Marea e deschisă tuturor vaselor de război, comerciale și pescărești. Laudă lui Neptun ! Laudă zeilor nemuritori !

— Laudă, laudă !

Oaspeții iau loc în jilțurile lor, corabia întoarce spre țărm. Pontiful se apropie încet de fiica lui Macro și-i spune, fălindu-se, ca și cînd tot ceea ce s-a petrecut acolo ar fi fost numai și numai meritul său :

— Ai văzut, distinsă doamnă, cum a primit Neptun jertfa noastră ?

— Am văzut, încuviință Valeria, atentă la Torquata, care urmărea zborul vulturului spre înălțimile azurii. Observă chipul fetei luminîndu-se de speranță și fericire. De bună seamă că în zborul vulturului citește un semn bun și pentru ea. Crede, desigur, că Lucius se va reîntoarce la ea.

Valeria continua s-o cerceteze cu ochii întredeschiși. „Te bucuri. Te bucuri. Nu-i nimic ; bucură-te tu cît mai poți. Mult n-o să mai dureze, bucură-te.“

— Ai să-i spui, preafrumoasă doamnă, distinsului tău tată... ?

— Am să-i spun,enerate pontif, am să-i spun ; chiar azi, cum se întoarce, voi sta de vorbă cu el. surîde, grațios, Valeria, și naiva Torquata inter-

pretează zîmbetul ei drept încă un semn prevestitor de fericire. Își îndreaptă din nou privirile spre vulturul care urcă, urcă tot mai sus. Unduirea aripilor lui albe-cenușii se micșorează, devine o panglică din ce în ce mai subțire, palidă, pînă cînd dispare de tot sub cupola luminoasă de deasupra mării.

Mulțimea de pe țărm se împrăștie. Însîngeratul Neptun, ale cărui pete de pe față au și fost spălate de sclavi, privește acum departe, spre întinderea de necuprins a mării. Chipul lui și-a recăpătat expresia calmă, blajină. A primit darurile, a primit jertfele, dar cine poate ști ce va mai fi de acum încolo ? Să făgăduiască o mare liniștită, pentru un an întreg ? Cu neputință. Vulturul — da, a făgăduit. Neptun însă n-a făgăduit nimic. Marea, numai ea poate hotărî. Neptun va rămîne aici, tăcut, și se va minuna și el cînd, din senin, fața liniștită a apei se va încrunta și se va schimonosi de mînie. Atunci zeul nu va mai avea nici o putere și iar va trebui să vă ajutați singuri, pescari ai Ostiei !

28

După-amiază, lecticile cu aleasa lor încărcătură porniră din nou la drum, făcînd cale întoarsă spre Roma. În urma lor se prelingea o mireasmă plăcută de farduri scumpe : de pe urma lor rămaseră în nisipul de la marginea mării cîteva dîre. Miresmele se risipiră în aer, dîrele din nisip fură spălate de valuri.

Se întorceau la Roma și oameni de rînd. Călare pe măgari sau catîri, în căruțe sau pe jos. Drumetii poposeau de-a lungul șoselei, mestecau pîine cu brînză și măsline, își umezeau gîtlejul cu cîte o dușcă de vin amestecat. Copiii, mînjiți și plini de praf, își cereau duminicatul cu voce plîngăreată. Cei mai mici dormeau duși, în poala mamelor.

Ostia se liniștește ; pentru puțin timp însă. Pescarii se înapoiază pe la casele lor și se așezară la masă. Îmbucătura de sărbătoare cere și ea o dușcă tot ca de sărbătoare, iar bucuria sărbătorii îi face pe oameni să pălăvrăgească chiar și cu gura plină. „Pe pîntecele lui Bacchus, vorbăria asta îți usucă gîtlejul ! Marcius, ia dă fuga pînă la tavernă și mai adă o ulcică de vin ! Cum zici ? A douăsprezecea ? Ei și ? Țasta nu-i decît aldămașul. E doar zi de sărbătoare, neisprăvitule ! Hai, du-te, c-o avea el grijă, Neptun, să ne umple năvoadele și burțile.“

Burta, slavă zeilor, e plină, de poți bate și dara-bana pe ea ! Acum e vremea să le mai luăm o dată pe toate la rînd, așa cum le-am văzut. În ceasul de odihnă, după o masă îmbelșugată, vorbele se scurg alene.

Pe maidanul din fața cîrciumii „La murena știrbă“ hărmălaia nu mai contenea. Parcă și-ar fi dat întîlnire acolo toți acei ce se pricep să stoarcă bănuțul chiar și de la omul nevoiaș. Olarii, vînzătorii de panglici, meșterii în ciocănitul metalelor, simigiii, tarabagiii cu tot soiul de mărunțișuri își momeau, cu voci răgușite, mușteriii. Fetele dau tîrcoale tarabelor și chicotesc de zor, fără nici un motiv. În urma lor, flăcăii, puțin cam stînjeniți în tunicile lor albe ca zăpada, fac pe grozavii și sînt nespus de darnici. „Marina, vrei o fibulă ! Sau panglica asta ? Hai, spune.“ Flăcăul scutură sesterții în palmă, cu sentimentul că-i poate cumpăra fetei

sale un bulgăre de aur, „Ah, uite ce sandale frumoase, Marcus ! Și inelul acela de bronz ! Și măgelele de sticlă, cum strălucesc, ca nestematele ! Și năframa asta țesută parcă din ceață și din raze de soare. Roșcovana aia de la Roma avea una la fel, nu ? Da, dar tu nu ești roșcată !”

Copiii se îmbulzeau în fața tarabelor și căscau gura la minunățiile expuse. Ia te uită, fisticuri, banane ! Ce gustoase trebuie să fie ! Ochișorii pofticioși alunecau de la o bunătate la alta și copiilor le lăsa gura apă.

Abătut, cătrănit, Octavius Semper străbate maidanul ; ciuful lui negru, țepos ca un arici, parcă ar vrea să împungă omenirea toată. Atmosfera de veselie din jur îl scoate și mai tare din sărite. Cu câteva clipe în urmă, cocoșul lui, Leo, fusese bătut de cocoșul lui Laurus. Și încă ce rușinos, de parcă ar fi pus un porc să se bată cu un rinocer. Ptiu !

O nevastă de pescar sucește și învîrtește în mînă o lampă de lut și se tocmește cu negustorul :

— Cinci sesterți, nici un as mai mult !

— Opt și nici un as mai puțin, scumpă cetățeană.

— Scump ești tu, jecmănitorule !

Scumpă e înfrîngerea, afurisit de scumpă, își spune în gînd Octavius. Toate prinsorile s-au dus pe copcă. Diseară pun mîna pe cuțit și-i retez scăfirilia jigodiei năpîrlite, decide Octavius soarta Leului învins.

În dreptul unei tejghele cu vin, doi marinari îl cinstesc pe Neptun. De cinci ani nu s-au mai văzut. Beau și se îmbrățișează elătîndu-se pe picioare.

— Te iubesc, frățioare, Să-mi trăiești ! Să-mi fii sănătos !

Octavius revedea fața luminoasă și batjocoritoare a lui Laurus în timpul luptei, când lui Leo îi zburau fulgii în asemenea hal, de nu se mai vedeau cocoșii încăierăți în luptă.

— Îți rup eu gura cu rînjete cu tot, secătură, scrișnește printre dinți Octavius.

Vacarmul, chiotele copiilor, rîsul năvalnic, tri-lurile flautelor, buna dispoziție crescînd și revărsîndu-se ca aluatul dospit peste marginile copăii, toate acestea nu făceau decît să-l irite și mai tare pe Octavius. Își întoarse ochii injectați spre mare. Pescarii nerăbdători încarcă năvoadele în luntri și se pregătesc să iasă în larg la noapte.

„Nemîncăților, li se adresează în gînd Octavius. Vă grăbiți, de parcă peste noapte v-ar scăpa o murenă cu burta plină de galbeni. Ce, mîine nu mai e zi ? Mîine, mîine începe să se înnoade iar lanțul necazurilor, unul mai rău decît celălalt. Și toate din pricina cocoșului blestemat al lui Laurus. Dar lasă, că-mi pici tu mie odată în mîină și-ți retez eu creasta, jigodie afurisită ! Acum însă trebuie să beau, să-mi înec amarul.“

Taverna „La murena știrbă“ era o încăpere joasă, cu tavanul înnegrit de fum, îmbîcsită de miros de pește, ca mai toate cîrciumile din porturi. Din bucătărie răzbătea duhoare de untură încinsă și fum de friptură arsă. Oamenii stăteau la cele cîteva mese murdare, pline cu resturi de mîncare. Vinul era adus de cîrciumăreasă. Femeia aceasta, care umbla ca o mîrtoagă prăpădită, deși n-avea nici o vină, era totuși ca o pată ce întuneca această zi de sărbătoare. Spuneți și voi : e înălțător cînd unica femeie aflată aici arată ca un schelet, ca o prăjină îmbrăcată în *peplum*, în care se împunge și mîina, și ochiul ? Brrr ! Mai bine te uiți în fundul

ulcelor și-ți sature poftele cu vinul aducător al ametei pline de speranțe. Și, pe urmă...

— Pe urmă îmi cumpăr o luntre nouă. Îmi fac un năvod cu împletitură deasă...

— ...Anul ăsta băiatul meu va ieși pentru întâia oară cu mine în larg ; împlinește paisprezece ani.

— ...Ții minte, anul trecut ? Ziua aceea a fost o zi binecuvîntată. Am avut cu toții parte de o pradă bogată. Iar eu m-am ales cu un cogeamite pește, un ton de toată frumusețea... Mi-a dat de furcă, nu glumă, pînă dimineața am muncit să-l aduc la mal. Plasa era fărînișă. Uite, atîta era de mare ! S-a prins noaptea, cînd luna scăpăta...

— Să-mi dea Fortuna numai un dram de noroc, că pun eu mîna pe o murenă hrăpăreață, lungă de cinci picioare, o duc la Roma, și gata mia de sesterti !

Cîrciumăreasa cea slăbănoagă aprinse torțele înăuntru și în fața tavernei, unde se aflau la mese mai mulți mușterii decît în local.

— Ascultă, sperietoarea țarmului, ia fă-te încoa cu o scrumbie, s-o înecăm în vin !

Se adunaseră aici toți pescarii din Ostia. Îi trăda mirosul înțepător de pește, care le pătrunsese pînă și în piele și nu mai scăpau de el. Nu scăpaseră de el nici astăzi, cînd fiecare se spălase și se gătise cu straie de sărbătoare. Aburii de vin acru se amestecau cu miros de ceapă prăjită și de pește fript, și toate aceste mirosuri încercau să se acopere unul pe celălalt.

Octavius Semper privea cu înverșunare în fundul cîinii. Pescarul Laurus rînjea răutăcios ; se sprijini vîrtos de speteaza scaunului și-și șterse cu poala tunicii sudoarea de pe pieptul păros :

— Ei, Octavius, cînd ieși cu gologanii pentru rămașag ? Ei, lasă, de tine nu mi-e teamă că n-o să

plătești. Acum ești mare. Cine și-ar mai putea îndrăzni să mănânce un „leu“ întreg la cină ?

Izbucniră cu toții în hohote de râs ; iar proprietarul cōcoșului victorios se uita în jur cu un aer triumfător. Octavius tăcea și înghițea noduri. „Puturosul de Leo ! Ticălosul ! Nenorocitul ! Și eu care l-am iubit atît ! Și cum l-am îndopat ! Toate hătîrurile i le-am făcut, toate dorințele cîte i le-am citit în ochi i le-am îndeplinit.“

Octavius retrăia cumplita luptă. Parcă-l vedea pe caraghiosul lui cum se învîrte iar împrejur ca un nătîng și se lasă tăiat cu pintenii de zdrențarosul acela pestriț. „Necioplitul acela al lui Laurus și-a făcut un covor de pene din comoara mea ! Ptiu ! Ptiu !“

— Hei, ciolănoaso, mai adu o cană ! Haide, frumoaso, că sînt grăbit !

Cîrciumăreasa se apropie, îi puse vinul pe masă și-i zise :

— Ar fi bine să te mai uiți și în pungă, Stupidus, să vezi cît mai ai în ea. E a cincisprezecea la număr...

Înghiți porecla în sec. Și asta nu numai pentru faptul că el însuși îi lipise cîrciumăresei un epitet nu tocmai măgulitor pentru o femeie, ci mai cu seamă că din clipa aceea era datornicul ei.

— Nici o grijă, păpușă cusută cu sîrmă, o să-ți plătesc !

„Plătesc, dar cu ce, și cînd ? Sînt dator pentru rămășaguri lui Laurus și băieților din orchestră. Dator pentru măgar. Dator cîrciumăresei. Oriunde îmi arunc privirea nu văd decît O.S. cu litere de-o șchioapă și o cifră cît templul lui Serapis de mare.“ Dar vinul e vrăjitor. Șterge datoriile și-ți toarnă în cap încrederea că toate se vor întoarce iarăși spre bine : nu te speria, Octavius, fii vesel

și dă-i înainte ! Azi e sărbătoare. Dar iată că vinul știe să te ducă și de nas, și încă ce frumos ! Cîrciumăreasa cea slăbănoagă iese și în locul ei apare în ușă o fată frumoasă, albă ca laptele și cu bujori în obraji.

Octavius începu să cînte și întreaga cîrciumă îl urmă :

*O cană cu vin bun să bei,
Să strîngi o puiculiță-n brațe,
Să-i scapere din ochi scînteii
Și pîntecele său să joace !
Și încă o cană, și iar una
Că moartea ne pîndește-ntr-una !*

Prin fumul și duhoarea cîrciumii cîntecul curgea agale, se strecura pe sub tunicile bărbaților și-i incita.

Quirina se oprise în ușă cu o ulcică de lut în mînă.

*Și iarăși să mai sorbi din vin
Și arde-o, nene, pe la poale,
Dar iute, iute, și din plin —
Că moartea ne tot dă tîrcoale !*

Roșie toată la față de rușine, Quirina se strecură printre mese îndreptîndu-se spre tejghea. Octavius acoperi cîntecul cu vocea lui răgușită :

— Ia te uită, Quirina noastră ! S-a întors fecioara printre noi ! La tine, ce-i drept, se uită omul altfel decît la măturoiul ăsta din cîrciumă. Hai, fă-te încoa, fetițo, și dă-mi o sărutare !

Ochii bărbaților luceau ca stelele. Mișcările lor avîntate se frîngeau la mijlocul drumului. Părul le era năclăit de sudoare, mustățile și bărbile imbibate de vin și salivă.

— Hei, mititico ! O sărutare !

Octavius își desfăcu brațele spre Quirina și urlă
cît îl ținea gura :

*Fată dulce, fată dragă,
Treci diseară pe la mine ;
Vom călători departe,
Eu cu tine, tu cu mine.*

Ceilalți i se alăturară :

*Steaua cînd răsare -
Pe cerescul pat,
Fără supărare
Să știi că... te bat.*

Quirina, dezgustată, trecu repede pe lingă gălăgioasa haită de cheflii dînd la o parte mîinile nesățioase ale bărbaților. Îi întinse cîrciumăresei ulciorul și se opri cu spatele la bețivi.

Octavius sorbea încet din cană și o cerceta pe fată, răscolit de gînduri. „Se vorbește pe aici că ar dăntui la Roma cu niște comedianți. Și cîcă ar trăi chiar cu Fabius Scaurus. Acum însă e singurică. Omul ei și-a cam dat drumul la gură într-o piesă despre niște brutari, de a ieșit cu boroboacă și dumnealui a întins-o. Nimeni nu știe încotro. Dar e căutat peste tot. Un *vigil* spunea că și la Ostia a sosit o ceată de pretorienii să-l caute pe pezevenghiul ăla ; acuma petrec și ei undeva, prin oraș. O fi un vînat de soi Fabius ăsta, de vreme ce s-au apucat să bată atîta amar de drum pentru el. Vînatul trage la momeală. Și fata lui, ce-i drept, e o momeală afurisit de atrăgătoare. De aceea au venit *vigili*-i pînă aici. Deștepți oameni ăi de sus, nimic de zis ! La fel aș fi gîndit și eu.“

Quirina se întorcea cu ulciorul plin. Octavius izbuti s-o apuce de mîină :

— Pentru cine ai venit după vin, frumușico? Te pomenești că lui maică-ta i s-a uscat așa, deodată, gura ?

Fata îi văzu ochii injectați și simți o duhoare acră răbufnind din gura lui. Bețivul înainta cu mâinile pe brațele ei, apropiindu-se de sîni.

— Ia spune, cînd ne împărtășim noi amîndoi, fecioaro ?

Se smulse din strînsoarea lui și-l plesni cu putere peste mînă :

— Nu mă bate la cap, Stupidus !

Și într-o clipită ajunsese dincolo de ușă. Octavius privi furios în urma ei. „Ei, las-că te învăț eu minte pentru acest Stupidus, viperă.“

Cei din jur începură să-și bată joc de el.

— Aî văzut, nu te vrea nici una! Nici măcar scobitoarea noastră necioplită nu s-ar duce cu tine — nu-i așa, cîrciumăreaso ? Ia mai adă niște vin ! Ce, vrei să crăpăm de sete ca peștele pe uscat ?

Octavius strînse furios în mînă cana cu vin și scrișni, încet, printre dinți, în urma Quirinei :

— Ei, las-că te fac eu să-ți aduci tu aminte de mine, nespălato !

Seara, marea era liniștită. Se juca zglobie, ca un copil, cu cioburile de lună, le arunca încolo și încoace peste valuri și le ascundea sub luciul întunecat al apei.

Quirina alerga cît putea de repede prin nisipul moale ca făina. Picioarele desculțe i se afundau în troienele dunelor alunecoase, nisipul îi mîngîia tălpile și-i gîdila degetele. — Nu departe de ultimele case se înghesuiau, pe nisip, niște tufe pipernicite și dese. Acolo o aștepta. De pe acum se încrunta la el : de nu știu cîte zile fuge și se ascunde de pretorienii și tocmai astăzi l-a apucat s-o trimită

după vin. Zăpăcitul ! Da lasă, că i-o spune ea !

Înainta prin noaptea luminoasă. Firicelele de nisip sclikeau în reflexul lunii. Se apropie de tufiş.

— Au ! se auzi deodată din spatele unei tufe şi în aceeaşi clipă Fabius se repezi spre fată, care se speriasse : Tare mi-a fost urît, singur, aici.

— Şi de aceea bagi frica în mine ? Ascultă cum îmi bate inima !

, Ar fi vrut s-o strângă la pieptul lui, dar Quirina se aplecă să ridice ulciorul pe care, de spaimă, îl scăpase din mână. Se burzului :

— Noroc că a căzut în nisip. Că altfel te lungeai pe bot de vin. Şi pentru altul nu mă mai duc nici în ruptul capului. Taverna e plină de beţivani.

Se aşează jos pe nisipul fin, la picioarele ei, şi o aţrase spre el :

— Ei hai, nu te mai supăra, bîziitoarea mea, şi sărută-mă. Că de nu, să ştii că mă apucă dispera-rea şi mă duc să mă înec. Şi cine ştie, s-ar putea să răcesc...

Quirina pufni în rîs, dar numaidecît tresări şi-şi aruncă privirile în jur.

— Dă-i înainte, rîzăreaţo, fără frică, şi arată-ţi dinţişorii tăi frumoşi...

— Da, şi ce ne facem dacă te pîndeşte cineva din tufiş — *vigili*-i...

— Aştia trebuie să fie acum beţi criţă. Ai văzut vreun *vigil* în tavernă ?

— Nu, recunoscui fata, totuşi niţică minte...

— Pe asta o păstrăm pentru la iarnă. Azi e săr-bătoarea mării şi marea e tatăl tău de-al doilea, aşa că trăiască marea şi noi o dată cu ea. Unde-i vinul ?

Se aplecă peste Quirina, bîjbii, prin nisip, după vin şi, cu un gest larg, descriind un arc de cerc mare, ridică ulciorul spre cer :

— Pentru dragostea noastră !

Smulse cu dinții dopul de lemn și-o îndemnă pe Quirina să bea.

— Mai întâi tu. Apoi, vesel : Ca să-mi rămână mie mai mult, pricepi ? Și, din nou, grav : Dar tu pentru cine bei ?

— Pentru tine. Ca să mi te ferească zeii de primejdie !

Se aplecă spre ea și o privi cum înalță ulciorul, cum picură cîtiva stropi întru cinstirea zeilor și apoi bea. Gîtul subțire, încordat, al fetei era alb, catifelat ; la fiecare înghițitură de vin, se umfla ușor. Nu se putu stăpîni să nu-l mîngîie. Quirina se înecă puțin și își șterse repede buzele cu palma.

— Nu vrei să te astîmperi, tulburător al ordinii publice ! Cum văd, ai de gînd să mă superi toată viața, îl dojeni fata cu blîndețe.

Îi întinse ulciorul și buzele. El o sărută și sorbi vîrtos.

— Acum e iar rîndul tău, urîțico.

Se ciorovăiau, dar la fiecare sorbitură adăugau cîte o sărutare.

— Gata, eu nu mai pot. M-am îmbătat.

Fabius rîse. Nu de beția Quirinei, ci din pricina gîndului care tocmai îi venise.

— Ceea ce a mai rămas beau pentru voi, onorați *vîgili* ; pentru stăruitoarea voastră urmărire întru cinstirea pocăitului vostru Fabius !

Bău vinul pe nerăsuflete.

— Fabius ! Nu bea atît de repede ! Ajunge ! Asta-i a doua cană...

Sări în picioare ca fript.

— Adică tu îți închipui că iubitul tău poate fi răpus de două ulcioare de vin amestecat ? Ia te uită ! Stau drept ca un chiparos. Ei, ce zici ?

O ridică din nisip, o luă în brațe și porni cu ea așa legănînd-o, învîrtînd-o, săltînd-o în aer și rîzînd ca un băiețandru.

Quirina se ținea de gîtul lui, lovea în gol cu picioarele desculțe. „Hopa sus, hopa jos, ah, zăpăcitule, încă o dată, mai sus ! Apoi se lipi de el, fericită.“

Se poticni de o piatră și căzură amîndoi grămadă pe nisipul moale.

Quirina rise cu poftă :

— Ei, ce ți-am spus ? Poftim, am avut dreptate. Două ulcioare te-au dat gata, ți-au muiat picioarele. Și mai spui că n-ai băut destul...

Își înfipse degetele în brațele ei și o sărută cu atîta foc, încît îi răni buzele. Ea îi vedea ochii la mare apropiere și-i simțea pe buze respirația fierbinte :

— Niciodată n-o să mă satur de tine. Niciodată n-ai să-mi poțolești setea de tine, m-auzi ?

Vocea, înăsprită, i se sugruma. Mîinile lui o frămîntau flămînde. Stelele de pe streășina cerului clipeau în ochii ei.

Quirina făcu ochii mici...

Se stîrni un vînt de noapte care gonea nisipul peste coama dunelor și răvășea părul despletit al fetei. Ședea acum sprijinită în coate. Lăsă capul pe spate și privi spre înălțimi.

Fabius zăcea întins lîngă ea și cu buzele îi mîngîia mîna.

Tăceau.

În fața lor, marea își schimba culoarea din argintiu în albastru-întunecat. Ghemotoacele de spumă luminoase, de pe crestele valurilor, săreau din apă ca niște peștișori jucăuși. Pe întinderea necuprinsă a mării tresăreau luminițele pîlpîitoare ale torțelor

din bărcile pescarilor, care ieșiseră de cu seară în larg.

Apa se izbea de țărmul plat. Scormonea cu rîcă și trăgea înapoi după ea scoicile și nisipul, de parcă ar fi căutat o comoară. Un val venea și netezea nisipul, altul răscolea în el scoicile mărunte, altul mătura totul. Și mereu așa, de la capăt.

Reflexul lunii se legăna pe valuri, ca o luntre de argint.

Quirina privea valurile, Fabius se uita la fața ei.

— Îți aduci aminte, Fabius, cînd ai jucat teatru, aici, la Ostia ? Ți-ai rupt *centunculus*-ul și eu ți l-am cusut. În ziua aceea m-am îndrăgostit de tine...

Vîrfurile părului ei lung îl gîdilau pe buze și el îi sorbea mirosul amețitor.

— Pe atunci eu eram o zvăpăiată fără minte, ca la șaisprezece ani. Dar în seara aceea m-am întors acasă oarbă și surdă... Un singur lucru mă frămînta. Să fiu în preajma ta și să-ți pot dovedi că mă pricep și eu la ceva, pentru ca tu să mă bagi în seamă. De aceea am fugit la Roma și am început să dansez...

Ascultă înduioșat această spovedanie simplă, apoi îi cuprinse umerii plăpînzi, o îmbrățișă și-i sărută ochii și buzele.

— N-aș mai putea să trăiesc fără tine, Fabius !
Se lipi de el :

— Știi, mi-e puțin teamă pentru tine. Dar acum ești aici, și n-ai voie să pleci nicăieri, nu te las...

Își mîngîie iubitul pe obraji, pe păr. Buzele și vîrfurile degetelor ei erau numai gingășie, inima îi tresălta de fericire. Vorbi în șoaptă, bucurasă :

— Niciodată n-am fost atît de fericită ca astăzi, dragul meu, niciodată. Apoi, după o clipă, adăugă visătoare : Ia-mă în brațe și du-mă pe o corabie

care să plutească departe, departe, spre o insulă verde, fără oameni, cu flori minunate, cu păsări de toate culorile și... noi doi. O vom numi „Insula fericirii“. Tu, eu, și atât. Singuri. Veșnic împreună, numai noi doi, vrei ?

Își înfundă degetele în pletele ei negre, zîmbi și o sărută pe buze pătimaș. Printre sărutări, îi spunea cu pasiune :

— Insula aceea a fericirii, fetițo, o s-o facem aici. Acasă. Ea va fi căminul. Căminul nostru. Dacă te am pe tine și meseria mea, sînt stăpînul lumii. Ce-i împăratul pe lîngă mine ?...

Îl luminează cu privirea ei scînteietoare și repetă :

— Ce-i împăratul pe lîngă tine ?... Apoi adăugă, îngîndurată : Împăratul nu-i iubit de nimeni, pe cînd pe tine te-au îndrăgit atîția oameni !

Sări în picioare și o apucă de mînă :

— Bravo ! Și pentru acești oameni vom juca noi astăzi. Hai, să mergem !

La privirea ei speriată și întrebătoare, el răspunse puțin provocator, puțin iritat :

— De ce să ne fie teamă ? Vrei să trăim mereu ascunși în tufiș ? Mi-e lehamite de așa viață...

— Vorbește vinul din tine, îi spuse ea încercînd să-l domolească. Nu te încumeta prea mult.

Dădu din mînă ca omul neînfricat :

— Cutezătorului norocul îi surîde ! spune Vergilius. Să mergem !

O trase pe Quirina spre luminile caselor locuite. Ulciorul de lut rămase părăsit în nisip.

*Marinarul are — cică —
O drăguță nevestică
Cam în fiecare port.
Una doar e-adevărată —
Fata lui cea adorată :*

*Marea cea năbădăioasă,
Ce mereu îi dă tîrcoale
Și mereu îl băgă-n boale.
Inima-i a mării-n veci
Pînă cînd ai să te-neci !*

*Iubita mea, ți-s ochii verzi,
Ești negrăit de dulce,
Nemernico, să nu mă pierzi
În larg cînd vom ajunge !*

Abia se stinse ecoul cîntecului marinăresc, cînd în tavernă dădu buzna o matahală, în urma căreia își tirîia tălpile goale, ca un pelerin preacucernic, o creatură plăpîndă, pirpirie, înfășurată toată într-o mantie lungă, de sub care nu se zăreau decît niște ochi negri, temători și sfioși.

Bărbatul își netezi mustățile lungi, subțiri, și începu să mormăie într-o latinească stricată, cu accent străin :

— *Salvete*, stăpîni ai mărilor, frați ai lui Neptun ! Din țări îndepărtate vin, cîndva stăpîn peste ținuturi întinse, astăzi pribeag, căruia oameni cruzi din țara voastră, nu departe de acest loc numit Ostia, i-au furat caii, măgarii și catîrii, carele încărcate cu mărfuri scumpe și daruri prețioase. M-au despuiat de minunatele-mi vestminte, pe sclavi i-au eliberat, iar pe mine și pe această ruină ne-au lăsat pradă suferințelor și primejdiei. Cer dreptate, cetățeni. ! Unde sînt păzitorii înarmați ai liniștii voastre, ca să-mi redea, cu pumnul lor de fier, ceea ce a fost al meu ?

Pescarii, deși cu mințile în bună parte răpuse de băutură, sesizară totuși tilcul cuvintelor rostite de străin. Ia te uită, ce întîmplare ! Și încă ce eve-

niment aducător de furtună, gata să răscolească apa liniștită a Ostiei pe jumătate adormită. Se întoarseră spre drumet, cu vădită simpatie.

— Dincotro, înălțate stăpîne ?

— Dinspre Delta Nilului, cetățeni.

— Și ce-i mototolul ăsta de zdrențe după tine ?

— Asta-i jertfă vie pentru marea Isis. De asta și pribegesc spre Roma.

— Bărbat sau femeie ?

— Ei, aici e aici, stimați prieteni ! Pentru păcatele părinților își va da sfârșitul pe rug...

— Ptiu, ce obiceiuri ! Mă miră că nu-ți plesnește obrazul de rușine.

— Rușine, dragii mei ? Ciudat cuvînt ! Noi, cei ce stăpînim, nu cunoaștem asemenea cuvînt. Rușinea e o însușire cu care cel mult plebea se poate mîndri... Nouă, bogaților, la ce ne-ar folosi ? Ce vrem noi, e lege, iar vrerea noastră o sprijinim cu aur...

— Și tu... tu ai... aur, omule ? Îngăimă Octavius Semper și ochii lui încetoșați căpătară deodată o lucire lacomă.

— Două butoaie pline cu aur mi-au luat. Două. De aceea vreau să capăt înapoi tot ce-a fost al meu. Unde sînt gărzile voastre înarmate ?

— Eh, scumpe stăpîn, zadarnică-i dorința voastră. *Vigili*-i noștri, împlinind, așa cum scrie la carte, porunca lui Bacchus, s-au făcut criță și sforăie de mult într-un șanț la marginea drumului. Pe ăștia nu-i mai scoli acum nici cu lovituri de trăsnet.

— Așadar, liniștea voastră nu e păzită, e lăsată pe seama bunului plac al oricărui tîlhar ?

— Uite ce-i, bărbosule, las-o mai moale cu tîlharii. La noi nu se prinde, ca să fie limpede ; puțin ne pasă nouă de tîlhari. La drept vorbind, sîntem

mai bucuroși cînd le vedem *vigili*-lor călcîiele ; iar cît privește plîngerile tale, ne doare-n cîot de ele. Să te ajute Isis a ta, he, he, he !

— Așadar, pe aceste meleaguri mîna legii s-a uscat ca un cîot.

— Aici ai brodit-o. Ha, ha, ha ! Chiar așa, ca un cîot !

Străinul zîmbi, arătîndu-și dinții strălucitori, și, pe neașteptate, începu să vorbească într-o latină perfectă :

— Vă mulțumesc pentru această prețioasă informație, oameni buni ai Ostiei, care datorați limpezimea minții voastre acelei ape sănătoase pe care o toarnă în vin cîrciumarul cu atîta dărnicie. Va să zică, aerul e curat ! Dacă-i așa, atunci să ne schimbăm și noi la față.

Aruncă mantia de pe el și-și smulse barba, rîzînd cu poftă în fața pescarilor înmărmuriți.

— Fraților, oameni buni, ăsta-i Fabius Scaurus ! Fabius ! Fabius !

— Fir-ai tu să fii de ștregar ! Cum ne-ai luat peste picior ! Pușlama de măscărici ce ești ! Ne-ai pus nițel pe jărat, hoțul ! Da cum de-ai ajuns aici ?

Între timp, din ghemotocul de zdrențe se strecură afară Quirina. Fu întîmpinată cu o explozie de risete. Și iarăși tăbăriră cu toții cu gura pe Fabius :

— Se spune că ai feștelit-o rău de tot la Roma. Cică-i bucluc mare și acuma fugi de copoi, e adevărat ? Arde-i iute o gustărică, ori o dușcă zdravănă, că nu strică, după atîta alergătură. Hei, cîrciumăreaso ! Pește ! Măsline ! Și vin ! Pentru năzdrăvanul nostru și pentru Quirina lui ! Și acum, pe toate naiadele, povestește-ne și nouă cum a fost ! Aveți răbdare, lăsați-l mai întii să mănînce,

oameni buni ! O fi, săracu, lihnit de foame. Numai zeii știu de cînd se tot ascunde. Cine știe prin ce cotloane o fi stat pitit?! Mănîncă ! Bea ! Vorbește !

Maxilarele lui Fabius tot frămîntă de zor. Bună treabă e să mesteci, de-ți trosnesc și oasele de după urechi ; numai că oamenii sînt nerăbdători să afle, cît mai repede, ce și cum.

Octavius Semper nu-și mai dezlipește ochii holbați de pe perechea proaspăt venită ; care va să zică — păsăruica a picat în cursă ! Pe toate trăsnetele lui Jupiter, bună afacere !

— Hai, spune, ce ispravă ai mai făcut la Roma, de te hăituiesc ca pe un cîine riios ! Povestește ! Povestește !

Fabius zîmbi șiret, mai întîi Quirinei, apoi pescarilor.

— E greu de povestit, prieteni. Dar dacă mă lăsați să isprăvesc de mîncat pește și să-l stropesc cu nițel vin, atunci vă joc toată piesa. Vreți ?

— Cum să nu vrem ? Mai încape vorbă ? Sigur că s-o joci ! Da ia stai ! Cum adică : să joci ? Așa, singur ? La Roma cîți ați fost ?

— Vreo douăzeci.

— Și aici, singur ?

— Ce vrei să fac ? Să trimit la Roma după ceilalți nouăsprezece ?

Riseră în hohote. Îl auziți, el singur !

— Aș vrea s-o văd și pe asta ! Hai, joacă. Iar tu, fetițo, vino de adună, că tot ne-a mai rămas fiecărui cîte un sesterț prin fundul pungii. Dă-i drumul, Fabius !

Pescarii strinseră băncile la un loc, împinseră mesele la o parte, după care se îngrămădiră într-un colț, ca să rămînă puțin loc pentru „scenă“. Cîrciumăreasa stătea în pragul bucătăriei cu mîinile împreunate peste pîntecele supt. Cîrciumarul

îndreptă torțele așezate în firide așa încît să lumineze mai bine.

Fabius dădu pe gît, dintr-o răsufulare, o cană de vin, își șterse gura cu podul palmei și așază în mijlocul „scenei” un scăunel.

Se făcu liniște. Numai Semper Stupidus, tulburat peste măsură, o curmă, răcnind la cîrciumăreasă :

— Adă vin, n-auzi, spaima lumii ! Haide, mișcă !

— Pssst ! Ține-ți fleanca, Stupidus !

Fabius ridică mîinile :

— Distinși oaspeți, bine ați venit la această reprezentație ! Numeroasa trupă de teatru condusă de Fabius Scaurus vă va prezenta farsa intitulată *Copaia fără fund*. Și acum, scumpii mei, distracție plăcută !

Aplaudară cu anticipație, atît erau de dornici să vadă jucînd „numeroasa trupă” de actori.

Fabius trecu lingă perete. Quirina îi întinse un vas adînc de aramă și un făcăleț. Fabius își puse vasul pe cap, făcălețul îl luă în mînă. Apoi se întoarse cu fața spre public. Răsunară hohote de rîs :

— Ia te uită, ce mai soldat ! Și ce năsoi oficial ! Să mori de rîs, nu alta, ha, ha, ha !

Quirina se așezase într-un colț al cîrciumii și privea. Soldatul începu să vorbească. Era glasul lui Fabius ? Nu era ? Asculta uimită. Fabius vorbea tăios, plin de importanță :

— Pe toate trăsnetele, nu vă înghesuiți așa ! Cine are *tessera* să intre ! Cine nu, s-o șteargă, dar iute, pînă nu mă-nfurii ! Aici sîntem la teatru. Aici n-o să vă faceți de cap, de asta vă asigur, așa cum vă asigur că eu sînt Tardus, centurion de pretorien !

Fabius se năpusti spre mijlocul sălii, împingînd cu mîinile o mulțime imaginară ; el însuși, zgîlțit de această mulțime, împărțea ghionturi în

dreapta și-n stînga, tuna și fulgera, amenința și înjura de mama focului. Apoi, cu sufletul la gură, își șterse sudoarea de pe frunte și, scoțîndu-și casca, se lăsă, istovit, pe scăunel.

— Ptiu ! Ce oameni ! Dau buzna ca vitele în ocol. Nu mai știu ce-i respectul față de cei sus-puși. Dar, lasă, că vă arăt eu vouă, neciopliților ! Eu sînt cineva !

Actorul privi în depărtare, ca și cînd ar fi urmărit ce se întîmplă pe scenă :

— Ar putea să înceapă odată ! Hai, mișcați-vă, comedianți imputiți !

Cîrciuma se cutremura de hohote. Bravo, grozav centurion cu oala găurită pe tîrtăcută și cu bățul în mîină ! Se pricepe el, Fabius ! Că, slavă zeilor, cînd te uiți, are de-a face cu ăia în uniformă ! Îi cunoaște pînă în măduva oaselor și știe ce le poate pielea.

Centurionul, sprijinit în baston — semnul distinctiv al puterii sale — privește iscoditor în fața lui :

— Bine că s-au gîndit să înceapă ! Doar n-o să cascade gura aici pînă dimineața ! Ia te uită ! Ce mi-e dat să văd pe scenă ? O brutărie ! Ha, he, hi ! Așa ceva nu s-a mai pomenit la teatru. Ce mai e și asta ? Adunarea brutarilor ! Ce aiureală !... Ce ne pasă nouă că nu știu care patron își face o brutărie nouă și că un altul mai drege pîinea cu făină mucegăită ? Principalul e că o îmbunătățește, nu-i așa ?

Centurionul se scobește cu nădejde în nas și se uită într-o parte.

— Colo, în lojă, stă domnul prefect. Cu pretorul. Oare ce și-or fi șoptind ei la ureche ? Prefectul pare cam țîfnos. Parc-ar da cu bîta în coiful meu ! Nu cumva se petrece pe scenă ceva neîngăduit ? Aha, brutarii se înțeleg să-l mituiască pe

edil, atunci cînd o veni să controleze calitatea pîinii. Grozav, ha, ha, ha !

Centurionul tresări, își veni în fire și țîșni de pe scăunel ca ars :

— Cum? Mită edilului? Asta-i îngăduit? Nu, nu e îngăduit ! Asta-i... cum îi zice... defăimare... defăimare d-aia, oficială, *istigare*¹ ! Ah, mii de trăsnete ! Pauză. Oamenii aplaudă ca ieșiți din minți. Pauză acum ? Ce idee ! Și nu știu dacă trebuie să intervin ori ba. Habar n-am. Mai bine, nu. Prefectul stă cuminte la locul lui.

Pretorianul se așază din nou și-și șterge broboarele de sudoare.

— Să stau și eu. De ce-or fi aplaudind oamenii aștia atîta ? Ce i-a apucat ? Nu văd pe scenă nici muieri frumoase, nici vorbe urîte n-aud. Ba, dacă-i vorba pe-așa, nici măcar un picior în spate sau o labă peste bot — nimic ! Ce aiureală ! Asta-i comedie ? O tîmpenie ! Și, colac peste pupăză, zăpușeala asta. Să te sufoci, nu alta !

Se sprijini cu spatele de speteaza imaginară a scaunului, își șterse iar nădușeala de pe frunte și de pe gît, după care începu să-și facă vînt cu basmau, să se răcorească.

Pescarii, entuziasmați, vociferau, se înghionteau, se băteau cu palmele peste umeri și rîdeau cu poftă.

Profitînd de hărmălaia care se stîrnise, Semper Stupidus se ridică încet de pe bancă și se furișă, neobservat, afară pe ușa din spate. O rupse apoi la fugă prin întuneric, întorcînd mereu capul, să vadă dacă nu e urmărit.

— Dar ia te uită, se aude vocea plină de importanță a centurionului. Piesa merge înainte. Ca să

¹ *Istigare* — corect *instigare*.

vezi ! Ucenicii frământă aluatul pentru pâine. Uită-te la ei, abia se mișcă... și, pe deasupra, mai și cîntă. Pe toate Furiile, să fiu în locul patronului, i-aș croi peste picioare să le treacă pofta de cîntat...

*...graba strică treaba, o știe oricine,
De ce să ne spetim, să ne vlăguim ?
Stăpînu-i cu folosul, iar noi, tot cu ponosul.
...grăbească-se numai cui îi convine.*

Aááá bravo, a venit meșterul cu gîrbaciul ! Așa vă trebuie, puturoșilor ! Ce vrednici s-au făcut dumnealor așa, dintr-o dată ! Mai arde-i una pe spinare mucosului ! Așa mai zic și eu ! Bravo ! În sfîrșit, ceva mai cu haz, ha, ha, ha !

Centurionul se lăsă pe spate. Rîdea în hohote, se bătea cu mîinile peste genunchi, nu mai putea de bucurie ; rîsul lui era molipsitor, încît începu să rîdă și Quirina, se tăvăleau de rîs pescarii. Dat naibii, Fabius al nostru, face el ce face, da împunge întotdeauna acolo unde se cere, așa, ca să ne meargă tuturor la inimă ! Și ce bine se pricepe el să-i prindă pe toți ! Dobitocul ăsta de centurion e, într-adevăr, atît de năîng, încît să mori de rîs, nu alta, ha, ha, ha ! Pe legea mea !

Jocul continuă. Pe centurion îl scoate din sărute lipsa de recunoștință a ucenicilor care pretind să li se plătească simbria în bani, și nu cu pâine mucegăită ; se uită iscoditor la prefect în clipa în care, pe scenă, edilul primește mita de la patron. E în regulă, nu se întîmplă nimic. Pe scenă se îmbulzesc oamenii să cumpere pline, strigă, înjură : cine să înghită pâinea asta mucegăită ? Ai mari mănîncă așa ceva... ?

— Mii de trăsnete în coiful meu ! Da asta ce-o mai fi ? Haimanalele l-au azvîrlit pe edil în co-paia cu cocă !

Centurionul sare ca ars și se uită prostește, cu ochii holbați.

— Hei, mai încet, fir-ar să fie ! Nu sînt în stare să urmăresc ! Ce tot zbiară oamenii ? Cum ? Senatorii ! Pe cinstea mea ! Aștia nu mai sînt brutari, ci senatori în togi albe cu dungi roșii ! Asta-i jignire, jignire la adresa senatului !

În clipa aceea, centurionul își scoase casca, aruncă bastonul, își îndreptă trupul și dintr-o dată deveni iar Fabius declamîndu-și cu patos finalul rolului său din piesa *Brutarii* :

*Pentru mortul din aluat
Cine-i oare vinovat ?
Vinovații sînt cei mari,
Mari în rang, și mari tîlhari.
În bojocii lor, frăție,
Aștia trag numai hoție.
Ei sînt mîndri că-s romani
Ca să stoarcă mai mulți bani.
Asta știu, și asta fac...*

Și întocmai ca la teatrul lui Balbus, spectatorii emoționați se ridică de pe bănci și aici, în circumma din Ostia, ovaționează cu înflăcărare. Se ridică și Quirina și din nou e cuprinsă de aceeași spaimă, ca atunci, la Roma ; și nimeni nu bagă de seamă cum ușa se deschide încet, pe nesimțite. Cuvintele acuzatoare rostite de Fabius cad ca o grindină :

*Din a trudei grea osîndă,
Porcii aștia prind osînză.
În palate-au giuvaere
Iar în inimi numai fiere ;
Ei ne coc legi mai dihai
Și pîine cu mucegai...*

— Ajunge ! O voce tunătoare și tăioasă ca oțelul acoperi monologul lui Fabius. Într-o clipită, actorul fu înconjurat de o ceată de pretorienii înarmați pînă-n dinți. La intrare stătea gîrbovit Semper Stupidus și pîndea ce se petrece înăuntru.

Cîrciuma amuți dintr-o dată. În tăcerea care se lăsase, pîlpîitul torțelor aprinse aducea cu un strigăt de deznădejde.

Centurionul pretorienilor, Camillus, se apropie de Fabius :

— Tu ești actorul Fabius Scaurus ?

— Eu sînt.

— Din ordinul împăratului, te arestez. Mergi cu noi !

Quirina începu să bocească. Se repezi spre Fabius, ca și cînd ar fi vrut să-l apere cu corpul ei mărunt. Pe fața actorului nu se clinti nici un mușchi. Numai în ochii lui adînci scăpără o scînteie de spaimă și în clipa aceea își înclină trupul înainte ca o fiară încolțită, gata să sară. Dar numai-decît se îndreptă din nou și spuse :

— Merg.

O îmbrățișă pe Quirina și-i auzi inima bătînd nebunește.

— Să te gîndești la mine, iubita mea.

Îi despărțiră. Pretorienii îl închiseră ca într-un blindaj de fier, cu trupurile lor îmbrăcate în armuri, și-l scoaseră afară unde așteptau caii.

Pescarii, speriați, ieșiră iute după ei, strigînd și blestemînd.

Curînd însă nu se mai auzi în urma lor decît un tropot surd și de departe nu se zărea decît un șir de luminițe care gonea ca o vulpe șireată tîrîndu-și prada în noapte.

Peste insula Capri se boltește cerul înstelat. Noaptea s-a lăsat demult, dar împăratul încă nu s-a culcat. Stă în *tablinum* aplecat asupra fișelor cvesturii din Roma, și face socoteli. Fiscul lui acoperă peste 2 700 milioane de sesterți. Nu adună din zgîrcenie, cum susțin magnații romani. Adună ca să aibă o rezervă pentru situații neprevăzute ; izbucnirea unei epidemii, a unui cutremur distrugător sau a unei crize financiare, așa cum s-a întâmplat cu patru ani în urmă, când criza l-a costat pe Tiberius o sută de milioane de sesterți. Dar înainte de orice, adună pentru eventualitatea unui război, cu toate că se ferește de el din răsuputeri. Armata e o instituție foarte costisitoare. Fiecare soldat al legiunilor sale împruținează și scumpește pâinea cetățenilor. Dar nu are încotro. „În armată e puterea mea, reflectează Tiberius. Macro e un necioplit, dar e priceput în treburile militare. Concesionarii de impozite din provincii vor vărsa anul acesta aerariului și fiscului atîtea și atîtea milioane de sesterți — rezervele mele și ale statului vor crește..“

Un sclav îl anunță : ceasurile două înainte de miezul nopții.

Dacă împăratul e treaz, trebuie să stea de veghe și slujitorii săi, fără excepție. Pe terasele vilei Jupiter e un furnicar de sclavi. Cei mai mulți s-au strîns în jurul nomenclatorului Retulus — libertul împăratului. Așteaptă cu toții plini de încordare. În noaptea aceasta va fi adus în fața cezarului actorul iubit al romanilor, Fabius Scaurus. Ce se va întâmpla cu el miine, în revărsat de zori ? Fiecare dintre ei știe că a instigat poporul la revoltă,

și asta se pedepsește la fel ca și înalta trădare. Unii l-au văzut pe Fabius jucînd pe străzile Romei, pe cînd erau mînați spre Capri, din ordinul lui Macro. Bătrînul nomenclator Retulus îl văzuse de mai multe ori.

— Eu unul pot să vă spun că acest Fabius e un om de ispravă. Nu se teme să spună ceea ce gîndește. Oamenii țin la el, și dacă o fi să nu se mai întoarcă de aici, să vedeți ce tărăboi are să mai fie la Roma.

Sclavii, ghemuiți pe vine, așa cum obișnuiesc să se odihnească după muncă, ascultă și așteaptă. Între timp, jos, la debarcader trăsese o corabie ușoară cu două șiruri de vîsle. Un mic convoi porni în sus, pe drumul povîrnit. Opt torțe, opt bărbați ca brazii, anume aleși din garda pretoriană, îl escortau pe Fabius care mergea cu miinile încătușate. Patru în față, patru în spate. La mijloc, actorul, și la un pas în urma lui, centurionul Camillus. Merg încet pe panta piezișă ce duce spre vila împăratului. Tot drumul, de la Ostia pînă aici, centurionul l-a urmărit pe Fabius cu atenție. Nu cu ochi iscoditori, ci cu părere de rău. Îl cunoștea și el, căci nu o dată îl văzuse jucînd și nu o dată îl aplaudase pentru glumele pline de haz și numerele lui acrobatice. Păcat de el !

Patru torțe în față, patru în spate. Peste cîteva clipe, vor ajunge în apropierea piscului care se înalță deasupra stîncilor ce coboară în mare. Fabius înaintează mecanic. Camillus, apăsător de gînduri grele, gîfîie ostenit și rămîne tot mai mult în urma lui.

— Mai încet, Fabius, ce te grăbești așa ? îi spune centurionul cu jumătate de gură. Acolo sus nu te așteaptă nimic bun.

— De unde știi tu ce mă așteaptă acolo ?

Camillus abia-și mai trăgea răsuflarea. Izbucni aspru :

— Cum poți să pui asemenea întrebare prostescă ? Las-că știi tu bine ce te așteaptă ! Ce mai !...:

— Cum mi-o fi dat, răspunse Fabius.

În spatele lui se aude vocea slabă, șuierătoare, a centurionului extenuat :

— Cum mi-o fi dat ! Dar-dacă se poate și altfel ? Să știi că pe răzvrătiți îi supune la cele mai cumplite torturi, îi chinuie ceasuri în șir jupuindu-le pielea de pe trup fișie cu fișie, ceasuri în șir, pînă cînd... pricepi ?

Fabius se cutremură :

— Pricep.

Camillus îi șopti :

— Ajungem îndată la o răspîntie. Noi o luăm drept înainte, dar drumul spre dreapta se termină pe un pisc de stînci, deasupra mării. Sînt doar cîtiva pași pînă acolo. De pe stîncă asta sînt aruncați... știi tu. Dacă-ți rupi la fugă, ajungi acolo cît ai zice pește. Eu îi rețin pe băieți, iar tu te arunci... și ai scăpat fără chinuri.

Fabius încetini iarăși pasul.

— Și, mă rog, de ce-mi propui tu mie asta, omule ? Îți pui doar capul în joc.

Centurionul rămase descumpănit. Spuse încurcat :

— Ei, uite așa. Apoi continuă dur : Ce mă tot descoși ? După care adăugă cu insistență : Spune, vrei ori ba ?

Fabius tăcu o clipă, apoi oftă din greu :

— Nu vreau, dragul meu. Întîmplă-se ce s-o întîmpla. Dar îți mulțumesc pentru bunăvoință. Cum te numești ? Camillus ? Bine. Uite ce te rog, Camillus ; cînd te întorci la Roma, du-te în

Trans Tiberim și întreabă acolo de pescarul Scaurus. E tatăl meu. El o să-ți arate unde locuiește fata mea dragă. O cheamă Quirina. Ține minte ! Quirina. Să-i dai din partea mea inelul ăsta. L-am căpătat în dar de la un tetrarh, în Antiohia. E un giuvaer frumos — aur cu agat — ca ochii ei. Dă-i-l, să aibă ceva de la mine. Și spune-le că le urez numai bine, și ei și lui tata...

— Bine, am să-i dau și... am să le spun, rosti centurionul, înduișat pînă la lacrimi.

Fabius întinse spre el mîinile încătușate, și Camillus îi trase inelul de pe deget, cu stîngăcie, prefăcîndu-se că cercetează lanțul cu care era ferecat prizonierul.

— Încă unul, pentru tine, nu mai am — ca să bei în sănătatea... vreau să spun, în amintirea mea...

— Drept cine mă iei, actorule ? Ce, ăsta-i prilej de veselie ? Te ții de glume cînd nu trebuie, îi replică, ofensat, Camillus.

— Cine-i acolo ? răsună o voce din întuneric:

În fața lor pîlpîiau torțe. La lumina flăcărilor se vedeau trupurile uriașe ale paznicilor germani.

— Centurionul Camillus cu opt oameni din garda pretoriană îl escortează, după poruncă, pe Fabius Scaurus, care trebuie adus în fața împăratului. Apoi, încet, către Fabius : Nici o grijă, inelul îl predau la adresă. Și urările de sănătate...

Noaptea înainta — o noapte răcoroasă de început de primăvară. În aer plutea mirosul mării. Constelația de deasupra *atrium*-ului fu înlocuită cu alta, care indica ora unu după miezul nopții. Luna, albă-verzuie și plină de pete, semăna cu pălăria unei ciuperci otrăvitoare suspendată peste o masă de mușchi întunecat.

Între timp, împăratul se culcase și izbutise să adoarmă. Trebuiau, așadar, să aștepte pînă cînd avea să se trezească din somn. Camillus îl conduse pe Fabius în camera de gardă. Cei opt pretorienii nu se mișcau de lîngă el. Tăceau cu toții, unul nu îndrăznea să scoată o vorbă. Camillus îi ținea arestatului paharul cu vin la gură. Fabius stătea pe patul de scinduri și se uita la flăcările torțelor. Strălucirea orbitoare îi amintea de ochii Quirinei. „Bucuria mea ! De ce ai durat atît de puțin ? Bucuria mea !” Reconstitui în minte toate clipele trăite alături de ea. Își scurta, în felul acesta, așteptarea ; dar peste imaginile dragostei se țira o umbră, care, o dată cu așteptarea, căpăta tot mai multă consistență. Un ceas, două, trei. Se crăpa aproape de ziuă cînd fu adus în fața lui Tiberius.

Împăratul stătea într-un jilț din lemn de cedru capitonat cu perne moi. *Atrium*-ul era cufundat în semiobscuritate. Numai flăcările tremurătoare ale cîtorva felinare luminau molatic splendida încăpere. Albul lăptos al statuilor de marmură strălucea prin pînza transparentă a întunericului.

Actorul, cu mîinile legate, stătea față în față cu împăratul. Chipul acestuia, palid, brăzdat de suferință și pasiuni, îl înspăimîntă pe Fabius. Prizonierul își dădu seama că s-a zis cu el. Izbiturile în stîncă ale valurilor venite din adîncuri urmăreau ultimele clipe ale vieții sale. Tumultul lor îi frîngea picioarele de la genunchi. „Mă arunc cu fruntea la pămînt, mă văicăresc, mă dau cu capul de piatră, îl implor. Cine știe, poate că se înduplecă.”

I se perindară fulgerător, pe dinaintea ochilor, chipul Quirinei și publicul de la teatru. Avea senzația că de buzele lui erau lipite privirile fetei și miile de priviri ale acelor pentru care jucase.

Strînse pumnii. „Nu, n-am să mă văicăresc ! Nici prin minte nu-mi trece să-l implor !” Căută să-și impună calmul alungîndu-și gîndurile negre prin violență. „Ia te uită, de aici e dirijată soarta omenirii. E de ajuns un singur semn al acestui bătrîn în mantie de purpură pentru ca purpura singelui să roșească marmura imaculată. Îndată va începe să vorbească, să mă întrebe. Ce să-i răspund ? Să mint ? Să spun adevărul ? Totuna e. Sentința rămîne neschimbată.”

Tiberius îl măsură pe actor pe sub pleoapele întredeschise. Pînă azi nu acordase vreunui plebeu cinstea de a sta de vorbă cu el. Ce i-o fi venit să facă tocmai acum o excepție ? Un simplu capriciu ! Ia te uită, eroul guraliv al farselor, care îi ridiculizează pe stăpînitorii Romei ! E palid. Știe, cu siguranță, că de pe insulă nu mai scapă, și totuși își ține capul sus și-l privește drept în ochi. Ei, da, o criză de curaj. Așa se întîmplă de obicei, pînă vine criza disperării și atunci o să scheaune ca un cîine. Tiberius își încruntă sprîncenele. Îi plăcea să se desfete cu spaima condamnaților. Nu din sete de sînge, ci din răzbunare. Căci pe el însuși l-a pedepsit, toată viața, destinul. „Ei, lasă peste cîteva clipe ai să te zvîrcolești și tu ca Prometeu ferecat de stîncă.”

La un semn al cezarului, garda se îndepărtă. Tiberius vorbi :

— Ai jucat la teatrul lui Balbus o pantomimă despre brutari ?

— Am jucat, răspunde o voce care încearcă să fie fermă.

— Am auzit că ai jucat rolul de erou al poporului : ei, să te vedem acum, cît ești de erou. Toată lumea susține că actorii sînt niște netrebnici lipsiți de sentimentul demnității.

Ochii lui Fabius clipiră. Oare cît timp va izbuti să reziste ? Cîte torturi va fi în stare să îndure fără să se umilească ? La ce bun să-și ascundă gîndurile ? Ca să-și înfrîngă durerile care-l așteptau ? Vorbi, căutînd să evite privirea împăratului :

— Spectatorii ne obligă să avem în fiecare zi altă față. Continuă, strîngînd din umeri : Așa se face că pentru noi nu ne mai rămîne nici una...

Privirea lui Tiberius era numai dispreț. „Șarpele ! Caută o gaură pe unde să se strecoare, reptila vicleană.“

Sub sprînceniele stufoase ale împăratului luceau niște ochi de oțel.

— Cine a scris farsa ?

— Eu.

— Tu, murmură încet, dar amenințător, împăratul. Nu mi s-a spus că ești și poet.

— Un biet ciocănit de versuri, înălțate stăpîne, un ignorant stîngaci, un amărit...

— Căruia îi place să tragă însă la țintă înaltă, îi curmă vorba împăratul. Despre ce era vorba în piesă ?

Fabius își încordă atenția.

— Ți-au povestit doar oamenii tăi de încredere, stăpîne...

— Răspunde !

— Era o farsă despre niște brutari și un edil.

— O alegorie ?

— S-ar putea ca unii să fi văzut în asta o asemănare cu senatorii romani...

— Și tu ce-ai văzut ?... Să nu mă minți !

„De ce să mint“, își spuse în gînd Fabius. Rosti, fără teamă :

— Același lucru.

— Ești sincer. Și ce anume te supără la senatori ?

Fabius ezită. Ce să-i răspundă ? Nu știe nici el prea bine ce anume îl supără. Pe toți spectatorii lui îi supără cîte ceva la ei. Răspunse după o scurtă pauză :

— Ce mă supără la ei ? Asta reiese din piesă, stăpîne. Senatorii iau o hotărîre : scumpim piinea cu trei *asi*. Fabricantul de piine îi scoate de la micul brutar, micul brutar de la noi. Și noi ? Noi n-avem cu ce s-o cumpărăm. Unde a început povestea ? Sus.

Pe fața chinută a împăratului se furișează un zîmbet abia perceptibil. Ia te uită la micul histrion ! Un nimic pe răbojul istoriei, și cum vede el jocul tilharilor ! Al unor tilhari cu mască, în spatele căreia își pot permite să-l calce în picioare pe acest viermișor. Și dumnealui are curajul să spună adevărul verde în față nu numai zecilor de mii de spectatori, dar și împăratului. Tiberius cunoaște prețul adevărului. Știe că adevărul e lucrul cel mai scump, pe care nici chiar stăpînul nu-l poate cumpăra pentru toate comorile din lume. L-au mințit cu toții, întotdeauna. Și omul acesta nu se sfiește să spună ceea ce gîndește ! Își zise că întîmplarea de la teatru a dăunat, într-adevăr, ordinii publice ; dar în clipa aceea ura lui față de marii neguțători din senat era mai puternică decît vigilența omului de stat. Vorbi fără minie :

— Ești un instigator, Fabius Scaurus ! Cutezanța ta a întrecut măsura.

Nu-și exprimă cu voce tare satisfacția pentru faptul că actorul îi înțepase cu un ac de albină adversarii și adăugă, prin surprindere :

— Spune-mi, dar pe mine de ce nu m-ai arătat ?

Fabius pâlî. La întrebarea aceasta nu se aștep-

tase. Sub povara ei grea, își încovoie spinarea. Se lupta să-și adune toate puterile. Pe unde s-o ia, o, zei, ca să scape din capcană ? La drept vorbind, de ce să se mai ostenească ? Oricum, totul e pierdut. Se îndreaptă la loc, dar o teamă năprasnică îl sili totuși să se eschiveze :

— La Roma sînt, firește, mulți oameni care nu știu din pricina cui sărăcesc săracii și se îmbogățesc bogații. Sînt mulți cărora nici nu le trece prin minte că se fac afaceri cu autoritățile, că se ia mită...

— Bine, bine, interveni Tiberius nerăbdător; dar răspunde-mi la întrebare ! De ce nu m-ai arătat și pe mine în pantomima ta ? De ce ?

Lui Fabius îi piere inima și-i îngheață sîngele în vine. Erau singuri : el și bătrînul. Ar fi putut foarte bine să fugă chiar și cu mîinile încătușate. Ridicol ! N-ar izbuti să ajungă prea departe. Nu există scăpare. Trebuie să răspundă. Își întoarse capul spre altarul larilor și, evitînd ochii împăratului, spuse cu voce scăzută :

— Despre senatori și despre funcționarii corupți puțini sînt acei ce știu cîte ceva, dar — și după o pauză apăsătoare adăugă — despre tine știe fiecare totul.

În grădinile vilei Jupiter noaptea începe să albească, dar în *atrium* parcă ar fi năvălit, deodată, o întunecime neagră ca tăciunele stins, prin care nu mai răzbat nici flăcările felinarelor. O întunecime viscoasă, înăbușitoare. Împăratul stă în fotoliu ca împietrit. „Despre mine știe fiecare totul. Despre nemernicii, de senatori, oamenii își mai pot închipui încă o fărîmă de bine, despre mine însă nimic.“ Pe Tiberius îl scutură frigul, se înfofolește în mantia lui roșie și prin fața ochilor i se perindă

inscripțiile injurioase, la adresa lui, de pe zidurile Romei. Cunoaște multe dintre ele pe dinafară :
Tu, suflet crud, lipsit de omenie — vrei să ți-o spun pe față ?
Doar mama te mai poate îndrăgi, hai, cară-te din viață !

Nici vinul nu-i mai place, căci gura lui, de sînge însetată,
Neîncetat îl soarbe, ca odinioară licoarea cea curată.

Un călău însetat de sînge. Mii de sentințe de condamnare la moarte a semnat imperatorul Tiberius Iulius Caesar, Augusti Filius. Băltoace, cascade, riuri de sînge vărsat. Din răzbunare, din ură sau pur și simplu din cruzime. Din capriciu — pentru aur — așa îl vede lumea. Și oare de ce este el așa cum este — asta n-o știe nimeni.

Toată viața a simțit ura de moarte a tuturor și a avut de luptat împotriva comploturilor urzite în jurul său : să fi rămas nepăsător ? Să nu fi dat cui se cuvine răsplata meritată ? Oare e omeneste cu putință așa ceva ? Tiberius se ghemuiește în jilt. Îi piere răsuflarea, încearcă, disperat, să-și demonstreze adevărul despre sine însuși. N-a vrut vărsări de sînge. Acesta-i și motivul pentru care a interzis jocurile de gladiatori. Sejan l-a împins la crime. După aceea a secerat capete ca să și-l salveze pe al său. Pentru ca Roma să-și păstreze împăratul. De ce acum, ascultînd lătratul acestui actor jegos, l-a înspăimîntat sîngele acela ?

Fabius așteaptă. Așteaptă un minut, două, zece. Împăratul arată ca un șoim rănit de săgeată, care scoate cel din urmă suspin și își desface ghearele pentru ultima oară. Nervii lui Fabius, încordați, sînt gata să plesnească. I se întunecă în fața ochi-

Ior. Își încleștează pumnii încătușați, cuprins de dorința necugetată să-l sugrume pe șoimul rănit.

„Cine are acest drept ? El, omul urît de o lume întreagă, sau eu care joc pentru oameni ca să mai uite o clipă de amarul vieții ? În spatele meu, îi strigă lui Fabius o voce lăuntrică, stau de bună-voie sute, mii, zeci de mii de oameni ; din simpatie, din dragoste. În spatele tău cine stă ? Dacă nu i-ai plăti cu aur pe pretorienii tăi, nici un om n-ar mai fi alături de tine. Ah, să sar la el, să-l strâng de gît. Nu, nu poate. Are mâinile legate. Ei bine, dacă așa stau lucrurile, atunci să mor eu, Fabius ! Imediat ! Fără tărăgănare !” I se accelerează respirația. Din întuneric îi țîșnesc în fața ochilor niște rotocoale roșii, învolburîndu-se într-un vârtej amețitor. Apucat parcă de o nebunie subită, voința încetează să se mai supună. Un instinct nestăvilit, sălbatic îl îndeamnă să-și scurteze suferința. E mînat de o singură dorință : să-l scoată din sărite pe tiran, să scape de chinuri, cît mai repede cu putință. Izbucnește isteric :

— De ce îngădui să fim jefuiți ? De ce tolerezi să trăim în mizerie ? Tu ești împăratul nostru ? Așa ai tu grijă de Roma ?

Cezarul se uită fix la condamnat. Un surîs, ca un rînjel, îi schimonosește obrazul.

— Te înțeleg. Vrei o moarte grabnică.

Fabius nici nu-l ia în seamă și continuă să-i strige în față, ca ieșit din minți :

— Ți-e umbra prea mare, împărate ! Și în această umbră nu se poate trăi ! În ea piere totul de groază !

Se făcu tăcere. În felinarul din spatele împăratului se isprăvisese uleiul și, cu o ultimă pîlpîire, flacăra se stinse. Un sclav aduse un felinar aprins.

Foșnetul picioarelor desculțe, auzit din spate, îl înspăimintă pe Tiberius. Se cutremură și întoarce capul, speriat. Își dădu seama că actorul îl văzuse în această postură. Spuse încet :

— Nu e om să nu se teamă. Și om sînt și eu, chiar dacă port pe umeri mantia imperială.

După cîteva clipe izbucni aspru, mînios pe sine însuși că-și deschisese sufletul în fața unui măs-cărici :

— Numai că eu am un avantaj : dispun de putere. Dacă îmi vine chef, într-un minut s-a zis cu viața lui Fabius Scaurus !

Împăratul se uită la Fabius cu ochi iscoditori. Actorul era palid, dar calm. Lăsa impresia că gîndul îi rătăcea departe.

— Ție nu ți-e teamă ?

— Nu ! răspunse dîrz Fabius.

Cezarul se aplecă și vorbi cu răutate, șuierînd printre dinți :

— Va să zică, tu nu vei cădea în genunchi în fața mea, să zbieri să mă implori ?

— Nu, se auzi vocea lui Fabius, surdă, ca de departe.

Tiberius îl întrebă, uluit :

— Cum așa, omule, nu ți-e frică de moarte ? !

Din nou tăcere. Apoi Fabius rosti aproape în șoaptă :

— Ba mi-e frică. Am o iubită, am un tată, am prieteni...

Fără să vrea, stăpînul lumii își domoli și el vocea. Repetă :

— Iubită... tată... prieteni...

Ciudat sună aceste cuvinte pentru un om care a trăit zeci de ani singur. Îl privea pe actor, cu invidie.

— După mine, explozie de bucurii ; după tine — plinsete și păreri de rău. Ești un om fericit, histrionule !

Fabius își înalță fruntea :

— Am fost fericit... Noi, oamenii simpli, stăpîne, știm să ne bucurăm și de puținul pe care-l avem...

Împăratul sublinie cu dispreț :

— Comediantul meșteșugește cu iscusință și bucuria, dacă i se aruncă un bănuț.

— Să-mi fie iertat, cezare, dar nu m-am gîndit la comediant, ci la oamenii de dincolo de Poduri.

Tiberius ridică ochii. În trufia lui oarbă, Roma nu însemna pentru el decît palate de marmură, senatori, complotiști și ucigași. Atît! Deodată, văzu sute de mii de chipuri, suburbia transtiberină, mulțimea de oameni ce mișunau în clădirile acelea îngrozitoare pe care le zărea doar de departe, de pe Palatin, milioanele de nespălați, zdrențăroși, dar, la urma urmelor, tot oameni. Se gîndea la toate cîte i se perindau acum, cu insistență, pe dinaintea ochilor și repeta încet :

— Roma, Roma !

Fabius parcă ar fi înțeles ce-l frămînta pe împărat și-i completă gîndul :

— Și noi, oamenii de rînd, tot Roma sîntem...

Împăratul asculta absent. Cu vocea înăbușită, rosti încet, ca pentru sine :

— Roma sînt și eu, Roma sînt și eu — și își duse gîndul pînă la capăt fără să-l exprime : Mă voi întoarce în Roma mea !

Pe neașteptate, se ridică. Nu-l mai interesa nimic.

— Poți să pleci !

Fabius simțea cum i se moaie picioarele. *Atrium*-ul, torțele, bătrînul așezat din nou în jilțul său, toate se învîrteau în fața lui într-o involburare

sălbatică. Nici nu-și mai dădea seama că prin *compluvium* începuse să pătrundă în *atrium* lumina zilei, că stelele se risipiseră, că o dată cu revărsatul zorilor bolta pălea, acoperindu-se încet cu o pulbere argintie. Făcu un pas, nesigur, și întrebă neîncrezător :

— Pot să plec ?

Abia acum își dădea seama împăratul că prin cuvîntul lui îi redase actorului libertatea. Ezită. Ar trebui să poruncească să fie strivită această ploșniță : e un răzvrătit, și nu va înceta să instige mai departe. Să fie azvîrlit de pe stînci, în mare ! Dar mîndria de Claudian prinse glas în sufletul lui. Omul acesta a îndrăznit să-mi spună adevărul în față. N-are decît să plece, să ațîțe poporul împotriva senatorilor, cît o vrea. Bătu din palme. Centurionului din garda personală, care apăruse ca din pămînt, îi spuse :

— Eliberați-l.

— Îți mulțumesc pentru viață, împărate !

Fabius se îndreptă spre ieșire, dar după cîțiva pași se opri nehotărît.

— De ce nu pleci ? îl întrebă Tiberius, viclean.

— Tu mi-ai spus că pot să plec. Dar senatorii...

Împăratul rise sec. Spuse ironic :

— Urează-mi viață lungă, actorule. Cît timp mai răsuflu, nimeni nu va cuteza să ridice mîna asupra ta. Cînd voi închide ochii însă zeii să te ocrotească !

Capri e o cetate, toată insula e o cetate, o fortăreață împînzită de străjeri înarmați pînă în dinți. Sute de sulite își zburlesc, ca aricii, vîrfurile ascuțite de-a lungul drumurilor, într-un culoar de-a dreptul înspăimîntător. Nu-i cu putință să faci un singur pas în voie.

Fabius coborî din vila Jupiter. Bătrînul Retulus și sclavii, care vegheaseră toată noaptea ca să-l însoțească pe actor măcar cu privirea, spre stîncă denumită Saltul morții, îl urmăreau uimiți, cu ochii ieșiți din orbite. Pleca ; se depărta, cu mîinile descătuseate.

Fabius mergea alături de Camillus. Își arunca privirile, neliniștit, în toate părțile. Nici acum nu-i venea să creadă că e liber. Tremura încă din tot corpul.

Deasupra templelor dorice din Paestum răsărea soarele. O flacără puternică se înălță brusc, tot mai sus, peste peisaj, rumenind în lumina ei și poalele Vezuviului, și castelele de marmură ale împăratului. Poarta fortăreței Capri se deschise. Fabius urcă pe puntea corăbiei cu două șiruri de visle ; bătea un vînt bun dinspre apus, pînzele galbene se întinseră ca niște aripi ; sus de tot, pe catarg, cînta un marinar.

Abia acum Fabius deveni încrezător. Clipea din ochi în bătaia luminii, înfiorat de emoție. Ar fi vrut să vorbească, dar în loc de cuvinte îi țîșni din gîtlej un rîs năvalnic. „O, viață, viață, cît ești de frumoasă ! Quirina.“

Razele soarelui dănțuiau în văzduh, marea cînta o melodie sprintară, pînzele foșneau, valurile impetuoase se spărgeau înspumate de prora vasului. Cea mai frumoasă zi dintre toate zilele vieții lui. Actorul îl îmbrățișă, cu exaltare, pe centurion, îi sărută fața nerasă, gîtul, urechile.

— Fă-te încoace cu inelul, bătrîne, hai, fuga, că mă duc singur să i-l dau iubitei mele !

Țărmul portului Surrentum se apropia ; pereții stîncilor sale cenușii cădeau, perpendicular, în mare.

— Quirina, tată m-auziți? Mă întorc acasă! Viu! Nevătămat! Liber! Voi continua să joc. Și iarăși douăzeci de mii de perechi de ochi se vor aținti asupra mea. Iar vouă, distinși senatori, o să vă fac o plecăciune pînă la pămînt ca să vă vie mai ușor să mă alintați... Am cuvîntul împăratului! Quirino, fetița mea, pregătește-mi *centunculus*-ul și faldurile, căci Fabius nu se lasă, și începe iar să joace!

30

Împăratul dormi toată ziua. Seara, mîncă pe terasă cîțiva pesmeți muiați în vin și un platou de banane. Îl apăsa tristețea. Deznădejdea care-l copleșise în clipa morții voluntare a lui Nerva nu-l părăsise încă. Stăruia în sufletul lui. Voia s-o înăbușe, s-o împrăstie după convorbirea avută cu măscăriciul acela. Porunci să fie aprinse toate torțele și să fie chemat efebul grec. *Myrrha*¹ e un afrodisiac înșelător. Atrofiază simțurile, iar folosirea ei îndelungată zdruncină nervii, dă impuls cruzimii.

Cezarul își înfipse unghiile ascuțite în trupul fraged. Efebul strînse din dinți de durere, răsufierea îi șuiera pe nări; încercă să reziste chinului, dar durerea venise prea brusc și era atît de violentă, încît mîna lui plăpîndă, răspunzînd unei

¹ *Myrrha* — smirna (arbustul și rășina).

comenzi a instinctului de apărare, îl lovi fără să vrea pe împărat. Infuriat la culme, împăratul chemă garda și porunci soldaților să ducă băiatul pe terasa de jos și acolo să i se aplice cincizeci de lovituri pe spate. După ce băiatul fu ridicat, Tiberius se sculă din jilț anevoie, sprijinindu-se în baston.

Nu-i plăcea să se ridice în picioare de față cu alte persoane, căci în timpul acestui efort bătrînețea și șubrezenia vârstei înaintate nu puteau fi ascunse. Și, în definitiv, de ce să le arate lupilor o pradă lesne de răpus? Puțin îi mai lipsește să devină octogenar, o sută de ani îi mai trebuie ca să i se împlinească toate poftele, dar cât mai avea de trăit pînă la intrarea în împărăția subpămînteană a lui Hades? Cît? O secundă? O lună? Un an?

Înalt și uscățiv, bătrînul stătea ca o umbră prelungă lingă balustrada terasei și vîntul îi presăra ace de cetină peste rămășițele de păr cărunt de pe țeasta pleșuvă. Privea către marea cufundată în beznă.

Cincizeci de lovituri, cu bastonul centurionului, peste trupul gol e o sentință grea. Torturarea băiatului începuse. Vaietele lui spărgeau văzduhul și-l răscoleau. Tiberius urmărea execuția cu o cruzime sălbatică; singurul lucru care mai avea darul să-l tulbure încă erau gemetele schingiuitului. Văicărelile se transformau însă într-un strigăt deznădăduit.

Cezarul stătea în umbră, neobservat. Îl zări pe una din terasele îndepărtate pe astrologul său Thrasyllus, cercetînd cu atenție poziția stelelor.

„Despre tine știe fiecare totul, i-a spus actorul acela neobrăzat. Nu, nu-i adevărat. Cine cunoaște

prăpăstiile negre în care am căzut ca să-mi răscumpăr prin voluptate, deceniile de suferință ?”

Cine știa *acest lucru* ? Îl știa răposatul Nerva. Dar el a amuțit pentru vecie. Iar astăzi un singur om ar mai putea să știe — Thrasyllus.

Tipetele sfîșietoare ale băiatului umpleau grădina și noaptea.

— Cezarul meu! se auzi, de departe, glasul astrologului.

— De unde știi că mă aflu aci, Thrasyllus ? tună împăratul.

— Poruncește să înceteze aceste strigăte. Mă stingheresc în cercetările mele.

Împăratul bătu din palme.

— Dar nu ucide, dacă mi-e îngăduit să te rog. Singele tulbură și întunecă oracolul.

Ia te uită, ce îndrăzneală ! Să-i dictezi împăratului ! Dar paznicului care apăruse și-i aștepta porunca îi spuse încet :

— Eliberați-l pe băiat.

— Mulțumesc, stăpinul meu, răsună din nou vocea lui Thrasyllus.

„Cum a putut să mă audă de la o asemenea depărtare ? Știe dinainte tot ce voi face ? Ah da, Thrasyllus ! Singurul om care știe despre mine absolut totul. El da, el ar putea să spună... Dar cui să-i spună, cînd e păzit la fiecare pas ? Dar cînd nu voi mai fi ? Atunci ar putea ; ar putea să și scrie. Cum ar scrie, oare, un om care-mi citește pînă și gîndurile ! Ar scrie într-adevăr totul ? Ar cuprinde și suferințele mele ? Noaptele mele de groază ? Tristețea nesfîrșită a însingurării mele de atîția ani ? Ar fi în stare să scrie ceea ce nu se

poate descrie ? Mi-a citit, oare, Thrasylllos gîndurile cu adevărat ? Mi le poate citi pe toate ?“

Un rinjet răutăcios strîmbă fața răvășită de suferință a împăratului. Lui Tiberius îi veni în minte o idee înfiorătoare :

„Își va da seama, oare, dinainte acest atotștiutor că voi porunci, peste cîteva clipe, să fie aruncat de pe stîncă în mare ? Să fac acest lucru ? Să-l suprim pe omul care de patruzeci de ani îmbătrînește în preajma mea, care de zece ani împarte cu mine singurătatea pe această insulă, care încă din vremea exilului meu pe insula Rhodos mi-a fost sclav, sfetnic, profet și prieten credincios ? Sfaturile lui erau mai prețioase decît un munte de aur. Și totuși el e singurul om care, prin scrisul său, ar putea să divulge în fața lumii întregi mai mult decît știe fiecare despre mine. Mă cunoaște pînă în măduva oaselor. Nu. Nu va apuca să scrie nimic. Va pieri ! Într-o clipită va pieri !“

Intră încet în camera de lucru, ceru să fie chemat călăul și-i porunci să stea ascuns în spatele ușii, gata să intervină în orice moment. Apoi se întoarse pe terasă. Strigă :

— Thrasylllos !

Astrologul își întoarse privirea spre împărat.

— Vino pînă la mine !

Thrasylllos se apropie. Tiberius îl urmărește cu atenție. „Vezi, vrăjitorule, nu știi nimic ! Habar n-ai că vii în întîmpinarea morții tale.“ Profetul ajunsese lîngă împărat și ingenunche ca să-i sărute inelul.

— De ce te lași în genunchi, ca și cînd ai veni să-mi ceri o grațiere ? răsună ironic, vocea lui Tiberius.

— Cer grațiere, repetă grecul cu voce scăzută.

— Cum ? ! Pentru Ce ? Pentru cine ? Împăratul se așază.

— Pentru mine, Cezare.

Inima bătrînă a împăratului o ia razna, bate să-i spargă pieptul. Tiberius se înfășoară pînă peste bărbie în mantia de lînă. „Ah, blestematule, tu vezi, într-adevăr, pînă în adîncul gîndurilor mele !” Aduce repede vorba pe alt făgaș :

— Spune-mi, ghicitorule, cît mai am de trăit ?

— Stelele spun că Tiberius... Se oprește.

— Cit ? Cit ? stăruie bătrînul.

Thrasylos stă în cumpănă. Întîrzie cu răspunsul. Doar n-o să se apuce să-i spună că zilele împăratului sînt numărate. Cîteva zile doar, și...

— În stele stă scris că Tiberius va fi și peste zece ani stăpînul Romei !

— Și cum voi sfîrși ? Înjunghiat sau otrăvit ?

— Nici una, nici alta.

— Juri ?

— Jur, pe Apolo !

— Dar tu, tu cît mai ai de trăit ? explodează, pe neașteptate, Tiberius.

Thrasylos tace. Mîna lui frămîntă liziera azurie a togii dăruite de împărat. Apoi rostește în șoaptă :

— După stele, atît cît vrei trăi și tu, Cezare, dar după voința ta...

— Spune tot !

— ...cîteva clipe.

Bătrînul duse miinile la gît. Abia își mai trăgea răsufllarea. Respirația lui șuierătoare era întreruptă de horcăituri. „Fatumul hărăzit de stele nu-l pot înfrînge, gîndea Tiberius. Voi trăi atît cît va

trăi și el. Dacă-l ucid, mă ucid pe mine însumi. Se uită la Thrasyllus, uluit. Omul acesta i-a prevestit și mamei mele, Livia. Se spune că niciodată nu s-a înșelat. Știe, fără îndoială, că Livia a avut pe conștiință multe vieți, ca să-i netezească fiului ei, Tiberius, drumul spre tron. Agrippa, Lucius, Marcellus, Gaius, Germanicus, Drusillus. Ce șir îngrozitor de nume !” Pe fruntea împăratului țîșniră broboane de sudoare rece. Omul, de care niciodată nu se temuse, băga acum în el o groază cumplită. „Dar pot, pot eu, oare, să-l întrec în iscusință pe acest maestru ? La urma urmei, ceea ce știu, de la el știu. Dacă a vrut, într-adevăr, să lase posterității o mărturie despre mine, demult a scris-o și a ascuns tot ce-a scris. Cu ștreangul călăului nu-l dobor pe Thrasyllus, după cum nu pot gîtui senatul însetat de putere nici dacă aș mînuî cel mai uriaș ștreang din lume.”

Cei doi bătrîni se privesc cu ochi sticloși, nemîșcați. Doi vechi prieteni și totuși dușmani. Amîndoi joacă pe miza cea mai mare : propria lor viață. Noaptea, rece încă și plină de proștețime, i se pare, deodată, lui Tiberius sufocantă ca în luna lui Augustus, cu aerul fierbinte, înăbușitor.

Se ridică încet, sprijinindu-se, cu greu, în baston, fără să mai țină seama că grecul îl vede cît e de neputincios.

Thrasyllus nu-și pleacă fruntea, și nici nu-și ferește ochii în care se răsfrînge pulberea luminoasă a Căii lactee. Privirea lui e deodată primăvărată și veselă.

Tiberius a înțeles : „Acest interpret al voinței stelelor știe iar la ce mă gîndesc ! A simțit că nu-l voi uide ! Dar pricepe el, oare, de ce sînt așa cum sînt ? O, nu, nici vorbă ; el nu-i spiritul acela simplu, fărîma aceea de simțire omenească

după care tinjesc atât de mult. E o slugă și nimic mai mult. Întocmai ca și administratorul meu ; ca și Charicles. Dar ce-i drept, trebuie să recunosc, o slugă credincioasă."

Stăpînitorul lumii își desfăcu brațele. Grecul îi primi îmbrățișarea și nu ezită să-și lipească obrazii de fața lui pătată de eczemă. Împăratul căzu într-o stare de extaz melancolic.

— Niciodată nu-ți voi face vreun rău, prietene. Tu ești artera care-mi hrănește inima ; tu ești sîngele ce curge în vinele mele. Îmi ești apropiat și devotat. Numai în tine am încredere...

Thrasylos căzu la picioarele lui și-i cuprinse genunchii. Tiberius îi porunci să se ridice.

— Mai vreau să trăiesc, Thrasylos, puțin, nu mult. Prelungește-mi viața. Cu trei ani ! Numai cu trei ani ! Spune-mi, cu ce și cum s-o prelungesc ? Spune ! De fiecare om trimis la moarte, o zi de viață pentru mine ? Hai, spune ! Să mă știu de vechea legendă și să-mi înprospătez viața cu sînge omenesc ? Sfătuiește-mă ! Ce să fac ? Să-l beau, ca să trăiesc ?

Grecul îl așază în jilț pe împăratul care tremura ca varga și clătină din cap. Tiberius strigă ca ieșit din minți :

— Da, știu, fricosule, tu ești ca Nerva, un molîu caraghios ! Nici ție nu-ți place cînd curge sînge omenesc. Îți pare rău pînă și de sîngele porumbeilor, măduvă de soc ! Dar e oare cu puțință să trăiesc altfel în acest viespar de ipocriți ! Poate cineva să stea să se desfete privind la porumbeii de pe acoperiș, cînd e pîndit de groapa cu capcana întinsă ?

Jos marea întunecată și prevestitoare de rele nu contenea să-și depene cîntecul monoton. Împăratul se înmuie :

— Tu știi de ce sînt atît de crud, nu-i așa ?

— Te-au făcut să fii așa, răspunse prompt Thra-syllos. Îți cunosc viața. O viață plină de suferințe și amărăciuni. Știu acest lucru.

— Nu-l știi numai tu. Am auzit, nu demult, că se știe totul despre mine.

— Nu-i chiar așa, Cezarul meu. Oamenii știu numai ce n-a fost bun...

— Și ce anume n-a fost bun ? întrebă Tiberius pe un ton mai aspru.

Astrologul răspunse apăsător :

— Nu mai ucide, Cezarul meu ! Fiecare om are ceva frumos, scapără în el cel puțin o scînteie a zeilor din Olimp, și e păcat de această scînteie...

Tiberius aude vocea domoală, plină de dojană a astrologului și bătrînul sceptic întreabă :

— Poate, oare, copacul, care a crescut o sută de ani de la rădăcină în sus, să crească, deodată, de la coroană spre rădăcină ?

— Copacul nu poate. Dar omul — omul poate tot ce vrea.

Multă vreme împăratul nu rosti o vorbă. Apoi apucă repede cupa și spuse :

— Bea, grecale, bea și urează-mi ca zilele ce mi-au mai rămas să nu fie negre. Dacă pentru un om ca mine, cu sufletul chinuit și torturat de dureri, ar mai putea să existe și fericire, ți-aș spune : bea pentru fericirea mea !

Astrologul picură din cupă cîțiva stropi.

— Pentru cînstirea lui Aesculapius și pentru fericirea ta, Cezare !

Și bău cu sete, înghițituri lungi, pentru clipa aceea de cumplită încordare, în dorința de a îneca în băutura amețitoare clipele de groază prin care trecuse.

— Mai am ceva în gînd, Thrasylllos. Mai am o dorință — o cunoști, poate, și pe asta, atoateștiutorule ?

Cum să n-o cunoască încercatul Thrasylllos ? Nici măcar nu-i nevoie să citească în stele ca să-și dea seama de ce se uita de atîtea ori bătrînul împărat într-acolo unde bate inima imperiului — spre Roma. Dar de data aceasta, Thrasylllos, credincios profesiei sale „miraculoase“ de profet, refuză să-și dea în vileag perspicacitatea ingenioasă. Îi ceru împăratului să i se aducă astro-labul.

Tiberius dădu poruncă sclavilor.

În preajma Nonelor lui Marte, cînd primăvara trosnește din încheieturi o dată cu zgomotul stîncilor ce se sfarmă în cutremurul pămîntului, stelele pe cer zburau nebunatic. Parcă s-ar fi întrecut care mai de care s-o acopere pe cealaltă cu strigătul ei puternic.

Ochiul astrologului aluneca încet de la o constelație la alta : de la Lira la Lebăda, de la Perseu la Castor și Pollux, de la Balaur la Șarpe.

Încetul cu încetul, astrologul își adună gîndurile și le rîndui frumos în minte ; apoi vorbi cît putu de calm :

— Dorești să te întorci la Roma, Cezarul meu ?

Tiberius se uită posomorît la Thrasylllos. Murmură abia auzit :

— La bătrînețe, inima îl trage pe om spre locul de baștină. Și numaidecît adaugă, stăruitor : Ce zici, să mă înapoiez la Roma ?

Thrasylllos se cutremură : grea și primejdioasă întrebare ! Stătea în cumpănă, se temea să-i răspundă. „Să te întorci în furnicarul pe care zi de zi l-ai strivit cu călcîiul tău nemilos, pe care l-ai asmuțit împotriva ta cu sentințe de condamnare

la moarte și confiscări de averi ? Un bondar bătrîn în cuibul bondarilor tineri și vrăjmași ? Dar el vrea acest lucru. E ultima lui dorință.“ Și bătrînul astrolog își înalță din nou priviri spre firmamentul strălucitor.“ Stelele nu prevestesc nimic bun. Gemma din constelația Coroanei are culoarea sîngelui proaspăt. Dar el vrea să se întoarcă, își spune Thrasylllos în gînd. Lumea va răsufila ușurată mai devreme decît se aștepta. Voi răsufila și eu...”

Cu un singur ochi, Thrasylllos desluși în privirea de vrăjitor a împăratului atîta sete după un răspuns afirmativ, încît era gata, gata să-i încuviințeze actul necugetat. Dar nu putea. Îi era milă de acest om care n-a cunoscut niciodată în viață fericirea, n-a știut ce-i bucuria, care niciodată n-a știut să ridă. Și mila fu mai puternică decît teama :

— Fiind vorba de o chestiune atît de serioasă, Cezarul meu, trebuie să-ți spun adevărul, chiar dacă asta te-ar întrista sau ți-ar stîrni mînia. Nu te întoarce la Roma !

— Se urzește vreun complot împotriva mea ?

Lui Tiberius îi fulgeră prin fața ochilor chipul lui Servius Curio. „Se spune că în casa lui se întrunesc adesea dușmanii mei. Vestea mi-a fost adusă de iscoada mea. Macro susține, însă, că întîlnirile au loc la cămătarul Aviola. Nu avem mărturii precise. Dar va trebui să lovesc eu cel dintîi. În cine ? În Servius ? În Aviola ? Oricum, un lucru e limpede : la Roma, împăratul nu scapă uneltirilor.“

Thrasylllos n-a spus nici da, nici ba. Continua să-i vorbească, vîzîndu-și mai departe de stelele lui :

— Roma e un pământ fierbinte, Cezarul meu. Un viespar de patimi și pasiuni. Pasiunea cea mai violentă e ura. Îi zgâlție pe oameni din somn, nu-i lasă să doarmă, îi orbește, îi asurzește...

— Păstrează-ți maximele pentru tine, îl întrerupse împăratul morocănos. Ce vezi în stele ? Asta vreau să știu !

— Racul se află în conjuncție cu Hidra, ilustrul meu stăpîn...

— Și asta ce înseamnă ? stăruie împăratul.

— Înseamnă că hidra cu o mie de capete se ridică împotriva ta. Parcă văd un milion de furnici gata pregătite să roadă carnea pînă la os.

Împăratul se umflă în pene :

— Prostule ! Ce-mi tot îndrugi aici despre furnici ? Vreau să mă întorc la Roma și n-am de gînd să mă las influențat de pălăvrăgelile tale !

Deodată tresări. Rămase înmărmurit : „Cu siguranță că Thrasylos și-a dat seama cît de mult tînjesc să mă înapoiez la Roma. Ar fi putut foarte bine să-mi spună : întoarce-te. Ce știu eu despre limbajul stelelor ? Nimic. Oricum, e o șarlatanie, ca tot ce ține de viața omului. Îmi vorbește despre o hidră care mi se pune împotriva, cînd ar putea foarte liniștit, să mă trimită la Roma, și acolo să-mi găsească moartea. Oricare altul așa ar fi făcut.” Tiberius se uită la Thrasylos cu duioșie :

— Tu nu-mi dorești moartea ?

— Nu, stăpîne, se auzi răspunsul, încet.

— De ce ? De atîtea ori te-am necăjit, ți-am făcut rău...

— Da, mi-ai făcut. Orice om puternic îi umilește pe cei slabi. Nu vreau să-ți pierzi viața, dar...

— Spune, spune, dragul meu.

— Dacă te-ai împăca...

Împăratul se ridică și, sprijinindu-se de masă, începu să-l împrăște, cu furie :

— Ești un prost ! Un nepriceput ! Asta ești ! Eu să mă împac ? Cu cine ? Cu asasinii mei ? Mai degrabă mă răzbun de o sută de ori ? O, tu suflet de ciine ! Reptilă veninoasă !

Căzu în jilt, horcăind. Își șterse sudoarea de pe frunte și-și apăsă palmele pe temple. Deodată, criza de furie se frînse, arătându-și numaidecît reversul. Începu să vorbească potolit, cerînd scuze astrologului, cu voce rugătoare :

— O ! Iartă-mă, Thrasylos... Știu că-mi ești cu adevărat prieten. Iartă-mă !

Împăratul oftă adînc, înduioșat : unicul om care nu mi-e dușman. Îl apucă de mîină și în clipa aceea în inima lui pătrunse un sentiment de mult uitat — recunoștința. Dar în timp ce mîngîia mîna astrologului, își spunea în gînd, cu încăpăținare : „Și totuși mă voi întoarce la Roma !“

Se simțea obosit.

— Acum, du-te, prietene.

Thrasylos plecă.

Tiberius rămase singur. Pleoapele tremurătoare i se îngreunară de somn, mirosul sărat al mării i se strecura prin nări, și încetul cu încetul îi reda liniștea.

Bătrînul se sculă în picioare. Se înfășură cu grijă în mantia de lînă și ieși afară, pe terasa ce dădea spre răsărit, acolo unde talazurile te asurzesc. Uneori e bine să te lași asurzit. Se apropie de balustradă. O făclie aprinsă pe terasa învecinată arunca pe mozaicul pardoselii umbra împăratului. Prelungă, mare, maiestuoasă. Umbra stăpînului lumii era tăiată pe mozaic de firul cu care Ariadna îl trăgea afară din labîrint pe iubitul ei Teseu. Labirintul vieții e labirintul sentimentelor

omenești. Voi mai găsi oare drumul, eu, omul de o sută de ori dat la o parte, respins, părăsit? Voi găsi oare sufletul acela înțelegător, de care am atîta nevoie?

Pe balustrada de marmură ardeau două luminițe galbene. Se apropiau. Împăratul se cutremură, apoi rîse singur de spaima lui. Era Rubrus, motanul cu blana cafenie-vărgată. Favoritul lui Tiberius.

Împăratul întinse mîna spre animal, să-l mîngîie. Dar motanul se zburli, începu să scuipe și licărul galben al pupilelor bătut repede în retragere, pînă se pierdu de tot în bezna nopții.

Tiberius rămase nemișcat cu mîna întinsă. După cîteva clipe, își petrecu palma pe marmura rece a balustradei care nu putea să fugă de mîngîierea lui.

31

Pe întinsul platou al Cîmpului lui Marte domnea mare agitație. Înainte de revărsatul zorilor, se aliniaseră acolo, în formații complete, cele șase cohorte ale legiunii a șasea siriene, alese anume de Lucius. Circa patru mii de soldați în echipament de campanie.

Comandanții supremi și oamenii de stat începură, să se adune în templul zeiței Bellona, după răsăritul soarelui. Macro veni printre cei dintîi și Lucius îl întîmpină ceremonios. În uralele mulțimii, sosi călare Caligula. Coiful de metal îi acoperea țeasta țuguiață, armura de aur, în care era săpat carul lui Helios, sclipea ca reflexul razelor

solare într-o oglindă, iar mantia de cobalt cusută în fir de aur filfîia în urma călărețului.

Marele preot jertfi pe altarul aflat în fața templului Bellonei o vacă, o scroafă și o oaie. Din interiorul lăcașului se auzi corul preoților. În dimineața senină și liniștită, fumul jertfei țîșnea ca o coloană dreaptă, înălțîndu-se spre cer.

Statul-major încălecă pe cai.

Caligula avîndu-i în dreapta pe Macro și în stînga pe Lucius, porni, cu întreaga suită, spre locul unde se încolonasera soldații, și se opri în fața lor. Mulțimea de oameni adunată în jur urmărea spectacolul cu interes. Caligula ridică mîna dreaptă și exclamă :

— Trăiască legiunea a șasea, Ferrata ¹ !

Soldații răspunseră :

— Cînte și glorie imperatorului Tiberius. Cînte și glorie lui Caius Caesar !

După aceea luă cuvîntul Macro. În numele împăratului îi mulțumi, în lipsă, legatului Vitellius, ofițerilor lui și tuturor soldaților pentru faptele lor de vitejie în Orient. Apoi le transmise ordinul împăratului : legiunea va rămîne deocamdată la Roma pînă la noile dispozițiuni ale împăratului. După care, citi numele centurionilor și soldaților distinși și Caligula le înmînă personal decorațiile și recompensele pentru bravură și bărbăție. Apoi, în sunetele asurzitoare ale trompetelor, prințul moștenitor, însoțit de Macro și de Lucius, trecu în revistă formațiile militare. La sfîrșit, întregul stat-major se alinie cu fața spre armată. Caligula și Macro îi salutară pe soldați de despărțire.

Ostașii izbucniră tunător :

— Ave Caius Ceasar ! Ave Naevius Macro ! Ave *legatus Vitelli* !

¹ Ferrata — de fier.

După terminarea ceremonialului prescris, soldații legiunii a șasea strigară la unison :

— Ave Lucius Curio !

Cele patru mii de glasuri făcură să duduie tot Cîmpul lui Marte :

— Ave Curio ! Curio ! Curio !

Lucius roși mai mult decît era nevoie, încurcat de această neașteptată manifestare de dragoste din partea oamenilor săi, în prezența principelui Caligula. Cuprins de emoție, ridică mîna dreaptă în semn de salut. Legiunea continua să scandeze de-tunător :

— Curio ! Curio !

Macro zîmbi.

— Ia te uită, băieții lui Vitellius l-au îndrăgit, nu glumă, pe Curio. Pe legea mea, asta-i dragoste puternică ! Și-acum, gata, ajunge !

Apoi, către Caligula :

— Plecăm, dragul meu ?

Porniră spre Capitoliu. În urma lor, bubuia cîntecul soldaților :

*Tu, falnic vultur al legiunii a șasea,
În slava cerului te-avînți măreț !
Dar inima-mi în veci n-o să mai bată,
Căci pentru faima patriei s-a stins.
Mi-e sîngele acuma lins de cîini
Pe-al lui Orontes mal pustiu...
Dar Roma mea nicicînd nu va pieri,
Națiunea și senatul sînt recunoscătoare
Soldatul legiunii, desigur, muritor e —
Eternă însă-i Roma, în veci nepieritoare !*

Un timp, principele merse tăcut în fruntea statului său major. Surîdea, dar pe fața lui fiecare

mușchi zvîcnea de încordare. La un moment dat, întreabă :

— Cum ai reușit, Lucius, să te faci atît de iubit ?

În liniștea penibilă ce se lăsase, interveni Macro :

— Vitellius mi-a scris despre acest lucru. Lucius a trăit simplu, cot la cot cu soldații. Ca unul de-ai lor. De altfel, ai observat, scumpul meu, cum îi spun direct : Curio. Vittelius, rîse ministrul, mai mult și-a răsfățat ciolanele lui bătrîne, în timp ce Lucius, se spune, nu și-a dorit nici un pic de confort. Și pentru ca lauda să nu pară prea ostentativă, adăugă, rînjind malițios : Așa sînt toți pofticioșii de carieră, care înghit milităria cu atîta zel. Dar, la drept vorbind, ei sînt și noii eroi ai Romei, Regulușii și Muciușii noștri, bravi și credincioși. Nu crezi, iubitul meu principe ?

Caligula încuviință din cap. În gît însă i se așezau noduri de invidie ; totuși se stăpîni. Se întoarse spre Lucius și, în fața întregului stat-major, rosti pe tonul cel mai cald cu putință :

— Dragostea mea îți aparține, Lucius. Și vei vedea cum știe Caius Caesar să prețuiască bărbăția și credința prietenilor săi !

Fermecătoare femeie era Ennia, soția marelui Macro, fermecătoare și seducătoare, începînd cu inețele lucioase ale părului ei negru și sfîrșind cu degetele trandafirii și cu unghiile lăcuite ce răsăreau din sandalele grecești. Tocmai se dezbrăca, singură, pentru a porunci apoi sclavelor s-o îmbrace în vederea festinului ce urma să aibă loc la Caligula. Se dezbrăca singură în fața soțului ei. Obișnuia să facă acest lucru adeseori. Bărbatului îi plăcea. Ședea în jilt și-i cîntărea din ochi sinii

plini, apoi se apropia de ea prin surprindere. Și astăzi lucrurile se petrecură aidoma.

Obosit de amor, răpus de vinul turnat pe gît, din belșug, soțul o măsură acum fără poftă erotică. Desfăcu draperia de culoarea indigoului, care despărțea iatacul soției de splendidul *atrium*. Printre trunchiurile coloanelor corintiene se zărea un șir de statui așezate de-a lungul peretelui.

— Privește, fetiço, în ce societate aleasă ne aflăm. Nobili, toți unul și unul, ce zici ? Marius, Sulla, Iulius Caesar, Augustus, Tiberius.

— Trage draperia, mi-e frig. Nu vezi că-s dezbrăcată ? Și nu înțeleg ce vrei să spui cu statuile astea ?

— Ei, nu pricepi ? Nu vezi ? Lipsește Caligula, răspunse Macro, trăgînd draperia la loc.

— Nu te grăbi, Naevius, spuse Ennia, încercînd care culoare de muselin i s-ar potrivi mai bine.

— Trebuie s-o luăm noi înaintea evenimentelor, dacă vrem să nu ne-o ia ele înainte.

— Ce vrei să spui ? Întrebă Ennia, ridicîndu-și ochii. Nu cumva împăratul e pe ducă ? Curînd ?

— Mai curînd decît te aștepți, fetiço.

Desluși în vocea aspră a bărbatului îngrijorarea. Cunoștea bine năzuințele lui Macro. Soțul ei nu era atît de naiv, încît să ametească alergînd după purpura imperială, nu voia decît să-l îmblînzească și să-l dreseze pe tînărul cezar, să-l joace pe degete, în așa fel, încît noul împărat să facă totul așa cum îl va îndruma el. Cu alte cuvinte, să guverneze fără să aibă titlul și grijile stăpînitorului. Enniei îi surîdea planul soțului ei.

Dar Macro vedea și umbra acestei povești. Caligula e plămădit din cu totul alt aluat decît bătrînul împărat. Caligula e ca un steguleț în bătaia vîntului. Un capricios, plin de toane. Astăzi albă,

mîine neagră. Dispozițiile lui, neașteptate și schimbătoare, pot fi afurisit de periculoase și nimeni nu va fi în stare să i le ghicească din timp în afară de propria lui soție căreia, după amor, bărbatul i se va destăinui, ba mai mult, dacă e deșteaptă, va ști să-i stoarcă pînă și gîndurile cele mai ascunse.

Macro știa cît de mult îi plăcea Ennia lui Caligula. Ori de cîte ori îi iese în cale, o soarbe din ochi. Cînd va ajunge împărat i-o va lua oricum, iar pe el, Macro, îl va trimite undeva la capătul lumii. Poate în Egipt. Sau, cine știe, poate chiar în împărăția lui Hades. Asta ar fi mai rău. Dar toate acestea pot fi preîntîmpinate; dacă o depune el însuși pe soția sa în patul lui Caligula, ucide două muște dintr-o singură lovitură; scapă de surghiun și, în același timp, află tot ce clocește în tărtăcuța lui țuguiață stăpînul lumii. Da, dar cum s-o pregătească? Stă în cumpănă, nu știe cum să înceapă, se teme un pic.

Își încheie șirul gîndurilor cu voce tare:

— Astuia să-i vezi pînă în adîncul sufletului — ar fi ceva, dar cum, femeie?

— Pe un aiurit vanitos ca ăsta nu-i greu să-l scoți din minți, rise Ennia. O femeie isteată i-ar veni de hac. L-ar purta de sfoară unde ar vrea, ca pe un cățeluș.

Macro sări în sus. „O, zei, băiețașii mei înțelepți, ce frumos i-ați șoptit voi! Cît de bine mi-ați cîntat în strună!” O apucă de umeri cu labele lui vînjoase.

— Tu ai fi în stare? Grozavă idee, Ennia! Să-ți aurească Venus botișorul tău scump!

Ennia căscă ochii mari:

— Ce tot vorbești, Naevius?

Comandantul pretorienilor juca teatru ca un actor cu experiență, ca un histrion încercat; se co-

coşa de ris, se entuziasma de ingeniozitatea femeii, ca şi când ea ar fi fost aceea care i-ar fi sugerat o idee excelentă.

— O, da, tu îl seduci, fetiço, de asta sînt sigur ! Tu îl prinzi în cursă, aşa cum prinde păsărarul sturzul cu nuiuaa încleiată...

— Naevious, spuse, supărată, Ennia, fluturînd din palla albă, cusută cu fir de aur, lasă-te de glume proaste !

— Ce glume, potîrnichea mea ? Eşti frumoasă, deiei ochii oricui. Caligula, când te vede, se holbează la tine şi gîfîie ca foalele fierarului. Dacă m-ai agăţat tu pe mine, om în toată firea, pe mucosul ăsta îl ai în buzunar.

Ennia îşi dădu seama că Macro nu glumeşte şi se simţi ofensată.

— Cu alte cuvinte, tu ai fi în stare să mă arunci în ghearele unui monstru căpăţinos ? Să mă dai pe mine acestei stîrpituri băloase ?

Macro se lăsă transportat de planul său.

— Cred că ţi-ar şede foarte bine cu mantia de purpură.

Femeia ţipă ca o fiară rănită :

— Va să zică aşa ! Vrei să scapi de mine ? Nemernicule ! Să mă vinzi ca pe o vită ! Vicleanule ! continuă Ennia să-şi verse furia. Macro înţelese că tonul glumeţ de pînă atunci nu-şi mai avea rostul ; îl schimbă numaidecît.

— Uite ce-i, Ennia, n-o lua razna, ascultă ce-ţi spun. Nu e glumă. Dacă vei fi înţeleaptă, vei putea face pentru noi amîndoi un lucru grozav. Vei fi împărăteasă.

Tăcu intenţionat şi aşteptă.

Dacă Macro e într-adevăr un nemernic fără pereche, nu e mai puţin adevărat că şi Ennia e, în felul ei, o javră ageră la minte, căci la auzul cu-

vîntului *împărăteasă* ofensa ei se risipi ca prin farmec. Macro continuă să bată fierul :

— Ce-ți închipui, prostuțo, că după aceea n-o să zbor în fiecare noapte după tine, la Palatin ?

Ennia se lăsă furată de visare ; ba, în cele din urmă, zîmbi. Abil cum era, Macro simți numaidecît schimbarea în felul ei de a privi lucrurile și insistă :

— Ai să capeți o vilă cum n-are nimeni la Roma.

— Mai frumoasă decît a Valeriei ? îi alunecă Enniei de pe buze.

— De o sută de ori mai frumoasă. De altfel, și tu ești mai frumoasă decît ea.

Femeia se uită la el, bănuitoare, și el se grăbi să adauge :

— Pe legea mea, dacă nu ești... și, pe deasupra ai mai fi și *împărăteasă* ! Și, apropiindu-se de ea : Dacă ești deșteaptă, nătărăul îți dă asta în scris, înainte de a te culca cu el.

Ispita e destul de mare, dar, în trufia ei de nobilă, nespus de mare este și umilința la care o supune propriul ei soț, aruncînd-o în brațele unui burduhănos cu gleznele subțiri și pîntecul umflat.

Femeia explodează din nou, grosolan, folosind limbajul soțului ei :

— Secătură ! Paznic de boi ! Codoș nesuferit !

Îi astupă gura, sărutînd-o cu violență. Ennia îl lovea cu pumnii, îl mușca de buze, ferindu-se cu încăpățîinare de sărutările lui.

Din spatele draperiei se auzi deodată o lovitură de gong.

— Încetează, îi spuse Macro Enniei, și în clipa următoare tună : Ce s-a întîmplat ?

Vocea nomenclatorului :

— Distinsul senator Haterius Agrippa roagă să-l primești, stăpîne, într-o chestiune ce nu îngăduie amînare.

— Să aştepte. Viu imediat, strigă Macro. Apoi se aplecă spre soţia lui şi o bătu binevoitor, cu palma peste şold : Mai gîndeşte-te, femeie. După ce-l dau afară pe borţosul ăsta, viu să-mi dai răspunsul, împărăteaso !

În *tablinum*-ul cu tapiserii ce-i aminteau, prin verdea lor, de păşunile Campaniei, Macro îl primi pe senatorul Agrippa. Acestuia îi tremurau toate guşile cînd intra grăbit, pentru a sublinia, în felul acesta, importanţa vizitei sale. Macro stătea în jilt ; nu se ridică. Îi făcu semn oaspetelui să ia loc. Haterius se înclină pentru a patra oară, atît cît îi permitea osînză, apoi se așeză pe marginea jilţului de marmură. În spatele lui Macro se înălţa statuia de bronz a lui Tiberius. Avea faţa frumoasă, tînără de om ce nu îmbătrîneşte. Senatorul îşi întoarse cu veneraţie spre statuie ochii săi spălăciţi :

— Dragostea şi devotamentul meu faţă de...

— ...scumpul nostru împărat sînt îndeobşte cunoscut, îi curmă vorba, grosolan, prefectul gărziilor pretoriene. Acum însă, la chestiune, dragul meu. N-am timp de pierdut.

— Bine, distinsul meu. Cum ştii... îngăima Agrippa cuvintele, animat de sentimentul de credinţă... am reuşit... adică nu... întîmplător am descoperit — o, zei, ce ticăloşie, ce sălbăticie josnică — iartă-mă că sînt atît de încurcat în vorbă.

— Într-adevăr ; te bîlbîi, dragul meu Haterius. Pe cine vîi să denunţi ?

— Să denunţ ! Să denunţ ! se frămîntă, ofensat, grăsunul. Interesele patriei şi, în primul rînd, interesul de a salva viaţa împăratului mă îndeamnă...

— Pe cine ai venit să denunţi ! mîrîi nervos Macro.

— Pe Servius Geminus Curio. Pregăteşte un complot împotriva împăratului.

Amuți. Prefectul își subție ochii sub sprîncenele lui stufoase. Era furios pe Haterius că-l deranjase din discuția cu Ennia tocmai în clipa cînd aceasta era gata, gata să se supună planului său. Dar denunțarea lui Curio e o chestiune de mare importanță. Omul cel puternic avea încă vie în minte săpuneala primită de la împărat pentru executarea lui Arruntius. Și apoi, se mai putea întreba : oare n-ar fi mai înțelept să le dea complotiștilor mină liberă ca să-l... pe bătrîn ? Nu, nu ! În asemenea împrejurare, cel mai bine e să te bizui pe tine însuși. Așadar, Curio și prietenii lui de rezistență — Ulpus, Piso... Dar oare e momentul oportun să-ți bagi mîna în cuibul bondarilor ? De ce să-i întărești împotriva sa, într-o clipă atît de hotărîtoare, pe adepții lui Curio ?

Macro chibzuiește încet, dar temeinic. În sfîrșit, se decide : va porunci ca Servius Curio și tovarășii săi să fie supravegheați pas cu pas pentru a le afla fiecare mișcare. În felul acesta, va putea oricînd să intervină cu promptitudine sau, dimpotrivă, să trăgăneze cercetările la nesfîrșit, după cum o va cere desfășurarea evenimentelor. Cel ce dispune de putere procedează cu legile cum îi convine mai bine.

Macro îl fulgeră din ochi pe Haterius. Îl întrebă sec :

— Dovezi ?

Senatorul clipi speriat din pleoapele înecate în osînză. Ia te uită, atotputernicul locțiitor al împăratului nu i-a primit denunțul ca de obicei. Cu aere de stăpîn îl știa dintotdeauna, grosolan și prost crescut a fost de cînd lumea, dar de fiecare dată, îi scînteiau ochii cînd auzea numele celui denunțat, uneori chiar își freca mîinile. Astăzi a rămas rece ; nepăsător parcă. Am greșit oare ? Nu cumva, pînă

la urmă, îmi fac singur rău ? Te pomenești că-i adevărat ce se șoptește despre Lucius Curio și fiica acestui... ? Mda, dar înapoi nu mai pot să dau. S-a întâmplat, s-a întâmplat. Să mă duc la împărat ? Ar fi în zadar. Nu mă primește. Se spune că mă disprețuiește. Și apoi, nu mă lasă acest văcar să ajung pînă la el.

Începu cu voce scăzută :

— Libertul meu...

Macro îl întrerupse batjocoritor :

— Persius, martorul tău obișnuit, nu-i așa ?

— Da, continuă Haterius descumpănit, Persius. A auzit de la un sclav al lui Servius că la Curio acasă se întîlnesc, în secret, cîțiva senatori.

— Care senatori ?

— Asta n-a reținut. A auzit doar că...

Macro sări în sus :

— Asta n-a reținut ! A auzit ! A auzit și singur nu știe ce. Pe naiba, a auzit ! S-or fi adunat să joace o partidă interzisă de zaruri, și din asta ai și făcut un complot. Ai nevoie de gologani, distinsul meu senator ? Hm ?

Haterius se înspăimîntă. Nu știa ce să mai creadă. Ar fi preferat să se vadă cît mai repede la o sută de stadii depărtare de acest bătăran nesuferit. Deschise gura, dar pînă să spună o vorbă, Macro tună din nou, tropăind pe ornamentul de acantă de pe pardoseala de marmură :

— M-am săturat pînă în gît de denunțurile tale, scumpul meu. Orice vorbă are două fețe. La tine, a doua față prea e străvezie. Ia spune, nu-ți mai ajunge cît ai ?

— Altfel mă primeai înainte, distinsul meu Macro, se îndreptă din șale, profund jignit, grăsunul, gîfîind din greu. *Crimen Laesae Maiestatis...*

— Bine, bine, spuse grăbit locțiitorul împăratului. dîndu-și seama că a mers mai departe decît ar fi vrut. Dar tu, tu personal : ai văzut ceva ? Ai auzit ceva ?

Haterius începu să gesticuleze :

— Chiar la ședința senatului, cînd tu însuși l-ai încununat pe fiul lui Curio, am văzut cum Servius asculta încruntat laudele împăratului la adresa persoanei tale, citite din scrisoarea...

„Aha, va să zică așa vrei tu să mă iei ! Să-mi sară țîfna ! Ei, află că nu mă prind“. Și, cu voce tare, rosti în bătaie de joc :

— Ce poți să știi ? Poate că tocmai în clipa aceea l-a apucat durerea de burtă. Cum s-ar zice, așa stau lucrurile : libertul tău a auzit ceva de la cineva, iar tu ai impresia că ai văzut nu se știe ce. Slabă mărturie ! Pentru altă dată, dragul meu, să ții minte că mie îmi trebuie întotdeauna dovezi serioase, temeinice !

Și după ce se înclină ușor, continuă :

— Îți mulțumesc, scumpe Haterius, și zeii să-ți îndrume pașii. După care, mai strigă o dată în urma musafirului ce se depărta : Diseară ne vedem la festin. Caligula abia așteaptă să te vadă. Nu uita să vii.

Haterius se îndreptă spre ieșirea din palat neli-niștit, ba chiar înspăimîntat. De ce mă așteaptă Caligula cu atîta nerăbdare ? Își aduse aminte de nefericita ciocnire cu principele în lupanar. Se cutremură. În fața ieșirii, mozaicul de pe pardoseală înfățișa un cîine mare, arătîndu-și colții, și lîngă el o inscripție : *Cave canem*¹. Senatorul sări, cu băgare de seamă, peste cîine și porni grăbit spre lectica sa.

¹ *Cave canem* — păzește-te de cîine (lat.).

Macro privi o clipă spatele splendid al Venerii de marmură ; lăsa impresia că meditează, dar nici vorbă de așa ceva.

Mai stătu puțin, apoi chemă administratorul :

— Adu-mi-l aici pe Marcellus !

Un foșnet abia auzit.

Macro se întoarse :

— Marcellus, iei cu tine cincizeci de oameni și zi și noapte să-mi păziți în taină palatul lui Curio de pe Aventin. Îmi garantezi cu capul că nici un șoarece nu se strecoară acolo fără știrea ta ! Despre toți cei ce intră și ies de acolo îmi dai numai decît de știre. Gata ! La treabă !

Draperia se lasă, dar în clipa următoare se mișcă din nou. Se văzu capul administratorului :

— Stăpîne, se află aici și vrea să-ți vorbească tribunul militar al legiunii „Augusta“ din Germania superioară.

Macro dădu din cap, în semn de aprobare.

În încăpere intră un tînăr îmbrăcat în armură, salută și-i întinse lui Macro un sul sigilat.

Omul lui Tîberius citi încruntat. Apoi întrebă :

— Cum a izbucnit revolta ?

Tribunul începu :

— Soldații murmurau, nemulțumiți de hrana insuficientă și de serviciul greu. Cînd a sosit vestea prelungirii anilor de serviciu din pricina primejdiei sporite cu care ne amenință barbarii de peste Rin, patru cohorte s-au răzvrătit.

— Și ce măsuri a luat legatul ?

— A poruncit să fie întemnițați șaisprezece dintre conducătorii răsculaților. Cu ceilalți duce tratative și așteaptă ordinele tale.

Macro stătu puțin pe gînduri, apoi ceru să i se aducă uneltele de scris. După ce termină, sigilă

scrisoarea ; pentru mai multă siguranță, repetă
ordinul verbal :

— Transmite-i legatului să ordone imediat decapitarea celor șaisprezece, ca un avertisment. Soldaților să le vorbească și să le spună că dacă vor sluji peste termen — și asta, te asigur, băiete, că vor face — așadar, dacă vor sluji mai departe, vor căpăta în curînd aur cu ghiotura.

Tribunul făcu ochii mari, nedumerit. Macro zîmbi :

— Nu te mai holba atît și întinde-o, drăguțele ; și vezi să ajungi acolo, sus, cît mai repede ! Ai să te convingi că nu te mint. Și nu uita să-i saluți pe ostașii mei !

Uitîndu-se în urma tribunului, își spuse în gînd :

E momentul să pun capăt acestei istorii. S-a umplut paharul. M-am săturat de mentorul acela bătrîn care toată ziua mă ocărăște ca pe un băiețan-dru și mă ține sub supraveghere. Pe asta tînăr o să-l duc eu de nas cum poftesc. Asta o să arunce, bucuros, soldaților o grămăjoară de aurei, ca să se pună bine cu ei și să aibă spatele acoperit...

Ennia se sucea și se învîrtea în mîinile sclavelor care îi netezeau ciucurii stolei de mătase rubinie și-i ungeau părul cu ulei ca să capete un luciu ca de ceară.

Abia se ținea să n-o podidească lacrimile. Porcul de Macro ! O vinde unui porc de două ori mai mare ca el ! Bestia ! Fiara ! Deodată, gîndurile ei trecură la labele lui vînjoase care o înbrățișau cu atîta putere și violență. Îl iubește ! Grosolanul ! Necioplitul ! Bădăranul ! Și nu va înceta să-i fie drag nici dacă o va sili să se arunce în brațele monstrului aceleuia căpățînos. Cînd voi fi împărăteasă -- da, dar asta trebuie să mi-o dea în scris hîrciogul

acela ! Da, cînd voi fi împărăteasă, o să vă arăt eu, la amîndoi !

Ce mai e și zgomotul ăsta ? El trebuie să fie. Aștia-s pașii lui. Făcu semn sclavelor să iasă...

Bărbatul desfăcu draperia, mai-mai s-o rupă, și dădu buzna în iatac. O cuprinse pe Ennia, cu putere de mijloc :

— Chiar astă-seară ar trebui să începi cu Caligula. Tu înțelegi cît de importantă e pentru noi povestea asta ?

Femeia tăcea. El se uită la ea și urmă cu înflăcărare :

— Astăzi ești răpitor de frumoasă, fetiço : ce-i drept, nu-i păcat ! Pieptănătura, îmbrăcămintea, giuvaerurile — ce mai, Cleopatra în carne și oase ! Să știi că el se dă în vînt după tot ce-i egiptean. Cum te-o vedea, înnebunește, de asta sînt sigur. Ei, ce spune împărăteasa, e de acord ?

— Voința ta e și a mea, răspunse ea cu umilință prefăcută privind, peste umerii bărbatului, la pătratelele plafonului de marmură.

El o sărută cu violență :

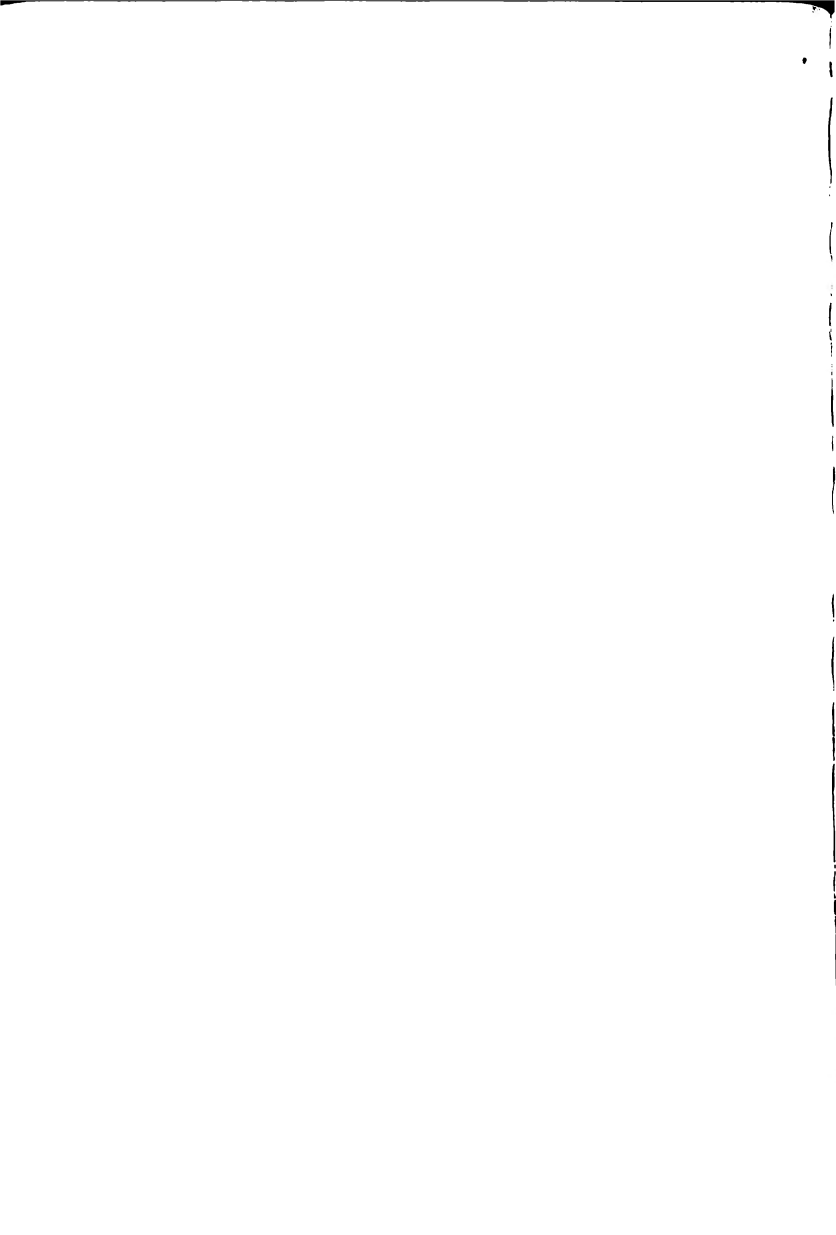
— Glorie ție, Ennia ! Apoi, în glumă : Vrei să-ți cumpăr Egiptul cu răposaii faraoni, cu tot ? Vei căpăta tot ce-ți pofteste inima. Numai să mi-l păzești bine pe ipocritul ăla ! În pat îi vei storce și gîndul cel mai ascuns, și astfel ai să mă ajuți să-i pot scoate la timp toți gărgăunii din cap.

O lacrimă sclipi pe genele ei lungi.

— Ce-i cu tine, fetiço ? Doar nu-i vorba de nimic grav. Numai nițel, rezisti tu. Și cînd te-i sătura pînă-n gît de monstrul acela, să-mi spui. Nici pe Palatin nu crește vreun copac pînă la cer !

CUPRINS

<i>Prefață</i>	V
<i>Cuvîntul autorului către cititorii români</i> . .	XVII
<i>Tabel cronologic</i>	XXI
 Partea I	 1
Partea a II-a	279

Lector : IOAN COMȘA
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Apărut 1971. Hirtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 21,57. Coli tipar 15,5. A. nr. 12 698/1971. C. Z. pentru bibliotecile mari și mici 884 — 31 = 59.

Tiparul executat sub comanda nr. 10 473 la Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piața Scintei nr. 1, București — Republica Socialistă România.

Scanare și prelucrare digitală

EM

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

